

ספר חידושי תורה
דרכי יעקב

עירובין

חורף תשע"ו – תשע"ז

מאת
יעקב בלאאמו"ר הרב ר' שמואל יוסף פוגלבלט שליט"א

בני ברק
שנת תשע"ט לפ"ק

כתובת: אדמור"י שא"ץ 4
בני ברק
ארץ ישראל

מפתחות

- סימן א' - בענין עומד מדובה על הפרוץ ובדין אתי אירא והמסתעף א
- סימן ב' - בענין צוה"פ בפירצת עשר כח
- סימן ג' - כמה דינים בצוה"פ, ובצו"ה מן הצד מג
- סימן ד' - צורת הפתח כמין כיפה נא
- סימן ה - בענין פירצת מבוי ומבוי מפולש סד
- סימן ו' - מבוי עקום ומבוי שנפרץ מצידו, ודין בקיעת רבים במבוי עה
- סימן ז' - דין בין הלחיים במבוי ובצו"ה והמסתעף קב
- סימן ח' - בענין לחי הנראה מבחוץ קיג
- סימן ט' - בענין בקיעת רבים קכב
- סימן י' - בענין אתי רבים ומבטלא מחיצתא קכט
- סימן י"א - בדיני רה"ר קלט
- סימן י"ב - בסוגיית פי תקרה קמו
- קצת הערות על סדר הדף קנז
- הערות על סדר החזו"א קנט

דיני מחיצות ופרטיה (לפו"ר)

דרכי יעקב

סימן א'

עומד מרובה על הפרוץ ובדין אתי אורא והמסתתף

בעזה"י החל"ד ל' תשרי א' דר"ח מר חשוון תשע"ו

פרוץ מרובה אם פסולו מה"ת

א. ט"ו ב', הכי אגמריה רחמנא למשה כו' בראשונים כ' לדקדק מינה הפרוץ מרובה פסולו מה"ת, אלא שהקשו מ"ש מדלקמן בריש פ"ב (י"ז ב') בפסי ביראות דהוה רה"י אף שהוא פרמ"ר, וכמו למבואר לקמן כ' א' לחייבין עליו אף אם בקעי בה רבים. ובהו' י"ז ב' כ' דשאני התם לאיכא שם ד' מחילות ע"י שיטת לו עומד אמה מכאן ואמה מכאן, (וי"ל"ד בפסין מה השיעור מה"ת).

ובראשונים כ' בשם הראב"ד להוכיח מההיא דפסי ביראות דפרמ"ר אין פסולו מה"ת, וברם לא נתבאר מהו השיעור להיות מחילה מה"ת, דהא פשיטא שאם עושה ד' קנים בכל הזויות שאינו נעשה עי"ז רה"י, לא ולמד מפסי ביראות דבפחות מד' דיומדין משמע ללא מהני להיות רה"י מה"ת. וכע"ז י"ל"ד בב' מחילות לר' יהודה שעושה רה"י, וכן לדין בב' מחילות ולחי מהו שיעור המרחק.

וי"ל"ע האם להראב"ד אף בעור העסלא אמרינן דפרמ"ר אינו מה"ת, ולאו משמע כן, דהא התם אמרינן דאינו מביא את הטומאה עד שיהא עומ"ר ואם איתא דפרמ"ר כבר מביא את הטומאה א"כ בודלאי שאין להקל בעומ"ר. וכן י"ל"ד בסוכה מאי אם אף התם נימא דפרמ"ר

הוה סוכה מה"ת. ובכ"כ"א נר' מתו"ד לאף בכלאים נקטינן דפרמ"ר סגי, ו"כ"ב דבשלימא עירובין י"ל דהוה כעין פסין משום דכל הרשות גדולה ובהא איכא היכר שיטת כ"אן מחילה אחת שסובבת סביבות הרשות, אבל בכלאים שבמחילה אחת סגי בהא גרע.

והיותו נר' דרק ברשויות בהא אמרינן דסגי בפרמ"ר, דכל שניכר שהמקום חולק רשות לעצמו בהא מהני פרמ"ר, וה"ה לכלאים דברשויות תליא, וכן במחילת ערב י"ל דמהני בפרמ"ר, (היכא דליכא בקיעת גדיים), אם הוא מגדיר את הרשות. אבל בעור העסלא לאינו שייך לרשויות, בזה אמרינן דבעומ"ר תליא. וכן בסוכה שהוא דין בסיכוד. ומאי דמקשינן בפרוץ כעומד, מהא דסכך וכיו"ב י"ל דהיינו משום דכל דתקון רבנן כעין לאורייתא תקון, ומדרבנן תיקנו דבעינן עומ"ר כסוכה וכיו"ב.

אמנם י"ל"ע דלקמן ט"ז ב' כ' בכ"כ"א ליישב לפי שיטת הראב"ד מה שהקשו בראשונים מהא דהכא פסקינן הלכתא דפרוץ כעומד מותר ובחולין פסקינן הלכתא דעומד כפרוץ אסור, וכ' דלהראב"ד ל"ק דהתם בחולין הוה מידי לאורייתא ולחומרא והכא במחילות הוה מידי דרבנן ולקולא, ואכתי בעור העסלא י"ל דפסקינן פרוץ כעומד ולחומרא, אבל בסוכה הוה קולא אם אנו נוקטים דפרוץ כעומד.

והלשון הכי אגמריה רחמנא למשה כ' בראשונים (עי' רשב"א ור"ן ועוד) ליישב לאף דברבנן שייך האי ליטנא לפי שכל הגזירות שעתידים חכמים לגזור נתגלו למשה בסניי, מש"ה הלכה נקראת, ועיי"ש מה שהראב"ד כ' להביא ראיה מדלעיל ומה שקרויה בראשונים ז"ל עי"ש.

בטעמא דעומ"ר ופרוץ בעומד

ב. ט"ז ב', איתמר פרוץ כעומד ר"פ אמר מותר, ר"ה ברדר"י אמר אסור, כו' דכי אגמריה רחמנא כו' לכאור' נר' ללא נחלקו בעיקר הקבלה אלא נחלקו בפירושה של הקבלה, ולכו"ע נאמר בקבלה דין על הרוב, (עי' רשב"א חולין כ"ט דלמא איכא איזה דרשא עיי"ש), ונחלקו אם נאמר גדור רובא או שלא תפרוץ רובא, (ועיי' בר"ן), והיינו שנהלקו בסברא איזה טעם נאמר בקבלה, (דקסם ששיעורין הוא גזה"כ, ומ"מ טעמו זכירו, ה"ה הכא לנחלקו על הטעם שנמסר בקבלה, ודו"ק), ועיי' ריטב"א לאף שם"ד פרוץ כעומד לא מהני דוחק למתני' מ"מ עדיפא ליה לדחוק מתני' מלסחור קבלתו.

בריטב"א (בד"ה והגטון, וע"ע בד"ה ור"ת) כ'

דינא דעומ"ר דמהני אינו מדין ביטול של האויר ברוב העומד, והוכיח כן מהא דמהני פרוץ כעומד ולא מזינו בשום מקום דין ביטול במחאה על מחאה, עיי"ש. ובפשוטו ר"ל דקש"ב לגדור אין האויר נחשב לאויר פסול שאנו כריכים לבטלו, אלא בעינן מחיאה בחיוב, והק' לפי"ז דא"כ מ"ט משוינן סכך להכא דהא התם אין הגידון אם איכא מחיאה שהרי יש מחיאה שהרי איכא סכך פסול בהדה, ות"י דסכך פסול לגבי הכשר סוכה נחשב לאויר, (ועיי' חו"צ ג' ז' סוד"ה ור"ת במסוגר). ומשמע מדברי הריטב"א שאין בזה מחלוקת אם עומ"ר ענינו לבטל במחילה או לא, ולכו"ע (אף למ"ד פרוץ כעומד לא מהני) במחילה אין ענין בביטול שאין האויר נחשב לפוסל בחיוב. וכן בסוכה וכן בעור העסלא, (וכן יל"ד בצי"ת וכיו"צ).

בראשונים הק' מהא דחולין כ"ט דמסקינן שם

ללא מהני פרוץ כעומד, מ"ש מהכא להלכתא דמהני פרוץ כעומד, ובתורכ"ש (וכ"כ

הגר"מ"ה ז"ל) תי' דההלכות שוות, דלעולם העומד נחשב טפי, והכא שהוא ניחר ע"י העומד ה"ז נחשב טפי, והתם שעי"י העומד הוא נאסר להכי אי"ז מהני מחאה שחיטה, ועוד תי' בראשונים דהתם בחולין שאני שהדבר תלוי בחיות הבהמה, וז"ל דבשחיטה שהאויר הוא המתיר ומאידך העומד פוסל בזה י"ל דבעינן לדין ביטול, ואפשר דזה כוונת הראשונים דהדבר תלוי בחיות הבהמה והיינו שיש כאן דבר הפוסל בחיוב ולזה לא מהני מחאה על מחאה, משא"כ במחילות שאין כאן אלא אויר.

ויל"ע מדברי הריטב"א י' ב' (בד"ה שמעת

מינה, ובד"ה פרוץ) ובר"ן שם (בד"ה אמר ליה) דנר' מתו"ד דס"ל דנידון לעומ"ר מב' רוחות ונידון דפרוץ כעומד ענינים אחד, ומאן דס"ל דפרוץ כעומד ללא מהני ה"ה עומ"ר מב' רוחות ללא מהני, ומשמע דפלוגתא דפרוץ כעומד הוא האם האויר נחשב לשליי וממילא אי"צ לבטלו, או לחיוב ורידך לבטלו, וה"ה דנפק"מ לעומ"ר מב' רוחות, וז"ע מדברי הריטב"א כאן.

ואכתי לכאור' היה ראוי שנאמר דין פרוץ

כעומד למ"ד דמהני דינו כעומ"ר לכל דבר, דכ"ס דדינא דאתי אוירא מבואר דאיכא דאיכא פרמ"ר מזד אחד ועומד כפרוץ מזידו השני דאמרינן אתי אוירא, ואמנם יל"ע מ"ט דפרוץ כעומד מב' דדים לא אמרינן אתי אוירא מ"ש אם מזד אחד איכא פרמ"ר דגרע, ועוד הק' מו"ר הכ"מ זללה"ה (ס"ג סק"ז) מהא דסוכה כ"ב ב' דאמרינן כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת, ומבואר (לפירש"י ורוב הראשונים שם) דבעומ"ר ליכא להאי חיסרון ורק דפרוץ כעומד איכא (וע"ע לקמן בד"ה במש"כ). וכן דריטב"א במחילה של ערב כ' לדון מה"ד דפרוץ כעומד, ואף שהריטב"א גופא הכריח לאין הגידון מזד ביטול, ומשמע דפרוץ כעומד דינו כעומ"ר.

ובחז"ב (ס"ג סק"ז) הכריח מהא דכלאים

דמבואר דקרי לזרע כנגד הפירצה דע"כ שאנו דנים בזה מדין ביטול, דאם הוא רק דין ברשות א"כ מ"ט בכלאים שרינן כנגד הפרוץ, שאינו דין ברשות ומ"ט לא נדון כל שטח

לעלמו. ולכא'ו ל"ב טובא דהא אף בכלאים עיקר הנידון הוא ברשויות, שכל שהרשות מחולקת שרי לזרוע אף אם אין האויר מבטל, ואף לרה"פ עיקרו לחלק את הרשות ואינו מבטל את האויר.

ומו"ד הכ"מ זללה"ה נקט לעולם במחיצות יש שני רוחות עומד ופרוץ והנידון לאיזה כח יש חשיבות יתירה, ובעומ"ר לעולם לעומד יש חשיבות יתירה ופרוץ כעומד כיון שאין יתרון לאויר ע"פ העומד, לפיכך אנו נוטים בכ"מ לפי ענינו, ובעלמא אמרינן דיש יתרון לעומד, וובאתי אוירא כשממ"א פרוץ כעומד ומלד שני פרמ"ר דהא יש יתרון לפרוץ וכמש"כ חזו"א סי' ע"ז סק"א עי"ש, אבל בסוכה היכא דחמתו מרובה מילתו משום כוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת דהא כיון שיש יתרון לאויר להכי לא מהגי.

במש"כ בחו"ב דבראשונים בסוכה מצוהר לעומד כפרוץ גרע אף למ"ד דמהגי, מהא דבעומ"ר נקטו לליכא חיסרון דכוזא מלעיל כו' ובפרמ"ר איכא חיסרון, לכא'ו דלשונות הראשונים שם נר' דדלינא דחמתו מרובה אזלינן דתר ארעא ולא דתר הסכך, ואף בעומ"ר הדיו כו', ואף שחלק מן הראשונים סתמו כן לדעת ר"פ לעומד כפרוץ מהגי, מ"מ מתוך טעמם אנו למידים שאין לחלק, וכן בראב"ד בהשגות שם סתם בזה דכל שחמתו מרובה אכור ובוודאי דכוונתו לאף היכא שאיכא עומ"ר (ועי' ברי"ד שם בתוספותיו ובפסקיו). ומתו"ד הר"ן שם אנו למידים לאף בסוכה מהגי חמתו כליחתו ולא דעינין שיהא מרובה, ואדברה למ"ד ללא מהגי פרוץ כעומד כ' דמ"מ היכא דהסכך עומ"ר דהא מהגי חמתו כליחתו, ובוחר"ב שם סתם דלמ"ד ללא מהגי פרוץ כעומד לדידיה פרוץ כעומד הוה כפרמ"ר, ומ"מ עדיין יש ליישב לאין בזה סתירה, ודו"ק.

אם דנים על כל ההיקף באחד, או על כל

מחיצה ומחיצה בפנ"ע

ג. בענין אם דנים על כל ההיקף כאחד או שדנים על כל מחיצה ומחיצה בפנ"ע, יל"ד בזה בין לקולא ובין לחומרא, ליל"ד לקולא אם בלד א' ליכא עומ"ר אבל בצירוף שאר דלדים איכא עומ"ר, וכן יל"ד לחומרא, באופן שיש עומ"ר בג' דפנות, אבל בצירוף דופן ד' (הניתרת בלחי או בפס) ליכא עומ"ר. ואכתי אין הנידון אלא ברשויות דבעינן היקף אבל בכלאים פשיטא

לעלמו. ולכא'ו ל"ב טובא דהא אף בכלאים עיקר הנידון הוא ברשויות, שכל שהרשות מחולקת שרי לזרוע אף אם אין האויר מבטל, ואף לרה"פ עיקרו לחלק את הרשות ואינו מבטל את האויר.

ומו"ד הכ"מ זללה"ה נקט לעולם במחיצות יש שני רוחות עומד ופרוץ והנידון לאיזה כח יש חשיבות יתירה, ובעומ"ר לעולם לעומד יש חשיבות יתירה ופרוץ כעומד כיון שאין יתרון לאויר ע"פ העומד, לפיכך אנו נוטים בכ"מ לפי ענינו, ובעלמא אמרינן דיש יתרון לעומד, וובאתי אוירא כשממ"א פרוץ כעומד ומלד שני פרמ"ר דהא יש יתרון לפרוץ וכמש"כ חזו"א סי' ע"ז סק"א עי"ש, אבל בסוכה היכא דחמתו מרובה מילתו משום כוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת דהא כיון שיש יתרון לאויר להכי לא מהגי.

וברש"ש לעיל י' ב' כ' דלקדק מהא דאמרינן בעומ"ר על הפרוץ בלשון דהוי עומד ובעומד כפרוץ אמרינן בלשון מותר, ש"מ דבעומד כפרוץ לעולם יש כאן עדיין ריעותא אף לאחר שהוא מתיר, וברם במש"כ דלקדק לכא'ו יל"ע דהא דמתני' לא נשנה דהוה כעומד, ולא מצינו האי לישנא אלא בגמ' דף י' ב' דאמרינן בעומ"ר מב' רוחות דהוי עומד ובר' המנונא לקמן ט"ז ב', ובפשוטו עיקר דיוקו מדברי הגמ' י' ב' שמחד בעומ"ר מב' רוחות נקטה לשון הוי עומד ופרוץ כעומד נקטה לשון מותר.

נמצינו דפרוץ כעומד אינו נחשב סתות את הפרעה אלא מתיר את הפרעה, וכ"כ בחו"ב סי' ג סק"ב דל"ה ול"ת, ובסק"ד דל"ה ומיהו במוסגר, וכן מצוהר בגא'ו י' ב' דל"ה בפרוץ, במש"כ לחוש דפרוץ כעומד מב' רוחות ללא מהגי אף למ"ד עומ"ר מב' רוחות מהגי, עי"ש.

וב' בחו"ב דמ"מ כ"ז אינו אלא למ"ד פרוץ כעומד מהגי, אבל למ"ד דאינו מהגי ה"ז כפרמ"ר לכל דבר, ואי"ז ב' רוחות שוים.

וברם ברשב"א י' ב' (דל"ה שמעת (השני)) מצוהר לאף למ"ד פרוץ כעומד לא מהגי אי"ז נחשב ממש כפרוץ מרובה, אלא היכא דאיכא אתי אוירא דפרוץ כעומד ומלד אחד

שהיא היכר לפתח משא"כ עומ"ר דנחשב לפיראה
שהיא מתוקנת משום שהיא צטילה ברוב העומד,
אבל אי"ז נחשב לפתח כעין לו"ה, ודו"ק. וכן
לכא"ו יש ללמוד דאי"ז סברא של חיובק רשויות
בעלמא דבעור העסלא ובסוכה אין בזה ענין
לרשות, אלא ודאי לענינו של עומ"ר שהאור
צטל, ואף למש"כ בריטב"א דאין עומ"ר ענינו
ציטול והוכיח כן מפרוץ כעומד ר"ל שאינו ענין
לציטול איסור בהיתר, להבא אין כאן אלא דבר
חיובי דבעינן מחילה, ואור אינו כדבר שלילי
שאנו צריכים לצטלו, והוא ענין לרובו ככולו,
ובפרוץ כעומד למאן דמהני אמרינן לה"ה מחאה
ככולו דמי. ובמבוי מבואר דאיכא הו"א ללא
מהני עומ"ר בראשו (וכן הוא לקושטא לדעת
ר"ה, ובאופן שי"ש עומ"ר כנגד כל הרוח ולא תיקון
בלו"ק כלל) על אף שלו"ק מהני שם, והטעם
מבואר שם באחרונים (ועי' לקמן סימן ו' סק"ה
וש"נ הטעם), דבמבוי בעינן שהיא היכר של פתח
ולא סגי בפיראה מתוקנת, ועי'.

אמנם עדיין יל"ד על אותו מקום שסתום ע"י
עומ"ר מה חשיבותו לענין שיעשה עומ"ר
או לענין שהיה לעשות עומ"ר למקום הפיראה
וכו"ב.

וכן יש להוכיח דאין עומ"ר מחשיב את מקום
הפיראה לפתח מהא דאין לנו נותנים לאותו
מקום דיני כוה"פ, עי' חזו"א (הובא דיני מחילות
ופס ענף ה דין יד) ללוה"פ שיעורו דל"ט והבא
אף בג' ומחאה איכא עומ"ר, ובפיראה בק"ז
מבואר דשיעורו דל"ט, ובפחות מזה ניתר
בעומ"ר, ואמרינן דפתחא בק"ז לא עבדי אינשי,
ועי' חזו"א סי' ע"ב סק"א.

ובמתני' שנינו בפיראת י' דהיתר משום דהוא
כפתה, ולכא"ו משמע לעומ"ר משווה
לפיראה דין פתח, ובפשוטו זהו ללא כמשנ"ת
שהיתר מלד שנחשב לפתח. וי"ל דוודאי הטעם
דמהני פיראת י' בחצר משום דהוא כפתה, ואפ"ה
עומ"ר אינו מחשיב את הפיראה לפתח, להגה הא
מיהת פשיטא שאף אם בערב מהני עומ"ר מ"מ
שם אין שייך לדון על פיראת י' (אף אם היה שייך
לדון על מחילה גבוה מ"ט), וכמו"כ בסך מצינו
דאורי פוסל בג', ולא בפיראת י' כחצר, אלא ע"כ

שאנו ננים על כל רוח ורוח צין לחומרא וצין
לקולא.

ולכא"ו מה"ת לנו ננים על כל רוח ורוח בפני"ע
אף לקולא, שהרי לר"י דב' מחילות ולחי
הוי רה"י דאורייתא ובפשוטו מהני אף היכא
דהוה פרומ"ר (היכא שהלד הפתוח רחב מן הלד
הסתום). נמצא דלקולא אין לנו ננים עומ"ר בכל
ההיקף, (ולא מסתבר דחז"ל היקילו לאחר
שהצריכו ג' מחילות, ובהא היקילו), ועדיין יל"ד
לחומרא דניזיל בתר כל ההיקף.

וברש"י סוכה ז' א' (בד"ה מאי שאין כן) מבואר
דנקט לחומרא בעינן עומ"ר בכל
ההיקף, עי"ש. ובה מבואר מש"כ רש"י ט"ו ב'
(בד"ה פרוץ) בהא פרוץ כעומד לבאר דבכל
ההיקף פרוץ כעומד, משמע דר"ל דאנו ננים את
כל ההיקף כולו (וכ"ל דרק לחומרא לנו ננים
וכמש"נ בר"ן), וכן במש"כ במתני' שם (בד"ה
יתר) בהא דפיראת י' דאוסרת את כל ההיקף, ר"ל
בשונה מעומ"ר שהוא מתיר את כל ההיקף,
ואמנם מהבא קאת משמע דאף לקולא מרפינן
את כל ההיקף, ועי'.

בטעם דמהני מחיצת עומ"ר, ואם הוא

נחשב שסתום את הפירצה או שהפירצה

הוה כפתח

ד. יל"ד אם עומ"ר נחשב כסתום הפיראה, או
שהפיראה נחשבת לפתח, או שהעומד
המרובה מבטל את הפיראה המועטת, (כעין
ציטול בחי"ה), או שאי"ז סותם ואי"ז כפתה,
אלא כיון שרוב הרשות גדולה הרי הרשות נחשבת
כמחולקת מן החוץ.

ומהא דאמרינן לגבי סיכוך לכשר בעומ"ר,
מבואר דאי"ז משום דנחשב כפתח, וכן
מבואר מהא דמחילה של ערב שדנו שם אם
אמרינן בהו דינא לעומ"ר, וכן יש להוכיח מהא
דעור העסלא דנקטינן שם דאיכא עומ"ר, ומכ"ז
אנו למידים שאין זה מטעם דהוא פתח, (ולעיל
ה' ב' לנו בגמ' בענין רוח ד' במבוי ללא מהני
ציה עומ"ר אף דמהני שם לו"ק ולו"ה, והטעם
כמש"נ בחזו"א ובחו"ב שם דברוח ד' דמבוי בעינן

לאף שיש גבול לגודל הפירצה שהעומד מבטל, מ"מ השיעור הזה תלוי לפי ענינו בכ"מ ומקום, ובחצר שרגילות שפושם בחצר פירצה, כ"ז שהוא נחשב לפירצה כעין פתח הרי הוא בטל טפי מינה אינו בטל, וכמו"כ בסוכה שהוא זל לסיכוך בהא טפי מג' נחשב לפירצה שאין דרך לעשות כן בחיקרה, וכמו"כ בעור העסקה אם נאמר דמהני קס עומ"ר לא היינו דנים קס להשיעור הוא זי', אלא השיעור לפי בגד וכיו"ב, ודו"ק, וכן במחילה של ערב דבקיעת גדיים מגרע בהו, היינו לכל אורך המחילה, ואף שבעומ"ר מהני פירצה אף שהגדיים בוקעים, והיינו משום שקן הוא דרך מחילת החצר.

ולכא'ו עיקר קושית התו' וכמו שגר' מתו"ד הריטב"א דהדבר תמוה שיקשו מדינא דעומ"ר מב' רוחות בו בזמן שלעיל י' ב' מבואר שהוא עכ"פ ספק, ואף אם נימא להוכרע ללא הוי עומד, בוודאי שראוי היה להקשות מדינא דאתי אוריא, שהוא דין מוסכם. וז"ל דהתו' ל"ג להא דשמעת מינה כו', (וכן בראשונים לא הזכר דבר זה, ועי' בספר דקדוקי סופרים). ועי' במ"ב קס"ב שעה"ל או' ל' שדקדק מדברי התו' והריטב"א דס"ל דעומ"ר מב' רוחות מהני, עי"ש, וז"ע.

וברשב"א כ' להוכיח מסוגיין דמסקינן דעומ"ר מב' רוחות לא מהני, והיינו משום דלא ניחא להו לפרש דכוונת הגמ' להקשות מאתי אוריא, ולומר שהגמ' הקשה מספק הוא תימא מאחר ואיכא קושיא דאתי אוריא בוודאי לא היה ראוי לכתום ולהקשות מעומ"ר מב' רוחות, ומבואר דמה"ט דעומ"ר מב' רוחות אוקמיה לר' אשי באופן דליכא עומ"ר מב' רוחות, ק"מ דנקטינן דעומ"ר מב' רוחות לא הוה עומד והתם לעיל י' ב' דרך דחיה קאמר להו. ובתורא"ש כ' עלה דההיא דלעיל דרך דחיה קאמר, ושמא י"ל דיך אמורא דס"ל דלא הוי עומד, ובאמת מצינן כן קס דר"ד ור"א לגבי עור העסקה עי"ש, (וכרס לע"ג מ"ט לא הזכיר התורא"ש לההיא דר"ד ור"א, ועי' ריטב"א קס).

ובחוב"ב פי' דקושית הגמ' היא מלבד מה שנתקשו לעיל מינה דאיכא א"א ה"ה דאיכא חיסרון דעומ"ר מב' רוחות, אמנם דחה לפי' זה מהא דאמרין שמעת מינה כו' ולמ"ש לעיל ליתא להאי גירסא דלפ"י, וכן בראשונים ליתא.

ובגא"ו כ' לפרש דהו אמנס שקושית הגמ' מאתי אוריא, אבל כל הקושיא הוא

לאף שיש גבול לגודל הפירצה שהעומד מבטל, מ"מ השיעור הזה תלוי לפי ענינו בכ"מ ומקום, ובחצר שרגילות שפושם בחצר פירצה, כ"ז שהוא נחשב לפירצה כעין פתח הרי הוא בטל טפי מינה אינו בטל, וכמו"כ בסוכה שהוא זל לסיכוך בהא טפי מג' נחשב לפירצה שאין דרך לעשות כן בחיקרה, וכמו"כ בעור העסקה אם נאמר דמהני קס עומ"ר לא היינו דנים קס להשיעור הוא זי', אלא השיעור לפי בגד וכיו"ב, ודו"ק, וכן במחילה של ערב דבקיעת גדיים מגרע בהו, היינו לכל אורך המחילה, ואף שבעומ"ר מהני פירצה אף שהגדיים בוקעים, והיינו משום שקן הוא דרך מחילת החצר.

מחיצה של ערב

ה. ט"ז ב', בעי רב המנונא בערב מאי כו', יש לבאר מ"ט איבעיא להו במחילה של ערב טפי ממחילה של שתי, וטפי יש להקשות מהא דסיכוך דלעיל דמבואר דמהני קס עומ"ר וכן בעור העסקה מצינו דמהני עומ"ר וקס שתי וערב ענינם אחד, ואם התם מהני מ"ט מחילה של ערב גרע.

וי"ל דכל שליכא מחילה י' אפשר לאינו נחשב ככלל למחילה, ואף שקס עומד פחות מד' עושה עומ"ר, מ"מ עומד ד' הוא דין בחשיבות של רשות, ואינו דין במחילה, משא"כ גובה י' קודם שהוא גובה י' אינו מחלק אף למקומו כלל, ולהכי עומ"ר מהני להיעשות ע"י מחילה, אבל בשביל שיהא מחילה לא מהני עומ"ר, (וכ"כ לקמן דמהאי טעמא י"ל דאף אם נימא דהיכא דכל הרוח סתום בעומ"ר לא אמרינן א"א מ"מ מחילה של ערב י"ל דגרע, עי' חו"ב ס"ג סק"א, וסק"ה, וע"ע מש"כ בס"ק י"א, ועי' חזו"א סי' ע"ז סק"ב), אבל בעור העסקה וכיו"ב שהוא דין של אהל או חילצה וכיו"ב, בהא לא שייך לחלק בין שתי לערב, ולעולם הוא משמש כנגד העומד.

שם, אי מוקים לה בי מינעי הו"ל עומ"ר על הפרוץ משתי רוחות, שמעת מינה עומ"ר על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד, דלפ"י ליתא להא דשמעת מינה כו' וכן בראשונים לא הזכירו, ואם נגרום כן ל"ל דבלשון בתמיהה קאמר, היינו לדיכא למשמע מינה לדינא דמחילת ערב משום

פרוץ, ואם העומד למקומו נחשב עומד נוכח לעשות עומ"ר לסתום את כל הרוח ואם נחשב לפרוץ אי"א לסתום את כל הרוח ה"ה דנאמר א"א, ונר' לזיה"נ דשפיר מצי הרשב"א להקשות משבת גופא מיניה וביה אל"א שאי"ז שייך לענין שבת, ועיקר מה שהכריחו להרשב"א דא"א הוא דין דרבנן היינו משום דלא מסתבר שנאמר דאיכא עומד שמהני למקומו ולא מהני לגדור את כל הרוח לכה"פ לענין שלא יתבטל, אל"א ודאי דחילוק זה הוא חילוק דרבנן, ומה"ת לכה"פ דמהני למקומו לענין שלא יתבטל, וא"כ אין לנו לחשב כלל דין א"א מדאורייתא.

וברם עדיין יס להבין מאי קשיא להו מכלאים דבכלאים להנידון על העומד מה שייך לדון אתי אוריאל, ובפרט למש"כ ברינב"א בתו' י' ב' דלא אמרינן א"א דמעלמא וכ"ש הכא. וז"ל דאינו היה דין א"א מדאורייתא, היה ראוי לומר שעומד שנמצא במדבר אינו מהני שאין כאן חלוקת רשות אל"א מקל בעלמא, ואי"ז משום שצריך ד' מחילות בכלאים, אל"א משום דאיכא אתי אוריאל, וז"א דאתי אוריאל מעלמא אל"א באופן שאיכא רשות או ד' דיומדין, (זכר לזה ממש"כ בחו"ב ס"ג סק"ו דז"ה ושמא, בעומ"ר מב' רוחות בכלאים, עי"ש, ואולי אף אורת השדה מהני לענין זה וז"ע), וממה שבכלאים ל"א כן, (וה"ה לגבי שבת אינו היה נפק"מ אז גם לא היו אומרים כן), ש"מ דאי"ז אל"א מדרבנן. ומדרבנן ל"א כן אל"א שמתבטל כלפי כל הרוח ולא כלפי מקומו.

והנה בר"ן לאחר שכ' ליישב כעין דברי התו' כ' דהכא מקולי פסי ביראות שנינו (וכונתו דהיינו מדרבנן), דנ"ל דהיינו טעמא משום כו' אל"א היכי שאחד מן האורין כו' עי"ש היטיב, ולכאו' במושכל ראשון היה נר' מתו"ד שכונתו לומר דכל היכא שאיכא לפרוץ דין סתום בלא להיזקק לעומד שעליו אנו דנים א"א הרי בכה"ג שפיר נחשב העומד שלא יתבטל לענין זה שיועיל לדיומדין לסתום, (והיינו כעין דעת הגאון"י שהוצא לקמן ס"ק ט"ז), ולפי"ז אף בעומ"ר דעלמא י"ל כן. והיות נר' בכונתו ז"ל דכל ענין א"א אינו שייך רק במקום שאנו כריכים לעומ"ר בזה שייך לדון אתי אוריאל, אבל במקום שאין כלל

דווקא באופן שליכא עומ"ר מרוח אחד, אבל איכא עומ"ר מב' רוחות הוה מהני, ואף לדברי ר"ב קתת מהו לשון ש"מ, ועי' ועיקר דברי הגאון"י נתבאר בס"ק ט"ז דז"ה בגאון"י.

עו"ב בחו"ב (ס"ג סק"ו דז"ה ויש להסתפק) דאם נימא דא"א הוא מדרבנן ועומ"ר מב' רוחות הוא דאורייתא א"ש מ"ט נקטו לעומ"ר מב' רוחות ולא נקטו לטעמא דא"א, עי"ש.

אתי אוריאל, מה"ת או מדרבנן, וא"א

בכלאים, ובדין א"א בפסי ביראות

ו. י"ז ב', מתני', עושין פסין לביראות כו', בראשונים פי' דקס ד' מחילות מהני אף בפרמ"י, עוד הקשו דאכתי מ"ט לא אמרינן על הפשוטין אתי אוריאל, ולהא לא פי' דמהני לזה קס ד' מחילות, ומבואר דאף אם אמרינן קס ד' מחילות מ"מ אתי אוריאל הוא נידון לעלמא ולא יועיל קס ד' מחילות כדי להתירו, ואפשר דאם ס"ל דברוח שגזורה בעומ"ר אמרינן אתי אוריאל א"כ כ"ש קס ד' מחילות אין בכוחו לבטל דין אתי אוריאל. (ומינה קתת ראייה דאיכא אתי אוריאל אף ברוח שגזורה בעומ"ר, דאל"ה מאי קשיא להו נימא דבשם ד' מחילות לא אמרינן אתי אוריאל, ואל תתמה דפתח מבזי עושה אתי אוריאל, דאי"ז דומה דהתם הוה פרוץ אם היכר דרבנן, הכא הוה מחילה מה"ת, ודו"ק.

ומינה הכריחו דאתי אוריאל הוא דין דרבנן, ובפסי ביראות היקילו ב' קולות חדא דשרי בפס ד' ועוד דשרי באתי אוריאל.

וברשב"א כ' להביא ראייה דאתי אוריאל מדרבנן מהא דמחלקינן בין כלאים לשבת, דבכלאים מהני בפרמ"ר לכה"פ כנגד העומד ובשבת אף כנגד העומד אסור, והנה בסק"ח נתבאר להוכיח מדברי הרשב"א כאן ולעיל ט"ז דש"מ דס"ל דאתי אוריאל קשבת ה"ז מבטל גם את הכח של העומ"ר וגם את העומד גופא ואף למקומו נחשב לפרוץ, ועדיין קשה מנ"ל להרשב"א לחלק בין כלאים לשבת, נימא דשבת שאני פסו"ס הנידון הוא להתיר את כל הרוח ובכה"ג אמרינן דאף למקומו אינו נחשב, ואף בכלאים אם היה רוח של כמה עומדים וביניהם

במקום שהכותל סגור בעומ"ר וליכא פרצת עשר. וכל החיסרון דלתי אוריא אינו אלא לענין חלוקת פתח להיחשב כשניים.

וברם ז"ע דנמצא דאיכא פלוגתא גדולה בין רבנן לתנא לזוי, לרבנן הא מיהת פשיטא שקנה לא מחלק פתח, וזה פשיטא טפי מדינא דלתי אוריא, ומאיךך לזוי קנה מהני לקושטא לחלק פתח, ומאיךך אמרינן דתי אוריא, וז"ע.

ח. י' ב', ש"מ עומ"ר על הפרוז מב' רוחות לא הו עומד לעולם כו' ושאיני הכא דאמרינן דתי אוריא דהאי גיסא והאי גיסא כו' וברש"א ובריטב"א כ' דנפק"מ בסוכה שסככה בשפודין דליכא אוריא דמבטל לסכך. משמע מתו"ד דמשום שהוא מסוכך בסכך פסול לא אמרינן דתי אוריא, ומדנקטו לשפודין וארוכות המטה משמע דדווקא נקטו כן, אבל אוריא אף בסכך אמרינן דתי אוריא. וא"כ נמצא דלזוי יווייר ששייך מחילה פסולה היינו אומרים דבהא לא אמרינן דתי אוריא. נמצא דדינא דלתי אוריא אינו משום שהוא בטל ברוב הפרוז, דאם היה בטל ברוב הפרוז א"כ ה"ה היה ראוי לומר כן אף בסכך שהוא בטל ברוב הפסול, אלא ע"כ דלתי אוריא אינו ביטול, דליכא ביטול כל שאיכא עומ"ר בכל הרוח.

יש"מ דלתי אוריא הוא פסול בהלכות מחילה, לעומד בעלמא אינו יכולה להיות חלק מכלל המחילה אם יש צינו לשאר העומדים פרצה, א"כ הוא בעצמו יכול לגבור על הפירצה (אף שאין אנו נזקקים לה לדין עומ"ר לסתום הפרצה) ככה"ג הוא יכול להאטרף אל העומד שקרוב אליו, ולהכי בסכך באופן שבהלכו מחילה איכא מחילה, ואין הגידון אלא אם הוא כשר או פסול, בהא לא אמרינן שאין העומד מאטרף אם שאר העומדין, אבל אם איכא אוריא אף שאין ענינו של סכך לחלוק רשות מ"מ ע"י האוריא אין העומד נחשב להיות חלק מן הרשות.

והנה ברש"א לקמן ט"ז ב' (בד"ה מה שאמר) מבואר דס"ל דכל היכא דאמרינן א"א ה"ה דאף העומד למקומו בטל, שהרי כ' לחלק בין כלאים לשבת דבכלאים כנגד העומד שרי ובשבת אף כנגד העומד אסור, והביא ראייה מאתי

אוריא, ומדהביא ראייה מדינא דלתי אוריא ולא קאמר בסתם דבשבת כיון שצריך לתקן את כל הרשות להכי אף אם נימא דכנגד העומד שרי מ"מ כל שכל הרשות איננה מתוקנת אי"ז מהני אף כנגד העומד (וכמש"כ בר"ן ובריטב"א שם), אלא הוכיח כן מאתי אוריא, ע"כ שבה לומר דבשבת יש נפק"מ שהעומד יכול להאיל למקומו ואפ"ה אינו מהני מדין דתי אוריא.

ולקמן ברש"א (י"ט ב' בד"ה ואם תאמר) ובריטב"א (י"ז ב') הוכיחו דא"א הוא דין דרבנן מהא דלגבי כלאים מהני לזרוע כנגד העומד, ובפשוטו מבואר דלתי אוריא דאמרינן א"א ה"ה דאף כלפי העומד גופא אמרינן א"א, ולקושטא מבואר מתו"ד דבכלאים ל"א א"א כלל, (עי' בזה בסק"ו), ובעירוב אמרינן א"א אף לבטל את העומד.

וברם יש להבין מ"ש כלאים של"ג לעירוב שגזרו, וא"ת דעירוב שאני שהוא נידון על כל הרוח משא"כ בכלאים שהוא נידון למקומו, א"כ תיקשי טובא מנ"ל לראשונים דא"א אינו מה"ת, דלמא ל"א מה"ת א"א אלא כשהגידון הוא כלל הרוח, אבל כשהגידון כנגד העומד שפיר אמרינן א"א, וטפי תקשי על הריטב"א גופא דנקט י"ז ב' לגבי כלאים דל"א א"א והוכיח מהם דא"א אינו מה"ת, ומאיךך דט"ז כ' לחלק דמ"ש כלאים דמהני כנגד העומד מעירוב דלא מהני, ותי' דשאני כלאים דבערבוביא תליא משא"כ שבת דברשות תליא, וא"כ יש לתמוה דנימא דמה"ט ליכא א"א על העומד גופא לענין כלאים, ואדרבה נימא דבכלאים איכא א"כ היכא שהגידון הוא על הפרצות.

ונר' דס"ל לראשונים ז"ל דאיזו א"א היה מהני לבטל את העומד א"כ ליכא סברא לחלק בזה מה"ת בין הגידון בין העומד גופא לנידון דכלל הרוח, דכיון דמהני למקומו לא יתכן דלא יועיל לכלל הרוח, וע"כ דמה"ת לא אמרינן א"א, (ולבריטב"א היינו דווקא בעומד ד"ט דמהני כנגדו, אבל בקנה דלא מהני כנגדו אמרינן אף בכלאים א"א ואף כנגד העומד. ולהרש"א אף בקנה בעלמא ל"א א"א מה"ת) ואכתי דא"א הוא מדרבנן שפיר יש לחלק בין כלאים למחילות,

ואיכא אחי אוריא המבטלו לאמרינו בזה המקום
העומד נחשב לפרוץ, וע"ע לקמן ס"ק י"ח
שהארכנו עוד בשיטת הר"ן.

נמצא דד"ן א"א אינו אלא דין במחילות
מחולקות שבאות לחצוץ כאחד ולעשות
רשות, ובהא מאחר שאין דבר במחילות שמחברן
אלא הדמיון מחברן, בהא אנו צריכים שהדמיון
אכן כך יעשה, ולהכי כשהעומד שעליו אנו דנים
מלדו הוא נדון לעצמו הרי כמותק מכל הרוח
והוא אינו נעשה כחלק מן המחילה הגדולה לחלק
ולהגדיר את הרשות, והרי לענין חלוקת הרשות
הוא בטל ומבוטל.

והנה אף למאי דמסקינן דדעת הרשב"א
והריטב"א והר"ן להיכא לאיכא א"א
במחילות ה"ה דאף כנגד מקומו הוא בטל מ"מ
עדיין יל"ד לאיכא גוונא דמהני כנגד העומד אף
לאיכא א"א, ועי' בזה לקמן ס"ק י"ט ופ"ג.

ט. שם, ויעשה פס אמה וירחיק אמה כו' ש"מ
עומד כפרוץ אסור כו' לא נתפרש אם
הקושיא משום דאחי אוריא ולהכי מיפסל, או
דמשום דאין הפרוץ סתום ולהכי מיפסל.
ובראשונים נתקשו דהא לעיל מינה מסקינן
דעומ"ר מב' רוחות מהני, וא"כ אף למ"ד ללא
מהני פרוץ כעומד ליהני מד"ן עומ"ר מב' רוחות.
וזה מכריחנו לומר ללא מד"ן אחי אוריא הקאו.

ובר"ן תי' עלה דמד"ן אחי אוריא אחינן עלה,
דהשתא ס"ד דלמ"ד פרוץ כעומד מהני
לא אמרינן אחי אוריא משום שמתל אחד העומד
חשוב מן הפרוץ, ואף שבכל השני הפרוץ מרובה
מאי איכפת לו, דבשביל לומר אחי אוריא בעינן
שמכל זד יהא הפרוץ לעצמו חשוב מן העומד,
אבל למ"ד פרוץ כעומד אסור השתא הרי הפרוץ
חשוב מן העומד, וממילא אמרינן אחי אוריא,
ובאחי אוריא לא מהני עומ"ר מב' רוחות
וכדלעיל מינה.

וברשב"א כ' להקשות ולישב בדרך אחר,
ובקושייתו הך, וזה תו"ד: ואיכא
למידק דהא אמרינן דאפי' עומ"ר משתי רוחות
הוי עומד וכ"ש עומד כפרוץ לאיכא תרתי
לטיבותא דעומד כפרוץ ועומ"ר על הפרוץ משתי

בכלאים בעלמא איכא נידון אף כנגד העומד,
וכנגד העומד אין ראוי לגזור מאחר דבערבוביא
תליא, ולהכי אף אין ראוי שגזור בדבר שמהני
למקומו שלא יועיל לכלל הרוח, דדבר שמהני
כנגדו ראוי שיועיל אף לפרטות שבלידו, משא"כ
במחילות דבעלמא הנידון הוא על כלל הרוח ואין
הנידון כנגד המחילה בלבד, ובהא ראוי לגזור ללא
יהני היכא דא"א.

והריטב"א והרשב"א ט"ז ב' שהקשו מ"ש
כלאים דמהני כנגדו ממחילות ללא
מהני, כל חד תי' לשיטתו, דהריטב"א דנקט דאף
לגבי כלאים אמרינן א"א מה"ת בעומד פחות
מד"ט, להכי שפיר כ' לחלק בין כלאים דבעירוב
תליא מילתא ורק בכה"ג לאיכא עומד ד"ט ל"א
א"א, משא"כ בשבת אף בעומד ד"ט גזרו משום
ללאו דבערבוביא תליא להכי ראו טעם לגזור,
והאי טעמא אינו סברא מה"ת, דמה"ת אם איכא
א"א הרי כל שהעומד חשוב למקומו לא אמרינן
א"א כנגדו בין בכלאים ובין במחילות, וה"ה דאף
מהני לפרוץ בין בכלאים ובין בעירוב.

והרשב"א שלא כ' ליישב (בדף ט"ז ב')
כהריטב"א היינו לשיטתו קאמר כן
דס"ל דאף בקנה אמרינן בכלאים דל"א א"א,
וא"כ אכתי תיקשי מ"ש כלאים דכנגד העומד
מהני (אף בקנה) ובשבת אמרינן ללא מהני (אף
בד"ט) ולזה כ' לחלק לקושטא דמילתא דמשום
לאמרינן א"א, ומה"ט אף בעומד ד"ט בעירוב
אמרינן א"א, ובכלאים ללא אמרינן א"א ה"ה
דאף בקנה לא אמרינן.

נמצא מדברי הרשב"א והריטב"א דברשיות
אמרינן א"א, ולענין להכשיר את כל
הרוח אף כנגד העומד נחשב שצטל, ונפק"מ דאם
איכא פרטת עשר, ואיכא עומד באמצעו דממעטו
מי' דמ"מ אמרינן אחי אוריא לבטלו, כיון דעיקר
הנידון הוא על כל הרוח, (ולהריטב"א אף
בכלאים הדין כן כל שהעומד הוא פחות מד"ט).

ובר"ן ט"ז ב' כ' כן להדיא דמסתברא דהיכא
לאמרינן אחי אוריא ה"ה שהעומד בטל
ואף למקומו אינו נחשב, וכ' בזה ב' נפק"מ חדא
דמקום העומד מאטרף עם הפרוץ להיות פרמ"ר,
וכן בפרטת י' שאם העומד ממעט לפרטת י'

הפס האמלעי היה אמה ומשהו דמהני אף למ"ד
עומ"ר מב' רוחות לא הוה עומד, ודו"ק.

וזהו מש"כ ברשב"א להקשות דהשתא דעומ"ר
מב' רוחות מהני א"כ ראוי שיועיל אף
להחשיב לפרוץ כעומד שהוא מהני לסתום
הפרצה בלחוד, וממילא ליכא אחי אוריא, ומודה
ברשב"א דבפרוץ מרובה אף אם איכא עומ"ר
מב' רוחות ולא מהני להאיל מאתי אוריא, ואפ"ה
פרוץ כעומד שאני, וא"ל דהיינו טעמא משום
דפרוץ כעומד יש כאן מלחמת רוחות שוים, ואי"ז
שוה ממש לפרמ"ר, ועדיין ז"ע.

וקושיית הגמ' היינו דש"מ דפרוץ כעומד לא
מהני וכ"ש עומ"ר מב' רוחות, והלשון
כ"ש אין הכוונה כ"ש בסברא, אלא כ"ש דין,
דכ"ש שצרכים להכריח דעומ"ר מב' רוחות לא
מהני, דאי עומ"ר מב' רוחות הוה מהני א"כ אף
אם פרוץ כעומד לא מהני מ"מ היה מהני וכנ"ל.

ודחו בגמ' דכיון דאיכא פרומ"ר מלד אחד בהא
אף למ"ד פרוץ כעומד מהני מ"מ אי"ז
מהני, ובזה לא מהני עומ"ר מב' רוחות, כיון
דהשתא הפרמ"ר, דרק בפרוץ כעומד מהני
עומ"ר מב' רוחות, ודו"ק.

יעוין בריטב"א מש"כ בקושיית הגמ' דש"מ
דפרוץ כעומד לא מהני וכ"ש דעומ"ר
מב' רוחות לא מהני, וכ"כ במאי דמתרנין
דאיכא אחי אוריא, דלעולם אפי' עומ"ר מב'
רוחות דמהני וכ"ש עומד כפרוץ דמהני, עי"ש.
וא"כ טובא מ"ט דינא דעומ"ר ודינא דפרוץ
כעומד מכריחים זא"ז, שהרי אין הגידון שוים,
ואי"ל שכוונתו רק דלינא דאחי אוריא, וכעין
מש"כ ברשב"א דאיכא תרתי לטיבותא, דהא הכא
כ' כן לב' הדלדים, דבין אם עומ"ר מב' רוחות
דמהני אזי כ"ש דפרוץ כעומד דמהני, וכן איפכא
דאם פרוץ כעומד לא מהני ה"ה דעומ"ר מב'
רוחות לא מהני, ולהרשב"א אין ב' הסברות
קשורות זצ"ל כלל.

ובעין דברי הריטב"א כן איתא ברין לקמן בעור
העסלא דל"ה אמר ליה כו' משום
דסבירא ליה כו', וא"ע.

רוחות. והנה יש להבין מה ענין עומד כפרוץ
דלינא דעומ"ר משתי רוחות, דנימא לאם עומ"ר
מב' רוחות מהני כ"ש דעומד כפרוץ מהני. עו"ש
כ' ליישב דלמ"ד פרוץ כעומד כיון שאין האויר
שצדלדים רב על העומדים בהא לא אמרינן אחי
אוריא, אע"כ דפרוץ כעומד לא מהני וכ"ש
דעומ"ר מב' רוחות לא מהני, עכת"ד. וגם זה
כריך לבאר מה ענין פרוץ כעומד לעומ"ר מב'
רוחות, ועיול"ד מה שביאר

והנה הא מיהת נר' לאם נימא דפרוץ כעומד לא
מהני וכן עומ"ר מב' רוחות לא מהני,
לאי"ל דמ"מ תרווייהו כאחד הוו תרתי לטיבותא
ומהני להישבז כסתום, וזה מוכח מהא דעור
העסלא דלר"ד איכא פרוץ כעומד ועומ"ר מב'
רוחות ואפ"ה לא מהני, כיון דס"ל דבתרווייהו
לא מהני, וא"כ מש"כ ברשב"א דהיכא דאיכא
תרתי לטיבותא בהא מהני אין כוונתו לומר דעל
הגד ש'עומ"ר מב' רוחות לא מהני אפ"ה מהני
בפרוץ כעומד, אע"כ דכוונתו לעל הגד דהוה
ספק והיינו שיש לד' דמהני, בודאי היכא שהוה
גם פרוץ כעומד מהני, וכשמהני בכה"ג ה"ז מהני
אף להאיל מאתי אוריא, והיינו דמאי דפרוץ
כעומד לא מהני היינו בכוונא דליכא עומ"ר מב'
רוחות אבל דעומ"ר מב' רוחות בהכי העומד
האחרון הוא דמהני, ולא מדין עומ"ר מב' רוחות,
ודו"ק.

נמצא להרשב"א בפרוץ כעומד אף אם נימא
לאסור מ"מ ל"א בהו א"א, ומש"כ
ברשב"א משום דאיכא עומ"ר מב' רוחות יל"ד
בזה אם כוונתו דווקא למ"ד עומ"ר מב' רוחות
דלדידהו הרי מהני אף לעומד הקטן להיות שותף
בסתומה ולהכי מהני אף בפרוץ כעומד, או"ד
כוונתו דפרוץ כעומד אינו עושה אחי אוריא, אלא
לאכתי בפס אמה מב' דלדים למ"ד פרוץ כעומד
אסור אף דליכא א"א מ"מ אף ליכא עומ"ר
ולהכי הוצרך דלינא דעומ"ר מב' רוחות, ועי'.

ויותר נר' דהלשון שק' ברשב"א תרתי לטיבותא
לאו דווקא ואין כוונתו אלא דבפרוץ
כעומד ליכא א"א ובעינן לעומ"ר מב' רוחות
משום דבלא"ה אין הפרצה סתומה, וה"ה אם

ונר' לכל היכא שהמחילה נמצאת בין אוירים הרי הוא בטילה, דהיינו ללעולם כמה עומדים לכאור' חידוש הוא שהם ביחד יכולים להגדיר את הרשות שהרי הפרעות שזינייהם מחלקים אותם ומה מאחדם להצטרף כאחד שיהא בהם כח אחד לעשות עומ"ר לסתום כל הרוח, והשיעור של האוירים המצטלים הוא כל היכא שהעומד עלמו אינו יכול להצטרף לאחת המחילות שמלדיו הרי העומד בטל באויר, וע"ע לקמן במה שהארכנו לצאר הגידון כותל סתום בעומ"ר מ"ט איכא א"א, ע"פ.

תו' בד"ה ואצבעיים, בתו' הא', ובמה שב' לחלק בין סוף מבווי לתחילת מבווי

יא. י' ב' תוד"ה ואצבעיים, כ' דהיינו טעמא דלא שייך בעור העסלח אתי אוירא משום שהוא כלי, דרק במחילות קבועות אמרינן אתי אוירא, והקשו מהא דמבוי שפרץ מלידו כלפי ראשו דאם יש פס ד' מתיר, דאכתי מ"ט לא אמרינן א"א, אם לא שנהלק בין תחלת מבוי לסוף מבוי. והנה הא מיהת פשיטא דהיכא שכל הרשות גדורה דאין מקום להקשות דנימא אתי אוירא, ומה"ט ב' מחיאת לר' יהודה אין מקום להקשות דנימא אתי אוירא, דאורי' שיהא מוגדר כחוד רשות אין מקום לדון עליו שיתצטל ע"י אוירא שמוחזק לרשות, ורק כלפי מחיאה צרוח אחת יש מקום לדון באתי אוירא, וכן לקמן י"ז ב' בהא דפסי ביראות הקשו בראשונים שם על העומדים הפשוטים מ"ט ליכא אתי אוירא, אבל על הדיומדין אין מקום לדון בזה דנימא אתי אוירא, ולא הקשו אלא בכלאים שהוא מחיאה מרוח אחת ואין כאן רשות מד' רוחות, וכבר נתבאר כ"ז לעיל.

ובעיקר החילוק שנקטו תו' בין כלי למחילות קבועות יל"ד, דהשתא אינו מחיאת הרשות היו צאופן שאינן קבועות, כגון ע"י מחיאה של בנ"א וכיו"צ הרי פשיטא דאמרינן בזה אתי אוירא, ומאידך ב' כלים אם נימא דאמרינן בזה עומ"ר לענין אהל המת, נר' פשוט שנאמר בזה אתי אוירא, אע"כ עיקר החילוק בין כלי למחילה שתוד הכלי נחשב לחלק מן הכלי וכאם שצד' דיומדין ל"א א"א, ה"ה בכלי הרי אין האויר

ומתו"ד הריטב"א נר' דס"ל דצפרוך כעומד אף למ"ד ללא מהני מ"מ היכא דמב' דדיים הוה פרוץ כעומד לא אמרינן בזה אתי אוירא, ויל"ע בזה.

בגרעק"א (כאן ובגליון לשו"ע סס"ג מג"א ס"ק ל"ה) נר' שלמד דקושית הגמ' הוא לולא דינא דאתי אוירא, והיינו דאם פרוץ כעומד אסור ממילא הפרעה אמה שסמוכה לפתח נחשבת לחלק מן הפתח הגדול והפס שבין הפרעה אמה לפתח י' המתוקן בלו"ק נחשב לפס שמחלק באמצע פתח, ולא מהני לחלק פתח בקנה (באופן שאין הקנה עושה עומ"ר) אף לולא דינא דאתי אוירא, ועי"ש מה שנתקשה לפי"ז מ"ט פירש"י בע"א בהא דלא מהני לחלק פתח כ' בקנה משום דאיכא אתי אוירא דתימה הא אף בלא אתי אוירא הדין כן ללא מהני לחלק פתח מבוי בקנה או בפס וכמשנ"ת, ועי' בחו"צ שתמה על הגרעק"א, ומדברי הר"ן בסוגין לכאור' מבואר דכל קושית הגמ' הוא מאתי אוירא, וכן מבואר ברשב"א בפשוטו.

י. חיסרון דאתי אוירא אינו משום שפרעה מרובה מן העומד מפסקת ואין העומד יכול להצטרף למחילה הכללית, דהא עומ"ר מב' רוחות מהני ואף שבין הפרעות איכא טפי, אלא ודאי דהחיסרון הוא שעומד שנמצא בין פרעות שכל אחת היא טפי מן העומד דבכה"ג אין לעומד חשיבות אלא נחשב כלעצמו ואינו נכלל להיות חלק מן המחילה. ואי"ז ענין לביטול שכן האויר הוא דבר שלילי ולא שייך ביה ענין ביטול, אלא הוא ענין חשיבות של מחיאה, שכל מחיאה שעומדת במקום פרוץ אין לה חשיבות כלפי דין רשויות.

אמנם ברשב"א דלעיל דמבואר דצפרוך כעומד אף למ"ד אסור לא אמרינן אתי אוירא, לכאור' הסברא בזה משום דס"ל דא"א ענינו שהאויר מצטל את המחילה, ולהכי צפרוך כעומד שיש כאן מלחמת רוחות ממילא למ"ד דפרוך כעומד אסור דבעינן שהדבר החיובי יגבר על השלילי ה"ה הכא שאנו דנים שהאויר יצטל את העומד בהא אין האויר מצטל את העומד, דבעינן שיהא רוב ולא סגי במחילה.

החילוני סותר את אחד הרוחות של הכלי, ולהכי לא מהני לסתור רק קו של כל אחד מן הכלי, (ורק את כל הכלי כולו מהני לסתור). ובפשוטו אף אם ליכא עומ"ר בתוך הכלי מ"מ ל"א אתי אוריא, ולהכי בעור העסל"א אף אם ליכא עומ"ר אל"א ע"י ב' רוחות זה כנגד זה, מ"מ מהני (ובכה"ג אפ"ש דאינו מביא את הטומאה אל"א כנגד כל אחד, אבל אינו מעביר את הטומאה לכל השני, דאוריא אינו מעביר את הטומאה). ולהכי ב' כלים נפרדים בודל"י דאמרינן על כל אחד אתי אוריא.

והנה הכא לכא' הנידון הוא באור שיהא חלק מן הרוח, דהא מקום הלו"ק הוא פרעה שיהא חלק מן הרוח, ואפ"ה מהני האי טעמא דסוף מצוי למנוע א"א, ובפשוטו ה"ה ברוח ג' לאם נפרץ בסוף מצוי פרצת י' ואיכא קנה באמצעו לכל אמרינן א"א וימעט מפרצת עשר, וא"כ מוכח דסברא דסוף מצוי אינו סברא דווקא כנגד אוריא דעלמא, וי"ל דרוח ד' שניתרת בלו"ק שאני, דהתם באמת אי"ש שיהא עומ"ר כלפי כל הרוח, ולהכי מהני לה סברא דסוף מצוי, אבל בלידו דבעינן שיהא עומ"ר, דהא לא מהני אף אם כל ענינו למנוע מפרצת עשר.

ויל"ד לפי"ז מה"ד בכלי גבוה י' ובתוכו איכא עומד בגובה ה' ומשהו והשאר פרוץ, ואיכא קנה מכל סביבותיו בגובה י', והעמידו למחילה לחצר באופן שהחלק הסתום כלפי הקרקע, דלכתי לכא' בכה"ג לא נימא דאתי אוריא על הקנה העליון, וכיון דאיכא עומ"ר א"כ שרי. וא"כ כלי שמד' רוחותיו איכא סתימת קנה, והוא פרמ"ר, ה"ז מהני אם יעמידנו ע"ג כותל בגובה ה' ומשהו, ונימא עומ"ר עד הקנה העליון שעליו, וכ"ז מחודש טובא, וכו"ע.

אמנם העומד לנגדו הם מש"כ בחזו"א סי' ס"ח סק"ט במחילה של ערב דגם בזה יש סברא של סוף מצוי, והתם לכא' שפיר יל"ד דהכא אף אם נימא דאוריא שלמעלה מן המחילה יכולה לעשות א"א מ"מ בודל"י שיהא נחשבת לחלק מן הרשות ואינה דומה לרוח רביעית שמהני שתהא פרוצה לכתיולה, וכו"ע.

שיטת הריצב"א דאוריא דעלמא שחוץ

לרשות אינו עושה אתי אוריא

יג. עוד תי' בשם הריצב"א דאוריא דעלמא שאין המחילות באים לסותמו דהא לא אמרינן אתי אוריא, וכ' דמה"ט באור שלמעלה מי' אמרינן אתי אוריא כיון שהמחילות באים לסותמו, והנה יל"ע שהרי באוריא שלמעלה מי' בפשוטו אין טעם ההיתר משום דאמרינן גוד אסיק, ובפשוטו לגבי כלאים לא נחיר לזרוע למעלה מי', וכו"ע כעת, אל"א דאור רה"י בוקע עד לרקיע, וא"כ למעלה מי' אינו נחשב כסתום ומ"ט אמרינן אתי אוריא על ידו.

יב. בהא דחילקו בתו' בין סוף מצוי לתחילת מצוי יל"ד בטעם החילוק, ובחזו"א במכתבים להר"א פל"ינסקי ז"ל (מכתב ג') נר' שנקט דאין סברא זו אל"א כלפי אוריא דעלמא, (וכ"נ גם דהוא נידון אף בדאורייתא, ועי'). והחזו"א לשיטתו נקט דבעלמא אף היכא דאיכא עומ"ר אמרינן א"א, ובאוריא דעלמא יש מקום לדון בזה אם הוא מטטרף לבטל את העומד או לאו, (וכבר נתבאר כ"ז באורך בס"ק ט"ז), ולפי"ז באמצע הכותל לא נאמר כן, וכגון כותל שנפרץ בסוף מצוי באמצע הכותל באופן שאיכא עומד שצטל בא"א, דבהא לא מהני סברא דסוף מצוי.

יד. דאין כוונת הריצב"א דאוריא שנתשב לסתום הוא עושה אתי אוריא, אל"א כל אור שנתשב להיות חלק מן הרשות אור זה יש לו חשיבות וייחס וממילא הוא נחשב לבטל את העומדים, אבל אור שאין הרשות משפיעה עליו כלל, אין לו ייחס כלפי הרשות ולהכי אינו מבטל את העומדים.

והנה ברשב"א לעיל מינה כ' לדון ברוח רביעית דמ"ט מהני גם נפרץ בראשו עד ד', ותי' דשמא סוף מצוי שאני ולקמן בס"ק ט"ז (בד"ה ולפי"ד) ביארנו עפ"ד החזו"א במכתבים גם דאין כוונת הרשב"א דמהני בסוף מצוי פרמ"ר, ואף ברוח ד' נר' דלא אמרינן כן, אל"א כוונת הרשב"א דנפרץ באופן שי"א א"א ולהא מהני סוף מצוי,

והנה דדיומדין לכו"ע לא אמרינן על הדיומדין א"א, וכסם שמהני גם ד' מחילות ה"ה

ולפי"ז יא ליישב שפיר משה"ק מן זללה"ה (ס"ח סק"ה) מהא לאמרין דמצוי כ' יעשה פס ד"א לאורכו של מצוי דלכתי מ"ט ל"א אתי אוריא דעלמא ואוריא שצין פס לרוח מערב ומבטל לפס ד"א, ולמשנ"ת לכא' שפיר יא ליישב דבכה"ג שב' דדי המחילה סוגרים הרי בהא צודלתי דמהני למנוע אוריא דעלמא, וכל הנידון בשבמחילת דרום או לפון איכא פרעה, ואמנס אם אנו מתייחסים לזה כב' מצואות שונים ה"ה דהוא ריעותא שגאמרא ח"א דעלמא, אבל אם נימא דסו"ס לעולם נחשב למצוי אחד, שפיר י"ל דאוריא דעלמא אי"ז טעם להפסידו, שגורת הרשות אינו מניח לאוריא דעלמא לבטל לפס, וע"ע בזה, ודו"ק.

- במחילה של ערב דאיכא תקרה עי' לקמן ס"ק י"ד, וש"נ. -

ואכתי י"ל דכל מאי לאמרין לאוריא דעלמא אינו עושה ח"א אינו אלא באופן שגורת הרשות נותנת אורה להמשיכה עד למקום שעליו הנידון, וכגון צלור כזה [5] שגורת הרשות מגדירה שכותל דרום מסתיים עד לקנה שמול סיום כותל צפון, אבל צלור כזה [6] דבכה"ג ניתן לומר שהרשות מסתיימת בסוף הכותל, ואיכא לומר שהיא נמשכת לב' הקנים שבמזרח, יל"ד אם תלוי בדעתו, או"ד שכיון שמתוך אורת המצוי ליכא הכרח להמשיכו עד לקנים, ממילא לא יטרפו הקנים להיות חלק מן המצוי אח"כ ליכא ח"א.

והשתא אף אם יעשה פס ד' כזה [7] או ב' לחיים [8] י"ל דלא מהני, (ואף ב' פסים מצ' האלדים י"ל דלא מהני לזה, ובפס אמה יל"ד דלמא מהני כעין דיומדין, ואף דהתם אין מיקילין מדרבנן, מ"מ שאני ההם שהוא מד' רוחות משא"כ הכא דסתום בעומ"ר מג' רוחות), דלענין זה לא מהני לו"ק, אלא בעינן שגורת הרשות הכללית הוא שיקבע, ולו"ק או פס ד' לא מהני.

נמצא לפי"ז שעיקר רבותא דהריצב"א הוא דכשם שבד' דיומדין ל"א ח"א דעלמא, ה"ה באופן שאחד מן המחילות קובע את אורת הרשות לאף בזה מהני.

דמהני למנוע ח"א, ולא הקשו בראשונים שם אלא על הפשוטין, מצואר דהא מיהת פשיטא לאם יא איזה דבר שעובר את המחילה ומלייר את תמונת הרשות הרי מה שחובה לה אינו עושה אתי אוריא, וכל הנידון באופן שהמחילה נעלמה ע"י עומ"ר ולא בעריצו, או שהוא מתוקן בלו"ק, ול"ל דלו"ק לא מהני לזה ואף אם לו"ק משום מחילה מ"מ אי"ז מחילה כ"כ להגדיר את הרשות, (ונר' דה"ה אף בלחיים ובפס ד' דחלז לאף שהוא כדון מחילה מ"מ אין בכח מחילה כזו להגדיר את הרשות ולמנוע ח"א דעלמא, ורק מהטעם של הריצב"א או מאיזה טעם אחר י"ל דכה"ג מהני, ודו"ק).

וכן בב' מחילות לר' יהודה אין מקום לדון דנימא אוריא דעלמא ויבטל להמחילה, ואי"ז משום דבכתי חייבה רחמנא, אלא סברא וטעם יא בזה, דכיון דב' המחילות מגדירות ותחומות את מקומן להכי אין כאן נידון של חוץ לרשות שיבטלם, דאת"ל דיבטל נימא דיבטל את כל הרשות כולה ולא רק את העומדים, וזה ליכא סברא, להכי אף את העומדין אינו מבטל. וכל נידון דהריצב"א אינו אלא כשיש כותל שמחולק באמצעו דבהא נימא דהרשות נגמרת עד הפרעה.

ובכ"ב מן זללה"ה (סי' ס"ט סק"ט) לאם איכא לו"ה ברוח ד' ה"ה דאם פרוץ צלירו כלפי ראשו דלא אמרין ח"א דעלמא לכו"ע, וכן אם איכא פס ד' ברוח ד' ג"כ מהני להגדיר את הרשות, (ובפשוטו אין נפק"מ היכן מניח את הפס אם צמוד לרוח הפרוץ או ברוח שכנגדו), וכ"ש דעומ"ר מהני, ולפיכך צלור כזה [1] דאיכא עומ"ר בכל הרוחות, או כזה [2] מהני, ואף בכזה [3] וכזה [4] דאיכא פס ד' ברוח מזרח מהני, (וברם בהא דפס ד' ל"ב דלכא' בעינן שיהא סמוך לכותל ג"ט, ול"ע בזה כעת כלל), סו"ד דכל הנידון שבתו' אינו אלא באופן שאין הרשות סתומה בכל רוחותיה, אלא פרוץ מרוח ד' וסתומה בלו"ק, ולו"ק אינם מחילה למנוע ח"א דעלמא, אבל אם ברשות שסגורה מכל רוחותיה צין בלו"ה ובין בעומ"ר ובין בפס ד' ה"ז מהני, ול"א בכה"ג ח"א דעלמא, והיינו משום דאין האור שמחוץ לרשות בנידון כאן.

והנה בלשון הריב"א וזביתר יק' לדקדק כן מלשון התור"פ לקמן ט"ז ב' ובד"ה אי מוקי לה – הרמב"ם [נר' דעיקר הגידון הוא דכל מה שניתר ע"י העומד הוא שְׁעוּשָׁה א"א, וכל מה שאינו נעשה רה"י ואינו ניתר ע"י העומד"ר (דהיינו אף אם א"א לא היה פוסל), ה"ה שאינו מתחשב לעשות א"א, א"כ לפי"ז אין לנו מקור נאמן לבא ולחדש דכ"ז דווקא באופן שיט כאלו איזה אורה והיכר להמשיך המחילה אבל בלא זה לא, אבל לדעת הרשב"א ב"י ב' והריטב"א י"ז ב' שהידוש דאם א"א הוא מה"ת ה"ז היה מבוטל אף לעומד גופא לענין שלא יועיל לגבי כלאים אף כנגד העומד, והיינו משום שאין כאן רשות מוגדרת, א"כ ספיר י"ל דאף להריב"א לא יועיל למנוע א"א אלא באופן שיט כאלו איזה דמיון להגדרת הרשות, ולר"ק לענין זה אינן מספיקים להגדיר את הרשות.

ויל"ד בעיקר דברי הריב"א אס תלוי בדעתו, או דכל גוונא שאס נאמר עומד"ר אותו מקום יהיה ניתר הרי אותו מקום בע"כ עושה א"א, ואיכא נפק"מ באופן דלעיל כזה שאס נאמר דבכה"ג הרי האויר שמבחוץ הוה א"א וה"ז מהני לסתום עד לקנים מה"ד באופן הזה [9] שיט כאלו ב' רשויות וכל אחת אומרת דס"ס מה שמעבר לקנה הוא לאוירא דעלמא, אבל מאידך הרי בע"כ יק' כאלו רשות שניתרת, וא"כ ה"ז נחשב כרשות אחת גדולה, וממילא נאמר א"א, וכמו"כ יל"ד בליו"ר כזה [10] דאם נימא דבכה"ג מהני להשתמש בעומד המזרחי ב' פעמים, מה"ד באופן שהעומד המזרחי אס נדון שהכל רשות אחת הרי יק' כאלו א"א (כגון עומד ב' פרוץ ה' עומד ד' פרוץ ד' עומד א', ובאופן שאין העומדים שצמזרה נידונים כפס או כלחיים).

ונר' דבאופן הזה [9] אס במקום הקנים איכא לר"ק ספיר אמרינן דכל דל נידון לעלמו, וה"ז כב' מצבאות שפגשים, אבל בלא תיקון לר"ק, הרי בע"כ נחשב לרשות אחת ואמרינן א"א דליו"ר אוירא דעלמא. ומה"ת אס מהני ב' מחילות ה"ה דכה"ג תשתרי, וה"ז נחשב כב' רשויות שונות הפרוזות זל"ז במילואן. וכן באופן הזה [10] דהגידון באופן שאנו אומרים תרתי לסתרי, א"כ אף בלאיכא א"א מהני, דכיון דכל

דל ניתר ע"י הפסים שבאמצע א"כ ספיר מהני, אף שלאחר שאנו דנים אותם כאחד ממילא איכא א"א מאי איכפת לן, וה"ז נחשב לב' חלירות שגדורות כדון שצמודות זל"ז.

בקנה שנמצא בפרכא שבק"ז כזה [11] כ' בחזו"א חזו"א סי' ע"ב סק"ב, ובזה י"ל דאף להכל שנתבאר לעיל דבמצוי שאיכא כנגדו ב' קנים מרוחקים דאמרינן א"א כיון שזורת הרשות איננה מחייבת להמשיך את העומד"ר עד לקנים, מ"מ הכא בק"ז ודלוי אורת הרשות מגדירה שהעומד"ר מגיע עד לקנים ומה שחובה לו נחשב לאוירא דעלמא, (ואף מרן זללה"ה עיקר מה שדן שם הוא שנאמר דאויר של דל מזרח ואויר של דל דרום תרווייהו יעשו א"א).

אמנם יל"ד באופן הזה [12] דליו"ר דומה לפירכא בק"ז, דבק"ז ע"י אורת הרשות ראוי לומר שסוגר עד לקנה, אבל כאלו אדרבה אס נלך ע"פ אורת הרשות יותר ראוי לסגור ביושר, ולא באלכסון עד לקנה, (ואפשר דאס אינו נחשב לקרן זית א"כ ע"כ היינו טעמא משום שזורת הרשות אומרת שראוי לסגור ביושר א"כ אף לנידון דידן ראוי לומר שהקנה בטל, ונ"ע).

יד. במחיצה של ערב כ' בראשונים דאמרינן א"א אף ע"י הבעאויר שלמעלה מי' וביאר בזה הטעם משום דבכה"ג כיון שרשות עולה עד לרקיע להכי הרי האויר נעשה כחלק מן הרשות ונתבאר לעיל דכל מה שניתר ע"י העומדים הרי הוא נחשב לאויר של המצוי לעשות א"א.

במחיצה של ערב דאיכא תקרה יל"ד אס מה שמע"ג התקרה נחשב למחוץ לרשות, והיינו דאף אס נימא דמהני עומד"ר בערב כשיט תקרה, כגון עומד ו' ופרוץ ד' ואיכא תקרה, (ודלכא כמש"כ בחזו"א סי' ס"ח ס"ק י"ז) מ"מ י"ל דלהכיל מא"א אין תקרה מכלת, ויל"ד בזה בכמה אנפי, דאס ע"ג התקרה ליכא רה"י נר' פשוט דמהני התקרה למנוע לא"א, דל"ג מהני פסים דלעיל, אבל באופן שאף ע"ג התקרה הוה רה"י, כגון היכא שיט גוד אסיק וכיו"ב, א"כ בפשוטו ע"כ נאמר שאין התקרה נחשבת לסוף הרשות

למנוע לא"ח שמע"ג התקרה, ודין זה נכון אף למסקנת הריצב"א, ויל"ע זכ"ז.

אם מהני לסתום אף פירצה ע"י עומד

מרוחק

טו. יל"ד אם מהני לעשות עומ"ר ע"י עומד מרוחק מן הפירצה, והנה כבר הסיק בחזו"א (ס"ח ב') לכותל י' מהני לסתום אף בכמה עומדים של ו', ולא זעין עומד אחד כדי לסתום כל הפרכה, ונר' דהיכא דאיכא פרכה גדולה שהעומדים שלצידה קטנים זעין עומ"ר מב' רוחות, אם נימא לעומ"ר מב' רוחות לא מהני, מ"מ מהני לסתומה ע"י עומ"ר הימנה אף שהוא מרוחק מן הפרכה, כ"ז שלכה"פ אחרו עומד גדול מן הפרכה, וזה יכ להוכיח מהר"ן ט"ז ב'. ועיקר הגידון אם בכל העומדים ליכא עומד שגדול מן הפרכה, אלא שמאל אחד איכא כמה עומדים קטנים שמטרפים, אם מהני לזרפס כאחד לסתום פרכה גדולה מהס.

בחזו"א ס"ח סק"ד אידי וועי"ש עוד בסק"ה - ח' דמהני כמה עומדים קטנים להטרף כאחד לסתום פרכה יותר גדולה מכל אחד מן העומדים לבדו, ואף למ"ד עומ"ר מב' דדים לא מהני מ"מ הכא כיון שהוא מאל אחד מהני, ואמנס כ"כ דלהר"ן הרי העומד שסמוך לפרכה הרי הוא מתבטל, ואף ללמקומו הוא מהני מ"מ אינו מטרף לשאר העומדים, וטפי מינה מצויר בחזו"א צלילית ס"ב סק"ט דאף באופן שמאל אחד איכא עומד אחד שהוא מרובה מן הפרכה ומן הגד השני עומד מועט מן הפרכה דככה"ג העומד הקטן בטל, ואמנס י"ל דשאני צלילית זעין בגד, אמנס לא משמע כן בדבריו מדהשווה סס לעור העסלא, ועי"א.

והנה לכאו' נר' פשוט דפרוץ ג' עומד ה' פרוץ ג' עומד א', דבהכי בודלאי דמהני ולא אמרינן לאכתי זעין לעומ"ר מב' רוחות ואף שהעומד ה' זעי מיניה ג' לפרכה שצאלו הדרומי, ולא נותר אלא ב' לפרכה האפוינית שהיא ג' אפ"ה אין כאן חסרון של עומ"ר מב' רוחות, ללא דנים על כל הרוח, דהחיסרון זעומ"ר מב' רוחות הוא חיסרון שעומד שאינו גדול מן הפרכה הוא מתבטל או

שאינו מתקשר לאל השני, אבל זכה"ג אף שאנו צריכים לעומד ה' כדי לסתום פרכה אחרת, ולולא העומד א' שצאל השני לא היה נותר הרוח, מ"מ מהני, ופשוט.

ובסק"ח כ' לזון מה"ד ב' עומדים וזיניהם פרכה כגון עומד ג' פרוץ ב' עומד ב' פרוץ ד' עומד ג', דצירוף העומד ג' וב' אנו סותמים את הפרכה ד' מאל אחד, אבל מאידך איכא כאן פרוץ ב' זין עומד ג' לב', וא"כ העומד ג' שלאל פרכה ב' היה ראוי לחושבו רק כעומד א' כלפי הפרכה ד', מ"מ לענין עומ"ר מב' דדים אם אנו מצרפים כמה עומדים יכ לחשוב את כל העומדים בלא להפחית את הפרעות, לז"ג מהאופן דלעיל שאין מפחיתים את הפרכה מסך העומדים.

ואף להר"ן דפרמ"ר מאל אחד מצטל את העומד עדיין יל"ד באופן דעביד עומד ד' פרוץ ב' עומד ב' פרוץ א' עומד א' פרוץ ה' עומד א' פרוץ א' עומד ב' פרוץ ב' עומד ד', דהשתא העומד א' שצאידי הפרכה ה' בטלים, ולולא כל העומדים שמשני הדדים לא היה ניתן להחיר את הפרכה ה', אבל מ"מ ע"י העומדים שמאל אחד, שהם ו' הרי הם גוזרים על הפרוץ ה' וא' אם לא נפחית מהס את פרכה הב', הרי זכה"ג מהני למש"כ בחזו"א סק"ח.

אמנם יכ מקום לומר ללא מהני דשא"ה דבצביל לצרף את כל העומדים אנו צריכים לזלג פרכה, וזכה"ג אי"א להתעלם מאותם הפרעות, דרק באופן שאין מדלגים פרכה, אלא שאותו העומד משמש גם לפרכה שצאלו השני זכה"ג ניתן לומר שמתעלמים מהשימוש האחר ומהני לענין עומ"ר מב' דדים דנחשב למאל אחד, אבל באופן שאנו צריכים לזלג פרכה זכה"ג אפשר שלא ניתן להתעלם מן הפרכה.

אם נאמר אתי אוריא בכותל שרובו סתום בעומ"ר

טז. באחרונים לנו אם דינא דלתי אויכא נאמר אף באופן שיך עומ"ר על הפרעות מצדדיהם, ויל"ד זיה בג' אנפי, דהנה בגמ' מצויר דאף היכא דאיכא עומ"ר מב' רוחות

עומ"ר, אם אמרינו לכיון דסו"ם כל הרוח סתום בעומ"ר הרי לנו דנים עומ"ר וממילא ליכא אחי אוירא, או"ד דמקודם לנו דנים אחי אוירא, לכיון דצביל שיהיו הפרכות סתומות לנו נזקקים לעומדים (שיש עליהם אחי אוירא) להכי ראוי להקדים אחי אוירא לעומ"ר. עו"ל"ד בפרכת עשר ונבחר לקמן בס"ק י"ז.

ולכא' יל"ד בזה מכמה טעמים, לאיכא למימר דלעולם כל שכל הכותל סתום בעומ"ר בהא אין מקום לדון א"א. דכל שכלל הרוח גדור, הרי הוא נחשב למחיצה שחולקת רשות, וכל הגידון שאנו באים ללרף תיקוני פרעות, בהא אם איכא א"א לא מהני אותו עומד, עו"ל"ד בזה טעם אחר לאף דאמרינו א"א ומבואר לקמן לא"א מבטל לעומד ואף מקומו נחשב לפרוץ, היינו דווקא היכא שסו"ם ליכא תיקום דעומ"ר לפרעה שצדלדיו אצל אם הפרעה שצדלדיו הוא מתוקן מאיזה עומד אחר, ונחשב לסתום, בכה"ג לא"א דהעומד בטל כ"כ דאפי' בכה"ג לא מהני, והן אמנם שלמאי דמבואר בראשונים לקמן בפסי ביראות דאינו א"א היה מה"ת ה"ה לאף לגבי כלאים לא היה מהני ואף כנגד העומד לא היה מהני, מ"מ למאי דמסקינן דאינו אלא מדרבנן, בהא י"ל דסו"ם אף אם יש להתייחס לזה כמבטל לאו בכל גוונא נחשב בטל. וע"ע לקמן ס"ק י"ט.

ובמתני' ט"ז ב' סתמו ובלבד שלא יהא פרעות יתירות על הבנין ולא פי' דבעינן שלא יהא אחי אוירא, (וכן דקדק מו"ר הכ"מ זללה"ה בס"ג סק"ד מד"ה ויש). אמנם מאידך קשה ללא נתפרש דין עומ"ר מב' רוחות למ"ד ללא מהני, ולא מצינו בראשונים שדקדקו כן ממתני' דעומ"ר מב' רוחות מהני. ויותר היה נר' לדקדק מכאן דעומ"ר אינו עושה עומ"ר, ורעה להשמיענו דבעינן שכלל הרוח כולה יהא העומד מרובה על הפרוץ, עי' חזו"א סי' ס"ח סק"ג.

ובברייתא קם אמרינן שיירא שחנתה כו' ובלבד שלא יהא בין גמל לגמל כו' ולכא' י' לך דקדק מ"ט לא שנה לן התנא בקצרה ובלבד שלא יהו פרעות יתירות על הבנין, (או פרעות כבנין), ואם בא לומר דבעינן בכל רוח ורוח שיהא

לסתום פרעה שצב"א מ"מ אמרינן אחי אוירא, וכההיא די' ב' צפס אמה ופרעה אמה כו' (ואף שנחלקו הר"ן והרשב"א בפרוץ כעומד מב' לדיים לאף למ"ד לפרוץ כעומד אסור מ"מ דעת הרשב"א דמהני עומ"ר מב' רוחות, מ"מ בדאיכא פרוץ מב"א מודים ללא מהני). אצל איכא למימר דהיינו דווקא התם לאינו מתוקן אלא בעומ"ר מב' רוחות ומשום לכדי לסתום הפרוץ בעינן לעומד שעליו לנו דנים לצטלו, שיטטרף למנוע את האחי אוירא, בהא לנו נוקטים דהאחי אוירא מקדים, אצל היכא שהפרעה סתומה בלאו הכי, וכגון עומד ב' פרוץ ב' עומד א' פרוץ ב' עומד ב', דבהא אף אם בעלמא אמרינן שהעומד בטל, מ"מ שפיר לנו מקדימים לעומ"ר וממילא ליכא אחי אוירא, ויל"ד בזה באופן שמכל לך סתום מצדדיו וכהאופן הנ"ל, ויל"ד אף באופן שמל"ד אחד סתום בכו"ק וכלל השני סתום בעומ"ר.

עו"ל"ד דלחיה"נ לאף בעומ"ר מב' רוחות מהני למנוע א"א, ושאני הכא לאיכא פרעת י' ולעולם בפרכת י' ראוי לדון מקודם על הפרעה, וכיון לאיכא א"א על העומד ממילא אותו הפרוץ מטטרף עם הפרעה י', ואף אם כל הכותל סתום בעומ"ר הרי בכה"ג לא מהני. וע"ע בס"ק י"ז בדין פרעת עשר אם אמרינן כו' א"א.

עו"ל"ד בפרכתא שסתומה כולה בעומ"ר, ובאמצעה איכא עומד אם על אותו עומד אמרינן א"א, ונפק"מ אם מהני לפרעה מרוחקת. כגון פרוץ א' עומד ד' ופרוץ ד' ואיכא עומד אמה באמצע פרעת ד', דאכתי פרעת ד' סתומה בעומ"ר ע"י העומד ד', וא"כ אותו עומד אמה נימא ללא יתבטל בא"א, דמאי דאמרינן דעומ"ר אינו מונע א"א היינו דווקא באופן שלא נוכל לסתום את הפרעה אם נימא א"א, אצל הכא שהפרעה שבתוכה איכא לעומד הקטן הרי היא מתוקנת בלא להיזקק לעומד אמה, א"כ שפיר י"ל דבכה"ג נדון על העומ"ר מקודם שנדון על הא"א.

ואם נימא דכלל הני גוונא דלעיל ה"ז מהני למנוע לא"א א"כ יל"ד בכותל שכולו עשה צפס אמה ופרוץ אמה ומשהו, ולצטוף עשה פס ב' כדי להשלים את כל המשקוים ושיהיה

דהקושיא מהמליאות שהפרוץ כעומד, ולפי"ז הרי בסתמא העומד הוא מרובה על הפרוץ, ולומר דאיה"נ אלא שקושיא הגמ' משום דאיכא אחי אוירא מאחר ואיכא פרוץ כעומד מב' דלדיו ג"ז דוחק טובא, ועוד דלהרשב"א צכה"ג היכא דאיכא עומ"ר מב' רוחות לא אמרינן אחי אוירא. אלא ודאי דמיירי צדין גמל גדול הוא עושה פרצה בגמל גדול, ובצד גמל קטן עושה פרצה בגמל קטן, ונמצא פרוץ כעומד, וא"כ הדרא קושיין לדוכחא שהרי סו"ס איכא אחי אוירא, וכיון שכל דברי התנא בדבריו ששנה שלא יהא בין גמל כו' לא שנאה אלא כדי למנוע אחי אוירא, א"כ תקשי מאי אהני כן.

ואפשר דכיון דבכלל דברי התנא לאף באופן שיש לו גמל אחד ופרוץ אחד דמהני הרי דמבואר דפרוץ כעומד אסור, ואף שאיה"נ היכן שיש לו כמה גמלים הרי ע"כ דאיכא עומ"ר משום דבעינן להקטין את הפרצות מ"מ כיון שגם הדין הג"ל בכלל דברי התנא הרי דמוכרח דפרוץ כעומד אסור, והיותר נר' דהתנא לא נחית לזה, ומיירי דשזון, ובא לומר לן עיקר הדין.

נמצא דמפשטות דברי הברייתא נר' דהתנא נקט ובצדד שלא יהא בין גמל לגמל כו' לאשמועינן לאף אם איכא עומ"ר מ"מ כריך לדקדק שלא יהא פרמ"ר כנגד כל עומד ועומד, ומבואר לאף אם איכא עומ"ר בכלל הרוח מ"מ אמרינן א"א.

ברשב"א י' ב' (בד"ה שמעת - הראשון, וכע"ז בריטב"א שם) יש להוכיח דס"ל לאף ברוח שכולה גדורה בעומ"ר אפ"ה אמרינן אחי אוירא, ממש"כ שם להביא נפק"מ לעומ"ר מב' רוחות באופן שליכא אחי אוירא מסוכה דבהא לא אמרינן אחי אוירא, ומבואר מתו"ד דהטעם משום דאיכא סכך פסול, (ואילו היה שם אויר היו אומרים אחי אוירא, דו"ק בלשוננו שם), נמצא לאף היכא דאיכא עומ"ר אמרינן אחי אוירא. ואמנם עדיין יש מקום לומר דל"א א"א אלא באופן הג"ל שאנו זקוקים שצביל לכתום את הפרצה לעומד שעליו הנידון לעשותו א"א, אבל באופן שאין לנו זקוקים לו בהא אפשר ללא אמרינן א"א וכמו שביארנו לעיל.

עומ"ר, היה לו להוסיף בכל רוח, ומ"ט תנא כרוכלא תני ואזיל, ובפרט שלא פירט לנו אלא ג' דוגמאות דרישא ולג' דסיפא לא שנה, ובפשטות הטעם משום דתנא לאו כרוכלא דליתני וליזיל, והיה יותר ראוי שיכלול הכל כאחד דבעינן בכל רוח שלא יהא פרוץ כבנוי.

ובפשטות בין גמל לגמל אין כוונתו דאיכא ג' גמלים וב' פרצות, אלא הפשטות הוא דאיכא ג' גמלים וג' פרצות, וכן לקמן בכלאים דאמרינן כל שהוא פחות מג' שלא יהא בין זל"ז כו' היינו דאיכא ג' עומדים וג' פרצות, לאם איכא ג' עומדים וב' פרצות, למ"ד דמהני עומ"ר מב' רוחות אף בטפי מג' בין פרצה לפרצה מהני. וז"ל דהלשון בין גמל לגמל היינו באופן שכל הדי' רוחות מוקפים בגמלים ולעולם לא אחד ברוח מתחיל בצרעה והאד השני מסתיים בגמל וברוח שקנגד הדבר בהיפוך, כזה [131], דבאופן זה התנא נוקט דבין גמל לגמל דהיינו כלפי כל הרוחות, כריך שלא יהא בין גמל לגמל כמלא גמל. ואמנם אם בא לסתום ברוח ד' צפס ד' בעי עוד גמל נוסף, וכן עוד יש אופנים אחרים, מ"מ התנא לא נחית לכ"ז וסתם את עיקר הענין.

ואם כנים הדברים מיושב שפיר מ"ט שנה לנו התנא ולא יהא בין גמל לגמל כו' דר"ל ללא מהני שיעשה בשה"כ (של כל רוח) שיהא עומ"ר, ול"ש אף יחלק את הפרצות, אלא מלבד מאי דבעינן בסך הכללי (של כל רוח) עומ"ר עוד בעינן צדין עומד לעומד לא יהא פרמ"ר, והיינו משום דאיכא אחי אוירא.

ואכתי ילה"ק ללא ימלט חילוק בין גמל לגמל באורכו, וכ"ש אם משתמש גם בעביות וכיו"ב, ואם ליד כל עומד משאיר פרוץ אחד באורך העומד נמצא דגמל קטן לצד גדול איכא בל"א רווח כשיעור גמל גדול ומן הצד השני רווח כשיעור גמל קטן, וכ"ש בעביות לצד גמל וכיו"ב, וא"כ אף למ"ד עומד כפרוץ הוא עומד צכה"ג לא הוא עומד, אלא ע"כ דבאופן הזה לא אמרינן אחי אוירא כיון שכל הרוח סתומה בעומ"ר.

ואין לומר דאיה"נ דצכה"ג בעינן לעשות מב' דלדי הגמל הקטן פרוץ כגמל קטן, שהרי בגמ' הקשו דש"מ פרוץ כעומד אסור ומשמע

ובחזו"א נקט לחתי אוירא שייך לדון אף באופן שכל הרוח סתום בעומ"ר, ומבואר בדבריו דבכל גוונא יל"ד כן, ובמכתבים האריך בזה הרבה, וחיליה למרן הוא סוגיא דט"ז ב' למבואר דאף היכא דאיכא עומ"ר בערב מ"מ אמרינן א"א, וביותר הדבר מבואר בתו' י' ב' דג"ה אכזעיים, דהקשו דנימא א"א דעלמא ויבטל לפס ד', ואם אמרינן דהיכא דאיכא עומ"ר לא שייך הנידון דא"א, א"כ לא שייך לדון על האויר שמחוץ לרשות לבטל לעומד מאחר ואיכא עומ"ר, ורק משום שעומ"ר אינו מונע מלדון א"א להכי שייך לדון בזה על העומד שבהנה הרוח דמחד איכא פרמ"ר ומאידך איכא אוירא דעלמא, נדון בזה א"א, וכן לחלק בזה בין פרוץ כעומד לפרמ"ר, עיי"ש.

וברשב"א שם הק' בהא דר"א ור"א דבנפרץ מזידו של מצוי בעינן פס ד' במאי קמייירי, דאי מייירי כשיש עומ"ר מ"ט בעינן פס ד', ואם מייירי בדהוה פרמ"ר מאי אהני לן קורה של מזרח להתיר לך לרום דהא אחי אוירא דה"ג ואוירא דעלמא (כן מבואר בתלמוד רשב"א) ומבטלי ליה, ותו' בזה ג' תו', ובפשיטות לטונו נר' דתו' א' דאף היכא דאיכא עומ"ר איכא נפק"מ לקורה לך מזרח דבעינן שיהא קורה ע"ג מצוי, וזה מהני רק אם איכא פס ד' בפועל, ולא מהני בעומ"ר, תו' ב' דבסוף מצוי ליכא א"א, תו' ג' כעין הריב"א דאוירא דעלמא אינו עושה א"א.

ולפי פשוטם של דברים לכאן נמצא לחתי האחרון של הרשב"א הרי מהני פרמ"ר מזידו של מצוי ואף בתחילת מצוי מהני, וזה דין מחודש טובא ואף שמצינו לעיל דבראשו שרינן אף בפרמ"ר בסוף מצוי, אבל הכא מבואר דאף בתחילת מצוי מהני פרמ"ר בלידו של מצוי, וזה דבר תימה, וכן הק' מרן זללה"ה במכתבים להגר"א פלצינסקי ז"ל, (ואמנם במאירי (בבית הבחירה ה' ב' דג"ה ומצוי שנפרץ מזידו שכתבנו) כ' בשם מקלת רבינו הגרפתים דבעינן עומ"ר, ומשמע דהשיטה שהביא מקודם לזה ס"ל דאף בפרמ"ר מהני, מ"מ בסוגיין י' ב' סתם דבעינן עומ"ר (הובא לקמנו), ואף התם י"ל דאותן מקלת דקאמר היינו לאפוקי להשיטות שהביא שם שפריך

עומ"ר ולא מהני בעומד כפרוץ, אבל לכו"ע דעינן עומ"ר, או שלאשיטה הראשונה לא נתבאר דין זה להדיא, וז"ע.

ומרן זללה"ה כ' בדעת הרשב"א דע"כ דכ"ד הרשב"א אינו אלא על הפס ד', והיינו דלעולם בין בקושיה ובין בחי' מייירי דלאיכא עומ"ר, וכל קושית הרשב"א הוא דאם איכא פס ד' גופא עומ"ר א"כ איזה ריעותא יש בפחות מד' ואם ליכא פס ד' עומ"ר על הפרוץ מאי אהני לן שהוא פס ד' הוא סו"ס א"א דעלמא ומבטל ליה, וע"ז תו' או שנאמר שבפס ד' איכא עומ"ר ופס הנידון דבעינן קורה ע"ג כותלי מצוי ולהכי בעינן ד"ט, עוד תו' דבסוף מצוי ל"א א"א, עוד תו' דל"א א"א דעלמא ומבטל ליה, וכהריב"א, ולפי"ז לא בעינן שהפס יהא צו עומ"ר. ויעוין במאירי (בבית הבחירה) שהק' ותו' כסדר המבואר ברשב"א, ומתו"ד מבואר דלכל התו' מייירי דלאיכא עומ"ר, ועיקר הנידון היה על הפס ד', עיי"ש היטיב.

ולפי"ד מרן זללה"ה ה"ה דיך לבאר במש"כ הרשב"א מקודם לזה דבראש מצוי מהני בפרמ"ר היכא שהוא סוף מצוי, דכ"ד שם אינם אלא לענין הפס, ולא היקילו בסוף מצוי אלא בדינא דא"א, (ובפרט למש"נ בראשונים לדינא דא"א אינו אלא מדרבנן, עכ"פ בפס ד"טו), ומייירי דלאיכא עומד בלידו שני דאיכא עומ"ר.

סו"ד דלא מצינו להרשב"א דמיקילים בפרמ"ר במצוי בין בסופו וכ"ש בתחילתו, ולא היקילו אלא בדינא דא"א והיכא דאיכא פס ד', ונמצא דאף דאיכא עומ"ר מ"מ אמרינן א"א היכא שהוא קנה שבראש המצוי וזה עולה בקנה אחד עם מש"נ ברשב"א לעיל דאף בעומ"ר אמרינן א"א.

ועדיין יש מקום לבעל דין לבא ולחלק בין א"א שבהנה הרוח לבין א"א שבאמצע הרוח, דלא אמרינן הכא אלא כשהעומד בקנה הרוח, דאז יל"ד אם אותו העומד מטטרף להיות כחוץ למצוי, או שהוא מנליה להשתיך אל תוך המצוי, אבל היכא שהעומד באמצע הרוח, כגון עומד ה' פרוץ ה' עומד ב' פרוץ ג' ועומד ב', דבכה"ג אף דעל עומד ב' איכא א"א מ"מ בכה"ג אנו

מסתכלים על כלל הרוח, ואנו דנים על עומ"ר מקודם ל"א.

עו"ב מן זללה"ה להוכיח מדלקמן ט"ז ב' במחילת ערב דאמרינן אתי אוריא אף לאיכא עומ"ר עד גובה, וברם שפיר י"ל שם דכיון דסו"ס האוריא שמעל י' הוא חלק מן המחילה, זהא אף אם לא צעינן לסותמו מדין גוד אסיק, מ"מ כל היכא שלבסוף הוא יהיה חלק מן הרשות, ואינו נסתם בפועל (ע"י עומ"ר, דלזה לא סגי דינא דגוד אסיק) שפיר מצי לעשות אתי אוריא, משא"כ בצופן שלאחר שגדון עומ"ר הרי כל הפרעות ייחשבו כסתומות מדין עומ"ר.

עויל"ד צפרלת ערב דאינו נחשב לעומד כלל כ"ז שאמרינן א"א, דע"כ ל"א שאנו מקדימים לעומ"ר אלא היכא שהעומד נחשב לעומד למקומו וא"כ ראוי לזון מקודם לעומ"ר וממילא לא יהא אתי אוריא, אצל במחילה של ערב זהא כ"ז שאיכא אתי אוריא ליכא עומד כלל, דו"ק.

בגאו"י ט"ז ב' נקטו במחילה של ערב דהיכא דהוה עומד ד' פרוץ ג' ומשהו ועומד ג' דה"ז ניתר בעומ"ר, ול"א צכה"ג א"א, ואף שלכאו' העומד ג' העליון איכא פרמ"ר מב' דדליו, מ"מ כיון דהוא עומד ג"ט, והפרעה שלמטה סתומה בעומ"ר מרוח אחת הרי צכה"ג ל"א א"א, ובפשוטו אין לחלק בדבריו בין מחילה של שתי לשל ערב, וכדמוכח בדבריו שהשווה כן לסוגיא די' ב', עיי"ש. ולכאו' דקדק כן מהא דאקשינן שם (בליור השלישי) מעומ"ר מב' רוחות ולא הקשו מא"א (וכן הקשו בראשונים שם), ולפי"ד מיושב דדווקא בצופן שאנו נזקקים לעומ"ר מב' רוחות רק זהא אנו אומרים דהוה חיסרון.

והסברא בזה דכל שהעומד שעליו אנו דנים הוא נכרך לסגור את הפרעה הרי זהא אמרינן דהפרוץ מהגבר מדין א"א ומבטל לעומד, משא"כ אם אין אנו נכרכים כלל לעומד בשביל לסגור אלא את מקומו, הרי זהא אם העומד יש בו שיעור חשוב ה"ז מהני, ואמנם לא נתפרש מ"ט ג"ט נחשב לשיעור חשוב, ולא מסתבר דילפינן מכלאים, דהא הכא הנידון בערב, ובהא

מנלן דתלוי בג"ט, ואפשר דאדרבה להכי נקט בגאו"י דבערב לעולם הוא צג', ואף בכלאים אם לא היה הנידון לחלוק את הרשות היה השיעור לכו"ע בג"ט, וע"י.

ובחו"ב ס"ג סק"ב כ' להאי כללא בצופ"א דלעולם כל שהעומד מצי לשמש למקומו ולמנוע א"א ממילא ה"ה שיכול לשמש אף לסתום את כלל הרוח, וכגון במחילת ערב דאורי שלמעלה מי' בפשוטו אינו נסתם כדיון גוד אחית (אלא שהרשות היא שעולה עד לרקיע) דא"צ מחילה למעלה מי', להכי אם איכא קנה עליון צכה"ג אמרינן א"א, אצל אם איכא עומד חשוב ג"ט צכה"ג הוא מפריד בין האור ששלמעלה, ואין האור שלמעלה עושה א"א, וממילא צכה"ג מהני ארתו עומד ג"ט אף לעשות עומ"ר, ולפי"ז אם איכא עומד ג"ט ופרוץ ד' ועומד ג"ט אם עומ"ר מב' רוחות מהני צכה"ג לא אמרינן ל"א, (משא"כ להגאו"י בכל גוונא שהעומד ג' העליון נכרך לסתום את הפרעה אי"ז מהני).

ובהא דאמרינן לעיל י' ב' דפס אמה ופרוץ אמה כו' דאמרינן א"א, (ומיירי בעומד טפי מג"ט) ואף למ"ד פרוץ כעומד מצוחר דאיכא א"א, ולכאו' תיקשי דהשתא הרי למ"ד פרוץ כעומד מותר ה"ז סתום מא"א ואף למ"ד עומ"ר מב' רוחות לא מהני ה"ז מהני למ"ד פרוץ כעומד מותר, וז"ל דהגאו"י לשיטתו שכ' לעיל שם (בד"ה צפרוץ) דבעומד כפרוץ מב' רוחות (כגון עומד א' פרוץ ב' עומד א') לא מהני אף למ"ד פרוץ כעומד מותר ואף למ"ד עומ"ר מב' רוחות מהני, והטעם לזה משום דס"ל דלעולם צפרוץ כעומד אי"ז נחשב לסתום אלא ה"ז כב' כוחות שאין אחד מכריע את חבירו, ואף לאחר שהוא כבר נסתם עדיין נחשב כסתומה פחותה מסתומה של עומ"ר, וא"כ שפיר י"ל דאף לנידון לידן אמרינן א"א כיון שהוא סתומה פחותה, ורק בעומ"ר גמור זהא אמרינן דמהני למנוע א"א.

ומו"ר הכ"מ זללה"ה כ' (ס"ג סק"ב בד"ה וא"ת) כע"ז צל"א, דכיון דפרוץ כעומד אינו נחשב לסתום את הפרעה, להכי לא מהני האי עומד להפריד בין הפרעת י' לפרעת האמה, דאם

בפרצת עשר אם אמרינן אתי אוריא

יז. ואכתי יל"ד להלך דהיכא שכל הרוח סתומה בעומ"ר ל"א אתי אוריא אם היינו אף בפרצת עשר, וכן יל"ד לאידך גיסא דאף אם נימא דאף היכא דכל הרוח סתום בעומ"ר לאמרינן א"א מ"מ בפרצת עשר נימא דמהני היכא שצכל הרוח איכא עומ"ר (לחלק פתח ל"א א"א). ובפשוטו נר' דאף באופן שצכל הרוח איכא עומ"ר ואיכא פרצת י', ללא מהני להעמיד קנה באמצעה, ואמנם לא מלאנו דין זה מפורש, דפתח מבזי שאני לאיכא פרמ"ר, וכן י"ל בר"ן דלקמן ט"ז ב', אמנם מההו"ב ב' י"ג מקום לדקדק מדהק' מדינא דא"א ואף דהתם איכא עומ"ר מבואר דע"פ בפרצת עשר אמרינן א"א ואף לאיכא עומ"ר. וה"ה אם מעמיד קנים הרבה שעל כל קנה וקנה איכא אתי אוריא נחשב לפרצת עשר, ואם עשה כותל פס אמה ופרוץ אמה פחות משהו, הרי אם באורך י' איכא כנ"ל ה"ז נחשב לפרצת עשר, ומהחיל למנות מפרצה עד לפרצה, וכמש"נ בחו"ב דלקמן, וזה דבר פשוט.

ומו"ר הכ"מ זללה"ה (ס"ג סק"ד) כ' לדון ולאחר שהאריך לבאר דהיכא לאיכא עומ"ר בכל הרוח ל"א א"א[ן] מה השיעור ל"א א"א היכא דכל הרוח גזור בעומ"ר, לאטו אם יעשה פס אמה ומחאה רשאי לעשות בכל הרוח פס אמה ופרוץ אמה פחות משהו. ולפיכך כ' לחדש דהיכא דבאורך י' איכא פרמ"ר בהא אמרינן אתי אוריא, ובפשוטו נר' מהו"ד דאין כוונתו לאופן דלעיל שבאורך י' איכא אתי אוריא לכל העומדים דזה פשיטא, אלא נר' מהו"ד דכוונתו אף היכא דלחלק מן העומדים איכא אתי אוריא ולחלק מן העומדים ליכא אתי אוריא כיון שבאורך איכא פרמ"ר בהא שייך לומר אתי אוריא ומשכחת לה אם נאמר דעומד שצטל בא"א אינו נחשב לפרוץ לעשות א"א לחבירו, וכן משכחת לה לאיכא באורך י' פרוץ ב' עומד א' פרוץ א' עומד ב' ומשהו פרוץ ב' עומד א', דלעומד הב' האמצע ליכא אתי אוריא, ובכה"ג נקט לחדש דכיון דסו"ס איכא פרמ"ר באורך י', בהא אמרינן אתי אוריא, ועדיין ז"ע.

נימא דהוא מפריד נמצא דהוא משמש אף לסתום ובכה"ג אמרינן א"א.

וקצת י"ג לדקדק שלא כדברי הגאון מדברי השר מקואי שהביאו בתו' שם ובעו"ר, דהק' מ"ט לא סגי בחבל חצי טפח וג' משאוין, ובאופן שמעמיד ג' טפחים בקרקע וג' ומחאה רווח, וג' ומחאה עומד למעלה, ובפשוטו העמיד לג' ומחאה בחלק העליון כדי למנוע א"א, ולהגאון הרי בכה"ג ספיר היה יכול לזייר כן באופן שמניח את הג' ומחאה ע"ג הקרקע, ודו"ק.

ומדברי התו' י' ב' באמצעיים ליכא ראייה דאפשר דהתם מיירי באופן שהרוח סתומה בעומ"ר בלירוף הפס ד', כגון פרוץ ד' עומד ד' פרוץ ד' עומד ד', דבכה"ג אף להגאון לא מהני. (ובעור העסל"א דבעינן שיהא אתי אוריא י"ל דהתם כיון שהוא פרוץ מב' הצדדים לא מהני דינא דהגאון, ודו"ק). ועי' לעיל בדברי מרן זללה"ה מה שנתקשה בדברי התו' אם נימא לאיכא גוונא דמהני עומ"ר למנוע א"א.

ומו"ר הכ"מ זללה"ה (ס"ג סק"ב) כ' כעין דברי הגאון דעומד ג' בערב או עומד ד' בשתי דהוי עומד חשוב לא אמרינן עליו בכל גוונא אתי אוריא, (ועי"ש שכן דקדק מדברי הרבינו יהונתן, עי"ש). ולהכי היכא לאיכא עומ"ר מרוח אחת סגי בזה כדי למנוע אתי אוריא כיון דהעומד ג' אינו משמש אלא למקומו ובכה"ג לא אמרינן א"א, וכן בערב האויר שלמעלה אינו עושה אתי אוריא אלא בחבל וכיו"ב, אבל היכא שאיכא עומד חשוב שמבדיל בין האויר העליון לאויר התחתון, הרי בכה"ג אין אויר שלמעלה מי' חלק מן המחיצה, (דלעולם הרשות הוא שעולה עד לרקיע ולא המחיצה), ובכה"ג מהני אף אם עומ"ר מב' רוחות מהני, ובזה כ' ליישב סוגיא דט"ז ב', עי"ש. ובהא דפס אמה דמבואר בסוגיא י' ב' דלמ"ד פרוץ כעומד מותר מ"מ אמרינן א"א כ' ליישב כעין מש"כ לעיל בדעת הגאון, דבפרוץ כעומד אין הפרוץ נחשב כסתום, וא"כ הרי העומד האחרון משמש להפריד בין הפרצה הגדולה לפרצה הקטנה, ובכה"ג אי"ז מהני לאמרינן א"א.

אמנם בסק"ו בד"ה ודין וכן בסק"ג בד"ה ולא, נר' דס"ל דכל צבא לתקן שטח יותר מי' בהא אף אם נימא דהיכא דאיכא עומ"ר ליתא לא"א מ"מ הכא החיסרון הוא שאין הלוי"ק מהני להחיר שטח שהוא יותר מי', וכן בעומ"ר, עי"ש.

למקומו הוא מהני (דבפשוטו בסברת הר"ן אין לחלק בין שתי לערב) ואפ"ה אמרינן אתי אוירא, ואמנם יש לחלק דהתם איכא פרעה טובא דלמעלה מי, מ"מ נר' דבעיקר הטעם אין לחלק, וכאם שהתם לא מהני ה"ה הכא.

עומד שאינו עושה עומ"ר האם הוא בטל

ונחשב לפרוץ, ובשיטת הר"ן

יה. בר"ן ט"ז ב' כ' דהיכא דאיכא אתי אוירא ובטל העומד הרי הוא בטל אף למקומו ואף במקומו נחשב לפרוץ, וכבר כתבנו לעיל סס"ק ח'שכן מבואר ברשב"א שם וי"ט ב', וכן הוא מבואר ברשב"א י"ט ב', עי"ש.

ר"ן סס, ובעומ"ר על הפרוץ מב' רוחות דלמרינן ללא הוא עומד אפשר ללא הוא דינא הכי כו' הלכך אם יש צוותה מחילה עומ"ר במקום אחד מאותו פרוץ בהכי סגי כו'. ויל"ד הכא באיזה אופן קמיירי, ומבואר מתו"ד דמייירי דלאיכא כמה עומדים קטנים ובפשוטו מייירי באופן שהם לא מועילים משום דהוה עומ"ר מב' רוחות, ואפ"ה כ' דאם יש מחילה עומד מרובה במקום אחד מאותו הפרוץ דסגי בהכי.

ובר"ן מבואר דאיכא ב' נפק"מ, חדא דמקום העומד מנטרף לשאר הפרעות להיות פרמ"ר, ועוד נפק"מ לפלגא י'. והנה בנידון אם העומד מנטרף אם שאר הפרוטים להיות פרמ"ר יל"ד במאי קמייירי, ובפשוטו מייירי דאיכא עומד ג' ופרוץ ב' עומד א' ופרוץ א', דאם העומד נחשב לפרוץ הרי יש כאן פירעה ד', ואם מקום העומד אינו נחשב כפרוץ א"כ איכא פרעה ג' ומהני. ש"מ דמהני עומד להחיר אף לפלגה מרוחקת, דהיינו שאף שהפלגה רחוקה מן העומד, מ"מ כיון שאין העומד בטל ה"ז מהני, ואמנם עדיין יל"ד אם מארפיס ב' דפנות, כגון עומד ג' פרוץ א' עומד ב' פרוץ ד', להשתא לפלגה ד' אנו זקוקים לכירוף ב' העומדים, ועי' לקמן בזה במש"כ לבאר בהמשך דברי הר"ן.

ונר' דהא מיהת פשיטא דאם איכא עומד ג' פרוץ ו' עומד ו' דבזה לא דן אדם מעולם שהעומד ג' ייחשב לפרוץ דאף דהוא בלחוד לא מהני מ"מ ל"ג אילו היה פרוץ ו' ועמד ו' בלחוד, דאם בכה"ג מהני נר' פשוט דאף אם הרחיק כותל האפון בג' והעמיד במקום הפלגה עומד ג' ועי' לקמן בד"ה שוב. ולפי"ז דברי הר"ן כ"ע דכיון דאיכא עומד שהוא מרובה מן הפרוץ, א"כ מ"ט איכא חיסרון לעומ"ר מב' רוחות, דהא בחד עומד הוא מתוקן.

וייש שדוחים דהר"ן מייירי באופן שעומד ג' פרוץ ג', עומד א' פרוץ ג' ועומד ג', דאין אנו צריכים בשביל להחירו ע"י עומד מרחוק, דכל עומד ג' מתקן לפלגה שבדלו, אלא שאם הפס א' בטל הרי כאן פרמ"ר ואם אינו בטל ה"ז מהני. אמנם נר' דבכה"ג לא מהני משום שאף אם נאמר שאין העומד בטל למקומו, מ"מ אינו מהני בשביל שנוכל לחבר אליו את העומדים שבלידו, דע"כ לא אמרינן אלא למקומו, אבל אינו נחשב לעומד כלל ולא מהני שהעומדים ג' יתחברו אליו, וזה מבואר במחילה של ערב דאף אם איכא עומד ו' פרוץ ד' פחות משהו וחות משהו, דלמרינן בהו אתי אוירא, ולא אמרינן דסו"ס

אע"כ דס"ל להר"ן לעומ"ר מב' רוחות חסרונו משום דלא מהני לתקן פרעה א"כ איכא עומד שמרובה על הפלגה, אבל כמה עומדים קטנים אינם יכול לגבור על פרוץ המרובה מכ"א ואחד מהו לעלמנו. ואיכא הו"א דאם איכא פרוץ ד' עומד ג', פרוץ ב' ומחלה עומד ג' פרוץ ב' ומחלה ועומד ד', דהעומד ד' אף אם מהני לתקן הפלגה ד', מ"מ כיון שהעומד ג' שלכד הפירעה אינו מועיל לתקנו א"כ י"ל דנחשב לפרוץ, וממילא בעינן עומד אחד כנגד ז', ויותר נר' דאף בעינן עומד כנגד הפרוץ הב' ומחלה, סך הכל עומד ט' ומחלה, ואמנם לעומד ג' לא אמרינן אתי אוירא, לעומד שמתבטל ע"י עומ"ר מב' רוחות נר' פשוט דאין אותו העומד עושה אתי אוירא, אבל מ"מ לפרוץ הב' ומחלה הראשון להא בעינן עומד כנגדו להו"א של הר"ן.

ומ"מ למסקנת הר"ן שהעומד נחשב לעומד במקומו שפיר י"ל שהוא מצטרף אף לשאר העומדים להיות לעומ"ר.

ויל"ע להר"ן מה"ד אם איכא ב' פראות של ד' אם צעינן ב' עומדים של ד' כנגדן או דסגי בעומד אחד, כגון פרוץ ד' עומד ג' פרוץ א' עומד ג' פרוץ א' עומד ד' פרוץ א' עומד ג' פרוץ א' עומד ג' פרוץ ד', דאיכא עומ"ר טובא, אבל איכא ב' פראות ד', ומסתברא דבאחד סגי, ומהני לסתום ב' הפראות, וז"ע.

שוב הראוני דבר"ן י' ב' מצואר לאיכא רבותא קם ללא אמרינן פרמ"ר מלד אחד, עי"ש מש"כ לגבי עור העסלח דבעי להדק דאיכא לאיכא עומד אצבעיים מכאן ואצבעיים ואצבעיים באמצע ואצבע מכאן, ללא נימא דהפרוץ אצבעיים המרובה מבטל לפראה של אצבע המועט, וכ' קם דבכה"ג דאיכא אצבעיים עומד מאידך גיסא שסותם הפראה בהא פשוט ללא אמרינן דפרמ"ר מלד אחד מבטל לעומד מועט, אבל השתא בנידון דעומ"ר מב' דלדים היכא שב' העומדים שבצדו בטלים ע"י הפרמ"ר, בהא כ' דאיכא הו"א דאף כנגד העומד צעינן עומד כנגדו. (ועי' חזו"א ס"ב סק"ט לגבי לינית דנקט דפרמ"ר מלד אחד מבטל לעומד, אף באופן שמלד שני איכא עומ"ר, אמנם אפשר דכ"ד קם אינו אלא במקום דצעינן בגד, עי"ש מש"כ לגבי עור ההעסלה).

צייניהם פראה גדולה שמפרדת אוחס, ודו"ק. ולפי"ז אם היה פרוץ ד' עומד ב' פרוץ א' עומד ג' פרוץ א' עומד ג', דאמרינן בזה עומ"ר, אף שהעומד ב' בטל, מ"מ למקומו אינו בטל, נמצא שיש כאן ו' פראות וו' עומד, וג' העומד הראשונים הסמוכים לפראה אינם משמשים, וה"ה באופן הנ"ל שקודם לפראה ד' היה עומד ב', שהעומד ב' בטל, ואף שלמקומו מהני, מ"מ לחשבון עומ"ר אינו מהני.

והדברים מחודשים שנאמר דאיכא שכל הכותל ניהר בעומ"ר ומ"מ איכא עומדים שלא ייחשבו לעומדים משום חיסרון דעומ"ר מב' רוחות, וטפי נר' דלמסקנת הר"ן אין העומדים בטלים כלל ומש"כ וז"ל: דאנן לא אמרינן אלא דהני עומדין לא מבטלי ליה לפרוץ אבל דנחשביניהו פרוץ לא אמרינן (היינו קודם דעבדינן עומ"ר, אבל לאחר דאיכא עומ"ר מרוח אחת אף הם גופא מצטרפים להיות עומ"ר), הלכך אם יש באותה מחילה עומד מרובה במקום אחד (היינו מרוח אחת בצירוף אותו עומד קטן) מאותו הפרוץ (דהיינו שבצירוף עוד עומדים שמלד העומד הקטן יש עומ"ר על הפרוץ) דהכי סגי, ולא צעינן עומ"ר מאותו הפרוץ ומן העומדים הקטנים (דהיינו אם נימא דהעומדים הקטנים נחשבים אף לפראות, אבל למסקנתו דאינם נחשבים לפראות ה"ה דאף הם נחשבים לעומדים לעשות עומ"ר), ודו"ק.

[שו"ד למו"ר הכ"מ זללה"ה שהאריך הרבה בשיטת הר"ן והעלה בזה כמה דלדים דביאור דברי הר"ן, אמנם סו"ד כמש"נ בסק"ז בסוד"ה ויחכן, הוא כעין מש"נ לעיל, ועי"ש במה שנתקשה בלשון אפשר שנקט הר"ן, וכ"כ לעיל דבר"ן גופא לעיל י' ב' כ' דאיכא בזה רבותא היכא דאיכא עומ"ר, וא"כ א"ש מ"ט סתם בדרך אפשר כיון שאין לזה ראייה מכרחת, ועי"ן.]

אמנם עדיין יל"ע בלשון רש"י י' ב' ד"ה אלא אי כו' וא"כ כל אחד ואחד כו', ועי"ש עוד דביצורים שקודמים לזה, ועי' לשון הריטב"א ט"ז ב' ד"ה הכי כו' אדרבה אותו האויר כו' דהא איכא עומד כו' ומן הרוח השני הוא שזה לו כו'. ומ"מ העיקר נר' כמש"כ לעיל דאין מקום

נמצא למסקנת הר"ן דעומד שבדל פרמ"ר אם אין עומד מרובה בצידו השני הרי העומד בטל ואינו עושה עומ"ר, (ואיכא הו"א דאף מקומו נחשב לפרוץ ומ"מ נקט בר"ן דאפשר דלמקומו נחשב לעומד). והו"מ מש"כ ללא צעינן עומ"ר מאותו הפרוץ ומן העומדים הקטנים, דהיינו על אף שאין העומדים נחשבים לעומד לעשות עומ"ר מ"מ גם אינם נחשבים לפרוץ שנכריך עומד כנגדם. ולפי"ז שפיר י"ל להר"ן מצרפים אף כמה עומדים מלד אחד כנגד פראה גדולה, אלא שהעומד הסמוך לפראה בטל. ומש"כ קם דאם באותה מחילה עומ"ר במקום אחד מאותו הפרוץ כו' אין כוונתו דצעינן עומד אחד אלא כוונתו דאיכא מלד אחד עומ"ר ובאופן שאין

לומר שהעומד הסמוך לפרמ"ר הוא בטל, ומהני לסתום ע"י שאר העומדים, דזה דוחק טובא.

דס"ס אין מקום זו פרוץ בפועל, אלא פרעה דינית.

יט. אף למאי דמסקינן דא"א מצטל לעומד מ"מ יל"ד ללאו לכל הדינים נחשב לצטל, וכ"כ לעיל בס"ק ט"ז לדון היכא דאיכא עומ"ר לכל הרוח אם אפ"ה אמרינן א"א עי"ש, ואף התם לכא"ו שורק הגידון האם דין א"א הוא מחשיבו לצטל ומצוטל או"ד דס"ס אינו מצטלו לגמרי, וממילא היכא שהפירלות מתוקנות, וכל תפקידו של העומד שצטל בא"א אינו אלא לסתום למקומו לזה שפיר יל"ד שאינו בטל, ובחזו"א הכריח מחו"ד הראשונים ז"ל דאף היכא דאיכא עומ"ר על כלל הרוח מ"מ אמרינן א"א, וכתבנו סם דעדיין יל"ד באופנים שונים עי"ש באורכך.

אמנם לכא"ו להריטב"א דעומד פחות מג' או ד' טפחים אמרינן אתי אוריא מה"ת ואף בכלאים הדין כן, א"כ אף הכא אם אותו עומד היה פחות מג"ט כ"ש שלא מהני אף למנוע מלו"ק, אמנם י"ל לאידך גיסא דע"כ לא אמרינן שעומד פחות מג' אמרינן א"א מה"ת אלא במקום שהוא בא לחלק את הרשות, אבל באופן שאין נידון לחלק את הרשות אלא כדי שלא נכריד תיקון של לו"ק שפיר י"ל דמהני.

זהנה עדיין יל"ד באופן שאינו בא לתקן כלל את הרוח או חלק מן הרוח, אלא הוא נידון פרטי למקומו, כגון מצוי ח' ובאמצעו עומד א' ותיקן את ב' הפתחים בלו"ק (אם דמהני לתקן ב' פתחים בלו"ק) ובאופן שבמקום העומד ליכא לו"ק, (וכמו"כ היה מקום לדון היכא שעשה ב' אוה"פ וביניהם עומד אמה, ואם נימא דלוה"פ אינו מונע א"א), דבכה"ג אין הגידון בסתימתה כלפי כל הרוח כלל, דעיקר הרוח שפיר מתוקן בלו"ק, ואין כאן פרעת עשר אף אם מקום העומד נחשב לפרוץ, וכל הגידון שלכה"פ למקומו לא נכריד תיקון לו"ק.

ועי' מש"כ בחזו"א סי' ס"ט סק"ה ליישב מ"ט בזה דמצוי שפרוץ כ' דאמרינן דמעמיד פס ד' לאורכו דהא איכא א"א, (דהיינו אם נימא דאמרינן א"א דעלמא ודלא כריצב"א) וכ' ליישב דבכה"ג אין העומד מהני אלא למקומו, שאם מועיל למקומו ממילא נחשב לב' פתחים, ואי"צ שיסתום הפרעה שבינו לבין כותל מערבית, ולהכי ל"א א"א דעלמא. הרי מזינו גוונא שכל הגידון של העומד הוא רק למקומו, וכעין הגידון של הגרעק"א דלעיל ס"ק ז' דקנה יחלק פתח, ה"ה למסקנא דמהני שיעור ד"א לחלק פתח לב', (עי' בזה הטעם בחזו"א סס).

זהנה אף שלדעת הרשב"א והריטב"א (שנתבאר) לעיל ס"ק ח') מבואר דאילו היה א"א מה"ת א"כ ה"ה דאף למקומו אינו נחשב עומד, ומבואר עוד דבעירוב כה"ג החמירו, י"ל דלא החמירו אלא באופנים דלעיל כגון צפרעת עשר וכיו"ב אבל באופן הג"ל לא החמירו, דהיינו טעמא דהחמירו רבנן בעירוב, היינו משום דבעלמא בעירוב הגידון הוא על כל הרוח, וא"כ אף באופן שהוא נידון פרטי למקומו, וכל הרוח הוא רק תולאה, מ"מ כיון שמצבלעדי ליכא הכשר כלל לרוח, וס"ס הוא חלק מסתימת הרוח, אבל הכא שאינו משמש כלל לסתום, שאין אנו כריכים לו לסתימה שאין כאן פרעת עשר מצבלעדי, אלא כל שימוש הוא שלא נכריד לאותו מקום לו"ק,

ובמאיירי (בביה"ב) י' ב' איתא לגבי הא דר"א ור"א דמצוי שפרוץ מראשו שיעורו בד' דל"א א"א דעלמא משום שאין העומד ד' בא לסתום הפרעה כלל אלא להיות הקורה בזה ע"ג מקום חשוב בזה ל"א א"א עי"ש, ואמנם דבריו ז"ב דאכתי בעינן להאי פס לכה"פ שיהיה כל שהוא בכדי שהעומ"ר של שאר הכותל יסתום עד לפס, וא"כ מ"ט שלא נאמר א"א, דלענין זה הוא מהני לכל הרוח, ונע"ע.

ב. במתני' כלאים מבואר דאף באופן שאין הפרוץ נחשב לעומד מ"מ אין העומד בטל (וכל יש לו שיעור של רשות בג' או ד'), והן אמנם שמזינו ראשונים שגר' מלשונם שצפרעת עשר אף כנגד העומד לא מהני (ומיירי באופן שאיכא עומ"ר דהיינו עומד י"א ופרוץ י' ולא נר' דהגידון צ"הו הרבה עומדים קטנים פחותים מג' או מד', ודו"ק), כן נר' מרש"י ט"ז א' וכ"נ ברז"ה סס, וכן לכא"ו מבואר ברבא"ד על

התו"כ צפר' תזריע סוף פ"ח, ועי' בריטב"א וכתור"פ וצבור"ר דצלו לאפקוי מההיא שיטה. אמנם עיקר הדבר תמוה, שכן עומד ד' לחודיה מהני, ומאי איכפת לן שיס כאן פרוץ י' בסמוך לו. ולעיקר נקטינן דבכללאים מהני כנגד העומד אף בפירכה י'.

ברשב"א ט"ז ז' (צד"ה מה שאמרו) כ' ללא אמרינן למחילה חסובה מהני להישב מחילה אלא בכללאים דשרי לזרוע כנגדה אבל בשבת לא, והוכיח כן מהא דבשבת איכא אתי אוריא ללא מהני במחילת שבת. ולכאוי' מהא דבא להוכיח מדינא דאתי אוריא דבשבת איכא ובכללאים ליכא, משמע שהגידון הוא על גוף המחילה, דבשבת נחשב שאין העומד קיים כלל ובכללאים נחשב שהעומד קיים, שאם היה בא לחדש (כמש"כ בריטב"א ובר"ן) דבשבת לא מהני אף כנגד העומד ומשום דבשבת צעינן לסגור את כל הרשות ומאי אהני לן אם העומד כנגדו נחשב לסגור, א"כ לא היה לרשב"א להביא לדינא דאתי אוריא דאין ענינו לכאן, שהרי שפיר מצינן למימר דאף בכללאים נימא דאיכא אתי אוריא ואפ"ה כנגד העומד מהני, אלא וודאי דר"ל כמשנ"ת דמאי דבכללאים איכא חשיבות לעומד, בשבת היכא דאיכא אתי אוריא מקום העומד נחשב לפרוץ.

ובן מבואר ברשב"א י"ט ז', במש"כ שם להוכיח דאתי אוריא הוא מדרבנן דאם היה מה"ת א"כ כיצד מהני בכללאים כנגד העומד עי"ש. וכבר נתבאר לעיל דס"ל להרשב"א דאם נימא דאתי אוריא מבטל מה"ת ה"ה שהעומד היה בטל, וע"כ דא"א לרבנן.

נמצא להרשב"א דבפרלת י' ובתוכה עומד אפי' אם הוא ד"ט לא מהני כלל ולא אמרינן שמקום העומד נחשב למלא וא"כ אין כאן פרלת עשר, אלא כל שאיכא אתי אוריא אין העומד נחשב כלל.

ובכללאים צכה"ג מהני כיון שכנגד העומד שרי לזרוע ה"ה דאף הוא מחלק בפרלת עשר. ומאידך נר' דאף בכללאים אמרינן אתי אוריא. והן אמנם דבעלמא ליכא נפק"מ לאתי אוריא למש"כ בריטב"א דאתי אוריא ליכא אלא

דאורי שיהא חלק מן המחילה ובכללאים לעולם אנו יכולים לדון על כל פירכה ופירכה, אבל נפק"מ כשאנו באים לסתום צעומד מרוחק מן הפירכה, כגון עומד ו' ופרוץ ג' עומד ז' ופרוץ ד', דצכה"ג בשביל לבטל את הפרוץ ג' אנו צריכים לעומד ו', ואם אמרינן אתי אוריא אי"ז מהני, אבל אם לא אמרינן אתי אוריא צהא מהני עי"י עומד ו' ועומד ז'.

כא. ויל"ד עומד שצטל ע"י אתי אוריא דנקטינן דנחשב לפרוץ אם ה"ה נחשב לפרוץ שבצירוף מקום העומד נדון אתי אוריא, כגון פס אמה פרוץ אמה פס אמה פרוץ אמה פס אמה ופרוץ י' (המתוקן בלו"ק), להשתא הפס אמה הצפוני בטל צאתי אוריא, ואם נימא דנחשב לפרוץ שעושה אתי אוריא, ממילא נמצא שהפס אמה הבא אחריו גם הוא בטל.

ובחזו"א ס' ס"ח סק"א נקט דעומד שצטל צאתי אוריא כ"כ בטל עד שמקומו נחשב לאור ומאטרף לעשות אתי אוריא לעומד הבא אחריו.

עומ"ר מב' רוחות

כב. י' ב', ש"מ עומ"ר מב' רוחות לא הוי עומד לעולם כו' ולקמן בעור העסלא מסקינן דר"ד ור"א ס"ל דעומ"ר מב' רוחות לא הוי עומד

ובטעמא דעומ"ר מב' רוחות לא מהני איכא למימר דכל שצא לסגור פראה גדולה צב' עומדים קטנים מב' הצדדים, אין צ' העומדים מצליחים להתאחד ולהתחבר מאחר שמפסיק ביניהם פראה גדולה שכל עומד בלחוד חשוב כנגדו כפרוץ. אבל מדברי הר"ן דלעיל ס"ק י"ח אנו למידיס דפרמ"ר אפי' מלד אחד מבטל לעומד מועט, עי"ש, (שוד הדנא שם מלפרש כן בדברי הר"ן, עי"ש). עו"ל באופ"א (וכמש"נ שם) דלעולם אי"א לסתום פראה גדולה אלא צעומד שמרובה הימנה.

ויל"ד צעומ"ר מלד אחד עי"י צ' עומדים קטנים כשצנייהם איכא עומ"ר מלד אחד, כגון עומד ז' פרוץ ד' עומד ז' פרוץ א' עומד ג' פרוץ א' עומד ג', אם צ' העומדים ג' מהני להאטרף

שבין העומדים איכא פרלות, ואם נפחית את הפרלות מן העומדים לא נותר לנו שיעור עומד

כנגד הפרלה, מ"מ אין מפחיתים את הפרלות, וכמס"כ ללדל בחזו"א ס"ח ד'.

לבוד ועומ"ר להחמיר ציונים והערות לפו"ר

כד. עירובין ט' ב', מצוי שריצפו בלחיים פסול, והיינו ע"י לבוד, ופסול משום לאורכו ד"א, ואף שהכא אינו רוצה שיהא באורך ד"א מ"מ אמרינן לבוד לפסול, ודקדק מכאן ברשב"א ט"ז ב' לאמרינן לבוד להחמיר, (ועי"ש מש"כ בתחילה לומר ללא אמרינן לבוד להחמיר, ולהכי במחילה של ערב ואית ביה עומ"ר, אם עשה לעומד ע"י לבוד עדיף טפי מעשאה ע"י עומד ממס, וזה כ"ב). וכן יא דקדק בגמ' כ"ה א', יעו"ש. וכן לכא' מבואר מסוכה י"ח א' דמוכחינן מהא דלרובה שבבית ללא אמרינן לבוד באמצע, ופירש"י שם דהרואה היא מהרישא לאמרינן לאם יא בה פותח טפח דכנגד הרובה טהור, ומבואר דאינו אמרינן לבוד באמצע היה טמא, ומבואר דאף לאסור אמרינן לבוד.

ובסוכה י"ח א' נחלקו אמוראי אם אמרינן לבוד באמצע אם לא, ונר' דעיקר הגידון שם הוא ללבוד בכוחו להפריד רשויות, אבל לענין להיחשב חשיבות של תקרה מג"ל לחדש כו, דקסם שלמלאות לא אמרינן לבוד ה"ה להיחשב תקרה לא נחשב, וכן מסתבר לדלון דו"ע לא סגי בתקרה של לבדודים, אלא צעינן תקרה של ז"מ, וא"כ ה"ה דלון אוריר בסוכה ג"כ נימא דאין בכח של האוריר להיחשב כתקרה, ולפי"ז י"ל דכ"ז דווקא באופן שאנו באים להכשיר מדין פסל, כגון שבחאי החיוני ליכא דפנות ואנו באים להכשירו מדין פסל בזה לנו אם מכשירים ע"י לבוד או לא, אבל באוריר פחות מג' להיטפל לסוכה בהא מהני דין לבוד, לאוריר פחות מג' אינו נחשב, ובזה יובן משה"ק תו' שם בד"ה אין ומה שתי' שם, דלכא' כ"ב דאכתי כבר כ' כן לעיל י"ז א' ולמה כפלו דבריהם, ולמשנ"ת א"ש, ועי'.

ובסוכה י"ז א' בתו' ובתורא"ש שם מבואר ללא אמרינן לבוד להחמיר לגבי סכך פסול לנרף האוריר כסתום ולפסול, אא"כ איכא שיעור סכך פסול גמור שמרוחק זמ"ז פחות מג"ט בזה אמרינן לבוד אף להחמיר, ויעוין מג"א סי' תק"ב סק"ה, ועי' סי' תר"ל ס"ד. נמצינו דלענין לחבר בלבד בזה אמרינן אף להחמיר, אבל לענין להיחשב כסתום בזה לא אמרינן להחמיר (וה"ה דאף להקל לא אמרינן, ולשון להחמיר ר"ל למלאות). ולפי"ז במצוי דלעיל כ"ל שאין אנו צריכים למילוי אלא להפרדה שבין האדדים, ולזה אמרינן אף להחמיר.

ולגבי טומאה מבואר בגמ' סוכה שם ללא אמרינן בהו לבוד וכן פירש"י שם דבהלכות טומאה הלכתא גמירי לה ללא אמרינן לבוד באמצע, ומאידיך היכא דליכא פותח טפח אמרינן שהוא חוץ צפני הטומאה, וי"ל דבשביל לחוץ צפני הטומאה סגי במה שהטומאה ברשות אחרת ולזה מהני לבוד (ובטומאה השיעור הוא טפח, ועי' ט"ז יו"ד סי' שע"א סק"ה), וכהיא דאהלות פ"ד מ"א, משא"כ באופן שאנו באים לומר שיא כחו תקרה אחת בהא אמרינן ללא מהני לבוד.

ועי' עירובין י"א ב' לענין ל"ה ככיפה לאם הוא פחות מג' הוא כארעא סמיכתא, וכן במחילה ע"ג מחילה כ"ד ב', לאם הוא ג' הוא מחילה ע"ג מחילה, וע"ע שם ק"ב א' בתוד"ה לא, לענין בונה, לאם איכא לבוד לא אמרינן לבוד להחמיר, והתם אף לקולא אמרינן כו, לענין דנחשוב לגג טפח לאהל עראי, וע"ע בראשונים י' ב' לגבי עור העסלא שהקשו מ"ט לא אמרינן לבוד, מבואר דאינו היה מהני בזה לבוד היו אומרים כן אף להחמיר.

וע"ע מש"כ במ"ב ס"ג ס"ק קי"ב לגבי דף שמפסיק בצ"ה בין הקנה העליון לקנה התחתון, וכ' שם דיעשה נקב, ואף דהוא לבוד לא אמרינן לפסול ללבוד להחמיר לא אמרינן, והתם ע"י הלבוד אנו רואים אותו כמפסיק לגמרי.

ולדינא יעוין מ"א דבהלכות סוכה שנקט בזה דלאמרינן לבוד להחמיר, ובמ"ב סי' תרכ"ו ס"ק י"ז כ' דכדי ללאת ידי כל הספיקות

יש להחמיר בסוכה שיהא בין הסכך הפסול ג"ט, עי"ש ובשעה"כ או' כ"ג.

יעוין תו' רא"ש כ"א א' לגבי הקולט מי גשמים מנגו של חזירו, וכ' שם דמייירי בפחות מג' לגג, וכן מצינו בגמ' כ"ט ב' לגבי קולט ומכרף שלא יעמיד סמוך ג"ט לגג.

ובעומ"ר בפשוטו דינו כלבוד, דאמרינן להחמיר לכרף לשאר העומדים אבל אינו נחשב לסתום, עי' בזה בראשונים לגבי עור העסלא י' ב'.

עי' חו"ב ס"ב ס"ק י"א.

סימן ב'

צוה"פ בפירצת עשר

ערש"ק פר' נח תשס"ד פה ב"ב ת"ו (הוגה ונוסף אד"ב תשע"ו)

דין לו"ק במבוי שרחב ו' או גובה כ', וברדן

אמלתרא

א. ב' א', מבוי שהוא גובה מכ' אמה כו' והרחב מ' אמות ימעט, ואם יש לו כוה"פ אע"פ שהוא רחב מ' אמות אי"ל למעט, והקשו בתוס' מ"ט לא פי' לן התנא דיני הכסר מבוי מקודם והי' נקט כן אטו מתניתין דריש סוכה, אמנם עדיין יל"ע דמתניתין לא נתפרש במאי קמייירי אי בלחי או בקורה, או בשניהם, והלשון משתמע דמייירי צפתח מבוי והנידון הוא על הפתח, ולאו במבוי שתיקנהו, ותיקנהו שלא כדון, דהא כתיב ימעט, והו"ל למיכתב קורה לא יניחנה למעלה מכ' אמה, ולחי לא מהגי בפירצה יותר מ'. אך לכאור' בלחי ליכא בעיאי להניחו אף בגובה מכ' אמות, וכן מוכח מדברי הראשונים ז"ל לקמן י"א או' שהקשו על הא דאיבעיא לן כוה"פ בגובה מאי, דמאי מציעיא לן הא ע"כ דמהגי דל הקורה שע"ג הא איכא קנה מכאן ומכאן ויועיל מדין לחי, יעוי"ש, מוכח מינייהו דס"ל בלחי מהגי אף ביותר מכ', אמנם ברוחב יותר מ' נר' לאין לחלק בין לחי לקורה, דהיינו טעמא דביותר מ' אינו מועיל לסותמו בלחי, משום דהוה פירצה גדולה ואינו משום שנתמעט ההיכר, ומ"ש לחי מקורה, דאי לחי דמכסיר מלאורייתא כ"ש קורה.

ואת"ל דברחבה איירי בקורה לחודיה, י"ל דע"כ בלחי איירי דאל"כ תיקשי קושיית התוס' דלעיל, דמ"ט בעינן כוה"פ נכסיר מדין לחיים, ולאוקמיה כדר' יוסי או במבוי מפולג א"א, ולדחוק דאיירי בדרכים רחוקות כמש"נ לקמן בעזה"י הוה דוחק טובאל, וכן מבואר ברשב"א ובר"ן שהקשו על הא דאמרינן דאם יש לו כוה"פ

אע"פ שרחב מעשר אי"ל למעט דמ"ט השמיענו על רחב מעשר הו"ל לסתום למאי דקיי"ל דאף בגובה מהגי לו"ה, ולזה תי' דלענין גובהה דל הקנה שע"ג הרי מהגי לה הקנה מכאן להתיר ותנא דמתני' מיירי בקנה שראוי בלחי שכן הוא סתם קנה דלו"ה, מבואר דלענין רוחבה הרי לא מהגי לה בין לחי ובין קורה, (ואמנם יש מקום לומר שקורה דלו"ה כיון דסגי בקנה הרי בעלמא אינו כשר לקורה, משא"כ בלחי בסתמא הרי הוא ראוי בלחי), ואם בלחי לא מהגי נר' דכ"ש לקורה דרבנן, (ואף שי' מקום לדחות לגבי היכר קורה עדיפא מלחי, ועוד שלגבי גובהה שם שייך חיסרון בהיכר לקורה ולענין רוחבה שם שייך חיסרון של היכר לגבי לחי ולא לגבי קורה, וי"ל דיותר מ' אף שהוא גם חיסרון בהיכר מ"מ הוא גם חיסרון דפירצה, וכיון שקורה אינה מתרת חיסרון של פירצה להכי מסתבר שאין לחלק בזה בין לחי לקורה).

ונמצא דרחב מעשר מיירי בין בלחי ובין בקורה ורישא דנקט ימעט התם כיון דלא שייך אלא בקורה להכי סתם ימעט שמתפרש דאזיל לגבי קורה.

שו"ד בספר בית מאיר (ש"ס"ג סכ"ו) דלקדק מלשון הר"מ והט"ש"ע דסתמו, דפתח בין ברוחבו ובין בגובהו לא מהגי ביה מידי, דאין הפסול בלחי ובקורה, אלא הפסול הוא צפתח, (וכן הוא סתמא במתני'). ולפי"ד בעינן ליפסול אף במיעט הקורה לתוך חלל המבוי, דאל"כ נכסיר אף בלחי בגובה המבוי יותר מכ', ולעולם לדבריו בעינן למעט הפתח גופיה, ואולי מיעוט הקורה הוה כמיעוט הפתח, וז"ע, ואפשר שכשמיעט הקורה הוה כנחתך עד הקורה, וכן ראיתי מי ש' כן משמיה דהגרא"ש שליט"א, ועדיין זע"ע. ואין להביא ראיה ממש"כ התו' ט'

א' (בד"ה שאין) לאם המצוי גבוה י' אסור להניחה רחוקה ג' מן כותלי המצוי, להתם היינו דווקא בקורה גופא, לאם היא רחוקה מן המצוי הוה כלחי הרחוק מן הדפנות, אבל אינו לין ללחי. וברש"א ב' א' כ' להדיא שלא כדבריו, וכ"כ הר"ן והריטב"א והתור"פ שם, וכן משמע בקיטור פסקי הרא"ש, וכן יש להוכיח מדברי הראשונים י"א א', וכמש"כ בבית מאיר לסתור דבריו.

י"א א', אשכחן כוה"פ דמהניא ברוחבו ואמלתרא דמהניא בגובהה, איפכא מאי, בפשיטות אף הכא נימא דנסתפקו באמלתרא בין בלחי ובין בקורה וכלשון הטור לאירי בלחין והשתא נסתפקו בטעמא דאסרו חז"ל בפירצת י', דהא פשיטא דעיקר האיסור נובע מהא דיותר מי' נראה כפירצה וגרע מיותר מכ' לאינו חיסרון כ"כ (ובתיקון בלחי ליכא להאי חיסרון כלל וכמש"נ לעיל), ובפחות מי' אינו נראה כפירצה, ונסתפקו מ"ט מכשרינן בפחות מי' בלו"ק, אי משום דהויא מחייה ומש"ה הוי היכר, ולא יועיל בפירצת י', ואף אמלתרא לא יועיל זזה, אור"ד דהיינו משום היכר בעלמא, ובפירצה יותר מי' ליכא היכר, משום דאף אחר שעשה לחי רואים המקום כפרוז, ואין רואים בלחי כהבדלת רשות, משא"כ באמלתרא. ובכוה"פ כיון דהוה מחייה גמורה מדאורייתא, ואף ברחבה מי' מתירים בעלמא, כ"ש הכא במחייה ד', ונסתפקו על גבוה מכ' אם יגזרו בזה חז"ל מפני שניכר פחות שהוא פתח, אור"ד דל"ג.

מחילות, ונר' דה"ה בפס ד' או ב' פסים שלא דנו שיועיל זהם אמלתרא, והטעם משום דאמלתרא אינו תיקון מחייה אלא היכר, ובמקום שהצריכו לין מחייה אף שהתירו בו פרמ"ר לא שרינו באמלתרא, וכשם שבפסי ביראות לא נימא דהיקילו באמלתרא ה"ה בפסים לחזר.

אמלתרא ליותר מי' היכא שתיקון בלחי נר' שהוא תיקון בלחי ואינו בגובהה כקורה, ובתיקון בקורה הרי תיקונה בקורה, ועי' בראשונים לעיל ב' א' מהו אמלתרא. ועי' ב"ח סי' קס"ג סט"ז ושם בד"ה ומ"ש אבל הקינים כו'.

שם, אמלתרא ברחבו מאי ת"ש דתניא מצוי שהוא גבוה מכ' אמה ימעט, והרחב מי' אמה ימעט, ואם יש לו כוה"פ אי"ל למעט, ואם יש לו אמלתרא אי"ל למעט כו', הא לאם יש לו כוה"פ איירי אסיפא וכמש"נ לעיל במתני', וא"כ אף אמלתרא איירי אסיפא, ומהא הוכיחו דאמלתרא מהניא ברחבה, ותי' לדרכה איפכא מסתברא, דאיכא לדקדק מהא דמחלקינן בין אמלתרא לכוה"פ, דהו"ל ליערביניהו בחדא בבה, ע"כ דאיזל ארישא, ואחר שנתבאר לעיל דבגובה יותר מכ' שפיר מהני בכוה"פ, א"כ כוה"פ דברייתא דידן אזלי בין ארישא ובין אסיפא, ושפיר מצינן לאוקמייה לאמלתרא על הרישא או על אסיפא, ואין לך בו אלא חידוש.

בדעת רב דצו"ה לא מהני ביותר מי'

ב. שם, מתני ליה ר' יהודה לחייה בר רב קמיה רב, אינו כריך למעט, א"ל אתנייה כריך למעט, רב יליף דבריו מהא דתניא לעיל ב' ב' מצוי שהוא גבוה יותר מפתחו של היכל ימעט, דמבואר דדימו להיכל, והיכל גופיה הו"ל כוה"פ, ובטפי מי' לא מהני, כמבואר שם, ומאן דפליג נתבאר שם דס"ל דסימנא בעלמא נקט, ואיכא למידק מהיחא דפיתחו של היכל אף על גובהה דמהני עד כ', ותו לא מהני, ואין לומר דרק ברחבה שייך לקדקק ובגובה לא דקדקו, דהא התם דייקוין באמלתרא מאי, וכן הא דלא מהני בקורה טפי מכ' מהיכל יליף לרב. שו"ר שכבר דקדקו כן מרן זלכה"ה סי' קי"ב סק"א, יעווי"ש, ולדידן דאמלתרא מהני ליכא נפק"מ בזה, ודו"ק.

ובחזו"א סי' קי"ב (במכתב שם אור' ו') יליף מהא דמיבעיא לן באמלתרא ביותר מי' דפשיטא דאין פירצת י' לאורייתא, וכ"כ לאם אנו משוים יותר מי' לגבוה מכ', א"כ ע"כ דאין חיסרון דפירצת י' ברוח ד', וברוח ד' מהני אף בפרמ"ר, ולא בעינן אלא היכר, ולזה סגי אמלתרא.

שם, אמלתרא ברחבו מאי, נר' דאין הנידון אלא בלו"ק דמהני ביה אמלתרא אבל בעומ"ר לא דנו שיועיל ביה אמלתרא בפירצה יותר מי', ומבואר כן במה שדנו ברש"א ובר"ן די"ש להקל בדין אמלתרא משום דרוח ד' אינו אלא מחייה מדרבנו, משמע דליכא נידון דאמלתרא בשאר

ויעוד לכ' רש"י בשער החצר למגובהה ליכא למילף משום דאיכא פתחים טפי מה' אמות, אבל מצואר דילפינן מיניהו אף אגובה, אמנם ל"ב דהא זיהכל איכא גיפופי, עי' מש"כ בתו' פס ד"ה ליבעו.

ובצוה"פ דנתיר, משמע ללא איכפת לך, כיון דנתרץ דהיינו כרוב דבעי צוה"פ אף בעומ"ר.

אם ריעותא דצו"ה ביותר מי' היינו משום הפירצה או משום הצו"ה, ובדין לעשות ב' צו"ה לפירצת י'

אמנם בדרכי רב לך נתבאר אי איירי דווקא דפרמ"ר, או אף בעומ"ר, דהא רב אזיל אמתני', והתם איירי דפרמ"ר, דאי בעומ"ר דפחות מי' אי"ל לחי, וביותר מי' אין מועיל לחי, ואין להוכיח מפתחו של היכל מהא דהתם איכא עומד ה' מחד גיסא וה' מחד גיסא, ובאמצע פרוץ, דהא התם אי הוה פרוץ טפי, הוה כפרוץ מרובה על העומד.

ג. יל"ד לרב ללא מהני צוה"פ ביותר מי' וכן לדעת הר"מ והסמ"ג והסמ"ק, וכן להח"א והביה"ל דבקעה, מה"ד בגוונא דעביד ב' צוה"פ לפירצה יותר מי', אי השתא מהני דהא איכא על כל צוה"פ פס פתח, והיינו דאין חיסרון דצוה"ה טפי מי' אלל כעין פתחי שימאי וכיו"ב והוא חיסרון דדין פתח, ולגבי כלאים מצינו דצוה"ה מן הצד אינו פוסל אלל בעשר, ויותר היה נוח לומר דעשר הוא חיסרון דצוה"ה, ולא דין פירצה (ואילו פירצת י' דאורייתא דה"ה דאף למזוזה היה מקום לדון שלא יועיל), או"ד דחיסרון דפירצת י' הוא חיסרון דדין פירצה, כעין הא' ללא מהני בעומ"ר פירצת י', ולר"ק לא מהני ברוח ד' טפי מי' ה"ה דפירצת י' לא שייך לתקנה ע"י צוה"פ, ואין הפגם בצוה"פ לדעת רב, אלל הפגם בפירצה שהיא יחירה על י' שאין צוה"פ מתקנה. ובפשוטו אין לחלק בטעמים בין יותר מי' ליותר מכ', (ואמנם יל"ד במאי דקמבעיא לכו לגבי לר"ק אם מהני אמלתרא ביותר מי', ואף שביותר מכ' מהני, ומצואר דאיכא חיולקים, ואפשר דהוא נידון בצורת ההיכר ולא בטעם הפסול, ועי').

וברם איכא להוכיח מפתחו של היכל באופן אחר, דלכא"ו הא' דהוכיחו מפתחו של היכל אינו לעיקר דינא דצוה"פ, דצוה"פ מהני אף ביותר מי' מה"ת, וכמש"כ מרן זללה"ה סי' קי"ב ואף מד' דפנות וכדמוכח בכלאים וכמש"כ בתו' ו' א' וכ"ב א', ועוד דמלשון הגמ' משמע כן, מהא דבעו למילף דצוה"פ לא מהני ביותר מי', נקטינן לשון דלא מהני בו, ומשמע דאיירי במחילה הד', וז"ל דכשז"ל גזרו לחי וקורה והיינו משום שרצו היכרא דהוה חלוק דרשויות, ורצו שיהא ההיכר דווקא על פתח שבו רגילים כל האנשים, ואף שמדלאורייתא מתיירים טפי והוא הלל"מן אעפ"כ לא בעי להתייר בזה כיון שאין היכר, והילכך הסמיכו על פתח שקראו רחמנא פיתחא, ובהא דנו בגמ' אי פיתחו של אולם או של היכל, או של שער החצר, ואחר שהסמיכו אקרא, ילפו מהא כל דיני פתח לעירובין, ואי בלחי וקורה החמירו כ"כ כ"ש בצוה"פ, ור"כ נמצינו דלחי וקורה וצוה"פ שוו, ומהא דבלחי בעומ"ר דפירצה יותר מי' לא מהני ה"ה ללא יהני צוה"ה, דמנ"ל דלא מהני לחי בזה מפתח היכל, מצואר דאף אי דפתח ההיכל היה עומ"ר היו מקטינים אותו לפחות מי', ולא היה מועיל הצוה"פ, וממילא אף הלחי.

ואיכא בזה כמה נפק"מ לנידון זה, מה"ד כשהצוה"ה טפי מי' והפירצה פחות מי'.

עוד יש להוכיח משער החצר דאיירי לדעת רב וכמש"נ פס דתוד"ה ואיבע"א, והתם הוה עומ"ר, ולחד תי' בתו' ובהאי תי' דאזיל לרבן הוה אף צוה"פ, ור"כ תיקשי דנדקדק דווקא בעומ"ר

עוד איכא נפק"מ באופן שאיכא פירצה יותר מי' שחילקו בב' צוה"ה, דאם החיסרון הוא מדין פתח יש מקום לדון דכה"ג מהני, אבל אם החיסרון הוא בפירצה א"כ כ"ז שאיכא פירצת עשר לא מהני ליה צוה"ה ולא יועיל לחלקו ע"י ב' צוה"ה, ואף אם נימא דצוה"ה מהני להציל מא"א מ"מ כיון שסו"ס יש כאן פירצת עשר מאי אהני לן במה שחילקנו לב' פתחים. ולגבי קורה כ' לדון בזה סימן א' ס"ק ז' היכא שחילק הפתח לב' ובאופן דליכא א"א אם מהני לוק, ואם בל"ק מהני לכא"ו יש לדקדק ממתני' שהשוו דין צוה"ה לצוה"ה, ואם בל"ק אין החיסרון במצוי אלל

בפירצה א"כ בפשוטו ה"ה צו"ה, שהרי אמרין שצו"ה שרצה יותר מעשר ימעט וצו"ק הוא מתפרש על הפתח א"כ ה"ה הכא, ולתנא לזו ה"ה הכא דהינה לחלק ע"י קנה.

ורב דהשוה דין צו"ה ביותר מי' ויותר מכ' לדין לז"ק ביותר מי' ויותר מכ', ובתרווייהו ס"ל לרב ללא מהני אמלתרא, אנו למידים מזה דבתרווייהו החיסרון הוא בדין פירצה, ואינו נידון לא של היכר וכן אין הריעותא צו"ה. וכן יש לדקדק מהא דהשוה ר' יוסף דין פרמ"ר לדינא דרב נר' בפשוטו שהוא מדין פירצה, ואף למש"נ בתו' קס דהיינו דווקא בד' רוחות, מ"מ ע"כ דאין החיסרון של ד' רוחות אלא ברשות, דפשוט שאין חיסרון של פירצה בד' רוחות אלא בדיוורין ואי"ז חיסרון במהות דין פתח.

ובנידון אם מהני אליבא דרב לחלק פירצת י' ע"י צ' צו"ה, היכא דמהני לגבי לז"ק להעמיד קנה באמצעו לחלקו לב' פשיטא דהכא מהני, ואם העמיד קנה באמצע הפתח ובאופן דליכא א"א ה"ז מהני ק"ו מלו"ק, אלא הנידון היכא דהוה פירצת י' ואילו יעמיד קנה איכא עליה א"א, ורק ע"י צ' הצו"ה היא נתקנת. ועי' ברשב"א ובריטב"א לעיל י' צ' דנקטו ללא אמרין בקנה של הצו"ה א"א, והוכיחו כן מהא לצו"ה מהני אף ליותר מי', משמע דאליבא דרב לא פשיטא לזו ללא אמרין א"א, וא"כ להלך דאמרין א"א צו"ה ואף בפחות מי', א"כ יל"ד אם ביותר מי' מהני לתקן צו"ה.

ולמשנת דחיסרון דיותר מי' אליבא דרב הוא חיסרון של פירצה ואינו חיסרון צו"ה, א"כ הכא פשיטא שלא מהני (להלך דאמרין א"א), דסו"ם איכא פרוץ י' ומאי אהני לן שחילקנו לב' צו"ה, ודו"ק.

ובחת"ס סי' פ"ח כ' להכשיר בפירצת עשר ע"י שיעמיד כמה קנים, וכבר תמה בזה מרן זללה"ה (סי' ע"ט סק"א בהע"ו ו'), דהא אמרין על הקנה א"א, וכן הוכיח מדברי התו' צ' צ' דה"ה ואיבעית אימא, עי"ש.

ומרן שליט"א (הכ"מ זללה"ה) סי' צ' סק"ד (ועי"ש בסק"א) כ' להוכיח כן מדברי

הירושלמי להביא ראיה מחבליים לאסור ביותר מי', דאכתי נימא שיוסיף כמה קנים כדי שיהיה בפחות מי' (וע"כ כן, שהרי אם עושה ג' חבליים צריך שיהא מתוח כ"כ שלא ינועו החבליים יותר מג' טפחים ויהיו תוך י', וזה כמעט א"א בלא שיעמיד כמה קנים בפחות מי') אע"כ דס"ל ללא מהני כמה צו"ה לפירצת עשר,

ובתוס' שהקשו משיירה לא הקשו לדברי רב וכן בתורא"ף, (משא"כ בפסי ביראות דהקשו בין לרב ובין לדין, והיינו משום דפסי ביראות ליכא א"א), ולפי"ז ל"ל דהיינו דווקא משום דלרב לא תיקשי דהא התם בפשיטות בעינן להקיף שטח גדול טפי מי' אמות (וכדמבואר בירושלמי שצ"ל להוכיח מינה דביתר מי' ללא מהני), וא"כ לרב אין להקשות משום ללא מהני לחלק פירצת עשר לב' צו"ה, וכל קושית התוס' הוא לדין דמהני ביותר מי', ואז כ"ש אף בפחות מי'.

ועדיין יל"ע בגוונא שאיכא פירצה י' אמות ופחות מד"ט, ועשה צו"ה על י' האמות, אי מהני משום ללא הוה פירצה (לר' אחי) דהשיעור פתח הוא (צ"ט) אור"ד דכיון דכל הרשות פרוצה תו' א"א לסותמה, ויותר היה נ"ל דהכא שהחיסרון בפירצה א"א לתמה, וה"ה ללא מהני בפירצה כ' צו"ה ע"ד י', ולאחמ"כ לז"ק, ולפי"ז מש"כ ברשב"א ובריטב"א דצו"ה פ' לא אמרין אחי אוריאל, היינו שלא לדעת רבי וה"ה לדעת הר"מ בד' דפנות, ויל"ע עוד בזה, והגר' דלדעת הר"מ שפיר מהני וה"ה לדעת רב, דכיון דהשתא איכא שפיר סתימה מעלייתא לפירצה, וחלים בבת אחת, א"כ מאי איכפת לן דמעיקרא הוה פירצה גדולה, דהא השתא שפיר פתח איקרי, וליכא מאן דיימר לן דהנה איכא פירצה כ' שסתמו מקצתה, אלא השתא כולה סתומה, ומש"כ ברשב"א דהא צו"ה פ' מהני אף ליותר מי' נר' דלשיטתיה דס"ל הכי כתביה, אבל אלו מאן דפליג שפיר יכשיר בכה"ג. ודו"ק.

ויל"ד ברוח י"ב ועשה עומד א' והרחיק א' ועשה צו"ה י', דאכתי הצו"ה הוה פחות מי', והפירצה הוה טפי מי', (אם נימא לצו"ה אינו עושה עומ"ר).

צו"ה ביותר מי' לרב אם מה"ת

ד. בתו' ו' א' בד"ה רב, כ"ב א' בד"ה והארי' מ' מבואר דלרב ללא מהני נו"ה ביותר מי' היינו ע"כ מדרבנן והכריחו כן מכלאים, והיינו אף די' מקום לחלק בין כלאים לעירובין דבעירובין הנידון הוא ברשות ובכלאים הנידון הוא במחילה, ואף מרוב אחד בלחוד הנידון, וכמש"כ לחלק דריטב"א ובגרעק"א עה"ג הר"מ בפ"ו מכלאים הט"ז, מ"מ לרב להנידון ברוח אחד בלחוד א"כ הנידון שווה לכלאים, וע"כ דבשבת החמירו משום חומרא דשבת, ואי"ז מטעם רשות, ואמנם לפי"ז כ"ב לפי"ז ק"ו דר' יוסף דמנ"ל לחדש דפרמ"ר שהוא חיסרון ברשות, וי"ל דר' יוסף למד ק"ו דאם איכא ריעותא ביותר מי' שהוא חיסרון ברוח היינו שהרוח פרמ"ר, כ"ס באופן שהחיסרון הוא ברשות שהד' רוחות שגה פרמ"ר.

ונר' לפי"ז דאף להר"מ שמחלק בין יותר מי' בד' רוחות ללא מהני ליותר מי' ברוח ג"ד דמהני (עי' לקמן ס"ק י"ג), היינו מדרבנן, שהרי קשה שנחדש דלדידן חמיר טפי מרב, דאי לרב ברוח אחת אינו אלא מדרבנן כ"ס לדידן דהוה מדרבנן, וע"כ דאף להר"מ לדידן דנקטינן דבד' רוחות גרע אי"ז אלא דאף שפיר ק"ו דר' יוסף מ"מ יש מקום לאוקים דינא דר' יוסף, ואמנם דפרמ"ר לא נקטינן כותיה ביותר מי' ובפרמ"ר נקטינן כותיה, אבל צוודאי צוודאי דאי"ז אלא מדרבנן.

ובביה"ל (ס"ב ס"י בד"ה כשכל) שדן אם ד' קונדיסין הוה רה"י מה"ת, הרי להלך דאי"ז רה"י מה"ת, ע"כ שמחלק בין כלאים כמש"נ בגרעק"א דלעיל, דכלאים אי"ז שיהא רשות, מש"א לגבי עירוב דבעינן שיהא רשות.

ובחזו"א סי' ע' ס"ק י"ג נר' דנקט שאין לחלק בסברא בין כלאים לשבת, ומינה כ' להכריח בחזו"א שם לכל נידון דסוגיין היינו מדרבנן, דמה"ת אין מקום לחלק בין כלאים לעירובין, ורק מדרבנן ומשום חומרא דשבת החמיר לגבי עירוב. וכ"ז ללא כהגרעק"א דלעיל, ויש להבין שהרי בר' יוסף ע"כ שהחיסרון הוא מאלד הרשות שהרי לא חסר אלא בד' רוחות ובזה

אין סברא לומר שהוא חיסרון בפתח, ולהחזו"א היה א"כ ראוי לומר דאף בכלאים נימא דבעינן רשות דפרמ"ר, ובחזו"א שם ס"ק י"ד כ' להדיא לחלק בין כלאים לעירובין דפרמ"ר מד' רוחות, (וכע"ז בכלאים סי' י"א סק"ח), וביאר שם הטעם דבעירובין בעינן רשות ובכלאים לא בעינן רשות, וא"כ מנלן דלרב ליכא האי טעמא, ובפרט למאי דמבואר דר' יוסף יליף ק"ו מרב, וכילד יליף מרב אחר לרב הוא נידון בצו"ה, ור' יוסף הוא חיסרון ברשות, ור' יוסף הוא חיסרון בעירובין, ורב הוא חיסרון אף בכלאים, וצ"ע.

ובדעת הר"מ שסתם בכלאים יל"ע לפי"ז, שהרי מחד הר"מ נקט להא דר' יוסף דפרמ"ר ללא מהני, ומאידך התנה כן ביותר מי', ויל"ד טובא אם החיסרון הוא ברשות או שהחיסרון הוא נו"ה ונפק"מ לכלאים לדינא. ונמא לפי"ז דהר"מ שסתם בכלאים אפשר דפסק כר' יוחנן שצירושלמי, וסבר דאין חילוק בין כלאים לשבת, ואף בכלאים לא מהני נו"ה ביותר מי', אלא"כ איכא ב' מחילות שלמות, או די"ל דאחר דמצינו מ"ד אליבא דרב דמחלק בין כלאים לשבת, ה"ה לדידן יש לחלק בזה, והיינו משום שכלאים קיל מאיסור שבת, ולפי"ז ל"ע מ"ט סתם הר"מ דין נו"ה בכלאים ולא פי'. או שנאמר שכיון שלגבי שבת לא חסר בר"מ אלא מד' רוחות ע"כ דהחיסרון מאלד הרשות, ולהכי בהא אם אנו אוסרים רק ביותר מי' ע"כ דאין הנידון אלא לגבי שבת, דבכלאים אין חיסרון של רשות דאין חילוק דד' רוחות בכלאים וכדמבואר בר' יוסף, וכמו שביאר בחזו"א שם.

צו"ה בפרמ"ר מד' רוחות, בדעת ר' יוסף

ה. שם, אמר ר' יוסף מדברי רבינו נלמד חזר שרובה פתחים וחלונות כו' בראשונים פי' דמיירי בשפתוח מד' רוחות, וכן הכריחו דהא רב להדיא פסק כת"ה, ועוד דליכא מאן דפליג דבקעה דמהני נו"ה"פ ווכמש"נ לעיל ו' א' ו' א' בגוונא ללא בקעי זה רביס, ואף ר"י מיקל דבלו"ק שפיר דמי. ויש דלקדק כן מהא דנקט ר' יוסף חזר שרובה פתחים וחלונות, דאי ר"ל שפרמ"ר הו"ל למימר חזר שפרמ"ר כו', ולא נקט שרובה היינו רוב רוחותיה ור"ל דעביד כעין רוח

ד' בכל רוחותיה. וא"ש מאי דלאקטין לה מפסי ציראות שפרוכה מד' רוחות ואפ"ה מהני לה פרמ"ר.

ובתור"פ מצוואר דאף בצ' רוחות לא מהני אר"ה היכא שהוא פתוח כמין גא"ס, דד' רוחות לאו דווקא אלא כל שאינו פתוח ברוח שהדרך לעשות בה פתחים אי"ז מהני, ואין דרך לפתוח פתחים בצ' רוחות אלא זה כנגד זה. ואף בחצר שפתחה ברוחבה מ"מ אין הדרך לעשות פתחה אלא זה כנגד זה, אבל כמין גא"ס אי"ז אלא חצר פרוכה, ועי' לקמן ס"ק יג בד"ה ולענין.

והיינו טעמא דפרמ"ר מד' רוחות גרע, ואף דכל רוח לעלמו מהני אר"ה מ"מ מד' רוחות הרי הרשות נחשבת לרשות פרוכה, ולא מהני לתקן אר"ה מכל דדדי הרשות.

ובמאי דמוכיחין מפסי ציראות יל"ע דהא התם הגידון הוא דלאורייתא, ואדרבה הרי התם לא שרי אלא לעולי רגלים, וכן יל"ע לעיל י' א"ן. והנראה בזה דאדרבה י"ל דמהכא טפי שפיר להוכיח, מלהוכיח מל"ק או משאר דינים דרבנן, דכל קושית ר' יוסף אינו אלא דעיקרי הדינים דומים, וזוהי מתרלינן דאי דלאורייתא אינו דומה, תו אין לדמות, ואין כך צו אלא חיודו והיכן שנתבאר נתבאר, והיכן שלא נתבאר לא נתבאר.

ו. בראשונים ז"ל לנו בדברי ר' יוסף אם כתב דבריו לדעת רב, אבל למאן דפליג על רב וסדר לו"ה מהני בפירצת עשר לית לן למימר דפרמ"ר מד' רוחות לא מהני אר"ה, אור"ד דברי ר' יוסף אין תלויים כלל בדברי רב, וההיא סייעתא דמסייעין לר' יוסף אין להוכיח מינה כדעת רב.

ותורף קושיתם מהא דלקמן דבעו לסייע לרב מדר' יוחנן, ולנו דבמאי קמיירי הא דמתחזמורות ע"ג הקונדסין, דאי ע"ג ובפחות מ' בהא קאמר ר' יוחנן דבשבת לא, והקשו ז"ל דלמא ס"ל כר' יוסף, ובתוס' פירשו דר' יוסף אידחי, ומשמע מינייהו דר' יוסף לא ס"ל כרב, דאי כ"ד ר' יוסף היינו רק אליבא דרב א"כ ממ"נ דס"ל כרב וכמ"כ השך מקולא, וכע"ז כ' בכת"ס סי'

פ"ח), וי"ל דעיקר קושית תו' הוא דלא היה לגמ' לסתום ולהקשות דבשבת לא, אחר דר' יוסף לקושטא ס"ל הכי, ואף שהוא רק אליבא דרב לא היה לגמ' לסתום, ועוד דהכא מייירי בפשוטו דפרמ"ר דהא מייירי בד' קונדסין, וא"כ אי ס"ל כר' יוסף הרי אף בפחות מ' לא מהני.

ובמה שתי' בתו' דר' יוסף אידחי ל"ת היכן אידחי, דההיא דפסי ציראות לא הוה פירכא אלא על הק"ו, אבל על עיקר דברי ר' יוסף ליכא פירכא. ואפשר דמהא דלאוקימן בפיתח שימאי, סברו דאידחי מן ההלכה.

והשך מקולי' [הובא בתוס'] כ' דר' יוסף כרב ס"ל דאיה"נ דלמסקנא דמוקמינן ביותר מעשר ה"ה לאף בפחות מעשר מוקמינן ואליבא דר' יוסף, אלא מאחר דר' יוסף קאמר דבריו אליבא דרב ובעינן להוכיח דר' יוחנן ע"כ כרב ס"ל להכי לא בעינן בתחילה אלא להוכיח דע"כ ר' יוחנן כרב סבר, ואחר שהכריחו דס"ל כרב ה"ה דמלי' ללאוקמיה בפחות מעשר ואליבא דר' יוסף, וכ"כ ברשב"א. ולמ"נ לעיל אף התו' ס"ל דר' יוסף כרב ס"ל, ועי'.

אבל הריב"א כ' ליישב דמש"כ ר"ל דה"ה לשבת היינו דמחילה ג"ד, (ורוח א"צ בכלאים שווה לרוח ג"ד בשבת, ואפשר דבכלאים אף ברוח אחת מהני, עי' חזו"א כלאים סי' י"א סק"ח), ולהכי הקשו לר' יוחנן דאי בע"ג ובפחות מ', בהא קאמר ר' יוחנן בשבת לא, דהא מתני' היא דל"ה מהני לכה"פ בפחות מ', ולפי"ז כשדחו דמייירי זמן האד לא אידחו אלא משום דברי רב, אבל בד' רוחות דפרמ"ר אפשר דאף ר"ל ס"ל כדר' יוסף, ואמנם אם נימא דדברי ר' יוסף נדחו להלכה א"כ לדין י"ל דמהני אף בד' רוחות.

אם מהני דלתות לרב בצו"ה יותר מ'?

ז. בדברי רב דלא מהני אר"ה פ' ביותר מ', יל"ע אי מהני אר"ה ע"פ עם דלתות, דמ"נו שירושלים ניתרת ע"י דלתות, ואף דהוה ט"ז אמה, ולר"א ולקמן כ"ב אי' וכ' א"ן דלא בעינן ננעלות כלל, ע"כ דהיינו משום אר"ה פ, וכן ירושלים אף דלדלתותיה ננעלות כלילה שרינן לטלטל ביום, בשעה שהוא פתוח, ומדין אר"ה פ,

מש"ה, דהא בעינן לכתות לזניעות, ואין לומר דלכתות גמורים שעשאם לזניעות ללא מהני וז"ל שהיו מקפלים אותם כמין איטרומיטא, דהא הוה גדולים ואינם נכנסים בכותל ה', וע"כ דלמסקנא דרב לא ס"ל לחוס' הכי, וז"ע.

צו"ה בד' רוחות בבקעה

ה. תוד"ה אילימא כו' וא"ת הואיל ומהני צוה"פ מכל הד' רוחות כו' בקושייתם מפסי ביראות הקשו בין אליבא דרב שמחלק בין יותר מי' לפחות מי' ובין לדין ללא מחלקינן, אבל בשיירה לא הזכירו מדי, ומשמע דעיקר קושייתם היינו למאי דקיי"ל דביותר מי' מהני צו"ה. ומשום דבפסי ביראות מייירי בפירצת עשר להכי שפיר מני להקשות לכו"ע, אבל בשיירה י"ל כמש"נ בירושלמי דמייירי ביותר מי', להכי לא הקשו אלא למאי דקיי"ל דביתר מי' מהני צו"ה.

שם, ואומר ר"י לפי שלא היה מתקיים כ"כ כו' ועוד דבשיירה אין להתיר כמו בחצר כו' משמע דבריך דבריהם אחי לתרץ בעיקר את קושייתם מפסי ביראות והסיפא בזה ליישב בעיקר את הא דשיירה, וכמש"כ בתורא"ש דסיפא אינו מיישב לפסי ביראות משום דאחר שהיקילו בדיומדים כ"ש שיש להתיר צו"ה. ויש לעיין מה הכריחם להדגש דינא דבקעה שלא נרמוז כלל בצ"ל, אחר שתי' הראשון מיישב אף הא דשיירה, וכמו שסיימו וכן בשיירה, וותי' השני אינו מיישב לפסי ביראות, ועי' חזו"א סי' ע' ס"ק י"א בדעת הרא"ש, ואמנם בתורא"ש איתא להדיא דאינו מיישב לפסי ביראות ועי', וע"ע לקמן בדעת הרא"ש. ואפשר ללא ניחא להו במאי דסתם התנא בשיירה לג' חבלים אף שקשה לעשותו לא היה להו לסתום בזה, ובפסי ביראות שצאו להקל איכא רבותא דשפיר היקילו אף מחמת הטעם שאינו עומד ברו"מ.

ומה שתי' בתוס' בענין שיירה להגמלים יפילום, לכאור' אפשר לכתות דהא התם בין כך היה פתחים לגמלים כדי שיכנסו, דהא עד עתה היה ג' חבלים נמוכים, וממ"נ היו צריכים להשאיר פתחים, אע"כ דס"ל להתוס' דבעינן לגדור הכל, דצוה"פ לא מהני עומ"ר, ואף דאפשר לעשות לחיים ברוח ד', בזה לא ניחא להו משום דשיירה

ויעיין לעיל ו' ב' בתוד"ה וכי תימא, ואף דבבריהם נתבאר דצוה"ר גופא אף דהוה ט"ז אמות שפיר מהני לכתות, א"כ ק"ו דיהני במצוי ובחצר, וה"ה בפיתחי מלכים, וכל גוונא דחזותו מוכיח עליו שהוא פתח ולא פירצה, ליכא בזה גבולות, וכל הנידון במקום שחזותו אינו מוכח עליו כ"כ, בזה איכא גדרים, ומאינו כעין זה פעמים רבות, כגון לקמן בדר' יהודה י"ט ב' לאסר בפסי ביראות ביותר מב' סאתים ואף שהוקף לדירה ולענין להקל בפסי ביראות, אעפ"כ לא התיר דשאני מקום שיש מחילות ממקום שאין מחילות, וכן אמרינן כ"ב א' דס' ד' מחילות עדיף טפי, וכן כ' רס"י בסוגיין דבפיתחי שימאי היינו אבן יוצאת ואבן נכנסת, אבל בפתח דעלמא אי"צ אף שקופי ואמנם צריך גיפופי יעויין מש"כ מרן זללה"ה יו"ד.

ויש דקדק מדברי התוס' לעיל ב' ב' דצ"ה אלא, דהקשו סם דמ"ט לא דקדקו מדלכתות ההיכל ללא יועיל אף דאיכא לכתות היכא שהוא יותר מי' (ובפשוטו ה"ה אף ללמעלה מכ') ותי' דאין דקדק בזה דפשוט דכיון דהוה לכתות ננעלות מהני אף ביותר מי', ובפשוטו היינו דלכתות שאינו ננעלות וכדלקשינן לעיל מינה, וע"כ דאין הנידון של תו' אלא דלכתות וצו"ה, דאי בצינן ננעלות קמייירי מנא פשיטא להו לתו' דביחד אם לכתות מהני משום דהוה מחיאה, וכן לעיל מינה שהקשו וליבעי לכתות כהיכל משמע ביחד עם הלו"ק, ולא דלכתות בלחוד, וכ"ש הכא ללא נימא דמהני לכתות בלא כלום, וע"כ דהיינו צו"ה ודלכתות. וכע"ז דקדק מרן זללה"ה סי' ע"ח סק"ו.

ואמנם יש מקום לכתות קצת דכ"ז מקודם שידענו להא דרב לצו"ה לא מהני בפירצת י' אבל אחר שדחינן דהיינו כרב, אין לנו זקוקים לתי' דלכתות שאני, וממילא אין מעליותא דלכתות בטפי מי', אף מרה"ר איכא להוכיח (וכמש"נ לעיל).

וברם דברי התוס' כ"ב דכתבו דביותר מי' לא מהני צוה"פ ואף דהצוה"פ נעשה לנוי, משום דהו"ל לשוויי לאולם, א"כ אף דלכתות נשווה לאולם, וליכא למימר ללא יעשו לכתות

נוח לה לעשות פירות מכל כד, והלכך נקטו ג' חזלים דהוה ביה עומ"ר, ואף היקילו בשתי לחוד לר' יהודה, ומה שהקשו בירושלמי ולא תי' כן י"ל דהתם לא איכפת להו לשייר מרוח ד' ע"י לחי ולא ע"י פס ד' (ואף מלוא"פ יעוין חו"ב סי' ב' סק"י), ועיקר קושית הירושלמי דמ"ט לא כתבו אף לוא"פ שהוא גם מחילה קלה ונוחה, והיה לתנא להזכיר שניהם שפעמים זה נוח טובא, ופעמים זה נוח טובא. וע"ע לקמן ס"ק י"א בזיאר דברי הירושלמי להאד דסוגיית הירושלמי מיירי בזמן האל.

ט. פרטי דיני בקעה לא נתבאר ברשונים, אמנם משמע מחו"ד ללא לנו בזה אלא בד' רוחות (או בג' רוחות ללא מזינו חילוק בין ד' לג' וכדינא דר' יוסף) דומיא דד' קונדיסין, וכן מינה יך לקדק דמיירי בפרמ"ר, וכדמשמע שלא היה גם אלא אותם קונדיסין, וכ"נ מדברי הטור וכן קדק בב"י מהא דמשמע ברא"ש דאף בפסי ביראות כ' לאוקמיה בכה"ג עיי"ש.

בטור סי' ס"ב כ' וז"ל ודוקא בשכל הד' רוחות על ידי לוא"פ בהא אמרינן ללא מהני בבקעה, אבל אם היה ההיקף כתיקונו אלא שיש בו פירות יותר מי' מהני ביה לוא"פ אף אם הפרמ"ר, עכ"ל, ובשו"ע השמיט זה, ובמ"ב כ' כן לדינא, ולא נתבאר שפיר כוונתו דהוה פרמ"ר אלא שהמחילות כתיקונם, ובפשוטו ר"ל דהיכא דאיכא גם ד' מחילות או דיומדין גמורים מכל כד, ממילא עיקר גדרי הרשות נעשו על ידם, וממילא מהשתא מיסתרי ע"י לוא"פ, וז"ל ללא נתחדש כן אלא בבקעה שלא מזינו היתר לדיומדין ולוא"פ, וכן לר' יוסף ללא מהני לוא"פ מד' רוחות ה"ה ללא מהני אף בזכרון דיומדין.

זמרון שליט"א (הכ"מ זללה"ה) סי' ב' סק"ז כ' לחדש דע"י הדיומדין איכא רשות כנגד הדיומדי, וכל מה שחסר אינו אלא תיקון לדופן ד', וכל מה שנוסף על הדיומדין הוה כדופן ד' לאותו דופן שחסר לו התיקון, וכגון שהניח דיומדין במזרח ובמערב, ומתח בלידס קנה ע"ג, ניתר מקום הדיומדי, ואי"ל אלא תיקון צרוח ד', וכיון שמוסיף דיומדי צרוח דרום ומתח קנה ע"ג ממזרח לדרום, וכן עושה בצד דרום מערב, ומתח קנה,

ומתח גם קנה למערב כל הג' הדפנות נעשו כדופן ד' למצוי הראשון, וכן לכל הדפנות, הוה להו תיקון עיי"כ. וכ"ו אינו אלא בדלית להו דיומדין, דקשיא ליה לשון הטור שכ' ההיקף כתיקונו, דאם היה על קונדיסים לא מיקרי היקף כתיקונו.

והאי דינא יל"ע בזה טובא בדברי ר' יוסף והר"מ לא מסתבר לומר כן דיהני ע"י דיומדין, דמסתברא דבעינן שיהא אורכה יתר על רוחבה או שלא נפסל עד שיהא רוחבה כפול מאורכה (דהיינו כפול מאורך ב' המחילות השליומות) וכיו"ב, ללא מסתבר שב' מחילות של ד' טפחים זה כנגד זה יתירו מאה אמה, (עיי' חו"ב סי' א' סק"א-ג' לענין ב' מחילות לר' יהודה). וכן ז"ל דלחר שריבה פתחים וחלונות לא נתפרש דכ"ז דווקא בדליכא דיומדין בתחילה, אבל בדליכא דיומדין שפיר מתכשר עיי"ז משום דהכל כדופן ד', ואם לא הוה אלא קולא בבקעה א"כ מנ"ל לחדש דהוה כדופן ג'.

וע"כ בבקעה שאני ולא האריכו אלא היכיר דירה, והיינו לשון הטור דהוה ההיקף כתיקונו שגראה לורת רשות המופרדת לעצמה, וז"ע.

בביה"ל סי' ס"ב סי' (בד"ה אבל) נקט בדעת הרא"ש לחלק בבקעה בין יתר מי' ללא מהני לבין פחות מי' דמהני, ושורש מקורו הוא מן הירושלמי שהביא ברא"ש עיי"ש. ונתבאר לקמן ס"ק י"א בד"ה ובציה"ל והנה מה שהוכיח מן הירושלמי שהביא ברא"ש גם יעוין בב"י שפי' דברי הירושלמי דליה"נ דכוונת הרא"ש לומר דכיון דהירושלמי מוקים לה כבר ולהבבלי ליתן לן לרב ע"כ ולהבבלי איכא חילוק בין בקעה לחצר ומצוי, והביא דברי הירושלמי לחזק מה שחילק בין בקעה לחצר. ותמה מרן זללה"ה ע"ד הציה"ל שלא מזינו שחילקו בבלי בין יתר מי' בפרמ"ר ל' בפרמ"ר, ללא חילקו אלא או בין פרמ"ר לעומ"ר, או בין י' ליותר מי', ואין לכרך דעת הסמ"ג והסמ"ק (כמש"כ בציה"ל) דהוה כתרי קולות.

ובביה"ל גם הקשה דאם נימא ללא מחלקינן בין יתר מי' לפחות מי', א"כ מאי

הקשו בגמ' אי ב'י' בהא לימא ר' יוחנן בשבת לא, לאכתי נימא דמיירי בבקעה, (היינו לתי' א') דתו' או להגר מקוצי דמיירי במד' רוחות), אבל אם נימא דבפחות מ'י' מהני אף בבקעה א"ש, אלא דבאמת קשה לאידך גיסא דלמסקנא מנלן דס"ל לר' יוחנן כרב כיון דלקושטא בבקעה לא מהני ביתר מ'י' נימא דמיירי בבקעה וביתר מ'י', ופליג אדרב, אע"כ לומר דמדברי ר' יוחנן משמע דקאמר דבשבת לא היינו בכל גוונא אף בחצר ומבוי, (והא דמיירי במד' רוחות אי"ז קושיא דבזה קמיירי שם, ואף דהתם מיירי בבקעה שכן נעז' ד' קונדיסין בשדה, מ"מ הא ע"כ פשוט דלאו בשדה קאמר, שהרי התם אינו מוקף לדירה כלל, וביתר מד' סאתים לא מהני שם כלל, אע"כ דכוונתו לחצר ומבוי). ועיי"ל דס"ל לגמ' דבבקעה כו"ע מדוד ללא מהני ל"ה מד' רוחות, וכמו שהוכיחו בתו' ממתני' דשיירה וזה ראיה אף לר' יוחנן, ואף לדעת הגמ"ב ע"כ לומר כן, שהרי בירושלמי שהוא מקו"ד הרא"ש לחלק בין י' ליותר מ'י', הרי התם מבואר דביתר מ'י' לכו"ע לא מהני, ולהכי לא מוקמינן בבלי למסקנא ביתר מ'י' פליג, ולהכי הכריחו דלביבא דרב פליגו או בזמן האל פליגו, ועי'.

ובהאי טעמא דאין לחלק בין דפרמ"ר בין פחות מ'י' ליותר מ'י' כ'י' מרן זללה"ה דע"כ ז"ל כן דאל"כ תיקשי מפסי ביראות מ"ט לא אוקימנא דפרמ"ר וביתר מ'י' שאני, דאם נימא דאוכא תרתי לריעותא, ויש לזרפס, א"כ ליכא הוכחה מפסי ביראות, וכן הק' שם מרן ז"ל לדעת הר"מ ויעוי"ש סק"ו דנמלינו דפרמ"ר ביתר מ'י' אין מועיל ליה"פ, ובעומ"ר מהני, א"כ מנ"ל להוכיח מפסי ביראות דלא כר' יוסף, והכוונה בדבריו, דאפשר ללמוד דברי ר' יוסף דלא ראה אלא לומר דדגת החיסרון דיותר מ'י' שמהותה שפירכה יותר מ'י' אי"ל למיקריא פתח לעולם, א"כ שפיר י"ל דפרמ"ר ג"כ לעולם אינו פתח, ואיכא למימר דכוונת ר' יוסף לזרף חסרונות ולומר דב' מחילות הוה חיסרון אף בפחות מ'י', והוה ק"ז מיותר מ'י' בעומ"ר.

ולא נתבאר להדיא מהו מקום שאינו מוקף לדירה, שהרי בין בפסי ביראות ובין בשיירה נחשב למקום שמוקף לדירה לענין בית סאתיים וכיו"ב, ואפ"ה לענין היקף ל"ה מד' רוחות נחשב כמקום שאינו מוקף לדירה וכמו שמבואר בתו' לגבי שיירה, וכן מבואר ברא"ש (וביתר מבואר כן בתורא"ש) בפסי ביראות דנחשב כאינו מוקף לדירה (וכן מבואר בד"י), ועי' תו' י"ח א' ב"ד"ה אפילו. ואמנם בק"נ על הרא"ש שם נקט בפסי ביראות נחשב כחצר ומבוי, וכן נקט בדב"ל.

וי"ל דכל שהוא שימוש דדיר לבני העיר נחשב כהוקף לדירה, ולא באו לאפוקי אלא שיירה שנתת בבקעה שהוא מקום שמקיפים אותו באופן ארעי, אבל שבילים או גינות שבתוך העיר או סמוך לה המשמשים את בני העיר נ"ד דכה"ג אינו נחשב למקום שאינו מוקף לדירה לענין זה, ונמצא דבית הטבילה שדן החת"ס בסי' פ"ח (והוא כ' לדון שיהא כפסי ביראות, ולשיטתו שם דפסי ביראות נחשב כהוקף לדירה) י"ל דזה נחשב להוקף לדירה, דפסי ביראות הוא דבר שנמצא בדרך או במדבר, ושמו עליו, משא"כ הבא שהוא מקום סמוך לעיר ומשמש את בני העיר והוא כחלק מן העיר ותשמישיו, וכ"ש בתי כנסיות ומדרשות שהם בקצה העיר, אמנם היכא שהא

ובאמת בראשונים נ"ד דנקטו דיותר מ'י' לית ליה מעלותא בזירוף פרמ"ר, וכמש"כ תו' לעיל ב"ד"ה חצר, ובראשונים שם, דיותר מ'י' שווה לפרמ"ר מד' רוחות, ולקושטא דס"ל דפרמ"ר מהני, וביתר מ'י' לחודיה מהני, א"כ לית לן לזרפן כאחד דע"י שיהא יותר מ'י' ומד' רוחות דגרע, אע"כ דבבקעה לא מהני כלל בד' רוחות.

ובחזו"א סי' ע' ס"ק י"א כ'י' דאין לחלק בין פחות מ'י' דעומ"ר לפחות מ'י' דפרמ"ר, דלא מצינו אלא חיובך או פרמ"ר ועומ"ר, או ביתר מ'י' בכל גוונא לפחות מ'י' בכל גוונא, דלא מצינו כעין דעת הר"מ לדעת התוס', ואין לזרף דעת הסמ"ג והסמ"ק ודמש"כ בדב"ה ל"ו דהוה כתרי קולות, והחזו"א חזיל לשיטתיה דס"ל דפסי ביראות לענין ל"ה"פ הוה כבקעה. ובחזו"א שם סק"ב העלה בדרך אפשר דהירושלמי איירי בבקעה.

בשדה באופן שהוא מרוחק שפיר מן העיר בזה י"ל דמיו לפסי ביראות.

שו"ר למש"כ מרן זללה"ה סי' ע' ס"ק כ"ג לגבי גג הבולט שלפני הבתים שהחירו באחרונים לתקן סם ע"י או"ה מג' רוחות, דס"ל להאחרונים לאי"ז נחשב לבקעה חלה למקום דוירים, משמע די"ל בזה אם הוא דומיא דמבוי או לא, ומבואר בפשוטו דרק חצר או מבוי שהוא משמש ממש לתשמישים הוא נחשב לדוירים, אבל מקום שמשמע למעבר בעלמא ואין מניחים בו מידי אינו נחשב למקום שהוקף לדוירים והוא כדיון בקעה, ולכאוי הדברים ז"ע.

ודוקרנים לכו"פ, (דדוקרנים הם נוחים להגיה עליהם את הקנה העליון), אך לא נתבאר אי איירי בעומ"ר או בפרמ"ר, ואם נימא דהירושלמי מיירי בכו"ה מע"ג לכאוי יס להכריח דמיירי בפרמ"ר, לאל"ה תיקשי מצרייתא דהיו לה קנים הדוקרנים דמבואר דבכלאים מהני אף ביותר מי, וע"כ לחלק בין היכא דהוה עומ"ר לפרמ"ר.

שם, אמר כזו כן מחילת שבת, מרן זללה"ה פי' דבכלאים בעינן כמחילת שבת, ואי"א להקל ביתר מעשר מן האד, ואף שפחות מעשר היקילו, ולשיטתו שפי' דהבבלי אינו סותר כלל להירושלמי.

בדברי הירושלמי

י. ירושלמי כלאים פ"ד ה"ב רש"ל כו' נעז ד' קנים בד' זויות השדה וקשר גמי מלמעלה מלייל משום פאה וכו' מבואר דמיירי בפרמ"ר ואף מד' רוחות, ועדיין לא נתבאר אי ביותר מי קמיירי או בפחות מי, ולשון מלמעלה משמע דאיירי בעל גביו, וע"ע לקמון.

שם, א"ר זעירא מודה רש"ל לענין שבת שהפיאה מכלת ביתר מעשר, כו' לדעת ר' זעירא נמינו דלענין שבת ליכא פלוגתא כלל ביותר מי, וה"ה בפחות מי' לא איפלגו דלכו"ע מועיל, ונמינו דפלוגתתם אינו חלה לענין כלאים, ודלח' כמש"כ מרן זללה"ה עירובין סי' ע' סק"א ו"ע כונתו ז"ל.

שם אמר ר' יונה כמחילת שבת כן מחילת כלאים, פי' מרן ז"ל כלאים סי' י"א ס"ק ז' דהיינו דדיני שבת כדיני כלאים ונקט דאליבא דר"ל קאמר, ובגר"א הפך הגי', אמנם ברש"א בסוגיין נקט כהגי' לידן, והתם איתא ר' יוחנן, וכן הוא הגי' ירושלמי עירובין, וי"ל דהיינו ר' יוחנן דלקמיה דפליג דאר"ל. ור' יוחנן הקדים לומר דמחילת כלאים דמיא למחילת שבת וכמו שאבאר ממעשה דריב"ז דיני שבת ה"ה לכלאים, ואתי ר' זעירא למימר דאין להביא ראיה מדיני שבת לכלאים, דשאני שבת דאסרינן אף ביותר מי, ומה שהגר"א הפך הגי' שלפנינו משום דנקטינן ר' יונה, ומשמע ליה דהיינו בר פלוגתא דר' זעירא, ומש"ה כ' הגר"א להוסיף דברי ר' יוחנן מבין דברי ר' יונה ור"ז, ויש לגרוס מקודם לר"ל ואו אחר ר"ל וכדמוכה מסדר הדברים ש' מרן ז"ל סס.

שם, ר' יונה א"ר יאשיה בעי הדא פיאה מה את חמרת מלמעלן מן האד כו' לדעת הגר"א וכמש"נ לעיל יס לפרש דר' יונה אחי להוכיח דלח' כר' חגי מספיקת ר' יאשיה, ופי' דספיקת ר' יאשיה על דיני כו"ה פ' אס בזמן האד פסלינן לגמרי או דהוה כע"ג, דאם תימר מן האד איירי דברי ר' חגי כ"ש מע"ג, ואי תימר מן ע"ג אבל מן האד אף בפחות מי' מיפסיל, וא"כ נימא דהאי ג' חבלים הוה בזמן האד, ומן האד לעולם מיפסיל, ומנ"ל להוכיח דינא דר' זעירא נימא דמוכה ספיקא דר' יאשיה, ותי' רבנן דקיסרין דאיירי דדוקרנים והוה ע"ג, ולדעת מרן ז"ל יס לפרש הספק דהיפך יעו"ש מה שפי', ולפי"ז כל קושיית הראשונים מן חבלים ליתא.

והשתא אס נפרש דאיירי בזמן האד, א"כ דברי הירושלמי איירי בין בד' רוחות ובין ברוח אחת, ואי איירי בע"ג איירי דווקא מד' רוחות אבל ברוח אחת שפיר מצינו להכשיר ביותר מי ודלח' כרב, וכדמסקינן בבבלי, וע"ע מש"כ מרן ז"ל שם בד"ה ומסוגיית.

שם, אמר ר' יוחנן מעשה שהלך כו' והוה שם פירצות יותר מעשר והיה נוטל אעין וסותם דוקרנים וסותם כו' מלשון נוטל אעין וסותם דוקרנים וסותם, משמע דקנים לסתימה גמורה,

ז' אד"ב תשע"ו

יא. שם, ר"ל צסם ר' יהודה נעז' ד' קנים בד' זויות הכרס וקשר קמי מלמעלן כו' לקמן בעי ר' אושעיא הדה פיאה אם מיירי במלמעלה או בזמן האד, ולמסקנא דמוקים לה בדוקרן משמע דהנידון בזמן האד וכמסקנת הבבלי, ולקשון מלמעלן דנקט ר"ל ז"ל דהיינו למעלה מי'. ובפשוטו פלוגתא דר"י ור"ל הוא לגבי כלאים וציותר מי', וכלשון ר"י כמחילות שבת כו', וכן מעשר דריב"נ היה בכלאים ועלה קאמר כזו כן מחילות שבת, והיינו דקאמר ר' זעירא מודה ר"ל לענין שבת כו', והיינו דפלוגתתם בכלאים, ובשבת הוא מודה. ולמאי דמוקמינן לה בזמן האד נמצא להבבלי ליכא מאן דשרי בשבת ציותר מי' בזמן האד, ובפחות מי' נחלקו, ולהירושלמי בפחות מי' לכו"ע מהני בזמן האד, דע"כ היינו מעשה דר' יוחנן שהלך אלל ריב"ג, וציותר מי' לכו"ע לא מהני, והיינו ר"ז, ויש לזה סמך, שהרי בירושלמי לא הביא כלל סתירה בין ר"י לר"ל, ועי'.

אמנם מרן זללה"ה כלאים סי"א סק"ז פי' דאמר ר' יונה בכלאים כמחילות שבת כן מחילות כלאים היינו אליבא דר"ל, וכן מאי דקאמר במעשה דריב"נ דכזה כן מחילות שבת, היינו דכשם שבשבת אין מיקילים ציותר מי' בזמן האד ה"ה בכלאים אין להקל ציותר מי', ועיקר מה שהכריחו לזה כדי שלא יהא סתירה מן הירושלמי לבבלי. אמנם בירושלמי עירובין גרסינן במקום הא דר' יונה גרסינן ר' יוחנן, ומבואר להדיא דר' יוחנן ס"ל דבפחות מי' שרינו, וכן מעשה דריב"נ תמוה מאוד לפרש הלשון כזה כן מחילות שבת, דהכוונה שמחילות כלאים למידים ממחילות שבת, דהתם משמע שהמעשה היה בכלאים, והיה הדיון פשוט בכלאים, ובא ללמדנו לשבת, וכן קשה מה שקבר עמד שם מרן דלכא"ו ע"כ לכלאים קיל דבפחות מי' שרינו בזמן האד.

ובחזו"א עירובין סי' ע' סק"א פי' נחלקו ר"י ור"ל לגבי שבת אם בפרמ"ר לגבי שבת מהני כו"ה, ונמצא דר' יוחנן לאסר בירושלמי היינו ר' יוסף, ולפי"ז מאי דאמרנו כמחילות כן מחילות כלאים היינו דין מחילות שבת כדין מחילות כלאים, (ואפשר דגרסינן כן

מחילות שבת כן מחילות כלאים). ולישנא דר' זעירא דקאמר מודה ר"ל לענין שאין פיאה מלכת יותר מעשר, משמע דפלוגתא דר"י ור"ל הוא בכלאים ולא בשבת.

ולמאי דמוקמינן לה בזמן האד י"ל דהא דשיירה דמינה הוכיח ר' חגי ציותר מי' לכו"ע לא מהני לשבת, היינו משום שבשיירה נקטו מחילה שרגילות להשתמש צו בשיירה ונוח לעשותו, וכיון שאין נוח כ"כ לעשות קנה עליון למעלה ע"ג הקנים, להכי אוקמיה בדוקרן, והיינו שיש לקנה בליטות באופן שנוח למתוח מקנה לקנה חבלים בזמן האד, (וא"ש טפי לפי הגה"ה דפי' דמן האד היינו ציון הקנים, ועי'), ובחזו"ב ס"ב סק"ד פי' דעיקר התי' דדוקרנים היינו דתנא דשיירה לא בא להשמיענו דיני מחילות אלא בא ללמדנו דיני לבד, עי"ש.

אם נימא דהירושלמי מיירי במלמעלה, נמצא דלגבי כלאים נחלקו בזה אם מהני ציותר אם מי', ותיקשי מן הברייתא דהיו שם קנים הדוקרנים כו' דמבואר דמהני אף ציותר מי' בכלאים, וי"ל דמוקים לה להתם בעומ"ר, והירושלמי מיירי בפרמ"ר.

שם, ר' יונה כו' בעי דהא פיאה אמה איתאמר מלמעלן מן האד כו' אם נימא דמלמעלן מיירי נמצא דבין ר"ל ובין ר"י ס"ל כרב דלא מהני כו"ה ציותר מי' לענין שבת, ונמצא דר' חגי בא להוכיח כדעת רב מהא דשיירה, דאם נימא דאף ציותר מי' מהני מ"ט בעינן לג' חבלים, וברשב"א בחידושו כ' ללא משמע הכי ובגמרא, ואמנם ז"ב דמ"ט הרשב"א לא נקט כמסקנת הירושלמי דמיירי בדוקרנו, ואפשר דמהא דבבלי לא הקשו ותי' דמיירי בזמן האד לא ניחא ליה לפרש דלהבבלי היינו טעמא דשיירה, אע"כ דטעמא דשיירה היינו משום שלא ניחא לעשות כו"ה מד' רוחות מפני הגמלים.

וברא"ש אחר שכי' לחלק בין ד' רוחות במקום דאיכא דוירים דמהני, לבקעה דליכא דוירים ללא מהני בה כו"ה מד' רוחות, הביא שם להירושלמי ולא נתבאר להדיא בדבריו אם כוונתו דהירושלמי פליג בזה, וא"כ מנ"ל דפליג, ובצ"י נקט דהביא הרא"ש לירושלמי שתי' דכו"ע ס"ל

כרב, (ואפשר דהיינו כוונת הרשב"א דלעיל), ור"ל למסקנת הצבלי דמוקים לה בזמן האל ליכא ראייה לדרב, עי"ש. ולכאור' ל"ב טובא דהא בירושלמי נסתפק אם מייירי בזמן האל או בע"ג, ומשמע דמסקנת הירושלמי דמייירי בזמן האל, ואפ"ה הוכיח ר' חגי ממתני' דשיירה, ומבאר לאף אם נקטינן בזמן האל איכא יישוב להירושלמי למתני' דשיירה מ"ט לא עשו לו"ה, וא"כ מ"ט הרא"ש נטה מדברי הירושלמי וכו' לחדש דינא דבקהא שלא הוזכר דין זה בצבלי כלל. שו"ר שכבר העיר כן מו"ר הכ"מ זללה"ה בס"ב ססק"ד עי"ש.

אחת), וצד' רוחות ס"ל להירושלמי דלכו"ע מחלקינן בין יותר מי' לפחות מי', ואף שצירושלמי איכא דל דמייירי צמע"ג, מ"מ ס"ל להסמ"ג דהראיה מן שיירה במקומו עומד, והא דלא מוקים לה בצבלי להא דר' יוחנן ביותר מי' ובמד' רוחות, היינו משום דבהא כו"ע מודו ואף ר"ל סבר דלא מהני צכה"ג.

ובביה"ל (ס"י קס"ב ס"י צד"ה אב"ל) נר' שנקט בצוונת דברי הרא"ש דהביא להירושלמי לחזק דבריו, והיינו דלמאי דמוקמינן לה להירושלמי דמייירי בע"ג לא ניהא לפרש דכו"ע ס"ל כרב, אחר דרב דחק למתני' וגריס לזריך למעט, והוא היפוך מסתימות הצבלי, להכי פי' להירושלמי דמייירי במד' רוחות ובבקהא, ובהא חילקו קס בזין יתר מי' לפחות מי', ולכו"ע במד' רוחות ובבקהא לא מהני ביותר מי'. ונמצא לאף שגהצבלי לא מצינו שחילקו כלל ביותר מי' בין מד' רוחות לרוח אחת, ווכמו שכ' הראשונים לעיל דפרמ"ר מד' רוחות ויותר מי' מרוח דינס שוה), מ"מ צירושלמי מצינו שחילקו כן, והוא מקו"ד הרא"ש.

אמנם קשה שהרי צסמ"ג קס הביא ראייה מהא דמהשינן לר' יוחנן בזה לימא ר' יוחנן כו' ומשמע שלמד כן מוקוסיא הגמ' דל' קונדיסין, וא"כ אדרבה תיקשי עליה ממסקנא דמוקמינן לה ביותר מי' ואליבא דרב, דמנ"ל דס"ל כרב דלמא ס"ל צד' רוחות וביותר מי' דלקושטא לא מהני, (ועי' צ"י קס"ב ס"י צסוד"ה ומו"ש דווקא כו'). ונר' דאין כונת הסמ"ג קס לומר דמייירי במד' רוחות, אלא דס"ל דאי איתא דבפחות מי' לא מהני במד' רוחות, א"כ ספיר היה ראוי לאוקמיה צד' רוחות ודבהא גופא פליגו ר"י ור"ל, דצלימא ביותר מי' הרי צירושלמי הביא ראייה דבהא כו"ע מודו דלא מהני, אב"ל בפחות מי' מנן דלא פליגי בהא, ועדיף לתרץ כן מלאוקמיה כרב, אע"כ דבמד' רוחות בזה ליכא פלוגתא כלל, דביותר מי' לכו"ע לא מהני כהירושלמי, ובפחות מי' לכו"ע מהני, ול"פ אלא ביותר מי' וברוח אחת, (וכפי' הריב"א), או צמע"ג או למסקנא בזמן האל. וע"ע לקמן בדעת הר"מ.

דעת הסמ"ג והסמ"ק

יב. ב' צסמ"ג (עשין דרבנן א') וז"ל: אורת הפתח שאינו רחב יותר מעשר מתיר אפילו מארבע רוחות כדאיתא צפ"ק דעירובין גבי נעץ ארבע קונדיסין מארבע פינות השדה ומתח זמורה עליהם וכו' ואומר קס אילימא בעשר בזה לימא רבי יוחנן צבצת לא עכ"ל. והנה צבצלי לכאור' לא מצינו חילוק זה, ואפשר שלמד כן מן הירושלמי שלמד משירה לחלק בין יותר מי' לפחות מי', והצבלי אוקמיה לפלוגתא דר"י ור"ל בין צמעשה דבקהא בית חורתן ובין צפיאה כו' דהנידון צרוח אחת וכהריב"א, אב"ל הירושלמי ייטב הסתירה באופ"א, ומוקמים לה להא דפיאה דמייירי צד' רוחות, (ומעשה דבקהא בית חורתן אפטר לאף להירושלמי מייירי צרוח

דעת הר"מ

יג. ר"מ פט"ז משצת הט"ז, כל מחיאה שיש בה פרמ"ר על העומד, אינה מחיאה כו', ובלבד שלא יהא צאותן הפירצות פירצה יתר מעשר, אב"ל יתר מעשר הרי היא כפתח, ואם היה לפירצה זו כוה"פ אע"פ שיש בה יותר מי' אינה מפסדת המחיאה, והוא שלא יהא הפרמ"ר על העומד, ע"כ. לשון והוא שלא יהא כו' משמע דבכל גוונא אם איכא פרמ"ר מפסדת המחיאה ואף בפחות מי', ובמ"מ נסתפק בזה, ושורש הספק הוא ע"פ מש"כ בר"מ צפ"ד מהלכו' סוכה הי"ב דלא מהני קס לו"ה צפרמ"ר ומבאר בר"מ קס דבפחות מי' מהני, ומקו"ד הר"מ היינו מהא דאמרינן לגבי סוכה דיתירה סוכה על שצת צסוכה מהני פרמ"ר, ונסתפק הג"מ אם הר"מ

דבמבוי מפולג סתם הר"מ דמהני לו"ה אחד ולו"ק מאידך. ואכתו אס נידון דהר"מ דפרמ"ר היינו דווקא ביותר מי' א"כ י"ל דמבוי מפולג ביותר מי' לא מהני בה לו"ה, ואס נימא דאף בפחות מי' דפרמ"ר לא מהני, א"כ מוכרח דר"מ דאין הנידון אלא ברוח א"כ, ולא ברוח ג'. אמנס דמ"מ סם משמע דמבוי מפולג יס להוכיח אף אס לא נאסר אלא ביותר מי', (ועי' לקמן מש"נ מהחזו"א בגליונות).

והגר"א צביאורו (שס"ב ס"ק י"ט) פי' דמקו"ד הר"מ משיירה דמינה הכריחו צירושלמי דלא מהני לו"ה ביותר מי', וע"כ דאף לדין דלית לן להא דרב בפירכת עשר מ"מ בשיירה ס"ל דלא מהני ביותר מי', ולדין דלא ס"ל לא כרב ולא כר' יוסף א"כ תיקשי קושיית הירושלמי משיירה, וס"ל להר"מ דדווקא לחלק בזה בין בקעה דלית בה דוירים לחזר ומבוי דלית ביה דוירים ש"ל הוזכר חילוק זה בשום מקום, ולהכי הכריח דיש לחלק בין פרמ"ר לעומ"ה, ומאי דמוקמינן בבלי לר' יוחנן ביותר מעשר ובמנ האל, י"ל דהר"מ פי' סוגיין כהריב"א דהנידון צב' רוחות, או ברוח ד', והיותר נר' דפרמ"ר דנקט הר"מ היינו לר' רוחות, והטעם שהר"מ פי' כן להירושלמי משום דהתם הנידון במד' רוחות. נמצא דהר"מ לא אסר דפרמ"ר אלא ביותר מי', אבל בפחת מי' לית לן מקור לאסור, אמנס לא תצבאר אס מיירי במפולג או בג' רוחות.

ובחזו"א בגליונות כ' להביא רחיה דמהני דבמבוי מפולג אף ביותר מי' ממש"כ דר"מ בפ"ז ה"י דמהני לתקן רה"ר ע"י דלתות, והשתא דלתות בלחוד לא מהני דא"כ כשהם פתוחות כילד מהני, וע"כ צ"ירוף לו"ה מהני, ומצבאר דאף ביותר מי' מהני במפולג. ואמנס יס דלתות דביותר מי' ורו"ה עם דלתות אפסר דאף לרב מהני (ועי' בזה ב' ב' בתוד"ה אלא), וא"כ י"ל דאף בד' רוחות מהני להר"מ, ועי' חזו"א סי' ע"ח סק"ו, ועי' בזה במה שכתבנו בסק"ז.

ובסמ"ג נקט לו"ה שאינו רחב עשר ה"ז מהני אף מד' רוחות, דקדק לשונו לומר דהאי ליסנא, ולמשנ"ת דבמבוי מפולג מהני אף ביותר מי' א"ש.

פי' להברייתא דמיירי ברוח ג', ולפי"ז הר"מ דנקט לגבי סוכה ברוח א"כ דמהני בפחות מעשר אף דפרמ"ר דה"ה לגבי שבת, או"ד דמקו"ד הר"מ דמהני בפחות מעשר דפרמ"ר היינו מן הברייתא הנ"ל, וממילא מצבאר דבשבת אף בעשר לא מהני, ובמ"מ ובכס"מ בסוכה סם סתמו דהברייתא הנ"ל מיירי ברוח ג', ומצבאר לזילדו לעיקר דמהני להר"מ בפחות מי'. ולכאו' יל"ע מנ"ל לחדש לחלק בין יותר מי' לפחות מי' דפרמ"ר, דלא מלינן כוותיה.

ובסמ"ג הוכיח כן מהא דלאקשין אילימא בעשר בזה כו' ועי' לעיל מה שביארנו בזה, ועוי"ל דיש לזה סמך מהא דדחינן לדברי ר' יוסף מפסי ביראות, ומשמע מהתם דמפסי ביראות מוכרח דפרכת עשר גרע דפרמ"ר, ואס נמצא רחיה דפרמ"ר לא מהני לו"ה א"כ ק"ו בפרכת עשר דפרמ"ר. והשתא דקיי"ל דלא כרב ודפרמ"ר מהני לו"ה, ע"כ דפרמ"ר אין לאסור בפחות מי' שאס נאסור לו"ה בפחות מי' דפרמ"ר ע"כ יס לתפוס דברי רב דפרמ"ר ביותר מעשר דלא מהני לו"ה, ולהכי אף אס יס לנו הכרח דפרמ"ר אסרינן אין לאסור ביותר מי', ונ"ע. (ועי' דריטב"א דנקט דשפיר מלינן לנקוט כדעת ר' יוסף ומאידך בפרכת עשר נימא דמהני לו"ה, ונ"ל דס"ל דליכא ק"ו אלא אחר שאנו מחדשים שר"ה ביותר מי' הוה ריעותא, אבל אס אי"ז ריעותא א"כ ליכא ק"ו, ועי').

ודעת הסמ"ג (עשין דרבנן א') וכ"ד הסמ"ק (סי' רפ"ב) דבפחות מי' מהני אף מד' רוחות, וכ' בחזו"א סי' ע' סק"ד דלאוי להשוות דעת הסמ"ג לדעת הר"מ, עי"ש. וכן נר' מדברי הב"י סס"ב וכן סתם בשו"ע ס"י, (וכן סתם בשס"ג ס"ב עי"ש, ועי' משה"ק צבי"מ דדברי הב"י סתרי אהדדי, וע"כ דאף הב"י בשס"ג ס"י מיירי בד' רוחות, ודו"ק) אמנס יל"ע מש"כ צבי"ש סס"ב דל"ה ומ"ש דווקא כו', דמשמע דהר"מ פי' לכוגיית הגמ' דלא כהסמ"ג, ונ"ב.

עויל"ד דלעת הר"מ אס מיירי אף ברוח אחת או ברוח א"כ אבל ברוח ג' מהני לו"ה ביותר מי' אף דפרמ"ר. וברוח ד' מצבאר דר"מ בפ"ז דמהני לו"ה ביותר מי', ובמ"מ הביא להא

דכר' יוסף למאי דקנטו זראשונים שם דכר' רוחות זלכד נקט ר' יוסף ללא מהני, וזתור"פ מזואר דזכמין גר"ס לא מהני לר' יוסף דבעינן זה כנ"ז, ועי'.

– נמלא זזה עוד דכרים זדעת הר"מ –

לכאו' זכסי זיראות קשה זין לר"מ לאסר זי' וזין לר"י לאסר טפי מי', לאפשר להקשות מהא דמזינן לאיכא שיעור לגודל הפתח, ואלעפ"כ מהיריס פרמ"ר, אמנס מפשיטות דכרי הגמ' שנקטה דכרי ר"מ משמע דהוא דווקא, ול"ע.

במש"נ' לעיל זיישוב דכרי הר"מ מן פסי זיראות, נר' דאין לומר דקושיא הגמ' מהא דאף ר' יוסף מודה דבעומ"ר גזרו רבנן, ולא התירו אף זכפסיס משא"כ זפרמ"ר זכפחות מי', שאין משמעות כן זכסוגין דזכבי איירי, ואף דקושטא כן דלכד אף זעומ"ר לא יהני פירצה יותר מי', אלעפ"כ מנ"ל דר' יוסף לא יפלוג זחא, ויאמר שכסם שלא אסרו זכפרמ"ר זכפחות מי', לעולי רגלים, ה"ה שלא נאסרו זיותר מי' אם איכא עומ"ר, וזכמש"נ לחלק זין ד' רוחות לרוח אחת, יך להוסיף זזה דאף שכל דכרי ר' יוסף אינס אלא זד' רוחות וכמש"כ זתו', אך עיקר דכריו שפירצת י' ופרמ"ר מד' רוחות שוים, וממילא אם נכרף פירצת י' ופרמ"ר לית זבהם חיסרון טפי מן פרמ"ר זכפחות מי', אלא"כ נחדש דאיכא חיסרון של פירצת י' לחודיה, וחיסרון של פרמ"ר לחודי', וממילא מאן דאסר זכפירצת י', ליכא להוכיח מיניה מאי יסבור זכפרמ"ר זכפחות מי', וטעם זה שפיר אחיא אף לדעת הר"מ, ואף שדכרי רב ור' יוסף נדחו, מ"מ משעירה נוכח וכמש"נ לעיל, ול"ל דזכאלטרפות ז' החסרונות דיותר מי' ופרמ"ר טפי לא מינכר זכו שם פתח, ממקום דהוא עומ"ר זיותר מי', או פרמ"ר זד' דפנות וזכפחות מי', והיינו טעמא דלאורייתא, ומש"ה אף זדרבנן החמירו כן, והלכך זכזה"פ מד' רוחות אסרינן זיותר מי', וזעומ"ר לא נאסור לדעת הר"מ וכמש"נ לעיל, ולפי"ז זכמזין ג"ס נלטרך לאסור, ורק זכמזוי המפולג נחיר ע"י זרה"פ משום דאי"ל לזרה"פ מדלאורייתא דזכחי

ולענין הלכה נקטינן לעיקר זכפשטות הזוגיא זמהני זרה"פ זכל גוונא זין זיותר מי' וזין זכפחות מי', ואף מד' דפנות, דזכרי רב ור' יוסף נדחו, והא דשעירה איירי זכקעה, וזכמ"כ כ' דיך להחמיר זדעת הר"מ, שכן הסמ"ג והסמ"ק פסקו כן, וכן זכריטב"א זכפשיטות פסק כר' יוסף, וכן דעת ריזכ"א וכמש"כ מזן זללה"ה סי' ו', וא"כ גם דעת ר"ח ורי"ף ורב האי גאון כן הוא וכמש"נ זכיה"ל ס"ז י' זד"ה שכל הרוחות, זכ' דדעת ר"ח ורי"ף זדעת הריזכ"א, אמנס אין להחמיר אלא זיותר מי' זכפשיטות לשון השו"ע, שכן דעת הסמ"ג והסמ"ק, וזכרי הר"מ לא נחפרשו ואף שדעת הריטב"א דר' יוסף לא נדחה, אפשר שדעת ריזכ"א אינו וכמש"נ לעיל, וזכ' דפנות יך מקום להקל אף זיותר מי' שכן משמע זכמ"מ, וכן נזכאר זכמ"מ, וכן נקט זכשעה"ל ס"ג או' ז', ול"ע.

שו"ר' זכחזו"א סי' ע' ס"ק כ"ג שאין זכיה"ל סי' שמו"ס ג' זד"ה הזולטין שחתם חידש זלדעת הר"מ נוכל להחיר מד' רוחות ע"י שנעשה ז' רוחות פחות מי', וממילא נוכל לעשות השאר זיותר מי', וזכחזו"א פליג זזה וזכמ"ב שם לא ראה להחיר אלא רוח ד', ואפשר שלא ראה לערב הגידון של ז' רוחות ונקט ד' שהוא מוסכם ומזואר להדיא זכמ"מ, ומזואר שם זכפשיטות דזה כנגד זה מושלמים מהני זכ' רוחות אפי' זיותר מי' יעו"ש, וכ' שם עוד דה"ה זכקעה אין להחיר זזה דמ"מ הוא פרמ"ר.

יל"ע' זכ' דפנות כמזין ג"ס, להלך דזכלמא לא נעשה רה"י דלאורייתא אף אם הוסיף לה לחי, ע"י פרטי הדינים זדיני מחילות ענף א' דין זכ', אבל הכא כיון דמעיקר הדין הוא רה"י, דהא איכא זרה"פ, ואין החיסרון אלא משום דהזרה"פ לא עביד רשות זכ', אבל כ"ז דווקא זכשהכל מזרה"פ, אבל אם תעשה לו ז' דפנות ממילא זכור לזכ"ע דהזרה"פ נעשה לפתח, ומאי איכפת לן דהוא כמזין ג"ס, או"ד זכ' דפנות דמהני היינו טעמא משום דנעשה הזרה"פ פתח זכ' דפנות שם מהוים רשות לעמנס, משא"כ זכמזין ג"ס, וזכקעה לדעת תו' נכתפק זזה מזן ז"ל (סי' ע' ס"ק י"ב) אי מהני זזה כמזין ג"ס או לא, והתם טפי יך להקל זזה, ול"ע. וכוותיה יל"ע לעיל

קמשתריא, ובהא נתיר אף ביותר מי, וכמש"נ
בכ.

ובל מה שנתבאר אינו אלא בדעת הר"מ, אבל
בחוס' אין לומר דלכרך פרמ"ר ויותר מי'
בד' רוחות, ואף בדפסי ביראות מזינן הכי, אין זה
אלא בלאורייתא, אבל מדרבנן לא מזינן לאסור
אלא או ביותר מי' ומשום דלא הוה פתח או
בפרמ"ר, דאל"כ מנלן דר' יוחנן כרב דלמא ר'
יוחנן ס"ל דפרמ"ר ביותר מי' גרעו טפי, ומהא
ללא מפלגינן בהכי, ומוכחינן בפשיטות כרב
משמע שאחר שמזינן בפרמ"ר ביותר מי' לאסור,
ע"כ דה"ל לעומ"ר ביותר מי', ואין לאוקים כר'
יוסף משום דר' יוסף אידחי וכמו שפירשו בתו',
אבל בדקעה למזינן לאסרינן, ובעומ"ר לית לנו
לחדש לאסור ע"כ דהיינו טעמא משום פרמ"ר
ואסרינן אף בפחות מי', ומד' רוחות.

במ"מ דפט"ז משבת הט"ז נסתפק בדעת הר"מ,
אי פסיק ליה הא דר' יוסף או דדברי
יוסף נדחו, וכ' דאם נימא דל"פ אדר' יוסף ילא
לו פשט זה משום דס"ל לכל דחיות הגמ' אינם
אלא דיחוי בעלמא, והעיקר כפשט הברייתות,
אמנם תיקשי דבגמ' אמרינן דאין לאוקמיה להא
דר' יוחנן בפחות מי', והיינו טעמא משום דר'
יוסף אידחי, ובזה ליכא למימר דהוה דיחוי
בעלמא, דלא נאמר כן בדרך דחיה, וא"א לומר
דאיירי בב' דפנות, דמ"ט לא אוקמיה בד' דפנות
ולא יהא ראייה לדרב, ואת"ל דלא בעו לאוקמיה
דווקא בד' דפנות, אלא רצו לאוקמיה דאיירי בכל
דופן ודופן, א"כ ע"כ שאין פשטות הברייתות
דאיירי בפחות מי', דאל"כ הו"ל לתרץ כן, וס"ל
דבסוגיין בעינן למאורא סיעתא לדברי ר' יוסף
ולדברי רב, וע"כ אוקמיה בזמן הא דכדי שלא יהא

סיעתא לדברי ר' יוסף ולדברי רב, ומאי
לאקשינן בהא מי אמר ר' יוחנן בשבת לא, היינו
ללא בעי דמהכא יהא ראייה לדר' יוסף, דהא
בעינן לדחוייה לדבריו, אבל למסק' סוגיין, לית
לנו סיעתא לדבריהם ולא ראייה, ואחר שמזינן
למתני' דג' חבלים פשט הרמב"ם לאוקים
הברייתות כפשטן.

לשון הטור סתום, בדברי ר"י מתבאר דס"ל
דבכל הד' רוחות מהני ארה"פ, ולא נתבאר
מאי פליג עליה הר"מ, ובפשיטות דהר"מ אסר
אף בשני דפנות, וס"ל דאיירי ביותר מי', דבפחות
מי' אף ר' יוסף לא אסר בב' דפנות.

ובענין מה שהשמיט הר"מ ארה"פ בכלאים, דהא
למסקנא דסוגין ארה"פ לכלאים ל"ד
לארה"פ דשבת, יעויין בגרעק"א דדו"ח סכ' ליישב
דהר"מ לשיטתיה דס"ל דמאי לאוקימנא בזמן
הא דדיחויא בעלמא, ולקושטא אין לחלק בין
פחות מי' ליותר מי', והכא בע"ג והכא בזמן האד,
איירי ביותר מי', ולר' יוחנן ליכא חיובק בזמן האד
בין שבת לכלאים, ואף דבע"ג ס"ל לר' יוחנן
להתיר בכלאים היינו משום דהוה פרמ"ר,
וכלאים דמיא לרוח ד' וכמבוי וכמש"כ ריב"א,
אמנם דבריו ל"ב דהא ר' יוחנן הביא מעשה דר"י
ב"נ דאיכא חיובק בין פחות מי' ליותר מי',
ולאמר דאיירי בזמן האד אי"א דהא לא מזינן
בר"מ חיובק בזמן האד בין פחות מי' ליותר מי',
ואם נימא דע"ג, הא לעיל בע"א נתבאר להדיא
בע"ג דמהני בכלאים אף ביותר מי', וקשה לומר
דדעת הר"מ דאיכא חיובק בזמן האד בין פחות מי'
ליותר מי' אף בשבת, דא"כ מ"ט לא זכר מחיובק
זה, וע"ע מש"כ מרן זללה"ה כלאים סי' י"א
ס"ק...

סימן ג'

כמה דינים בצוה"פ, ובצו"ה מן הצד

אם בעינין לחי סמוך לכותל ג"ט או דאף

במרוחק טפי מהגני

א. י' ב' תוד"ה עושה, ורכיך לחי אחר להא פס לא מהני הואיל ומופלג מן הכותל ג' דאמר לקמן דלא הוה לחי ומש"ה פריך מדר"א ור"א וכו' ובגרעק"א בתשו' סי' י"ח כ' ללקח מדבריהם דתלו דבריהם בדין לחי שהרחיקו ג"ט מן הכותל ע"כ דלעת החוס' דבעינין לחי כעריבן, ולא מהני אף בצוה"ה, וכ' שם דלעת הרבינו יהונתן והריא"ז דאם ליכא אמה"ג ומה"ג מהני, וז"ע בכוונת החוס' במש"כ ומש"ה פריך כו' דמשמע דאם נימא דהוה לחי ל"ק מדר"א ור"א, וז"ע מ"ש דאף אם הוה לחי, אם הוה פירצה ובקעי בה בני המצוי שפיר נחבטל שם תיקון לו"ק מפתח המצוי, ואולי י"ל דכוונתם להלחי יהני לב' הפירצות וכמש"נ לעיל דתני לוי דנועץ קנה באמציעתו וכל מאי דפליגי משום אחי אמה"ג ומה"ג, אבל אם מצד אחד ליכא שפיר יתכשר עי"ז ב' הפירצות.

וטעמא דבעינין ג"ט אינו אלא מדרבנן, דעיקר

הלחי אף דהוה מחיצה מה"ת בעו רבנן שאף שהא ניכרת, ואף בב' דפנות ולחי בעינין שהא ניכרת, וה"ה לרוח ד' מדרבנן, ועיקר היכרה שמסמנת עד היכן נמשכים הכותלים שמן האד, ומש"ה אם אינו סמוך ממש לכותל אף דאיכא עומ"ר לא נחשב כלחי, דנראה ככותל באמצע ואינו היכר שנעשה בצביל שיגמר שטח החצר, ואף בכותל ד' אמות מצינו לעיל ה' ב' דבעינין שיסמכו עליו, ולא מהני אם הונח שם לשם דבר אחר, וע"כ דהיינו טעמא משום דבעינין היכר, וכתבו בחוס' שם בד"ה ארבע דאף למ"ד לחי משום מחיצה ג"כ בעינין למעט היכרא, מצינו דלחי עיקרו לשמש התחלת מחיצה לב' מחיצות קיימות ולסמן סיום המשך הכתלים, והיינו

טעמא דלא מהני לחי בעלמא. וז"ע אי בכלאים מהני לחי בגוונא דאיכא ב' כתלים ובשלישי לחי, ואו ג' כתלים וברוח ד' לחיו.

ובמש"נ בירושלמי דבעינין פס ג' ומשאו כ' בגאון יעקב דהיינו משום דבעינין שיהא בתוך י', דאין מועיל לחי שנמצא מחוץ לי' ואף לפירצה י', אמנם ז"ע דהוה לירושלמי לכתוב דירחיק מן הכותל ב' ומשאו ומניח ג' ועושה עומד ג', ומ"ט נקט ג' ומשאו, ובגרעק"א כ' בזה דאמות שלמות ניכר דהמוחר הוה לחי יעו"ש, וכבר נתקשה בדבריו מכן זלכה"ה סי' ס"ט סק"י י"א. ואולי י"ל דבריו דהירושלמי איירי באמות שלמות ולא אחי לפרש חזיים ושלזיסים ומה שלא נקט ב' ומשאו ז"ה, דמ"ש היאך ינקוט, אם ב' ומשאו או ג' משאו, וכן בסוגיין לא נקטו שיעורים שוים, דאם איכא פרוץ הו"ל למימר בעומד אמה ומשאו ומ"ט כ' אמה ומחצה, וזהו כוונת הגאון, ונמצינו מדברי הירושלמי דלא מהני לחי מחוץ לי' אמות, ועוד נמצינו דלא כדברי החוס', וכן נקט בגרעק"א, אמנם ברש"א ובריטב"א איתא כמש"כ בחוס', וכן משמע בתור"פ י"א ח' וע"ע מש"נ בדבריו לקמן.

ובצורת הפתח, נר' דל"ד כלל להנידון דלחי

דהתם בעינין להיכר טפי מצוה"פ, ובצוה"פ מהני אף בגובה מכ' וברחב מ', דליכא היכר מצד עצמו כלל, וכן לא מצינו דבעינין שיסמכו עליו מער"ש, ובצוה"פ שבבית גמור פשוט דלא בעינין שיסמכו, ולא בעי אלא שיהא ניכר הצוה"פ בעצמותו, דאם לא אי"ז צוה"פ, וכן מצינו בכלאים דמהני צוה"פ בצוה"ר, וא"כ מנלן לחדש דשבצת שאני, וכן שבצת מהני ד' קונדיסין של צוה"פ, ואף שכולו בצוה"ר, ומה שמצאנו לר' יוסף שאסר בהכי ואף שהתיר בכלאים, לא מצאנו

שאסר אלא משום חיסרון הפרמ"ר, דהא פרוץ הוא מד' דפנות ואי"ל שיהא רשות שכולה פתחים, אבל ה"ה"פ גופיה מ"ט לא יועיל אף ברחוק טובא.

והיינו טעמא דמהני ואף שגמלאת בפנ"ע אף שחידוש הוא שחידשה רחמנא, והוא הל"מ, ואפשר דרבנן בסברא הכשירו באויר, דהיינו חילקו בין רשות לרשות, וכל דבר שמחלק בל"א א', דענין אף שחילק משני דלדים, ואם איכא א"ה"פ ובאירוף לחי מלאן ומלאן שפיר הוא סגירה לרשות, ולעלמנו הוא מחלק את המקום, ולהפירכות מן הצד איכא קניס.

אמנם מרן זל"ה"ה סי' ע' ס"ק י"ד כ' לדייק מדברי ר' יוסף דס"ל דלא מהני ד' קונדסין אלו בפחות מי', דלולי אף לדין מאי דמהני מד' דלדין אינו אלא בסמוכין זל"ז, דרק אז האויר שצחוץ מובדל מן האויר שצפנים וכמס"כ בתום י' ב' לענין אתי אוירא, דאויר שמצחוץ לא פוסל לאויר שצפנים, אבל אם נרחיקם טפי מג"ט לא מהני דבכלאים היקילו משום דבעינן הבדלה יותר מועטת, מן שבת דבעינן רשות שלמה שמובדלת מסביבותיה, ובהא אם ליכא פתח קרוב לכותל חסר בהמשך הכותל, ל"ה"פ מהותה לשמש הרשות, ולהפוך הפירצה האסורה, לפירצה המותרת. אך הא פשיטא ליה דאי נימא דלא מהני א"כ קרוב ג"ט אי"ל להקריבו אלא בדופן אחד, דהא אם רוצה להמשיך דופן פנינית ולהאריך צוודאי נוכל להמשיכה ע"י א"ה"פ, ואף שאינו נוגע אלא מצד אחד, ה"ה בדופן מזרח ומערב ללא דענין אלא שיהא ג"ט מצד אחד, ולפי"ז נמאינו דאם עשה ב' א"ה"פ באורך י', זכנ"ז, יוכל לעשות מב' הצדדים הגותרים ב' א"ה"פ, ויחברם אחת להנה מן המערב כמין ג"ס, ואחת למזרח כמין ג"ס כזה [14], ושפיר יוכשר עי"ז, וכן איתא במקו"ח בתקוני עירובין.

והעלה בזה מרן ז"ל ג' דלדים חדא מש"נ לעיל דלחי באויר לא מהני, ואם נימא דלא מהני י"ל דאם איכא עומ"ר הוא כלחי באויר, דהעומ"ר עביד ליה כאילו הוא מחובר כמין ג"ס, ול"ד כלחי דהוא תיקון קל ועיקרו להיכר, משא"כ

א"ה"פ דהוא מחיצה גמורה וא"כ ע"י עומ"ר נמשך עד לכותל צידו, ולפי"ז אם הוא א"ה"פ ואיכא פרוץ טפי מן הא"ה"פ ואיכא לחי מב' צדדים לא מהני דאי"ל למשוך הכותל ע"י לחי דהוא תיקון קל, וכיון דליכא עומ"ר לא מהני, ועוד העלה שם דלולי נימא דמהני א"ה"פ באויר, ולא דענין אלא תיקון לפירכות וע"י עומ"ר איכא תיקון ולפי"ז נוכל לתקנו אף ע"י לחי או קורה.

ובתור"פ י"א א' כ' להקשות כקושיית התוס' שם על הא דאיבעיא א"ה"פ בגובהא מאי, דמאי נפק"מ דלעולם איכא לחי, ותי' דנפק"מ בהרחיקו ג"ט מן הכותל, וע"כ דאיירי בהרחיקו מב' דלדים, וכן מצוהר בלשונות דנקט קניס בלשון רבים עי"ש, דל"כ עדיין תיקשי דאיכא לחי מצד אחד וזהה"פ דנו במצוי ובהברייתא שם, מצוהר דמהני בהרחיקו ג"ט, וז"ל דמתכשר ע"י עומ"ר מן הא"ה"פ, א"ו"ד דאיירי בהרחיקו פתוח מד"ט דל"י אחלי לא דענין כלום, ואם הרחיקו טפי אפשר דניבעי ללו"ה, וז"כ בחו"ב סי' ב' סק"י, אמנם דוחק לאוקמיה דאיכא עומד מן הלחיים גופא כנגד הפירכות שמאליהם, וכגון דאיכא עומד ד' בריחוק ג"ט, דהיה לו לתור"פ להזכיר כן, ועוד דקשה לאוקים הברייתא שם בכה"ג, ואת"ל דלא נקט לאוקים כן בברייתא ז"ב א"כ מ"ט נקט כן דהא איכא הרבה נפק"מ ומ"ט השמיט תי' התוס' דמצוי מפולש ויותר מי', דהוא מסתבר טפי, וע"כ דעיקר כוונתו ליישב הברייתא, וזהה"פ לא נחתו דעיקרם ליישב הברייתא ומש"ה לא נקטו האי גוונא, וז"ע מה שדקדק בזה בתבואות שור יעו"י"ש, וכן בגרעק"א סי' י"ח דמהני ב"ה"פ באויר, ואף נסתמך שם בדעת הרבינו יהונתן דאף בלחי לא דענין ג"ט, אמנם יש לחלק בזה דלחי עיקרה מחיצה, וא"כ אפשר דמ"ש היכן עשאה, ואף דבעינן היכר ס"ל לרבינו יהונתן דלא דענין משום כן עריבו, ואין בזה תוספת היכר, אבל א"ה"פ באויר היינו טעמא משום דאינו משמש לרשות.

ומש"כ המקו"ח להוכיח מדברי התב"ש כזר נדחו דבריו לעיל, ועוד דבתור"פ כ' כן, ועוד דמיניה וביה איכא להקשות דהתם פשיטא ליה מהא דסוכה דמהני אם מצד אחד קרוב ג"ט, ומן קושיית התוס' מוכח דבעינן מב' דלדים, דאם

בעיניו מלד אחד עדיין קשה למ"ט לא כחבו
 בחוס' לתרץ כן, וע"כ שמו' לדדים בלו שיהא
 קרוב לכותל, והכל לא יועיל לחיבה עומ"ר, כיון
 דכלל אחד משמע מיניה דלף בעומ"ר לא מהני,
 ובעיניו שיהא נוגע ממש, וכו'.

ויעויין בהש"א וברית"א לעיל י' ב' שכתבו
 דבר' יהודה לחיבה פירכה ט"ו לעבדינו
 ב' פרוץ וג' עומד, ואמרינו שם דלי הוא פרוץ
 כעומד נימא לדמה"ג ומה"ג ולא מהני, אף
 בהניח שם קורה וזה"ה לחי ואף לדעת הרי"א ז"ל,
 וכתבו דהיינו דווקא בלו"ק חבל בזה"פ לא
 אמרינו אמה"ג ומה"ג, והוכיחו כן מהא דבזה"פ
 מהני אף ביותר מי' יעוי"ש, (וברש"א סיים בזה
 לחין כן לעת הראב"ד כו' וכו'). והנה בפשוטו
 עיקר הנידון שם הוא שיעשה לו"ה בפתח המבוי
 במקום הל"ק, ועיקר מה שדנו שם הוא לענין
 הלחי של הז"ה אם הוא מתבטל ע"י א"א,
 ומבואר דבין הז"ה ולכותל איכה פירכה ולא
 נתפרש כיכל הוא מתוקן אם בעומ"ר או בלחי (או
 בעומ"ר ע"י הז"ה גופאו).

והשתא אם נפרש בהש"א מיירי שם על
 הליוור של הגמ' הנידון בפתח ט"ו
 והפירכה מתוקנת ע"י עומ"ר, והשתא הנידון הוא
 אם אמרינו א"א של הפתח המתוקן ע"י הז"ה
 לקלקל את העומד והלחי שבינו לכותל, ומיירי
 בעומד א' ומחלה, וכגון שעשה עומד א' ומחלה
 והרחיק ב' ועשה עומד א' ומחלה, וכן פי' בחו"ב
 ס"ב סק"ח,

אמנם מסתימות דברי הרש"א נר' הנידון הוא
 על הלחי בלחוד, ולא דן כלל כיכל סתם
 הפירכה, ובזה"ל כ' לדקדק מינה דהפירכה
 מתוקנת ע"י עומ"ר, ומי"מ אין כאן סתירה לדעת
 המקו"ח דכיון דמיירי בפתח ט"ו י"ל דמיירי
 בלחוד שפירחיק הז"ה מל"א.

ויש לדחות דלף לדעת מרן זללה"ה לזה"פ
 בלחוד לא מהני אי"ז ללא הוא לזה"פ כלל,
 דהא קמן דלכלאים מהני, שו"ר בקונטרס הלכו'
 כלאים ש"כ שם דבעיניו שיהא פס ד' מק? הז"ה
 ואף לכו"ע אל"א דכ' שם דמי"מ בפס אחד שרי,
 וכלעת המקו"ח, אע"כ ללחודו מקום הוא מחילא
 אל"א דלעשות הרשות כמו בד' מסביבותיה לא

נעשה ע"י האי לזה"פ דלף שלעצמו מהני עדיין
 אינו מלטרף למחיצות מן הדל ואינו מתקשר
 עמהם, אלא"כ היה קרוב ג"ט, והלכך כשעשה
 לזה"פ במבוי לעצמו הוא שפיר לזה"פ, וכל
 החיסרון שלו שאינו מתקשר לפנות בזה בודאי
 כיוול לעשות הפירכה כאינה ממילא יתקשר
 הפירכה בעומ"ר, משא"כ בלו"ק שלעצמו אינה
 כלום וכל כשרותה אינו אל"א ע"י העומדים וע"י
 שהיא עומדת כמודה לכותל או ע"י עומ"ר, הלכך
 אי"א שתחול בזה אחת, והיינו מש"כ שם דלעת
 הראב"ד פליג עליהו וס"ל לזה"פ היינו בלו"ק
 דלף לעצמו לא מהני, ורק אם הוא סתם מלד
 כלל.

ובחור"ב סי' ב' סק"ח כ' להוכיח מדבריהם
 לזה"פ לא עביד לשאר הפירכות הכשר
 מדין עומ"ר, דאם נימא דהמני ללחודו ככותל
 ולעשות עומ"ר, א"כ מ"ט נקטו דהיינו טעמא
 משום דליכה אחי אור"א, דהא אף אם ליכה
 עומד מהני, וכ"ש דלחודו עומד, ולפימשי"ת י"ל
 דהיינו דנקטינו הכי משום פירכה כ', ואי"נ
 דלעת המקו"ח אם הוא כמוד מלד אחד מהני
 מדין עומ"ר ומ"מ שפיר י"ל להוכיח מדבריהם
 דאם מב' לדדים היה רחוק ג"ט לא מהני משום
 עומ"ר, דא"כ לא הוא להו למינקט טעמא דלחי
 אור"א.

ולענין הלכה נר' דאם הרחיק ג"ט מן הכותל בין
 מלד אחד ובין מב' לדדים וכדמוכח
 בתור"פ, וכן נתבאר שכן פשיטות הראשונים ז"ל
 י' ב' למנהי, ואם כריך תיקון ללחודו מקום, ללחי'
 אם הרחיק ד"ט מב' הדדים די"ל להחמיר
 לעשות תיקון משום הא דר' לחלי, אבל בפחות
 מד"ט ללחי' י"ל ללחוד דיעות הראשונים דפקקי
 כר' לחלי וכ"ד הד"מ שס"ג סכ"ה, וע"ע במ"ב
 שם ס"ה קי"ז דבפחות דל"ט לא הוא פירכה,
 וללחוד הדעות לזה"פ עושה עומ"ר וס"ד מרן
 זללה"ה, ובראשונים לא נתבאר דין זה כ"כ ויעויין
 חו"ב, דקדק מלשון הראשונים דס"ל דליכה,
 וכבר הארכנו לעיל, ומש"ה לא ניבעי תיקון כלל,
 ואם מלד אחד הוא דבוק ג"ט בודאי י"ל להקל
 כלל השני אם קרוב ד"ט, של"ל נלטרך לעשות
 תיקון.

צו"ה אם עביר עומ"ר

ב. ובנידון אי כוה"פ עביר עומ"ר י"ל בזה ללא מהני משום לכוה"פ אינו סתימה גמורה, אלא סימן היכר הוא לכוה"פ שמקום זה מובדל ממקום זה, וא"כ כל הפירצה לא הובדל, ואין לחלק את הפירצה ע"י הקנים והסימן, להכוה"פ גופיה הוא פירצה אלא פירצה שעומדת כפי הגכון בחירות לעלמא, וזכור"א סי' ו' ס"ק י"ד פשיטא ליה לכוה"פ מתקן לשאר הפירצות ולא הוכיח בזה מידי, וכן בזממה מקומות נקטו כן בפשיטות, וז"ע למדברי הראשונים משמע איפכא וכמש"כ בחו"ב לדקדק מדברי הרשב"א והריטב"א והא"ו, ואף דזכור"פ קצת משמע לכיון להרחיק ג"ט ש"ד ואף ללא עביר שום תיקון בפשיטות י"ל בזה ללא נחית להאי תיקון כיון שאי"ז מקומו, ועוד דבג"ט לא הוא פירצה עדיין אלא בד"ט וכד"ר אחלי, ובאמת בד"ט ניבעי תיקון לכו"ה, וקצת איכא להביא ראיה לזה מדברי ר' יוסף ומן הברייתא דהא"ר שרובה פתחים וחלונות לאם איכא פרמ"ר לא מהני ותראינו דהוא פיתחי שימאי, הא איכ"ה הוא כשר ואף לאיכא חלונות שאין כוה"פ מתירם, וע"כ דמשום כוה"פ דפתחים לאיכא עומ"ר מהני, אמנס איכא למימר לאיכא עומד כנגדם והכוה"פ גופיה לכו"ע מהני להפחית מדינא דאתי אוירא, וליישב דכל הא"ר פחות מי' הוא דוחק, ודוחק לאוקמיה בחלונות גבוהים י' רחבים ד' דמהני הא"ו יעוין חזו"א סי' ע"ז ס"ק ה'.

ומתוס' י"א ח' יש להוכיח ללא מהני כוה"פ ועומ"ר, דהקשו בחוס' מהא דשיירה דמ"ט לא עבירו כוה"פ במקום ג' חבלים, ותי' דמשום גמלים לא עבדו כן יעווי"ש, ותיקשי דמ"ט חבלים לא חיישינן שיקרע מן הגמלים ואם נימא דהוא נמוך נעביר אף הכוה"פ נמוך ודוחק לומר דהיינו מה שתי' שם לאיירי דבקה דנתקשו בהא, ועוד דראשונים איכא מאן דמתראי חילוק גמלים ולא זכרו מן בקעה כלל, אע"כ דמשום לאיכא פתחים מכל רוח ורוח, ובהא צריכים לעשות כוה"פ ואי"א להתשמע בעומ"ר שצדדים משום לכוה"פ לא עביר עומ"ר, ובהא בעינן להגביה גבוה, ואת זה יקרעו הגמלים לאי"א להגביה טובא כ"ב, וע"כ דהוא עומ"ר מן

הצדדים לא"כ אף בג' חבלים הוא פסול וכתנן ט"ו ב', וממש"כ דירושלמי ליכא להוכיח מידי דהתם י"ל דהוא פרוץ צרוח ד' והתם עבדינן ללחי מזל א' או מז' צדדים.

ובראב"ד שהובא ברשב"א מבוזר דפליג בכל גוונא וס"ל ללא מהני ע"י כוה"פ לא עומ"ר, ולא מהני אתי אוירא, וכמש"נ במאירי י"א ב' ובהשלמה שם ווע"ע בחי' המאירין לאם עביר כוה"פ והשאיר פירצה אס אף אס הא"ה רבה על הפירצה לא מהני א"כ הקריבו לכותל וומש"כ המאירי לאם היה העומ"ר ל"ל לכוונתו עומד גמור, ויעוין בהשלמה שנקט דהטעם משום דאתי אוירא וקצת נר' דבהא איפלגו הרשב"א והראב"ד, ולא בעומ"ר, אמנס אין להוכיח מדברי הראב"ד מידי דבראב"ד איירי בגוונא שמלך אחד היה דבוק לכותל, ולא נפרץ אלא צדיקו השני, ואעפ"כ ס"ל ללא מהני מדין עומ"ר, ובה פליג עליה הרשב"א דמהני, וז"ע מש"כ בחידושי המאירי לאם היה קרוב ד"ט לכותל דמהני דמ"ש, לאם ליכא לבד אף אס ליכא עליה שם פירצה ג"כ אס איכא אתי אוירא, דלעת ר' אחלי לא נכשיר פרמ"ר, ולא אמר ר' אחלי אלא ללא בעי שום תיקון, וז"ל דס"ל דכשאנו באים לתקן את הפירצה יש לנו לתקן כולה ואין לנו לצרף עומ"ר, וזו"ה אף לעצמו לא מהני א"כ נתקן כל הרשות כולה, ומש"ה ס"ל לאם הוא פחות מד"ט הרי נתקן כל הרשות כולה דהא לא נותר עוד שום פירצה וממילא הוא מתקן אף למקומו, וספיר מהני, ואף שאינו אמוד מן ב' צדדים, וללא כהתב"ש, וס"ל דאף אס איכא פרוץ כעומד, ובעינן לתקן את הרשות צבת אחת וכמש"נ לעיל דעת הרשב"א וצד"ה ויש לחותן י"ל דבהא פליג אראב"ד וס"ל ללא מהני וכלחי וקורה, אבל אי איכא עומ"ר בודאי דמהני כוה"פ לתקן חלק מן המקום ולא אמרינן אתי אוירא, שוב העירוני דבמאירי לא איירי בהרחיקו ד"ט והעמיד הקנה השני כותל שכנגדו, אלא אדרבה שהעמידה קנה בצורתו כותל שהרחיק, וממילא נדחה כל מה שהכרחנו לעיל מן המאירי, אך מ"מ אפשר דהדין אמת.

ואף לדעת הראב"ד מהני לעשות ב' כוה"פ, דאין לחלק בין שניים לחלק, וכן יש להוכיח קצת

המאירי דבפחות מד"ט מהני, ואף לליכא לבוד, משום לליכא פירכות תו לא כריך תיקון.

ואין לדקדק מיניה דס"ל דהא"פ גופיה לא יכול לשמש אף ללחי, משום דהא"פ גופיה לא נתקשר אלא ע"י לחי אחרי, ושיעשה הכשר בצ"א לא מהני לדעת הראב"ד, ונר' עיקר טעימו משום דאין לחלק בין א"ה לל"ה וכמש"נ לעיל בד"ה ויעוין להקשות לדעת הראב"א וואף דנתבאר שם דיש לחלק הראב"ד לא ס"ל הא טעמא, ועדיין ל"ת.

ג. י"א ב', תנא א"ה"פ שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה ע"ג כריך ליגע או אין כריך ליגע כו', מאי דנקטו דבעינן על גבה לכאוי' דעו לאפוקי מן האד, וכדשנינו לעיל דמן האד לא מהני, אמנם למאן דמהני מן האד בפחות מי' קשה לאוקמיה דווקא ביותר מי', אמנם למ"ד דאין כריכים ליגע אפשר דקדייק לה מהכא דמ"ט בעינן ע"ג ע"כ משום דא"י' ליגע, דאם א"י' ליגע בודאי דאם אינו נוגע לא מהני אלא מדין גוד אסיק ועי' חידושי המאירי, וגרעק"א סי' שס"ב סי"א, וכן נקט במ"ב שם, והוא כהפסקה בין קנה עליון לקנה תחתון, כמבואר במ"ב שס"ג ס"ק ק"ג ובחזו"א סי' ע"ג ס"ק י"ג] או כעין גוד אסיק וז"ע אי גוד אסיק מהני בפחות מד"טו.

ובטעמא ללא בעינן ע"ג דאיכא מאן דפליג דהיינו דא"י' א"ה"פ גמורה, אלא שניכר לכל שלכך נחויין, וליכא מאן דטועה בכוונתו שרצה לעשות א"ה וליעביד רשות, וע"י הקנה מכאן וקנה מכאן וקנה ע"ג אין דבר זה נשאר בכוונתו אלא גלוי וידוע לכל שלכך נחויין, והוא כמחילה גמורה, אמנם א"י' נכון דלפי"ז לא מסתבר דתתחייב במזוזה, ובגמ' לרובא דקמאי ז"ל מדמינן לה לכיפה ובכיפה פסקינן דחייבת במזוזה וועוד למאן דלא מאריך ע"ג ע"כ למכשר במזוזה וכדמוכחינן בגמ' א, וליכא למימר דמהני משום דאיכא גוד אסיק דמאי אהני ליה גוד אסיק והא לית ליה א"ה, וכשם שבפתחי שימאי לא מהני לבוד, ה"ה לדבר דלית א"ה ללא מהני גוד אסיק, ואולי י"ל דכשם שרשות א"י' ד' דפנות שלימות אלא בעומ"ר סגי ובדיומדין סגי לו,

מהא דחזר שרובה פתחים וחלונות דהתם משמע דהוה כמה פירכות, וא"כ תיקשי היאך מהני לסתום כל הפירכות, דהא אחי אורח, ולומר דהוה פירכה אחת גדולה הוה דוחק, וכן אמרינן שם פתחים וחלונות ובכל ד' הוה פתח וחלון וז"ל דהוה חלון דמהני ליה א"ה"פ יעוין מש"כ מרן זללה"ה סי' ע"ז ס"ק ה"א, ולפי"ז כ"ב דעתו ז"ל דאם מהני לעשות ב' א"ה"פ מ"ש בין ב' א"ה"פ אחד א"ה"פ, וז"ל דלזוה"פ איכא כח לעשות מן הפירכות פתחים המותרים היינו רק אם מתיר את אחת כל הפירכה לפתח, אבל חלק מן הפתח אין בזה כלום, דהלחי אינו סותם מדיון פתח, וה"ה לעומ"ר.

ובחזו"ב סי' ב' סק"י כ' לזוה"פ מהני בפשיטות להיות לפסי החזר, ונר' דהיינו אף לדעת הראב"ד, דענין לחי ופסים היינו להיות תחילת מחילה, ואינו דיטול הפירכות, וזוה"פ לכו"ע מהני למקומו דל"ג מכלאים, וכל כוונת הראב"ד דווקא היכא שהא"ה"פ כריך לעשות את כל הרשות כסתומה בזה אם לא מהני לכל הרשות גם לא מהני למקומו, אבל פס שא"י' לסתום ולבטל הפירכות, אלא לסמן גבולות הרשות, להא בודאי יהני א"ה"פ, ומ"מ לא מצינו לזה רמז בראשונים דלעיל, וע"כ יותר נר' דמהני, ובמבוי יפסול פס ד' אם לא הונח לשם לחי, ואפשר דאף אם הונח לשם לחי אינו מועיל ללחי משום דבעי לשמש לזוה"פ והיאך ישמש לב' דדים, ול"ע לע"ע בכ"ז, וע"ע בחו"ב.

במש"נ דעת הראב"ד דפסל א"ה שאינה מכשרת את כל הדופן, ונר' דא"י' לומר דפליג בכל א"ה שאינה מכשרת את כל המקום, אלא דס"ל דאף לזוה"פ מהני למקומה, אבל אם כריכים אותה להכשיר את העומדים שבדלדים, כגון דהוה עומד כפרוץ דאיכא אחי אורח, ורק משום דהוה א"ה הוה כשניהם באים כאחת ואחד מכשיר את חבירו בזה ס"ל להראב"ד ליפסול, אבל אם עומ"ר כגון פרוץ ב' עומד ג' פרוץ י', ועשה א"ה"פ בפירכה שפיר מהני, ואף לדעת ההש"למה בגוונא דאיכא א"ה"פ ועומ"ר היה כשר, וז"ע, ונר' שכ"ד ההש"למה שכ' דווקא אם ליכא לחי פסל הראב"ד אבל אם איכא לחי הוה כשר, וא"ש טפי מש"כ בחידושי

וה"ה ב' מחיאות ולחי, וככה"ג למגדיר ומייחד את המקום לרשות המופרדת מסביבותיה, ה"ה לזו"ה דבעינן לסמן גבולות הפתח ולייחד המקום שלסמנו שהוא מובדל, וא"כ בלחיים י' מב' האדלים סגי בזה לסמן הרשות מב' לידי הפתח ולהגביל הפרוץ ולייחד המקום, וע"י שיוסיף קנה ע"ג ייחד הרשות מלמעלה, והשאר יהני לן מדין גוד אסיק, דהא המקום מובדל ומיוחד, ואפשר דהוה כדיני עומ"ר דאין אנו כריכים לטעמא דהוה למחילה במקום הפרוץ, אלא דהוה הרשות מובדלת וול"ד לפי תקרה, ועוד כריך תלמודו, אמנם אם איכא הפסק דין קנה עליון לקנה תחתון תיפסל, ולפי"ז נ"ל דאם יהא פיתחי שימאי בדופן, אם איכא לחי אחרי הבליטות וואין הבליטות מפסיקים ללחין דיהא כשר ולא יפסל מדין פיתחי שימאי, וכע"ז איתא בגרעק"א סי' קס"ב סי"א מתשו' הרא"ש יעווי"ש, וברם בלא בעיא דפיתחי שימאי אף ע"י לבד מהני וכבלחי, דע"י מה דהוה לבד הוה שפיר מבדילו.

ואפשר דאף בכלאים הוא פסול, ולא לנו בזמן האל אלא כשהקנה העליון בין ב' הקנים.

ובריטב"א כ' דדעת רש"י דמן האל היינו על פניהם או סמוך לראשן או באמצעיתן, ובסו"ד דקדק דהא דנקט רש"י באמצעיתן לאו דווקא אלא ה"ה בראשן, והנה לשון על פניהם לכא' משמע בצידן ממש ולא בין הקנים, ומאידך יל"ע מ"ט ראה הריטב"א לפרש לנו דה"ה מצידן סמוך לראשן, ללכא' הדבר פשוט ללא מסתבר לחלק בין סמוך לראשן לאמצעיתן אם הפי' מן האל דהיינו מצידו ממש ולא בין הקנים, אע"כ דאף הריטב"א פי' דמצידן היינו בין הקנים, ולזה הוא קורא על פניהם, (וכן מוכרח שהרי מה הוסיף לן בציאור לשון על פניהם טפי מלשון מצידו, אלא ודאי ר"ל שלא תטעה שהיינו בצידו ממש, אלא הכוונה על פניהם, דצידו ממש אינו אל פניהם אלא מחוץ לקנים), ואין כוונת הריטב"א לחלוק ע"ד רש"י אלא לבאר.

צו"ה מן הצד

ד. י"א ב', גופא אמר ר' חסדא לר"ה שעשאה מן האל לא עשה ולא כלום, וברש"י איתא לזו"ה מן האל היינו שמתח הזמורה מזה לזה באמצעיתו ולא על ראשיהו (עי' רא"ש וב"י סו"ס קס"ב שהעתיקו דברי רש"י בל"א וליתא להאי לישנא ברש"י שלפנינו, ועי' ט"ז שהעתיק ב' הלשונות), לכא' לשון באמצעיתו (וכן הוא הלשון ברבינו יהונתן ובעבוה"ק להרשב"א (ש"ב ס"ב או' כ"ו) ובעו"ר) היה נר' לדקדק דהיינו שהקנה העליון נתנו בין הקנים, ולא בלד הקנים מחוץ להם, דאם מן האל היינו מצידן ממש היה לו לפרש כן דהוא שלא כנגד הקנים אלא מצידו, ולשון באמצעיתן אין לה תוכן, (ועי' תו"ש קס"ב ס"ק כ"ט מה שדקדק לשון באמצעיתו דנקט רש"י ולא נקט באמצעיתן עי"ש, ועי' בחילופי גירסאות בזה). וכן נר' מתו"ד הג"א בשם האו"ז שכ' דמן האל היינו שלא יהא תחוב בין שניהם מזה לזה באמצעיתן. וכן מבואר בספר האשכול וז"ל שלא נתן קנה העליון במשקוף אלא תחוב באמצע הקנים וראשיהם למעלה ממנו, ע"כ. ומן האל ממש י"ל דפסול לכו"ע ולית מאן דפליג בה.

ובט"ז סי' קס"ב סק"ד דקדק מדברי רש"י שנקט באמצעיתן דהיינו דווקא, אבל סמוך לראשן לא מייפסל, והסכים עימו בא"ר, וע"כ שפי' לשון מן האל כמשנ"ה, דאל"ה אין מקום לדון לחלק בין סמוך לראשן לאמצעיתן, אמנם בריטב"א דלעיל מבואר להדיא דאין לחלק, וכן נקטו רוב האחרונים דאין לחלק בזה (עי' גאו"י ומחה"ש ותו"ש, ובמ"ב קס"ב ס"ק ס"ז).

ובתו' ב' ב' (בד"ה ואיבעית) משמע דנקטו דמן האל היינו כפשוטו מן האל של הפתח עי"ש, (ואמנם י"ל דהתו' לא נחית כלל לציאור מן האל, אלא ר"ל דבזמן האל מבואר דככה"ג שהוא בצדי הקנים פשיטא ללא מהני. ואדרבה מוכח מדבריהם דבזמן האל שבצדי הקנים לכו"ע פסול, דאל"ה מאי דחיה הוא זה אחר שמן האל הוא נידון בגמ', וכן אין פסולו מה"ת למש"כ התו' דכל שבכלאים מהני בעירוב אינו מה"ה, ועי"). וכן בצ"י משמע דפי' דמן האל היינו בצדי הקנים ולא ביניהם, דכ' בסו"ס קס"ב עמש"כ בטור קס שצריך שיהיה הקנה העליון מכוון כנגד הקנים, דאפי' הרחיק מעט ללא מהני, והביא

אבל הכא אין המשקוף משמש כחטיבה אחת אם הלחיים לחלל שבין הלחיים, או שתחת המשקוף, ובכ"ז אף אם הרחיקו מעט פסול, ואינו תלוי בג"ט, להכא לורת הפתח נחסרת אף במשאו וכו"כ בצו"ב סי' ב' ס"ק י"ד, ונפק"מ בכ"ז לכו"ה תחת לו"ה שהוא מצוי מאוד, והרבה מהם הנה מן הצד, ואם מתרחק מעט פסול, ואם הוה מן הצד בין הקנים ומתרחק מעט ג"כ יש לפסול, ואף אם לא נקבל לדברי ההג"א, דהתם לא הוה קנה ע"ג כלל, דכל מאי דהוה קנה שע"ג אינו אלא משום שהוא דבוק יחדיו בזה אנו דנים שאין לחלק אם מונח על הקנה, או שדבוק מצידו, אבל בשהרחיק מעט נר' לית מאן דפליג דמיפסילן.

ומרן ז"ל סי' ע"א סק"ח נתקשה טובא בדברי הרמ"א דמ"ש חיבר את הקנה שע"ג או שעשה המזוזות חלקים חלקים, ונקט שם דאם המזוזות פירקי פירקי שפיר מהני וכו"ל לאף אם המשקוף מונח שלא הפריקם, דהיינו טעמא דלא מהני משום שנראית כמזוזה בלא משקוף ומה שעומד באמצעו אינו אלא כסתומה בעלמא, ולפי"ז אם יסתום מע"ג אורו פס סתומה קבועה ש"ד, ואף שהמזוזות עולים את הסתומה, וכו"ע כמה גדול הסתומה, וכו"ז איירי בסתומה שהיא עצמה לא תחשב כמשקוף, ובצו"ה מן ילדי הקנים אין לחלק בכ"ז, ופשוט.

יעויין מש"כ במ"ב שם ס"ק ס"ד לגבי חוקת האומנין דנסתפק הפרמ"ג, ובפשיטות היינו בין מן הצד כנגד פניו ובין מן הצד מן בין הקנים, ולכאור' ל"ת מ"ט, דלקמן בב"ק ס"ה כ' בשם המג"א דאם הניח הקנה מן הצד, ואם קנה אחר תחתיו מהני, אלא שכו"כ שם שיש לשלוח מפני הרואים, ול"ג מש"ס דכוונתו דווקא אם הקנה מן הצד שווה לקנה העליון ורקשה להעמיס כן במג"א שלא הזכיר מזה כלום, אע"כ דכוונתו לגוונא שהניח הקנה העליון בין הקנים על החקק, ואף בזה ל"ב מ"ט דלא מהני, דהא פשיטא שאם הקנים מורחקים מן הקנה הנמוך דאינו פוסל ודל"ג ממש"כ בט"ז דיכול לקושרם לבית, וכלאמרינן קנה מכאן וקנה מכאן וקנה ע"ג, וע"כ דאיירי בקנה פסול, ומה שנתמה כמזוזה משום שהם מחוברים כבר אתם ל"ג דהיינו החיסרון דמ"ש מחוברים מטבעם או ללא

לזה ראוה מדברי המרדכי, וכו"כ דהרי אם פי' מן הצד היינו ביניהם א"כ פשיטא לאף שהרחיק כל שוה ללא מהני, ומ"ט הארכך להביא לחמו מדברי המרדכי, דה"ל למימר שהרי זה פסול מדיון מן הצד, ללא מצינו בזמן הצד איזה שיעור, אלא יותר נר' שפי' לזמן הצד כפשוטו מצד הפתח, ומה שדן שם ע"ד הטור היינו באופן שהקנה העליון מרחיק לכל תוך הפתח ואינו מכוון ממש כנגד הקנים התחתונים, והב"י למד בדברי המרדכי לאף שהשאל דן לחלק מדיון פתח מן הצד, המרדכי פי' לו דאין לחלק בזה, משום דהוה פתחי שימאי ועי'. וכן משמע ממש"כ בהמשך הדברים שאף הרי"ף והר"מ מורים בדיון מן הצד לדעת רש"י, ואם הנידון בקנה העליון שבין הקנים לכאור' מנלן לחדש שהרי"ף מודה, ונבאמת שבב"י הביא לשון אחר מרש"י, ועי' ט"ז שהעתיק ב' הלשונות של רש"י.

והנה אם החיסרון הוא משום שהקנה תחוב בין הקנים בפשוטו הריעותא הוא משום שניכר שהקנה העליון ממשך עוד מע"ג הקנה העליון, ואין הקנה העליון ניכר כהמשקוף, ולפי"ז אם סתם שם אף שאין סתומתו בדבר שכשר לכו"ה מ"מ מהני, שהפתח מפסיק בקנה העליון, וממילא נחשב כמשקוף, ובזה מיושב מה שהוכיח בחזו"א סי' ע"א סק"ח מצו"ה ככיפה דע"כ היכא שהצו"ה עשוי איברים איברים לאף להגה"ה ה"ז מהני, מהא דצו"ה העשוי ככיפה דמייירי בשעשוי איברים איברים ופ"ה מהני, והשתא י"ל לצו"ה העשוי ככיפה כיון שהוא מסתיים במשקוף העליון, אף שיש בנין ע"ג אי"ז מגרע, משא"כ בזמן הצד שאינו מסתיים בזה ה"ז ריעותא.

והשתא לא נתבאר ע"ג ומן הצד אלא בקנים וגמי, אבל בצו"ה גמור לכאור' אין לחלק, דמ"ש אם ע"ג או מן הצד, דהא פשיטא דבסמוך לראשון אין לחלק בזה, אמנם מן הצד שהוא על פניהם אף סמוך לראשון אין לנו לדון להתייר, דהתם היינו טעמא דלא מהני משום דמי שמציט על הלחיים רואה שחסר להם משקוף, ומה שיש קנה ביניהם אין הוא מחשיבו כמשקוף, דבשלימא כיפה שהם מחוברים יחדיו, א"כ אף אם הם נוטים לכל יש בזה מקם לדון וביוצא מן הלחיים או אינו יוצא, וכמש"נ לעילן

הוא מטבעם כן, והיינו דברי המקור"ח שבי' בשעה"ל.

אמנם כ"ז אינו אלא בשהאמיד הקנה מן האד סמוך ללחי, אבל אם העמיד קנה מן האד באמצע האר"ה, כל שיש ד"א בינו לקנה הכשר, פוסלו משום דהשתא הוא משמש לפתח, ומוריד ואינו מעלה, דהוה כפיתחי שימאי שיש בו לחוק לכו"ע אין חוקקין להשליש, ואף הכא ה"ה כן, ורביך להסירו שם מדינא ולאו רק משום הרוואה, וכ"כ מרן שליט"א, אלא שבי' שם אינו נוגע אלא סתם מונח מן האד אינו פוסל, ובפחות מד"ט לא מהני בפשיטות, ולדעת הר"מ דהוה פתח פחות מד' אפשר דאף דהכא מהני לפוסלו.

קבעו מן האד של החקק העליון של המזוזה, לא נסתפק הפרמ"ג אף אם איכא קנה כנגדן מלמטה, אמנם אם יעשה כולו באלכסון נר' ללא מהני משום דנר' ללחי דביעייתא דמישן, והוה מאידו, ואף דהוה לחי כנגדו בגובה י', ונר' דהיינו מש"כ בחזו"א שם ס"ק י"ב, והתם נסתפק בשיעורו, וכי לז"ל ללא מפיסל אלא אם כל העובי באלכסון ישר מתוך י' טפחים עד קנה העליון, וז"ע. וביאור דאם הוה אלכסון גדול, והניחו בסוף אלכסונו לא מפיסל בהכי, אלא צריך שיהא משך רצוף באלכסון באורך י' טפחים מן הקנה, ועוד נ"ל דאם באלכסונו אין נטיה של ג' טפחים אפשר דאינו אלכסון כלל, וז"ע.

פסול לזו"ה מן האד לכאור' הוה מדרבנן, דהא קמן דבלכאים בפחות מי' לכו"ע מהני וכמו שהוכיחו בתוס' ו' א', וכ"כ א', לגבי פיראת י', ובפשיטות אין לחלק בזה, ואפשר דאף ביותר מי' לכו"ע מהני בזמן האד, דאין לחלק בדאורייתא בין פחות מי' ליותר מי', ומכ"ז איכא נפק"מ לדידן בכו"ה מן האד העובר תחת זו"ה הכשר דאין בעלמא זו"ה חוצץ לזו"ה אף הכא נימא כן, ובפשיטות יל"ע מ"ט מהני זו"ה מן האד מה"ה, וכן יל"ע עד כמה נתיר, דאם חיבר הקנה העליון אם ידות ארוכות דוכי נתיר בהא, ובחזו"ב נקט דלרביך שיהיה כמוד לגמרי, וביותר מזה אף בכלאים הוה פסול, עוד יל"ד בזה במש"כ החו"ב לדון להתיר אם הקנה העליון נטוה כלפי חוץ השתא אי פסול מן האד אינו אלא מדרבנן אפשר דבהכי לא החמירו כ"כ.

צו"ה שהעמידו בעיקום כביעייתא המשין, שהעליונו נטוה ללא חוץ והתחתון נטוה ללא פנים, אם יעמיד הקנה שע"ג מאידו בעליונו של הפתח נר' דהוה כזו"ה מן האד, ואם חקק המזוזות באלכסון, והניח על חלק מן אלכסונו נר' דבכה"ג מהני, והלחי הוא החלק הישר, ולא החלק מן האד, ובכ"ז אנו דנים אות וכושיעמיד אותו ביושר ואם בכה"ג מהני ש"ד, ומש"כ מרן ז"ל שם סק"ו דאם יניחם כנגדן מלמעלה מהני ובס"ק י"א נסתפק בזה אינו שניח רק כנגד חודו, אלא כנגד כולו, וברם אף בזה ל"ב מ"ט מהני, דאין אנו רואים בזה אורת פתח, דאלכסונו נטוה כלפי חוץ.

ובלחי שחקקו למעלה מעט באלכסון, הרי"ז בפלוגתת הפרמ"ג והמקור"ח דלעיל, דאם

סימן ד'

צורת הפתח כמין כיפה

רק צהא מכשר, אבל אם הוה עיגול בפחות מי', אף לאיכא חלל רוחב ד' בגובה י' הוה פסול לחכמים, וכן יא לפרש ברש"י זיומא י"א ב', וכן נר' שנקט בר"ן שכ' ללא נקט רש"י אלא חדא מתרתו, ובפשיטות כוונתו דבתרויהו פליגו, וחכמים פסליה בכל גוונא, וכ"נ כוונת הריטב"א במש"כ עד לארץ ליכא מאן דפליג דמכשר רבנן, דמדרבנן נלמד לר"מ יעווי"ש וכוונתו דאף רש"י מודה, אמנם באחרונים ז"ל נקטו בפשיטות ללא כהר"ן וכמש"כ צ"י וצ"ח יו"ד סי' רפ"ז. ובפשוטו הטעם דכשם שאיכא רגליים זיושר בגובה י' והמשקוף הוא עשוי ככיפה דמהני ליה תקרה עליונה, ה"ה אם כולה עשויה ככיפה דמהני לה הלחי שבזושר.

ולפי"ז צ"ל דהיינו דרגליה הוה שונה מן הכיפה, דרגלים כוונתו לרחב ד', וכיפה כוונתו לפחות מד', וקל להבין, ושו"ר שכ"כ מרן זללה"ה, ויעוין בעצוה"ק להרשב"א ס"ב ס"ב שכ' דבעינן דיהיו רגליה ישרות, שו"ר שכ"כ מרן ז"ל סי' ע"א סק"ה שלו"ד הב"י והב"ח הו"מ לפרש בדברי רש"י, דאיידי דכיפה שרגליה ישרות באורך י' טפחים על רוחב ד"ט, אמנם יעוין ברש"י דג"ה וחכמים אומרים שכ' לחכמים איכא חיסרון דליכא ד"ט, ואם נימא כמש"נ א"כ תיחשי מ"ט בעי למימר דהחיסרון משום דליכא ד"ט, דהא הו"ל למימר למימר חידוש טפי דאף בדאיכא ד"ט לא מהני.

עו"ב ברש"י דאף בגובה י' ורחבה ד' לא מהני בשהיתה הכיפה עגולה מבחוץ באופן שאי"א לחוק פס זיושר מעל גבי המזוזות, והיינו דהוכיחו בגמ' דס"ל דאי"צ ליגע, וברס ילה"ק מ"ט מהני הא איכא הכיפה גופה הוה פסולה, ואת"ל דחוקקין אותה הא ס"ל לחכמים דאין

חורף תשס"ד
א. י"א ב', תנינא כיפה ר"מ מחייב וחכמים פוטרים ושזים כו', אמר אב"י הכל מודים כו' צפי' דב"י אב"י איפלגו בראשונים ז"ל דברש"י פי' דאב"י אחי למימר דפלוגתה ר"מ וחכמים בגובה י' ואינה רחבה ד', ובדליכא גריעותא דארעא סמיכתא כגון דאית לה ג' טפחים רוחב ד', ור"מ דמכשיר אף בפחות מד' מכשיר, אבל בריטב"א כ' בשם הרא"ה דבזה לכו"ע מיפסל, ול"פ אלא בדאיכא י' גובה ברוחב ד' בכל גובה י', ופי' דאב"י פי' פלוגתה בגוונא דהוה כיפה עד לארעא, דלא מהני לכו"ע אלא אם נימא דחוקקין להשלים, וחכמים סברו דאין חוקקין להשלים ומיפסיל.

ובפשיטות היינו טעמא דלא מהני משום דא"א להבדיל בין הלחי למשקוף וחסר בצורה של הפתח, דאם אין רואים היכר הבדלה מלמעלה ומן הצד, אי"ז נראה אלא כפיראה, ומש"ה אם הוה רגליה ישרות אף דהוה כיפה מלמעלה אי"ז מעבד כיון דהשתא הפס שלמעלה הוה הצו"ה משא"כ כשהוה בפחות מי"ט עדיין אין חיובק בין הלחי לפס ומש"ה להשלימה ע"י חקיקה ס"ל לרבנן דלא אמרינן בזה חוקקין להשלים.

אמנם יל"ע דעת רש"י אי ס"ל לחכמים פסלי ככיפה אף בדאיכא חלל ד"ט בגובה י', ולא אחי אב"י לאשמועינן אלא דר"מ אף בפחות מרוחב ד"ט מכשר ליה, או"ד דכל שאיכא חלל ד"ט בגובה י' הוה כשר, ולכא"ו יא דלקדק מלשון הגמ' דנקטו ליטנא דכיפה, וליטנא דרגלים, ובפשיטות רגלים היינו החלק הישר שבכיפה (וכן משמע ברש"י דג"ה חוקקין) והכיפה הוא חלק העגול, ואמרינן בגמ' דשזין דאם ברגליה י' וכמש"כ ברש"י קודם שתעגל ואיכא שם ד"ט

חוקקין להשלוט וכמנ"כ בריטב"א ובתור"פ
 דהיינו מאי לנתחשך באצ"י דכלל גוונא אין
 חוקקין להשלים יעווי"ש, וזוהי י"ל דכיון דאיכא
 רוחב ד' בגובה י' בזה אין הכיפה כהפסקה, כיון
 דמוכח מתוכו דהוא אר"פ דהא איכא פס, ואין
 הכיפה אלא כחוספת לפס, כללו של דבר
 דלחיסרון בשיעור אר"ה לא מהני להכשירה אלא
 ע"י חקיקה, דהא בעינן לאויר שבה, משא"כ אם
 לא חסר בשיעורה אלא בזרתה בזה אי"כ
 לחוקק דהכיפה גופא אינה מפסקת למאליו
 מבחינים בפס שעל גביו, והשתא יל"ע לדעת
 הב"י והב"ח דס"ל דלרש"י מותר בכיפה עד
 הקרקע מ"ט לא מיפסל, ולפי מש"כ לכאו"ה ה"מ
 למימר דמהני משום דהכיפה אינה מגרע מלומר
 דאיכא פס למזוזות, אמנם בחזו"א סי' ע' ס"ק ב'
 כ' דל"א לומר כן משום דנמצא להפס שע"ג אינה
 מעל אויר גובה י' ברוחב ד', ועוד דמנ"ל דל"א
 ליגע דלמא המזוזות ממשכו עד הפס שע"ג
 וא"כ כריך ליגע, וע"כ דבהא דהכיפה עד לארעא
 אורתו חלק מהני, וא"כ כ"ב מ"ש איסקופה עליונה
 ללא מהני עגולה מן המזוזות דמהני אף בעגולה.

ומקודם י לזכר אי מהני לחי למקום שאינו
 רוחב ד"ט, ויעויין לקמן י"ד א'
 דאמרינן דאי היתה עקומה לא מהני אם היא
 ירדה לפחות מ', אלא"כ הוה לבזבז, ובפשיטות
 ה"ה בגוונא דידן וכגון שהיה כיפה כזה [15] ואי
 זה רוחב ד' בגובה י', אלא שאף אם תחוק
 ברגליה לעשות מזוזותיה ביושר אי"ז מהני דברום
 שמי הכיפה ליכא ד' רוחב, כזה [16] וא"כ אין
 הפס שע"ג או שמן האד מהני, דממ"נ אם ליכא
 ברגליה י', א"כ אין הפס שע"ג נפגש במזוזות,
 שהרי אין לו דין משקוף אלא מא' עד ב', ואם
 ברגליה איכא י' א"כ אין רגליה נוגעים כלל
 בקנה שע"ג, ואף שהפס שע"ג מהני לכל הרוחב
 מ"מ כריך ליגע הרי הכא אינם נוגעים כיון
 שברום שמי הכיפה ליכא ד' רוחב.

והשתא י"ל דאף לדעת רש"י אם היו רגליה
 שוות בגובה י' וברוחב ד' אף דאף
 קקשת מהני לרש"י אף בלא פס שע"ג, וה"ה אם
 הוה עגולה במזוזותיה, וישרה ע"ג, ללא בעינן
 אלא שיהא חילוק בין משקוף עליון לתחתון,
 ובעגולה מן הארץ כיון שאין חילוק בין המשקוף

למזוזות הלכך אי"ז יכול לשמש כמשקוף כלל
 וכלשון הרמב"ם דחסר משקוף, ומש"ה הפס
 שע"ג מהני לזה, ואף דליכא מזוזות הלכך ביושר
 אין לנו כריכים לזה, דאף באיסקופה עליונה
 מהני בעגול, ואף בלא פס, ולפי"ז הלחיים הם
 עד גובה י', והפס שבין גובה י' של לחי מזד זה,
 וללחי שבדל השני היינו הקורה שע"ג, ואף שהיא
 רחוק טפי מהני ומנא קמוכיחינן דל"א ליגע, וכל
 סוגיין איירי בגוונא דהוה כיפה מן הארץ, ואת"ל
 דבעינן אף בגוונא דאיכא ברגליה י' והמשקוף
 עשוי ככיפה דיהא פס ע"ג, א"כ ע"כ דלהיפך
 יהא פסול בגוונא כזה [17], דברגליה איכא י'
 ככיפה, ולמעלה הוה ביושר, דהא אין המקום
 העקום מהני לה וע"כ דלנו כריכים להגיע לפס
 שמן האד, ובפס שמן האד ליכא פס ע"ג וכמנ"כ
 לעיל, וברש"י שנתבאר לדעת הב"י דכיפה מהני
 עד לארץ ע"כ דבמש"כ בטור דאף קשת מהני
 כ"ל דהיינו בלא פס כלל כיון דאיכא ברגליה
 גובה י', ולפי"ז א"ש מ"ט נקט הטור קשת וגובה
 י', ואפשר דאף כן הוא דעת הרשב"א בעבודה"ה,
 ול"פ על רש"י, ובזה תוסר קושית מרן ז"ל סי'
 ע"א סק"ג ע"ד הר"מ, יעווי"ש, והר"מ ורש"י
 ל"פ כלל.

ולדעת הרא"ה דכיפה מן הארץ דפסול אף אם
 איכא גובה י' ברוחב ד', כ"ל דהיינו
 טעמא דמיפסל משום דלית לה פס, דל"א
 לשמש הפסים למזוזות ומשקוף דהמזוזה העליונה
 בסופה ליתא מתחתיה אויר רוחב ד' בגובה י',
 והיא גופא ס"ל להרא"ה דאינה יכולה לשמש
 כמשקוף כלל מפני עגילותה, ואף בגובה ברגליה
 י' ברוחב ד' לא מהני אלא ע"י הפס שע"ג, וה"ה
 בעגולה ברגליה וישרה במשקוף, אלא שבכה"ג
 לא מהני כיון דל"א לחוק לה פס שבדלדים,
 וכמנ"כ לעיל דהא ליכא למשקוף אויר שראוי
 לפתח, אמנם אפש"ל דס"ל כדעת הר"מ דלא
 בעינן פס כלל, וכל מאי דפסלו משום דליכא
 חילוק בין משקוף ללחי, ואף דאיכא פס לא מהני
 לה לעשותה כישרה, ובגוונא דאיכא משקוף עגול
 ורגלים ישרות או להיפך מהני כיון דאיכא חילוק
 בין לחי למשקוף, ומאי דקומוכיחינן דל"א ליגע
 דאף ברגליה י' שוות, וע"ג כיפה מהני ואפי'
 בקשת וכמנ"כ בדברי מרן ז"ל סק"ד.

ובריטב"א יומא י"א ב' כ' לאף דברגליה גבוה י' ביושר ורק לאחמ"כ מתעקמין צעינן הפס שע"ג, ולפי"ז ע"כ דס"ל דבאין רגליה ישרות אף שהמשקוף ביושר הוא פסול, ולא מהני בזה פס, ואפשר דהוא דעת הרמ"ה, וכמש"נ לעיל, וע"ע לקמן בד"ה אס.

נמצינו לאס הוא הקשת מן הארץ אס ליכא פס לכו"ע לא מהני ואס איכא פס ע"ג, ובתוכה אויר גובה י' ברוחב ד' לדעת הטור ורש"י ואפשר שכ"ד הר"מ והרשב"א, דמהני בכ"ז, ואס איכא ברגליה י' והמשקוף עשוי ככיפה וליתא דמשקוף רוחב ד' דעת הר"מ והטור דלוי"ז פס, וכלשונם שנקטו קשת, ואפשר שכ"ד רש"י והרשב"א, ולדעת הרמ"ה בכמין כיפה מן הארץ לא מהני אף בדאיכא פס, ובגובהה י' ברגליה לא נתברר בדבריו אי צעינן פס, ובריטב"א יומא נתברר די"ל דצעינן פס ולפי"ז לא תיהני צעגולה ברגליה אף שישרה במשקוף.

סס לאף לדעת רש"י כן ל"ל, ודלעת רש"י כ"כ הריטב"א דצעינן לפס, יעווי"ש, ודלעת הטור ק"ק מנ"ל לחדש תרי קולות הללו, דאס ס"ל דלעת הר"מ א"כ לא מכשרין לכיפה, ואס כיפה כשר א"כ מש"כ קשת ע"כ דלאו דווקא, אלא"כ נימא כמש"נ לעיל דאין לחלק. עו"כ סס ליישב דעתם ז"ל דהיאך קמוכוחנן מהכא דלוי"ז ליגע, דעיקר הטעם דאינו נוגע מהני משום שאינו מאוחד אס הקנים התחתונים, וא"כ אף בכיפה ה"ה הכי, קמ"ל דלוי"ז ליגע ואף בכהי מכשרין.

יעוויין מש"כ מרן שליט"א סי' ב' ס"ק י"ד לאף לדעת הר"מ והטור צעינן לפס שע"ג, ולפי"ז נמאינו לדלעת הר"מ דצעינן גובה י' ביושר, אף לא יועיל בגוונא שלמעלה הוא פס ובצדדים הוא כמין כיפה, דבכה"ג לא יהני מה שהוא כותל מלא וכמש"נ לעיל דליכא הפס שע"ג, ולמש"נ לעיל בד"ה אס יס לחלק בזה ודו"ק.

אם ננקוט כפשיטות דברי רש"י דבכל גוונא צעינן להיתר דפס שעל גבה, ונסבור לדלעת רש"י מתירים בכיפה עד הארץ אס איכא לרבע גובה י' ברוחב ד', נלטוד לומר דשאיני כיפה דמזוזות מכיפה דע"ג, ולעולם דדאיכא כיפה אין אנו מבחינים חילוק בין הלחי למשקוף, וע"י הפסים שמחוצה לה ניתר האוה"פ, והפס שצדל לא מהני וכמש"נ לעיל בד"ה ומקודסו, ואיכא לחלק דבעיגול שעל גבה טפי לא מפלגינן בין הלחי למשקוף דהכל נר' כאחד משא"כ צעגול מן האד דטפי אנו מחלקינן בין הלחי למשקוף ומש"ה בכיפה שע"ג אנו זריכים לפס שע"ג משא"כ במזוזות שמן האד. ומוכחינן דלוי"ז ליגע מפני שבכיפה העיגול הוא המזוזות ומה שע"ג הוא מעל רוס שמי הכיפה, והוא רחוק מן גובה י' טפחים, וכן ברגליה ישרות ומע"ג כיפה, ובחזו"א פי' דרש"י ס"ל דכיפה לא מהני משום דהוא כפירקי פירקי יעוויין מש"כ סי' ע"א סק"א, ובסק"ב ראה לחלק במוסגר בין המזוזות למשקוף יעווי"ש, וי"ע.

במש"נ לעיל דבקנה שעל גביו לא מהני ע"י הפס שצדדים משום דאין הקנה נחשב אלא"כ הוא נמצא מעל חלל י' טפחים, עיקר דין זה נחבאר בדברי מרן ז"ל סי' ע' סק"ב, אמנם ל"ע בזה צסי' ע"ז סק"ז כ' לגבי קורה דלא צעינן שתהא תחת חללה לכל האורך י"ט בגובה באורך ד"ט, ואף אס הקורה נמשכת למטה כל שאיכא קורה מעל גובה י' לא נפסל דביעוט החלל והחס הוכיח כן ממש"נ בגמ' דבקורה עקומה צפחות מג"ט מהני ומשום דהוא לצוד אף שממעט החלל, והחס משמע דאס אינו עקומה אלא ישרה אף צנמשכת יותר מג' לא מיפסיל בזה, יעווי"ש, וכ"כ צסי' ע' ס"ק י"ט לגבי מחללת שכותמת פנים האוה"פ שכל שגשאר רוחב ד' בגובה י', אמנם מהתם לא תיקשי כ"כ דהיה אפשר לחלק דהתם צמחללת כיון שהאו"ה החילונית ניכרת היטיב לא מיפסל משו"ה, וכל מה שדן סס אינו אלא משום דלוי"ז להיכנס צפתח ובוה מהני פרוץ ברוחב ד' וכמש"נ בכל הס"ק סס, אבל בקורה שע"ג מצויר לאף בקורה ענמה שגמשכת ג"כ מכשר לה, והתם דימה הדבר לכיפה, ואין לומר דרק בקורה הדין כן וומש"כ לדמות לכיפה אינו אלא שאף בכיפה לאו בכל מקום צעיגול איכא גובה, וכיון שצתמשך הוא

ובחזו"א סי' ע"א סק"א נקט דלעת הטור דס"ל דלא צעינן פס שע"ג, ויתירה מזאת לאף בכיפה הסמוכה לארץ לא צעינן, וכ'

עו"ב מרן ז"ל [בס"ק י"א] לאסור כזה [19] שהמשקוף בעיקום והקנה שע"ג אינו נוגע בדפנות, ולמש"נ לעיל לכא' יל"ע בזה דברש"י נחבאר לכיפה מן הארץ מהני אם באמצעה איכא גובה י' ברוחב ד', [וכמש"כ בב"י וב"ח] ובריטב"א נחבאר לדעת רש"י עיקר ההיתור משום פס שע"ג. נמצינו דאף שהפס אינו נוגע כלל אלף ברום שמי הכיפה אעפ"כ מהני, וע"כ דהיינו שאין משקוף אף עד סוף המזוזה מלמטה, דהא הקנה שכנגד המקום שפחות מגובה י' מיפסיל, וקשה לאוקים דבריו רק למש"כ בסק"ג דלרש"י לא בעינן פס, דהו"ל להקשות כן בדעת רש"י, ולא לסתום דרק משום שלא מצינו חולק על הטור ע"כ דדעת רש"י כוותיה, ודו"ק, ול"נ דאיכא מעלה אם מרחיק את הקנה העליון עד כנגד הקנים שבצד מלמטה שלהם, דאין בזה כלום [ואף למש"נ לעיל דהוה קנה], ויעינן מש"כ בחו"צ דאף אי מהני פס שע"ג היינו דווקא בשמילא את כל עובי הכיפה, אבל איל"ה אין לזה שום חשיבות, ואפשר להוסיף דהיינו דמחלקינן בין המשקוף העגול ללחיים היינו דווקא משום שהעומד בצד רואה הפס שע"ג, ודווקא אם הכיפה מלאה, בזה אנו רואים את כולה כקנה שע"ג ביושר, אבל איל"ה לא מהני, ובזה נסתפק מרן ז"ל דלא יועיל מה שעומד גבוה לאין אנו רואים שהוא מיישר לכתלים שבצדקום והרי אם הם מתעקמים עד ללמעלה ואין מה שמיישרם והיינו מש"כ להסתפק בשמתעקם הלו"ה למזרח ומניח את הקנה שע"ג ביושר מלמעלה שאין מי שמישרם לקו אחד, אמנם בכ"ז אם יוסיף קנים ישרים מן הצד הוה כשר משום דאמרינן דל המקום העיקום איכא לו"ה גמור, ומאי דכותם מי' אינו פוסל, וע"ע מש"נ בזה לקמן סק"ג.

זה"ה בכ"ז בכיפה המתעגלת כלפי מטה ובעיגול הנחסר הוה מלא כזה [20] כיון דאיכא גובה י' ברוחב ד' במקום אחד לא מיפסיל משום מיעוט החלל, והפס שע"ג הוא הלו"ה, ואפשר שכ"ז אף לדעת מרן ז"ל דס"ל לכיפה מהני אף בלא פס היינו דלא בעינן לפס אבל אי איכא פס צודאי דמהני [ולא תיקשי מכיפה מן הארץ דלא מהני בה פס לדעת הר"מ, דהעיגול מגרע מן הלו"ה והוה כפיתחי שימאין והוה כקורה

מתיר אף כולו הוכשרו, לאם בא לדמות מן המזוזות י"ל דככיפה כיון דהמזוזה שכולה בעיגול משמשה בסוף לגובה י', שפיר אפשר להכשיר כל החלק שפחות מי', אבל התם שעשוי ביושר כזה [18] אי"א לומר שמה שנמשך הוא המזוזה, וכמש"כ מרן ז"ל סי' ע"א ס"ק י"א, ואם נימא דמן המשקוף בא להוכיח לכל העוגל מאטרף, א"כ מ"ט התם בעינן שלכה"פ תהא קורה למעלה מי', דהא להתם לא בעינן להכשיר ואי בעינן מנלן שמועיל, וע"כ שאי"ז כוונתו ז"ל.

ואין לומר דמ"ט בסי' ע"א סק"ב דדעת הטור אינו כן יעויי"ט שנתכוין לומר דע"כ דעת הטור דמהני פס שע"ג [ולדעת רש"י דעדיין לא חידש מרן ז"ל דדעת רש"י דלא בעינן פס וכמבואר למענין, ורק בסק"ג כ' כן], וא"כ ס"ל להטור דאין הפס מתבטל חדא דא"כ מנ"ל דאי"ז ליגע דלמא ריכיים ליגע, ואף המזוזות עולות עד למעלה, ונפשות במשקוף דמנ"ל לחלק בין פס שע"ג לפס שמן הצד, ועוד במוסגר שם מבואר להדיא דלא הדר ביה, [דאי הדר ביה מאי קשיא ליה דלחי לתרץ שם יעויי"ט היטב], וכל רהיטת הדברים דלא הדר ביה, ואף אי נימא דהדר ביה כיון שבסק"ג פשוט ליה דדעת הטור לא בעינן פס כלל, וכל מה שכ' בסק"ב אינו אלא בדעת רש"י, א"כ מ"ט דבסי' י"ב ינקוט דעת הטור וכוונתו לדעת רש"י, וכ"ז ברור.

והנראה בזה דשאני כיפה החקוקה כותל שאי"א להחשיב החלק החיצון לו"ה, דהא אם היה הפירצה אבן נכנס ואבן יואל אין מועיל הפס שע"ג ובצד, אלא היינו טעמא שע"י המשקוף המעוגל אינו מחוסר בשלימות הפתח וכיון דאיכא פס שע"ג אף שנראה חלק מן הכותל אפשר להחשיבו כמשמש לפתח, והלכך מאי דמחשיבין לחלק מן הכותל כפתח היינו דווקא משום דאיכא י' ברוחב ד', אבל איל"ה אי"א להחשיב חלק מן הכותל כפתח, אבל לו"ה גמורה שסתמו בין ככיפה, [ואפשר דככיפה לעולם היא נעשית לו"ה והשאר נעשה כטפל, והלכך בעינן שיהא כנגדה י' ועיי' לקמן], ובין בסתימה בעלמא כזה [18], אף שהפחות מגובה י' כל דאיכא באמצע גובה י' ברוחב ד' ש"ד.

שמתעגלת כלפי מטה, לאי איכא מיכוי בחלל הגבנונית, כ' מרז ז"ל סי' י"ב דמהני לקורה, ודימה כן לכיפה.

ובדליכא פס ש"ע"ג לכאו' הוה דומיא דכיפה דלמאן ללא בעי פס ואם אינו יורד תחת י', דמתחת ל' הוה כפיתחי שימאי, דהא אותו חלק הוה כאינו, וכקורה, ה"נ דבעי להכשיר אף הכא, ובחזו"א ע"א סק"י כ' להסתפק בזה, ומשמע מיניה דווקא כיפה שהיא המשך אחד וחטיבה אחת שייך לחשוב ככולה פתח, אבל הכא שאינו חטיבה אחת יך לפוסלו, וה"ה נר' דאף בזכה [21] או כזה [22] יך לפסול ללא שייך להחשיבו כחטיבה אחת, ואף לדעת המ"ב ללא פסול מדין פיתחי שימאי זכה"ג, אמנם במשכנ"י שפסל לא פסל אלא משום דבעינו פס יעווי"ש, ואף לדבריו ל"ע דמ"ט מעט יפסול דהא בודאי בעינו שיעור בזה, אולי בתל המתלקט או בג' טפחים.

אמנם אם מן הגד מהפרש כמש"כ בהג"א דהיינו בין הקנים באמצעון טפי יך לאסור בנתעקס ללמטה וליכא פס ש"ע"ג, וה"ה בנתעקס ללד לאי מן הגד פסול נפסול זכה"ג, וכ"כ בחזו"ב סי' ז' ס"ק ט"ו, ונסתפק אם בכמה שיעור עקמומיותו, ונקט בפשיטות דהיינו ג"ט מן המרכז של השליש או העיגול.

ובחזו"א נסתפק בדעת הטור דמהני כיפה מן הארץ אף בלא פס מה"ד זב' מזוזות נוטים באלכסון ונשקיס זל"ז כזה [23], או כזה [24] ואין ברגליה י'. וכ' ל"ע דלמא כל מש"כ בטור אינו אלא ככיפה שעושים פתחים כע"ז וטפי מיקרי צורת פתח בהכי, ואף דליכא חילוק ברור בין משקוף למזוזות אבל זכה"ג אין רואים שום חילוק

בגוונא דהקנה ש"ע"ג הוה באלכסון כזה [25] וברגליה איכא י' כ' בפרמ"ג דכשר, ובגרעק"א נסתפק בשיפוע גדול דיפסל מדין פיתחי שימאי, וכ"כ מ"ט הוה כפיתחי שימאי וע"כ ז"ל דהיינו כוונתו ללא הוה כפתח, אלא כפיראה, וכמש"כ מרז ז"ל להסתפק בדעת הטור, וז"ל דס"ל ללא בעינו לפס ש"ע"ג דאיל"ה במאי נסתפק, וקשה לומר דנסתפק באלכסון כזה שאף

זכיפה לא מיפסיל כגון פחות מתל המתלקט, ובחזו"ב כ' דזכה"ג יך לפסול משום דליכא פס, ובדברי הגרעק"א לא משמע, ואיה"נ דמדברי הרא"ם אין להוכיח מידי, דאייירי בקנה ישר, ובפשיטות ה"ה אף זכיפה כזה [26] שאל אחד והאל השני עגול וז"ע.

בענין מש"כ בחזו"ש לפסול משום הפסק לכאו' ז"ב, דזכיפה אין צורת הכיפה מגרעת ול"ד לפיתחי שימאי דמגרעת הפתח בחיוב, דאין דעיגול חיסרון דפתח, ואף דבעינו שמהפס יהיה מלא וכמש"נ לעיל, היינו דווקא לשוויה לפס שימשך למזוזות שלמטה, ואי"ז מדין מזוזה לאינו יכול לשמש כמזוזות משום שאין כנגדו שיעור פתח, ואותו חלק הוה כעין דין גוד אסיק, דאי"ז אלא לקשר את הפס למזוזות דאיל"ה הכיפה מסלקתה, אבל אי"ז מגרעת מזו"ה, ובחזו"ב סי' ז' ס"ק י"ד כ' להסתפק למ"ד דבקנה העליון לריך ליגע אי מיפסל כפיתחי שימאי בעל גובה י', וכ"כ במאי נסתפק דלכאו' כל פיתחי שימאי מגרעת מזו"ה אף שיך גובה י', כיון שהקנה העליון ג"כ לריך שימשך להפתח. וז"ע בזה. ולפי"ז פשוט דלדין דלריך ליגע כיפה לא תיפסול זה דל"ג מפיתחי שימאי.

ב. לדעת הריטב"א דיינא לפיתחי שימאי דבעינו שקפי, א"כ ז"ל דהכא זכיפה איירי בדאיכא שקפי עד למעלה, והאיסקופה גופה הוה כשקפי, דהכותל לא נחשב למזוזות אף אם יחקו אותו, ואף כן משמע דריטב"א שנקט ליטנא דהאיסקופה העליונה, והיינו החלק ממעל לכיפה שמשמש לכיפה ואינו חלק מן המזוזות, ולמש"נ לעיל דמזוזות המשמשות למקום פחות מי' ג"כ מהני למזוזה, וחילקנו שם בין כיפה לשאינו כיפה, נר' דאי"ז חילוק, וז"ל דלעולם הכיפה גופא מיחסרה משום דהיא עצמה נחשבת למשקוף, אלא דהוה משקוף גרוע, ואי"א להחשיב הכותל החיצון כעיקר כיון שהכותל החיצון בטל למשקוף העגול, אלא דאמרינן דכל החלק העליון הוה המשקוף.

וכדאתינא להכא י"ל דהיינו טעמא שאי"ז ליגע, דאי"א לחשוב את המזוזות שצד כחוקים עד המקום הישר שממעל לכיפה,

וא"כ נוגעים הם, משום שממקום שמתחלת להתעגל משם הוא המשקוף, אללא דהוה משקוף גרוע ווכסם שצפיתחי שימאי הוה משקוף, אללא הוה משקוף גרוע ה"ה להכא, והכא הוה מהני הפס משום שאין העיגול מצטל סם פתח מן המקום ההוא, וכל החלק העליון עם המזוזות שצדל נחשב למשקוף וול"ד למש"כ מרן ז"ל סק"י ככיפה כלפי מטה, דהתם מה שצדל אינו דבוק כלל לכיפה משא"כ הכא דדבוק ונעשה לחלק אחד, אללא עדל שאנו מגיעים לפס שע"ג עדיין אין המשקוף עשוי על מתכונתו, והפס שע"ג מכשירו, ואם היה צריך שיגע עי"ז לא נעשה לנוגע ממש, שאותו חלק לאית ביה חיסרון אינו נחשב לחזרו ולאחדו, לאינו גרוע מגוד אסיה, וכל טעם חיבורו היה מדיני גוד אסיה, ונר' דהיינו כוננת מרן שליט"א סי' ב' ס"ק...

ומש"כ בריתב"א לכו"ד אצוי ליכא ראויה לאי"צ ליגע משום דהוה מוקמינן לכו"ע ס"ל דחוקקים להשלים היינו כוונתו דבחוקקין להשלים נתבאר דהחלק הממלא חלל הפתח אינו מחסר מידי למזוזות שצדל, וממילא שייך להמשיכם כלפי מעלה ולחשוב את אותו החלק הממלא כחלק מן חלל הפתח, ואי"צ חלל ממש כדי להשלים לשיעור פתח, וה"ה אף לאיכא חלל, והגידון אם צריך ליגע נחשיבו לנוגע ממש, ומש"ה בגובה י' תו איכא למישמע דאף הם נוגעים כיון דחוקקין להשלים, אף דלהשלים לשיעור פתח לא ס"ל לרבנן דמשלימים היינו משום דלחלל לא משלימים ווכסם שלר"מ בג"ט התחתונים צעינן ד"ט כדי שלא יהא ארעא סמיכתא, ודו"קו"ן משא"כ לעשותו נוגע, והשתא דס"ל לאצוי לאין חוקקין להשלים וולא נתבאר מנ"ל הא, והיינו טעמא דרבנן משום שאין חלק זה מפריע לפתח מפני שהכל נחשב למשקוף, ומוכה מהא דאי"צ ליגע.

ואי הכיפה מן הארץ צעינן שיהא מילוי כותל מן הצד ובעינן שיהא פלימין לדעת הריטב"א, ועד גובה י' נחשב למזוזות וכולל עימו כל העובי, ומגובה י' ומעלה נחשב למשקוף, ובחור"ב כ' להוכיח לכיפה מן הארץ מהני, מר"מ דס"ל להכשיר משום חוקקין להשלים ואף להכיפה מחסרת מזורת המשקוף, אעפ"כ כשר

לר"מ אין חוקקים לייפות הפתח, וכפיתחי שימאי ללא אמרינן חוקקין, ה"ה להכא, וכל מאי דחוקקין הוא להשלים לחלל, ואי"כ מנ"ל לחדש פלוגתא בין רבנן לר"מ.

והר"מ ס"ל דכיון דאין חילוק בין המזוזות למשקוף א"כ מהיכן נימא דכל החלק העליון הוא המשקוף, ומנ"ל למימר לאין חוקקין אף למזוזות להחשיבם כנוגעים צ"ז, ווכ"ז אם ס"ל דבעינן לפס שע"ג או למזוזות, וכן אם נימא דס"ל לדעת הרא"ה דאף ר"מ ל"פ אם ליכא גובה י' ברוחב ד', א"כ מוכח דלר"מ חוקקין כדי לייפות הפתח, ועדיין ז"ע לפי"ז מ"ש מיפתחי שימא, וי"ל בזה.

ועדיין יל"ע לדעת הר"מ אי נימא דס"ל דבעינן לפס שע"ג, או לדעת רש"י והריטב"א, מה"ד בקשה שאפשר לחקוק בה פס ביושר וכן מזוזות ביושר אללא שצין מצפנים ובין מבחורן נראה כקשה.

ועיקר הטעם דלא מהני כיפה לדעת הר"מ ואף שיט לחוק, היינו משום דלחוק בין ללחי ובין למשקוף לא אמרינן דאי"ז כו"ה ורק כשרואים לחיים, אמרינן דממילא המשקוף עם הבנין שמע"ג נחשב לצורה הראויה לפתח, ואולי אף להיפך מהני כגון שע"ג ישר ובצל עקום ואיכא לחוק צדיו, ווכ"ז אם לדעת הר"מ צעינן פס, ובגשון הר"מ ז"ע, וא"ש לפי"ז מש"כ בחור"ב דבפס ע"ג העיגול לא מהני אא"כ הוא מלא, ובכ"ז מהני אף בצו"ה שמלא צפינותיו דאי"צ דווקא בעיגול, והעיקר דיהא מזוזת ביושר לחוק בגובה י', אמנם כזה [23] ז"ע אי מהני אף אם יש בה לחוק דווקא בעיגול שייך לדון דהפס משפיע על הכיפה להיהפך למשקוף משא"כ בזה שהפס עומד לחודיה, והוה כמש"כ מרן ז"ל לפסול כזה [19] אם אינו נוגע, ועוד שהאלכסון מסלק האיסקופה, דכל מאי דמהני בעיגול היינו משום שהוא מתאחד עם האיסקופה העליונה, וממילא אף העיגול משמש למשקוף משא"כ הכא באלכסון ביושר לעולם אי"א לחשוב החלק העליון כאיסקופה דהאלכסון מונע ממהשגה כזאת, והאיסקופה אינו כלום ללא החלק שתחתיו, דהוה הפסק, וז"ע תלמוד.

ג. ב' מרן ז"ל סי' ע"א ס"ק י"א לידות היוצאים מן הקנים באלכסון והגיה מעליהם הקנה בריחוק, לא מיקריא ע"ג, משום דלקורה אי"א להחשיבם, ומזוזה אינו בשביל שיחשב ע"ג המזוזות, וכ' שם דא"כ אף בב' קנים באלכסון עד הארץ לא מהני ליתן קנה ע"ג בגוונא שאינו נוגע בהם, משום דעריבין במשך שיטחי מזוזה ותקרה, יעויי"ט, ולכא"ל לדעת הר"מ א"ש דבריו דכיון דכיפה לא מהני בפחות מ' ע"כ שהשאר נחשב לתקרה, וא"כ נעשה כידות ישרות כזה [27], ואף בזה ז"ב מש"כ שאינם כתקרה, ומה שז' לפסול באלכסון ז"ב דליכא מאן דמכשיר לדעת הר"מ וע"כ דכוונתו לדעת הטור, אך לדעת הטור לכא"ל כל האלכסון נחשב כלחי, וא"כ מ"ט כ' בכה"ג [28] דהחלק האלכסון נחשב לתקרה דמ"ט לא נחשיבו כלחי.

וצ"ל דאף לדעת הטור אין לחשוב את האלכסון כלחי משום שאם תחברם יעשה כמשקוף, וא"כ ע"כ שמעורב באלכסון ב' תכונות אחד של לחי ואחד של משקוף, ואפשר לפרש דבר זה בתרי אנפי, או שהוא יכירה חדשה, והוא לחי ומשקוף יחדיו ודמנ"ל להצריך לחי ומשקוף לחוד אם נוצר צו"ה בלא לחי ומשקוף, אור"ד שפעמים הוא משמש ללחי ופעמים למשקוף הכל כפי הצורה וכן הצורך, דאם הוא בתוך י' א"כ אנו לבדינו נחשבו כחלק מן הלחי שכן כל הרואה מרגיש בזה שזהו החלק המתחם אותו מימין ומשמאל ואינו ממשך לע"ג, ונמצינו בדבאמת ככיפה כזה [29] אי"א להכשירו משום דהעיוגול הוא לחי, דאין לנו להחשיבו ללחי, ורק כשהוא מתאחד עימו אף שאין אנו יודעים היכן הלחי והיכן המשקוף בזה נר' לכל דהוה פתח, משא"כ בזה שגר' כמונח על המשקוף, ומנ"ל לומר שאין חלק מן העליון משקוף, ואף דהוה גובה י', אין בגובה די כדי לקבוע את הקשר, וה"ה בב' ציורים שז' מרן ז"ל.

ונמצא חמיר אלכסון בגובה י' מבישר בגובה ולחחמ"כ הוא נוטה כזה [28] או כזה [27], דכיון דאיכא גובה י' ביושר אם הוא יאריך את הקנה שע"ג עד כנגד הקנים שלמטה בודלחי דמהני משא"כ באלכסון מן הארץ גובה י' בזה איכא חיסרון במהות הלחי שאי"ז נחשב ללחי, אלא ע"י התחברותו עם הקנה שע"ג, וכשאינו

מתאחד עימו מה יועיל שיאריך הלחי, ומש"כ רש"י דמהני איסקופה העליונה משום שכיפה איכא גובה י' אף אם נפרש ללא צעינן חקיקה למזוזה וללא יהני מה שיחקוק וכמש"י סק"א כיון דלית ליה גובה י' במקום העיוגול וא"כ חסר קנה שע"ג, ז"ל דהאיסקופה מתחברת לקנים שלמטה ומתאחדת עימה, ואי"ז שתאחד אלא כנגד המשקוף, משום שכל העובי עם העיוגול נעשה לכיפה אבל כזה [30] נר' בפשיטות ללא מהני דהוה כזה [31], ואף לדעת הטור נר' ללא מהני ללא הכשיר הטור אלא בשהעיוגול מתאחד בצורתו הטבעית כעיוגול, או באלכסון ואף בזה נסתפק מרן ז"ל שם סק"ו, אבל ביושר גמור לא מהני, ור"ע בגדרי האלכסונים בזה, ולמש"י בסק"ב י"ל דכיון דהמזוזות החילונית הם המזוזות והעליונות הם המשקוף א"כ מתכשר שפיר בהכי, ואי לאו המזוזות החילונית לא הוה כשה, ועי' לעיל סק"א ודל"ה ע"כ מרן ז"ל מ"ש"נ בזה.

צו"ה באלכסון מהני וכמבואר באחרונים ז"ל ואינו שייך לכיפה כלל וצמ"ב סי' שמ"ז לא פסל אלא בשהקורה שע"ג רחבה מאוד, ואנו באים להעמיד הלחי אי"א לעשותו באלכסון משום שמה קובע אלכסונו דהגג רחב הרבה, וגם בזה ז"ע, אבל בצו"ה כ' בכמה מקומות להדיא להכשיר ועוי"ל דהתם מה שמהני לתקרה שע"ג להיות קנה לצו"ה היינו הפ"ת, אבל שאר הכותל לא מהני, וא"ש מאי דסתר דבריו.

אם הוה ככיפה כלפי חוץ מן המזוזות כ' מרן ז"ל לפסול משום צו"ה מן האד דהוה כידות, וצחו"ב נתקשה בדבריו דמ"ט נפסול, ותורף קושיתו דבגמ' מבואר דמהני צו"ה בקנה מגמי והדבר בזהו שהוא זז מעט ויוצא מבין הלחיים, וכ' שם דלא מצינו שאמרו שצריך להרחיב הלחי, ועוד מה יועיל הרחבת הלחי, ולכא"ל אם עשה צו"ה כה"ג, והוה קבוע כך קשה להתיר בזה דהוה כמון האד, וכעשה ידות לקנה העליון וחיבר הידות למזוזות, ואף בצו"ה כבידיעתא דמישן לא הותר אלא אם כל הלחי מלמטה הוה באלכסון, אבל אם מעל גובה י' הוה באלכסון לא התיירו בזה, והיינו מן האד, ואף מעט לכא"ל יפסול, אלא כשאנו באים לדון על נדוד, כיון שכל הצו"ה לא נשתנה בהכי אפשר דמהני, וצחו"א סי' ע"ז

סק"ו נר' שחילק בין תוך הקנים למחוץ לקנים וזוה באמת כ"צ מ"ש, ואפש' דבשקנים התחתונים רחבים בזה יותר אפשר להשיבו כחלק מן הפתח, אלכא כפתח מקולקל וזוה אם הוה רק נדנדו לית לן בה, אבל בשיואל לגמרי אף בנדנדו נפסול, ואפשר דעקום לגמרי גם מרן ז"ל יודה דפסול, ואולי עקום מעט אינו כלום, ובעינן ליתן שיעור לעקמומיות, אבל מה שיואל מן הלחיים מה יתן ומה יוסיף אם נימא דליכא שיעור, דע"כ אינו על הפתח, להפתח נקבע בלחיים, ואף שנקבע במקום הנגיעה בין המשקוף ללחי, אעפ"כ כל הלחי הוא תחום לפתח, ומ"מ בכל גוונו אף אם נקשר בכיפה ללחי, בין הלחיים מיקרי עד כנגד ארתו מקום שנוגע המשקוף והמזוזה, ודבין הלחיים הוה נמדד בלחי, אלכא שאין כל הלחי החשיבהו חז"ל ללחי לדינא דבין הלחיים, אלכא מה שממשש למשקוף, אבל הדבר נמדד בלחי ולא במשקוף].

נקטיה, דהא לר"מ לא סגי אם יש ברגליה ג' שנאמר אם יש שם רוחב ד' בגובה ג', שהרי בעינן גובה ג' הסמוכים לקרקע, וכמו למבואר ברש"י דבלא"ה הרי איכא ריעותא משום דהוה כארעא סמיכתא, ולהכי נקט אביי לשון אם יש ברגליה ג', דדוקא ברגלים בענין ג', ולא סגי בג' באמצע הפתח, ולהכי אף ברבנן נקט בלשון רגלים, ולא דוקא נקטיה, דה"ה אם יש י' ברוחב ד' דמהני.

לשון אם יש ברגליה יל"ע אם הוא מלמדנו לאיכא ביושר, או דאף בעיגול שייד לשון רגליה, ובר"מ דקאמר עלה אביי ואם יש ברגליה ג' יל"ד אם ה"ה דמהני בג' התחתונים דיהא בעיגול, ל"ש מלמעלה מג' דאמרין לר"מ דחוקקין ה"ה תוך ג' דסגי ברוחב ד', או"ד דאף ר"מ מודה דכיפה לא מהני, ורק היכא דליכא דין פתח בלא חקיקה בזה מהני חוקקין לתרתי גם להשלים השיעור וגם לומר שהוא ביושר, אבל בלא שיהא התחלה של ג"ט ביושר לא מהני כל עיקר.

וכשהקנה שע"ג נע ונד ברוח לכל אורך הלחי ואף במקום שכנגד הלחיים, לכאור' למש"כ בחו"ב סוכה סי' ג' ס"ק כ"ד דבמחילה שנעה ממקום למקום נפסל ארתו מקום, וממילא אף כל הרשות נפסלת דהוה כפרוזה במילואה לכרמלית, א"כ ה"ה הכא, אלכא שעדיין ל"ת מ"ש מחיאה אחת הנעה לרשות שלימה שנעה, ומדברי מרן ז"ל נר' שהקשיר אף בזכולה נעה ואף שדברי המחיה"ש לא נתבאר בזה, די"ל דכ"ד היינו בשחלק הפנימי נע, ומש"כ בשעה"צ ריש סי' פס"ג אינו מדברי במחה"ש, אלכא שכ' לדמות הדברים].

שיטת רש"י ר"ח רי"ף ורמב"ן (במלחמות) דמסוגיא דכיפה מוכרח ללא בעינן שיהיה הקנה העליון נוגע במזוזות, ומבואר דהוכיחו כן מחכמים דמהני בזה ברגליה עשר ביושר, ומבואר דס"ל דכיפה מהני ע"י החלק הישר שמע"ג המזוזות, וכמש"כ ברש"י שהעיגול מפסיק בין תקרה העליונה למזוזות, וברי"ף איתא שאין הקירוי שבשמי הכיפה מגיע לרגליה, משמע שהוא כנגד אלכא שהחסרון שאינו נוגע.

ומרן זללה"ה סי' ע' סק"ג כ' דלקדק מסתימות דברי הר"מ והטור שלא הזכירו תנאי זה, דע"כ דהמשקוף אינו התקרה העליונה שע"ג העוגל, ולפיכך פי' הדברים דלמ"ד דבעינן ליגע ה"ה שבכיפה איכא חיסרון שאין שמי הכיפה נוגע במזוזות, ואף שהוא מחובר עימהו מ"מ ה"ז נחשב כעשוי פירקי פירקי ודין לריד ליגע אי"ז נחשב לנוגע, עי"ש, והדברים ל"ב דמ"ט חיסרון זה אינו אף אם אי"צ ליגע, שהרי זה כמשקוף שאינו מגיע עד כנגד המזוזות, וועי' מש"כ חז"ר"א שם ס"ק י"א לחלק בין אם מחובר לשאינו מחובר, ואם לענין זה אי"ז חיסרון מנלן דלענין הא לריד ליגע הוה חיסרון (וביותר יש לתמוה

קיצ תשע"ו
ד. י"א ב', תנינא כיפה כו' ושזין שאם יש ברגליה עשרה שהיא חייבת, מדלל נקט ומודים אלכא ושזין לכאור' יש דלקדק דאי"ז הודאה דדין בעלמא, ואפשר דאם נימא דאף לרבנן לא מהני כיפה א"כ יש תקרה ישרה מע"ג הכיפה, א"כ איכא למימר דרבנן שזיים בזה עם ר"מ דאמרין דהתקרה שע"ג היא דמהני.

לשון ואם יש ברגליה יש דלקדק מ"ט לא קאמר ואם יש עשרה ברוחב ד', למשמע דליכא פסול בכיפה אף אם איכא גובה י' ברוחב ד', וכדעת הר"מ, אמנם איכא למימר דאגב ר"מ

זה, וסתיומות דברי הר"מ והטור יק ליישב שכן הוא סתם כיפה, וכן בגמ' סתמו בפלוגתא דר"מ וחכמים ולא פי' הא דבעינן לחוקק ופירשה אביי, והיינו משום שכן הוא מליאות הדברים בסתם, וכן נקט במשכ"י וכתו"ש דבעינן בנין ע"ג, והעומד לנגדינו הם דברי הגרעק"א שהביא להרא"ם, ודברי ההגה בס' תר"ל ס"ב אפשר ליישבו בדוחק, ועי'.

ובדעת המ"ב יל"ד למהר הביא בסו"ס ס"ב בשעה"כ לדברי המשכ"י לכיפה כלפי מטה לא מהני ובמשכ"י מבוחר שם לאחד מן הטעמים לאסור בזה הוא משום דהוה ככיפה והרי ליכא קנה העליון ביושר, וכדעת הריטב"א, ואמנם אפשר להמ"ב שהעתיקו היינו משום דס"ל דמשום שאר הטעמים שהזכיר שם יש לאסור, ועי', ומאידך העתיק לדברי הגרעק"א בס' ס"ג דבאלכסון מהני וז"ע שיעור האלכסון, דמשמע דהחיסרון הוא מלד פתחי שימאי, וכן בשעה"כ ס"ק י"א איתא דאם הקנים באלכסון דמהני, ואפשר דהתם מיידי בשאינו מתלקט, וז"ל דהקנים גבוהים ט"ו, ואפשר דס"ל לחלק בין אלכסון לעגול וז"ע.

וראיתי למו"ר הגר"א"ש שליט"א שקדקד מדברי העבזה"ק דמשמע מיניה דמיידי באופן שליכא בנין ע"ג ממה שהתחיל בדיו קנה מכאן וקנה מכאן דמהני וע"ז כ' דבכיפה שרי היכא דאיכא י', דמשמע דמיידי בעושה מזוזה ע"י קנים, אמנם ז"ב שהרי בהמשך דבריו ציאר דבאופן שבכיפה לא מהני היינו אע"פ שיט' בו כדי לחוק, וא"כ שפיר מבוחר מהו"ד דסתם כיפה יש בו כדי לחוק, שלא כ' ואף בגוונא שיט' בו כדי לחוק, אלא סתם דאורתו הכיפה שעליו הנידון אע"פ שבו יש כדי לחוק אפ"ה אסור, ועי'. וכן נקט מו"ר זללה"ה ס' ז' ס"ק י"ד דדעת הרשב"א עי"ש.

ומה שהר"מ והטור סתמו בזה מאחר שהגמ' סתמה, ובגמ' ע"כ דאיכא בנין ע"ג שהרי דנו אס חוקקין להשלים, ובר"ן איתא דרק מדברי אביי אנו למידים ללרצנן אין הטעם משום חוקקין, הרי דבסתמא הנידון הוא בכיפה שאיכא בנין עליו. ואפשר שסתם לו"ה של כיפה איכא

שהרמב"ן כ"כ פשיטא ליה מסברא לכיפה נחשב כאינו נוגע, ומנא כ"כ פשיטא ליה אס הטעם כמשנ"ת, ועי', ויש שמפרשים בכוונת דבריו, דהא אמרינן לר"ך ליגע אין הכוונה שהמשקוף לר"ך ליגע באויר הפתח, ואויר הפתח היינו מה שבין המזוזות, והכא איכא אויר שאינו שייך למזוזות בין המשקוף לפתח, ולהכי אי"ז חיסרון אס לא בעינן ליגע, וז"ע. ולשון תקרה העליונה שנקט ברש"י יתפרש על החלק העליון של הכיפה. ומ"מ מש"כ רש"י שהעיוגול מפסיק בין תקרה העליונה למזוזות ז"ב, שהרי אין הנידון על המזוזות גופא אלא האויר שבין המזוזות, וכן לשון עיוגול משמע שהוא מדבר על דבר גשמי, ולא על האויר.

ובריטב"א איתא להדיא דאין העיוגול נחשב לנו לא למזוזה ולא לכף אלא הבנין שעליו, ואמנם ביומא הביא שם לחד חי' דכיפה גופא מהני אף בלא בנין ע"ג עי"ש, ובתור"פ איתא דעובדי הקורה של העיוגול מפסיק בין תקרה העליונה ולמזוזות. ואחר שדברי הריטב"א והתור"פ מפורשים שהתקרה העליונה היא המשקוף, יש לנו ללמוד על הסתם מן המפורש, וע"כ דאף לשון רש"י והרי"ף שנוטים לזה יש לנו לפרש על דרך זה. וכן סתם במשכ"י ס' קכ"ג בזה דדעת הריטב"א, וכי' דעת הט"ז ס' רפ"ז ס"ק"ב שז' למסקנת דבריו לדעת הר"מ דהשליש העליון נמדד בצירוף החלק העגול של הכיפה, ולכאוף אס נימא דהטעם דלהר"מ מהני בעבד המזוזות ביושר משום שע"ז ניכר מה המזוזה ומה המשקוף, א"כ פשוט דהמשקוף הוא כל החלק שמתעגל, אבל אס נימא דאף להר"מ אין המשקוף אלא החלק הישר שמע"ג המשקוף א"כ דברי הט"ז מתבארים כפשוטם, ומאי דבהו"א נקט דאין מנטרף אפשר משום דס"ל דנחשב לאויר שבין הקנה העליון למזוזות, וז"ל דס"ל דבכה"ג אין החלק שם מנטרף לשיעור שליט העליון, ועו"ל דהכא בכיפה גרע מהיכא שהרחיק את הקנה העליון, ועי'.

ואחר שדברי הריטב"א והתור"פ מפורשים, א"כ יש לנו ללמוד מן המפורש על הסתם, שדברי רש"י נומים לדברי הריטב"א וכן לשון הרי"ף שנקט שמי הכיפה ראוי לפרשו על דרך

בנין ע"ג, שאין עושים כיפה אלא בתוך חומה או לפתחי בתים.

ה. ויש לרקק לשון ושון דנקטינן, ולא נקטו לשון ומודים חכמים לר"מ, ללכאוף אין כאן הודאה רק בדיו, אלא שיש כאן דמיון לדינא דר"מ, ואם דינא דחכמים כל מאי דמכשרינן היינו דווקא משום הבנין שע"ג, א"כ א"ש שזהו הדמיון לר"מ, שאף הוא לא הכשיר אלא ע"י הבנין שאחורי הפתח.

והשתא דמצינו לאיכא ריעותא בכיפה ללא מהני לכו"ה יס לברר לר"מ דס"ל דמהני היכא לאיכא דברגליה ג', דנמצא דנחלק על חכמים בתרתי, שהרי חיסרון לכיפה הוא חיסרון בצורה, וכשם שחוקקין לא מהני לפתחי שימאי כן ראוי לומר שאף לחיסרון לכיפה לא מהני סברת חוקקין, ואם לר"מ מהני בכיפה ע"כ דפליג על רבנן בתרתי חדא לכיפה מהני ועוד דחוקקין להשלים. שו"ר שאינו שהרי הר"ן והר"א שהביא בריטב"א נקטו דפלוגתא דר"מ ורבנן ברחב ד' וגובה י', וכל סברת חוקקין הוא טעם וסברא לתקן חסרון לכיפה ולא להשלים השיעור, ומשמע דזה פחות חידוש מלומר שחוקקין משלים השיעור, ועי'.

וצריך לבאר מה החיסרון של כיפה, שהרי מיירי (אף) באופן שרגליה ישרות בגובה י', ופיר ניכר מהו המזוזה ומהו המשקוף, ומה איכפת לן במה שהכיפה מעוגלת, שהרי הרבה פתחים עשויים ככה"ג, וברמב"ן בקושיתו על הרז"ה כ' כן מסביר דמינה מוכח ללא דעינן שהיה הקנה העליון נוגע, וז"כ דמנא פשיטא כ"כ דאי"ז נחשב לנוגע.

ומקודם יס להבין מ"ט היכא דברגליה איכא י' ביושר אי"ז נחשב שהוא נוגע, דכשם שהבנין שעליו נחשב למשקוף ה"ה שהבנין שבדלדיו ייחשב למשקוף ויחשב כאילו הם נוגעים, (וכן הק' מן זלכה"ה שם סק"צ), וברד"ה וחכמים כ' דטעם מה שהם פוטרים היינו משום שלמעלה דעיוגול הוא מיצר ואינו רחב ד' ואין פתח פחות מד' ברוחב, ע"כ, וכע"ז איתא בתור"פ ע"ש. משמע שחיסרון לכיפה היינו משום דלית ביה ד', לאם איכא עוד איזה

חיסרון מנלן לחדש כן ברבנן דלמא רק לעשות הפתח ד' אמרינן הכי אצל היכא לאיכא ד' ליכא שום חיסרון, ומנלן דאי"ז ליגע, וע"כ ז"ל דהיינו טעמא דרש"י לכיפה לא מהני היינו משום שכנגד החלק שאין בו ד' רוחב אין החלק הישר שמאחורי העיוגול משמש למזוזה, והיינו לכו"ע כיפה לא מהני, אלא לאם חוקקים להשלים ש"ד דאי"ז כיפה ואם אין חוקקים להשלים הרי ע"כ לאיכא כיפה, אלא שאין הכיפה ריעותא אלא הכיפה עצמה, אצל החלק הישר שמאחורי העוגל ה"ז מהני, אלא שהחלק שכנגד מקום שאין בו ד' אינו יכול להיחשב למזוזה ונמצא שיש כאן הפסק אויר בין המשקוף למזוזה, (ומ"מ אין הפסק זה דומה להפסק מדף שדן בזה בט"ז, ועי' חו"ב שכל החיסרון של הפסק דף הוא חיסרון מדין פתחי שימאי). אצל המשקוף שלכל אורכו הוא שוקף מע"ג מקום גובה י' ה"ז ש"ד.

ואם כנים הדברים נמצא דהיכא דהמזוזה ככיפה אי"ז מהני, אף אם יש שם מאחורי הכיפה כותל ביושר, דבפשוטו כשם שהכיפה לא מהני להיות למשקוף ה"ה שלא מהני למזוזה, ואף שבמשקוף אנו דנים שהתקרה העליונה שביושר הוא המשקוף מ"מ הכא אי"ז מהני, משום שהתקרה העליונה שהיא ביושר הרי היא משמשת אף כנגד מקום שאין בו גובה י', ונמצא שהמשקוף אינו כנגד הקנים אלא מסתיים באמצע הפתח. אם לא שנחלק בזה בין הקנה העליון דשפיר מצינן להכשירו אף כשהוא משמש כנגד מקום שאין בו י' לבין המזוזה, וז"ע.

ובריטב"א משמע לאיכא חיסרון בעצם לורת כיפה, וכן מבואר בלשון הר"מ בפ"י ממזוזה ה"ד שביאר הטעם למזוזה כמין כיפה שאין ברגליה י' ביושר ללא מהני היינו משום דאין לו משקוף, ומשמע מתו"ד לכל היכא דהוה מזוזה ביושר שפיר מהני כיפה למשקוף אף שהוא בעוגל, ומה שכשהוא מתעגל בתוך י' אינו מהני משום שאין כאן משקוף מחולק מן המזוזה, וכן ביאר בט"ז סי' רפ"ז סק"ג ע"ש. וא"כ ז"כ כיצד מוכח דבעינן ליגע, וז"ל דמה שמהני המזוזה ביושר אי"ז מהני אלא להחליט שמאותו החלק שמתחיל להתעגל הוא נחשב להיות שייך למשקוף, אצל עצם החלק העגול אינו יכול לשמש

רואים את המחירות שמאחורי העיגול, ה"ז כנוגעים ז"ז, ו"ל לחיסרון כיפה היינו משום דהכיפה דהיינו העוגל גופא אינו מהני לא למשקוף ולא למזוזה, ולמ"ד לרכיך ליגע אין החיסרון משום שהמשקוף העליון מנותק מן המזוזה, אלא החיסרון מפני שאין כאן תמונת א"ה שלימה, וחיסרון זה שייך אף היכא שיש כאן כיפה בין המשקוף והמזוזה לפתח, וכן ציאר מו"ר זללה"ה פס.

עו"ל לחיסרון כיפה היינו משום שלית בה ד' בקצה הכיפה, ואין חיסרון זה אלא לפסול את המזוזה שהם קובעים את עיקר א"ה, אבל המשקוף לא איכפת לו, וכל שיש איזה מקום שהוא משמש למקום ד' בגובה י' ה"ז מהני אף שצדדים אינו משמש לגובה י', משא"כ המזוזה כל שאינם משמשים למקום ד' אי"א להחשיבם למזוזה.

באופן שהתקרה ביושר והמזוזה בעיגול כזה [32], הגה דכה"ג יא מקום לדון שאינו א"ה לפתחא כהאי לא עבדי אינשי, אבל אם מהאי טעמא לא נאסור, א"כ לדעת הר"מ דהיכא דהמזוזה ביושר מהני משקוף בעיגול, כל היכא דאיכא תקרה עליונה מע"ג, א"כ ה"ה במזוזה יא להכשיר בהם כל היכא שאיכא כותל ביושר מאחורי המזוזה, וכ"נ מדברי הט"ז סי' רפ"ז סק"ג וכן דקדק מרן זללה"ה (ע' סק"ה) מדבריו עי"ש. וזוה י"ל דאף להריטב"א מהני ולהפוסקים דנקטו בדעת רש"י דמהני אף בכיפה מן הארץ כל שאיכא חלל י' ברוחב ד', הרי כ"פ דצכה"ג מהני. ואמנם י"ל דבעינן שיהא בו כדי לחוק בו מזוזה ביושר.

ולמ"ד לרכיך ליגע כבר נתבאר לעיל בזה עי"ש. ולדעת מרן זללה"ה ודעימיה לא דבעינן כלל תקרה ביושר, והחיסרון לאינו נחשב לנוגע היינו משום דהוה כפירקי פירקי, או משום שאין המשקוף נוגע בחלל של המזוזה, א"כ יל"ד אם חיסרון זה שייך גם בלחיים או"ד לאי"ז שייך אלא במשקוף, והיינו דהפתח נקבע ע"י המזוזה, ועל גבה דבעינן להניח משקוף, וכל שמרחיק מאותו מקום הוה ריעותא, כיון שכל אויר שמתרחק מהם אינו עיקר אויר הפתח, אבל לחיים

למשקוף, ולהכי היכא שכלו עשוי כיפה כיון שאין ניכר מה המזוזה ומה המשקוף לא מהני הבנין שמאחוריו להיות למשקוף ולמזוזה, אבל כל שניכר המזוזה ממילא מה שאינו ביושר אינו מזוזה, ושפיר מצינו להחשיב התקרה העליונה להיות משקוף, אבל מה שצדד הכיפה אינו כמזוזה שהרי ניכר מתוך אורתו שהמזוזה נסתיימו ממקום שמתחיל להתענג, ולהכי איכא ריעותא שהוא אינו נוגע. ובחזו"א סק"א כ' דבכיפה אין החלק העליון של הכיפה כנגד המזוזה, ומשום דהוה כעשוי פירקי פירקי עי"ש הטעם, ול"ב, ולמשנ"ת אי"ז לזה אלא הטעם משום שעצם הכיפה במהותו משמש גם למזוזה וגם למשקוף והוא גופא אינו מהני לרו"ה, אף באופן שניכר מהו המזוזה ומהו המשקוף, וכן פי' מו"ר זללה"ה סי' ב' סק"ק י"ד ד"ה וטעמא.

ובפוסקים (ב"י סי' רפ"ז ב"ח ט"ז פ"ד ביהגר"א). נקטו לדעת רש"י ללא כהר"מ אלא כל שאיכא חלל י' ברוחב ד' ה"ז מהני ואף באופן שהוא ככיפה מן הארץ כל שאיכא חלל י' ברוחב ד' ה"ז מהני לדעת רש"י, שכן רש"י ציאר דבדברי חכמים שהחיסרון צ"ה כמין כיפה היינו משום דליכא רוחב ד', מבואר לאין כלל חיסרון במה שאין כאן חיבור בין המזוזה למשקוף, (למאי דנקטינן לאי"ז ליגע), לאי"ז אלא שסה"כ יהא כאן מזוזה ומשקוף, והיינו שיקוף הרו"ה מג' רוחות. וברם בר"ן נקט להדיא ללא מהני אף היכא דאיכא חלל י' ברוחב ד', וע"ד רש"י דמשמע דמהני מהא דנקט בדעת חכמים שהטעם לפטור היינו משום שלית בה ד', כ' ע"ז הר"ן דחדא מתרתי נקט, כלומר מלבד מה שהמקום שכנגד העיגול אינו נחשב לפתח אלא עוד יא כאן חיסרון שאין רוחב ד'. וכן דקדק מו"ר זללה"ה מלשון הגמ' ושון שאם יא ברגליה י' כו' ומללא אמרינן ושון שאם יא פס גובה י' ברוחב ד', ש"מ דעיקר ההכשר הוא משום שיש ברגליה י' ביושר.

ואכתי אם נימא דבעינן בנין ע"ג ביושר אף לדעת הפוסקים דמהני כיפה מן הארץ, א"כ ה"ה דבעינן אף כנגד המזוזה שיהא בנין ביושר מאחורי המזוזה, וא"כ תיקשי אמאי מהני רק למ"ד לאי"ז ליגע, לאכתי עד כמה שאנו

זענין בנין ע"ג א"כ למ"ד דא"י ליגע ה"ז מהני, ולמ"ד דלר"ד ליגע יל"ד א"כ זכה"ג איכא ריעותא, והיינו דלהטעם דהחיסרון של כ"פ שחשבו כאינו נוגע הוא משום שהוא פירקי פירקי ולהכי א"י נוגע א"כ הכא כל שליכא בנין ע"ג לכא"ו הוה כפירקי פירקי וא"כ א"י נוגע, אבל יש מקום לומר דא"כ החיסרון לאינו נוגע היינו משום דזענין ליגע באויר הפתח י"ל דהכא נחשב כנוגע באויר הפתח, לאויר הפתח נקבע ע"י המזוזות והכא שהמזוזות הם כנגד כל העיגול א"כ נחשב ככולו נוגע בפתח, או"ד דהמזוזות שכנגד העיגול אינו נחשב למזוזות לענין זה שייחשב כנוגע באויר הפתח, ויל"ע.

ואם זענין בא"ו כמין כ"פ שיהא בנין ע"ג, א"כ א"כ א"כ הכא לא נכשיר א"כ יהא בנין ע"ג וכ"כ בזמכנ"י סי' קכ"ג. ולמ"ד דלר"ד ליגע יל"ד בזה דלכא"ו תלוי בטעמים שנתבאר לעיל, דלהטעם דכ"פ נחשב שאינו נוגע היינו משום שהחלק של המזוזות שאין כנגדו רוחב ד"ט אינו נחשב למזוזות, א"כ ה"ה הכא שיש כאן חלק מן המזוזות שאין כנגדו רוחב ד"ט, אבל אם נימא דכ"פ בעצמותה אינה נחשבת לא למזוזות ולא למשקוף, ולהכי כשכ"פ חולקת בין התקרה ש"ג למזוזות נחשב שא"י נוגע א"כ הכא לכא"ו מהני ואין כאן חיסרון שהוא אינו נוגע.

ולמ"ד דלר"ד ליגע הרי א"כ בכל כ"פ החיסרון הוא משום דכל שכנגד המזוזות ליכא ד' אינו בדין מזוזות, א"כ א"כ א"כ כ"כ כן שהרי במזוזות כנגד המקום שמתעגל ליכא ד' וממילא אינו בדין מזוזות וממילא א"י נוגע, ואם החיסרון של כ"פ הוא באורחו שיש כאן עירוב של מזוזות ומשקוף, ולהכי רק הבנין ש"ג הוא המשקוף, א"כ הכא שניכר מהו המזוזות ומהו המשקוף ולהכי י"ל שאין כאן חיסרון דכ"פ, א"כ א"כ למ"ד דלר"ד ליגע ה"ז מהני, ואם נימא שטעם שחשבו כאינו נוגע היינו משום דהוא פירקי פירקי או משום שזענין ש"ג באויר הפתח שבין המזוזות יל"ד זכה"ג א"כ נחשב כנוגע באויר המזוזות, שהרי לורת הפתח מכרעת שהמזוזות הם עד החלק העליון, או"ד דא"י נוגע באויר המזוזות, דמקרה הכיפה התחתונה ועד למעלה וכו' נחשב לשטח של המשקוף ורק מה שמתחתיו

באלכסון אין כאן ריעותא כלל, שכל שזינינהו הוא הפתח. ומ"מ למ"ד ללא זענין ליגע יש להכשיר וכנ"ל.

ובפשוטו כל הגידון דמהני תקרה העליונה היינו דווקא באופן שהוא נעשה כעין בנין אחד, ואז הכיפה נחשב כנוי לחלק הישר ש"ג, אבל בז' בנינים נפרדים לכא"ו אין מקום לדון שיהני, וכ"כ בחו"ב ס"ס, ולהכי כ"פ עגולה שאין בנין ע"ג, שהניח קנה עליון בריחוק ממנה מע"ג, א"י מהני, וה"ז בנידון ה"ט"ז דהפסק של תקרה בין המשקוף למזוזות הוה הפסק, ולדעת החו"ב ה"ז פסול מדין פתחי שימאי, (ונפק"מ ללא מהני לעשות נקב).

יל"ע א"כ בכל שיעור מועט של כ"פ נפסול, ומסתברא דבמעט לא מיפסל, וא"כ ריכיים א"כ ליגע מה השיעור בזה, ואפשר דשיעורו כעין מה שנתבאר דביציאתא דמישן לדעת רש"י שבת ק"א א' דכל שגובה ג' יש בו שיעור ד' דמהני, ה"ה הכא, דא"כ המשקוף ככ"פ הרי כל שגב' טפחים איכא חלל רוחב ד' ש"ד, וכן במזוזות א"כ בתוך ג"ט איכא חלל גובה י' ש"ד, ואמנם לא מצינו שיעור זה לענין תקרה, ורק לענין קרקע מצינו להאי שיעורא, ואמנם מצינו לענין שיעור ג' טפח במג"א (הוצא במ"ב סי' תרל"א ס"ק כ"ט) דמהני, ע"ש. ובחו"ב כ' דאפשר דשיעורו בתל המתלקט, והיינו כל שזמן היתר של הקשת לגג הכיפה יש יותר מחמישית מן היתר אז נעשה ככ"פ, ע"ש.

ה. **כיפה** כלפי מטה כזה [33], יל"ד דכה"ג אינו מהני כלל ללא עבדין פתחא כה"ג, ועי"ל דללא מהני משום דהוה ככ"ו"ה מן האד (ולשהיטות דמן האד הוה בין הקנים), ואפשר דאיכא דאיכא בנין מע"ג ליכא חיסרון דמן האד, ועי', ואכתי א"כ נימא דמהני יל"ד מסוגייתו א"כ מהני. וי"ל דזכה"ג לכ"ו"ע מהני א"כ למ"ד דלר"ד ליגע, והיינו להטעם דחיסרון דכ"פ הוא משום שיש כאן עירוב של משקוף ומזוזות, א"כ יל"ד דזכה"ג אין כאן עירוב, ודמיא לכזה [34] שכתבנו לקמן ס"ק ז' דזכה"ג ליכא חיסרון דכ"פ. ואכתי א"כ נימא דאין חילוק בין עגול כלפי מעלה לעגול כלפי מטה הרי למזן זללה"ה דכ"פ לא

ולמטה הוה פתח וממילא החלק העליון אינו נוגע בפתח שבין המזוזות.

ו. צו"ה באלכסון כלפי חוץ כזה [35] נקט מרן זללה"ה (סי' ע"א סק"ו) למהני, ומבואר דאינו בנידון לר"ה כמין כיפה ואף להר"מ כשר, ובכה"ג נר' גשרי אף למ"ד לרביך ליגע, ואף אם נימא דבמזוזות כמין כיפה והמשקוף ביושר דלא מהני הכא מהני, ונר' הטעם דלא לנו בכיפה אלא היכא שיט מקום לדון על האלכסון אם הוא מזוזות או משקוף ובזה פסלינו בכיפה, אבל כל היכא שהאלכסון נוטה באופן שמראה שאינו משקוף בכה"ג ליכא חיסרון במה שהוא באלכסון, ועי' לעיל במש"כ לדון דאף צו"ה כמין כיפה שנוטה למטה ליל"ד בזה דכה"ג מהני אף למ"ד לרביך ליגע עי"ש.

ז. ב' ב"ז דאם איכא הפסק מחינה בין הקנה העליון ולמזוזות דאינו מהני, ובאחרונים ביארו בזה לענינו שאף דאי"ל ליגע מ"מ ה"ז מהני כעין דינא דגוד אסיק, ולהכי בהפסק מחינה לא מהני, ועפי"ז כ' מרן זללה"ה להפסק ארעי מהני.

ויל"ד בלחיים באלכסון כלפי חוץ ואיכא הפסק באופן שגובה י' הסמוך לארץ אינו רואה את הקנה העליון, ובפשוטו בכה"ג מהני, ועפי"ז יל"ד היכא להלחי עשוי בצורה מדוכגת, וברם בכה"ג יל"ד אם מהני בכלל בכה"ג, ואף דאי"ז פתחי שימאי ממש מ"מ אי"ז פתח, ואמנם היכא דהוה לבד ג"ט זעג"ז למהני מ"מ אם הוא מעט

יולא אי"ז מהני, וגרע מצו"ה מן האד וכיו"ב, ואם נימא למהני יל"ד בנידון דהט"ז.

לחי שעשאו עב מלמטה ודק מלמעלה אם לית ביה ריעותא דכיפה לכאוי' ה"ז מהני, (עי' חזו"א סי' ע' ס"ק י"ח), ול"ג מלחיים באלכסון. ואי"ל להעמיד הקנה העליון מע"ג הלחיים, שאם נימא שכל נקודה הוא לחי מחדש, וה"ז כעשוי פירקי פירקי, ולכו"ע אין כאן חיסרון של מן האד, כיון שהמשקוף מונח ע"ג לחי י'. אבל כשהלחיים גופייהו נוטים באלכסון בזה לא מהני אלא"כ המשקוף מע"ג המזוזות שאז הוא מתחאד עימם, אבל אם הוא מונח ביניהם ה"ז כמון האד, ופסול.

ב' מזו"ר זללה"ה דלמש"כ דככיפה צעינן שיהא קנה ע"ג א"כ ע"כ דיט ליה שיעור, וכ' דאפשר להשיעור הוא תל המתלקט, (והוא חמישית מן היחז, ולפי"ז כ' דלכאוי' היכא דמעמיד קנים במדרון של תל בזה לכאוי' אין השיעור לפי היחז, דאם ניזיל בתר היחז נמצא דמעמיד במדרון תל שהוא מתלקט ט' מתוך ד', דאם הקנה העליון גבוה מעט מן הקנה התחתון ה"ז פסול דבכל שהוא הוא כבר נעשה טפי מחמישית מן היחז, וסיים בזה דאפשר דאיה"נ, ולפי"ז בכל פעם שעושים במדרון, אם הקנים בחלק העליון שלהם אינם שוים ל"ע מה השיעור שנאסור בזה מדין כיפה.

ובמדרון שהוא מתלקט יט כאן עוד ריעותא שאפשר שאף אם הקנים בחלק העליון שוים מ"מ יט כאן חיסרון שהמדרון מחלק.

סי' ה'

בענין פירצת מבוי ומבוי מפולש

ועוד הקשו דפירצה פחות מד' לאו פתח הוא, ולא עיילי בה אינשי, ועוד מ"ש בין שנפרץ בפס ד', לשנפרץ לאחר הפס, דבתרווייהו קממעטי בהילוכא, ובזה י"ל דשקא אינו פסול משום דאיכא עוד פתח, אלא עיקר פסול משום שמיך בתחילת המבוי איכא פירצה שמוסרת ומגרעת מן הפתח הגדול, וכל מי שנכנס למבוי, אינו מבחין שכאן הוא פתח המבוי, כיון שעדיין המקום פרוץ ואי"ל לבני מבואות לדור בהכי, והלכך גרע כח חשיבות הפתח, ורק לפתח הוה גריעותא, לאחר הד"ט שפיר אפשר לעשות פתחים הרבה, וכמש"כ רש"י ה' א', אלא שכן היכר של קורה אינו אלא במקום שברור לכל שהוא הפתח, ואז ניכר שהקורה מחלקת בין רה"ר למבוי, ומש"ה אחר שאיכא ד"ט עומד שפיר עבדינן פתחים הרבה בתוך הד"ט, וכן פירצה ג"ט פוסלת בהכי.

מוצ"ש שמות כ"ג טבת תשס"ד, ב"ב ת"ו
א. ה' א', איתמר משמיה דר' אחי ור' אסי אס יך שם פס ד' מתיר בפירצה עד עשר, ואס לאו פחות משלשה מתיר שלשה אינו מתיר כו', בטעם דבעינן פס ד' בראש המבוי כ' רש"י דבעינן הכשר אורך מבוי בין הקורה לפירצה לאיל"ה חיישין דלמא שקא פתחי רבא ועיילי ונפקא בההיא פירצה, ובטיל ליה פתחא קמא, ובטלה קורה ידיה, ואין קורה למבוי זה, וכן מתבאר בפשיטות לקמן י' ב', דאקשינן שם אדר' יהודה לאמר בפתח ט"ו דיעשה פס ג' ומרחיק ב', דניחוש דלמא שביק פתחא רבא ועיילי בפתחא זוטא, ותרכינן דלא חיישין דלא שביק איניש פתחא רבא ועייל בפתחא זוטא, ואקשינן מ"ש מד"ר"א וד"ר"א, ותרכינן דהכא קממעט והתם לא קממעט בהילוכא יעווי"ש, נמאינו דבד"ר"א ור"א איכא לכה"פ אף האי טעמא דשביק פתח המבוי, וכן פי' רש"י שם, אמנס אף בלא שביק פסלו משום דקממעט בהילוכא הלכך חיישין דלמא שביק פתח המבוי ועיילי בפירצה.

ובפירצה בק"ו ו' א' הקשו ברשב"א ובריטב"א לר"א ור"א דמ"ט לא פסלינן אף בפחות מד"ט, ות"י דניתר ע"י עומד שברוחב המבוי, ולכא"ל לפי"ד רש"י אי"ל לתרץ כן, דבגמ' י' ב' מתבאר דאף דאיכא עומד רוחב ד"ט איכא שביק דר"א ור"א, ובזה יך ליישב לדעת רש"י דמנ"ל דהתם איירי בשאיכא ג"ט פרוץ בכותל צפון דלמא הוה פרוץ פחות מג"ט, ונמשך הפירצה עד פחות מד"ט כותל מזרחי ושהוא העומד שלפני הפתח ללד דרום.

וברשב"א ובריטב"א הקשו לפי זה כמה קושיות, דהטעם דפסלו ר"א ור"א אינו אלא משום דאין כאן קורה ע"ג כותלי מבוי, ולאו משום דשביק פתחא רבה ועיילי בפירצה, וכן הק' בריטב"א ה' א', והוסיף ברשב"א דאף ברש"י שם הזכיר להאי טעמא, וכו"כ בריטב"א י' ב', ולכא"ל ג"ת היכן כ' רש"י שם כן, ואי ממש"כ שם דבטיל פתח קמא משום דבטיל קורה, ז"ב גס דקף י' כ"כ ברש"י, ובזה יך ליישב דמנ"ל דס"ל לרש"י דאיכא פסול דקורה ע"ג מבוי, אלא ס"ל דבטפה סגי או בשיעור אחר, לכיון דאיכא עומ"ר וליכא אחי אוריאל שפיר הוה מבוי כשר, ובחזו"א סי' ס"ה ס"ק ע"ד, וכן בס"ק נ"ה נר' שנקט ברש"י דהיינו טעמא משם שביק.

אמנם יל"ע שם בדברי ר"ה שנתבאר דס"ל דפסול פירצה הוא אף ד"ט, וברשב"א ובריטב"א נקטו דאף בראשו ה"ה הכי, וכן פשיטות דברי הגמ' שם מדלל אקשינן לר"ה מ"ש ראשו מזידו, וכמו שהקשו שם לר' חנו, וא"כ מ"ט ל"פ אף בפחות מד"ט משום דניחוש לשבקה, וה"ה שילה"ק לר' חנו מ"ט ל"פ בראשו

משום לאיכא שצקי, וקשה ליישב דבזה מהני עומד לרוחב המבוי ד"ט, וכן מוכח בגמ' י' ב' בתחילת מבוי דלא מהני, וי"ל לאיכא חילוק בין תחילת מבוי לסוף מבוי, דבסוף מבוי לא חיישינן לשצקי, וכמש"נ ברשב"א ובריטב"א י' ב', ודווקא ברשאן לא חיישינן לשצקי, אבל בזידו אף בסוף מבוי חיישינן לשצקי, משום דקממעט בהילוכא, ובתוס' ו' א' מתבאר דטעמא דר"ה משום שצקא, והדברים ל"ב.

ב. בריטב"א ביאר דעת רש"י דס"ל דבעינן תרתי לגריעותא דדר"א ור"א, חדא דבעינן קורה ע"ג כותלי מבוי וליכא, ועוד דשצקי פתחא המבוי ועיילי בפירצה, וכן הוא בריטב"א ה' א' ודף י' ב', ויעויין בלשון הריטב"א דנקט דבסוף מבוי בעינן תרתי לגריעותא, אבל בתחילת מבוי אף בחד מיפסל, ולכאור' ליכא למימר דבתחילת מבוי מיפסל בשצקא לחודיה, דא"כ הדרא קושין לדוכתיה דמ"ט אס נפרץ לאחר הפס ד', מבחוד הפס ד', אע"כ דבתחילת מבוי איכא חד טעמא דקורה ע"ג מבוי, והיינו טעמא דבסוף מבוי בעינן אף לשצקי, משום דחי לא שצקי כיון דעד עתה הפתח של המבוי היה צד מזרח, והורגלו ללאת משם, הרי בני המבוי מבטלים את מקום הפרוץ להיות כסגור, שהרי הם מכריזים ואומרים שעד פתח המזרחי מבואם משמש כמבוי, והפתחים שצדד כאינם, ורק כשצקי פתח המבוי ואזלי בפירצה, אז כל המקום הוא פרוץ ומייחסים לאותו מקום כנסתים המבוי קודם הפירצה.

ואקשינן בגמ' י' ב' על הא דר' יהודה דמהני עומד ברוח ד', ואף לאיכא עוד פירצה שנתקנה ע"י ל"ק, דלימא שציק פתחא רבה ועייל דפתחא זוטא, ולכאור' תיקשי דמ"ט חיישינן לשצקי דהא בריטב"א לעיל ו' א' כ' דאס איכא עומד ד"ט אף ברשאן המבוי מהני דלר"א ור"א, ובזה מהני אף בתחילת מבוי, דלא מצינו שיעור ד' אמות לרוחב המבוי, וע"כ דבעינן ד"ט בין בתחילת מבוי ובין בסוף מבוי, והא הכא דר' יהודה איכא ד"ט, וא"כ מ"ט ניהוש לשצקא, וע"כ ל"ל דנתחדש הכא לאיכא שצקא דפוסל אף שלא מדר"א ור"א, וכן יש להוכיח מדברי הריטב"א לקמן שכ' דמהני לאותו פירצה ל"ק

ואף חי שצקי פתחא רבא ועיילי בזוטא, ואי מדר"א ור"א מאי אהני לן קורה והא ליכא קורה ע"ג כותלי מבוי.

ולפי"ז בעינן אף לפסול מזידו של מבוי, דמ"ט ברשאן אחר הד"ט לזידו, וא"כ בפתחים שוים ובתחילת מבוי נפסול בזידו, דהא קממעטי בהילוכא, ובגמ' ו' א' מתבאר דמבוי עקוס ליכא שצקי, דהתם לא פסלו אלא משום פילוש, ואי משום שצקי הא מודה ר' חנן דפסול, וע"כ י"ל דמזידו שאני מרשאן, וקשה למימר דברשאן כיון דכנגד כל הכותל ליכא עומד משה"ל לא מהני משא"כ בזידו, ויותר נ"ל דשאני ברשאן מבזידו, דברשאן אמרינן דליכא תחילת מבוי שהל"ק משמשי, דבהמשך המבוי ליכא חיסרון מאי דשצקי פתחא רבא, משום דמבוי אינו נפסל בפתחים הרבה, משא"כ בתחילת המבוי דפוסל, וכדעת רש"י בדיו, ואבל צפי' הגמ' פליג וכמש"נ, וכל פירצה ד"ט שבתחילת המבוי, בין אם היא ברשאן בין אם היא בזידו פסיל משום שצקי, ובזה לא נפסל אלא ד"ט, והיינו טעמא משום שמגרעים הפתח הגדול, ונעשה המקום כפרוץ, ובטיל תיקון ל"ק, ואף לאיכא קורה ע"ג מבוי אי"ז מועיל לזינא דשצקי. – אמנם ל"ב דמ"ט מדמינן דר"א ור"א לשצקי דר' יהודה, דהא דר"א ור"א היינו טעמא משום דבעינן קורה ע"ג כותלי מבוי וליכא, ודל' יהודה איכא קורה כותלי מבוי, והיינו טעמא דמיפסל משום לאיכא שם פירצה על יד הפתח ומבטל שם פתח, ומהני בזה ל"ק, ועוד ילה"ק דבר"א ור"א פסול שצקי אף באיכא גידודי, משא"כ ברשאן המבוי דלא מיפסל ע"י גידוד, וכו'. – עוד יש להוכיח דס"ל להריטב"א דשאני ראשו מזידו, מלשון הריטב"א בריש הסוגיא י' ב' שכ' להקשות מן הגמ' ו' א' דמבואר דל' חנן מהני ברשאן בפיר' י', והק' דהא הוה הפירצות שוות, ולכשתידוק בלשון תמא"ל שלל הק' מבזידו וכמשה"ק ברשב"א, אלא מבזראן.

ג. וברשב"א פי' דעת רש"י דלאחר דחי' דלא אזיל איניש צפיתחא זוטא וצציק פתחא רבא, ס"ל דאף בזידו ליכא שצקי, ומאי דאקשינן מדר"א ור"א היינו למאי דסלקא מעיקרא להקשות לאיכא שצקי הקו דהא דר"א

ור"א לא חשו לשבקי, דהא אחר הפס ד' התירו עד י', ובהא תי' דהיכא דקממעט דהילוכא לא פסיל משום שבקא, דמינכר מילתא במאי דאזיל בהאי פיתחא משום שרונה לקצר הדרך, ואינו משום שבקי, משא"כ בראשון דלא מינכר מילתא דהא חז"א מ"א מקצר הדרך, והלכך דעינן לתי' דפתחא רבא וזוטא, והשתא נמינו תרי כללים לזיכא שבקא, חדא דכל שממעט דהילוך בין אם הוא פתחים שוים בין פתחא זוטא ורבא ליכא בזה שבקא, ועוד אף בגוונא דליכא מיעוט דהילוכא, כל שזהו פירעה קטנה מן הפתח ליכא שבקא.

מיפסל, ורק לחשק שבקי לא חיישינן, אמנם ברשב"א יל"ע בזה שלא הזכיר אלא תחילת מצוי וסוף מצוי, ומשמע דכוונתו לתחילת מצוי וסוף מצוי לאמרינן לעיל ה' א', והתם היינו טעמא משום גרדומין, ודכפ"י בתו' שם, וכן הוא בתורי"ד, ומסתברא כן, דברשב"א כ' עוד ליישב בלישנא דפתחא רבא וזוטא דהיינו פתח יטן וחדש, יעווי"ט, ולפי"ז ל"ב מ"ט בין התי' הא' לתי' הב', אבל אם נימא דבתי' א' היינו גרדומין, א"ש משום דנוקמיה לתי' ב' דהיינו טעמא משום דלא שבקי פתח שדורגלו בו, ונפק"מ בגוונא דשבקי ממס.

וב' שם דה"ה דהו"מ לתרץ לזיכא שבקי משום לאוקימנא לר"א ור"א דלא שבקי בזה רבים, א"נ דלאיכא גידודי, ועוד י"ל דה"ה דהו"מ לתרץ הכא תחילת מצוי והתם סוף מצוי, ופירוקא דבקיעת רבים ל"ב דמה ענין הא לזיכא דבקיעת רבים להא דלא ניהוש לשבקי, ואח"ל דהו"מ טעמא הוא דמאותו הטעם דלא אזלי שם בני רה"ר מש"ה בזולתי לא ניהוש לשבקי ווהרשב"א לטעמיה דס"ל דדינא דר"א ור"א היינו משום דבעינן קורה ע"ג כותלי מצוי, דאיל"ה אלא היינו טעמא משום שבקי, א"כ מנינו שבקי אף דלאיכא גידודי, דהא ר"א ור"א דלאיכא גידודי, ואעפ"כ איכא שבקי, יט לרחות דהרשב"א לעיל ו' א' פי' לזיכא דבקיעת רבים היינו שבקי המצוי מראים עצמם שרואים לסתום הפירעה, וא"כ הדרה קושין לדוכתיה דמ"ט ליכא שבקי, וי"ל דהיינו שמראים עצמם פי' עושים מעשה בחיוב, וזוה לא חיישינן דלמא שבקי, ולפי"ז הא לזיכא ב"ר וגידודי, היינו אף לר' חנו, דסוגיין כותיה ודכמ"כ ברשב"א.

ויל"ד דמנא פשיטא לראשונים ז"ל דבדק ו' א' איירי בסוף מצוי, דהא התם פירש"י דאיירי במצוי רחב כ', ואיכא עומד י' ופרוז י', ובלאיכא פירעה י' לכא"ו ל"ל דהוה מצוי רחב ל', ופרוז י' ועומד י' ופרוז י' וולדעת הרשב"א י' ב' דה"ה שמעת ל"ל דהוה עומד י' ופרוז י', ועומד ד"ט [או טפח] ופרוז י', דלא דן ברשב"א אלא משום דינא דתי' אוריא, אבל פשוט דבעינן עומ"ר, וכפשיטות סוגיין, ורק דלאיכא קורה ע"ג כל הפתח בזה כ' ברשב"א דסוף מצוי שאני, וע"ע ברשב"א בעבוה"ק מש"כ, וע"ע חו"ב סי' א' ס"ק ..., והדברים עדיין לא נתבררו לו, וז"ת, וא"כ הא איכא עומ"ר ולר' חנו לא בעינן שום תיקון וכמ"ש דבדק ה' ב', וי"ל דאיירי דהוה הרבה פירעות פחות מד"ט לזיכא שבקי, וליכא עומ"ר לפירעה י', ובעינן תיקון קורה ומש"ה הוה סוף מצוי, ועווי"ל דלאיכא גידוד לזיכא שבקי, וכו"ז שלא כדעת המ"ב דאף האורחים מאטרפים לעומ"ר, וז"ע.

ד. היוצא, דבסוף מצוי אף דפתחים שוים דעת הרשב"א והריטב"א דלא חיישינן לשבקי, ואי שבקי בזה דעת הריטב"א דפסיל, ודעת הרשב"א דסוף מצוי לא נפסל אף שבקי, אי איכא גידודי, ואו שפתח החדש אינו מיושר כ"כ באופן דלא בקעי בזה רבים, לא חיישינן לשבקי, ואף בתחילת מצוי, ובזה בפשיטות אי שבקי להדיא לכו"ע פסול, ול"ד לבקיעת רבים דאם איכא גידודי וז"ר לז"פ, משום דהתם הפסול הוא הפירעה, וליכא פירעה, הכא הפסול הוא השבקי פיתחא רבא, ושבקי איכא, והשתא

ומאי דתי' דאיכא חילוק בין תחילת מצוי לסוף מצוי כ"כ דריטב"א, והאי הכרח למימר כן משום דתיקשי מ"ט דר' חנו ו' א' דס"ל דמראשון ב' ואם אינו בק"ז, והרי הפתח שווה, והכא אמרינן דבפתח שווה איכא שבקי, ודווקא דפיתחא זוטא לא שבקי את פיתחא רבא, והלכך תי' דהתם הוה סוף מצוי והכא תחילת מצוי, ובריטב"א פי' דשאני התם שכבר הורגלו בפתח הראשון לגמרי, וגם הפתח החדש אינו מיושר כ"כ וכדמוקים התם דכלא בקעי רבים, ומשמע מיניה דאי שבקי פתחא רבא ועיילי בפתח הזוטא

לדעת הרשב"א איכא עוד טעם למנוע שבקא, היכא דקממעטי בהלכותא, ולריטב"א הא ליתא אלא טעמא אחרינא איכא ומסום לאחר ד"ט ואו ד"אן לא מיפסל המבוי ע"י פתחים הרבה, עוד איכא טעמא דמימנע שבקי, אי הוה פתח שאינו שווה, ואף בתחילת מבוי ללא שבקי אינטי פיתחא רבה ועיילי בפיתחא זוטא.

טעמא דר"א ור"א בין לרשב"א ובין להריטב"א הוה משום קורה ע"ג מבוי וליכא, ולעת הריטב"א לבסוף מבוי זעין אף שייכבו באותו פתח, לאיל"ה ליכא חיסקרון לקורה ע"ג מבוי וכן נקט בשעה"כ סי' קס"ה או' ב' אף אי"צ שייכבו ממנע, אלא בהשקש שבקי לחודיה פסיל, ור"א ור"א פסלו אף בדאיכא גידודי, וכדמשמע בגמ' ו' א' לאוקימו דלאיכא גידודי, ואף דר' חנן פליג, וכן נקטינן להלכה, אך לא משמע דפליגי בהא, ובריטב"א איתא לאף ר' חנן מוקים הא דר"א ור"א דלאיכא גידודי, וי"ע בזה.

ה. בטור סי' קס"ה פסק כר' חנן לפירצתו ב', והעתיק דינא דר"א ור"א, וכ' דאם נפרץ מראשו פירצתו בארבעה, ולכא' ל"ע דמ"ט פירצתו בארבעה, והא' אוקימנא בפירצה בק"ז, וליכא למימר דפסק כר"ה דהא' כ' קס להדיא דצ"דו ב' ואף בדליכא גידודי, ונתקשה בזה בב"י קס, ועוד הק' קס דמ"ט מדר' יהודה דדף י' א' דבהרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות, ללא חיישינן לשבקי, ושרי. ובמג"א קס"ב כ' ליישב דהתם הוה מתוקן בלחי, והלחי עומד בצד השני, והלכך הוה כלחי ע"ג כותלי מבוי, משא"כ בטור לאיירי בקורה, ומאי לפירצתו ב' היינו משום דמיפסל מדר' אמי ור"א דפסלו פירצה בראש המבוי, והוא ללא איפסיל בג"ט משום דבראשו הוה ב' מדר' אחלי, ונכמו שפסק הטור סי' קס"ג סכ"ח כדעת אביו הר"א"ש, ודבריו ל"ב, דמנלן לחלק דר' אחלי בין מראשו למאידו, ועוד דר"ה דפסל ב"ט ובפחות מדר"ט הכשיר היינו מדר' אחלי וכמש"נ בתור"פ ואולי הרשב"א והריטב"א פליגו, דנקטו בטעמא דר"ה דהיינו משום דזעין פתח חסוב, ואף אם כדבריו לאיכא חילוק, עדיין כריך לידע מ"ט אם עבד עוד לחי בצד שאינו פרוץ מהנה, והא' ליכא הכשר מבוי ב"ט, וכן ברבינו יהונתן כ' להעמוד ג"א

הוא הלחי, ואף התוס' דפליג ל"פ אלא שצריך להעמיד לחי אחר וכן הוא בירושלמי עי' גאון, ובעה"ק כ' דינא דקורה ולחי בחדא מחתא, נר' מדבריו לאיכא חילוק, וכן מורה הטעם שזיה, דהיינו טעמא דמיפסל פירצה משום שהמבוי פרוץ כולו בתחילתו, ואף משום טעמא דקורה ע"ג כותלי מבוי היינו משום דהקורה כריך לשמש למבוי, ורק עי"ז רואים את הקורה כהיכר, אבל כשעומדת בריחוק מן המבוי זיה אין הקורה משמשת למבוי, והמבוי עומד לעצמו והקורה לעצמה, ועוד דברשב"א ובריטב"א איתא דאם איכא עומד ד"ט בראש המבוי ומונה ע"ג אותו העומד הקורה, הוה כקורה ע"ג כותלי מבוי, יעו"ש, וזהו שלח כדברי המג"א, והקשה למימר דהטור מיירי בעומד פחות מד"ט, ועוד תיקשי דמ"ט השמיט הטור דינא דפירצה בק"ז, אמנם עי' ב"י בזה שהק' כן לדעת הר"א"ש.

ובט"ז קס סק"א כ' ליישב דברי הטור דמראשו ב' היינו היכא דבקעי ביה רבים, ושאני צידו דבסתמא אפשר להעמיד בדאיכא אשפה או גידודי, משא"כ בראשו שאין מאי אשפה וגידודי, והא' דר' יהודה דלקמן י' ב' היינו דווקא התם משום דהוה תחילת מבוי, וא"כ הוה כפתח, ולא שייך ביה ביטול פתח, ולכא' האי טעמא דמאי דהוה ביה קס פתח לא מיפסיל יל"ע ב', דבריטב"א ובברשב"א איתא דתחילת מבוי הוה טעם בהיפוך, דתחילת מבוי היינו סברא ליפסול, וסוף מבוי היינו סברא להכשיר, ובט"ז אנו מואלים סברות הפוכות, אמנם אדברי הריטב"א גופא קשיא, דבריטב"א נתקשה בדברי התוס' ו' א' במש"כ לחלק בין פירצה צידו דהוה ב' למראשו, ותי' דמראשו ב' היינו משום דפתחא הוי, אבל צידו לא הוי פתחא שאין דרך המבוי לעשות פתחו צידו יעו"ש. ולכא' נר' בזה דלשבקי פיתחא רבא, כל מאי דהוה פיתחא טפי, הוי ריעותא טפי, וכל מאי דהוה פירצה הוה מעליותא, משום דבפירצה ליכא שבקי, משא"כ לנידון דר"ה דפסיל משום דרבים צוקעים, כל דהוה פתח טפי, מיתכשר טפי, והדברים עוד ל"ב, ועוד מלינו בזה בחו"ב סי' א' ס"ק י"א בדברי הרשב"א בעה"ק דבפתחים שוים ליכא שבקי וסותר למש"נ בגמ' לאיכא שבקי, ותי'

לאיכא חיובק בין פתח שנעשה לשם פתח, ובין פתח שנעשה לשם פירצה, ועו"ק בכ"ז דבריטב"א וברשב"א הקשו בד"ה חנו למ"ט ליכא שבקי ותי' מייירי דלחית ביה גידודי, ובדליכא שבקי, וזהו סותר למש"כ הטור, וקשה למימר דהטור נקט לשון הגמ', וכוונתו דלאיכא שבקי.

ו. לטעמא דקורה ע"ג כותלי מצוי בעינו, לכאור' אי עביד לו"ה לפירצה שבדל ש"ד, דהיינו טעמא דנפסל משום שעדיין לא התחיל המצוי, לעדיין הוא פרוץ, אבל השתא לעביד לו"ה לא הוה כפרוץ, וכן מצואר לעיל ה' ה' למ"ד דהכשר מצוי בד"ט, ואקשינו עלה דהא בעינו ברו"ח פתוחים לתוכו, ותלמינו דהוה בק"ז, והשתא תיקשי דהא ליכא כותל ד"ט, וע"כ לרו"ה ש"ד, והיה מקום לדון דאף בלא לו"ה מהני, דהא רה"י עביד מחיתא ווכמבואר בחזו"א סי' ס"ה ס"ק מ"ה, ואף דליכא מחילות בין החצר למצוי, אפשר דא"י חיסרון ע"י מש"כ מרן ז"ל סי' ס"ה ס"ק מ"ו ועיי"ש עוד ס"ק מ"ט, ומ"מ אם איכא לו"ה בודלוי דמהני, וכ"ז ראייה אף לדעת הריטב"א דבסוף מצוי בעיני תרתי לגריעותא, ש"אני התם דהוה תחילת מצוי, ועוד דהתם איירי למ"ד דלא מחלקינן בין תחילת מצוי לסוף מצוי.

אך לטעמא דשבקי, לא נתבאר אי מהני לו"ה, דהא סוף סוף שבקי פתחא רבא ועיילי בזוטא, ובטל הקורה מן הפתח הגדול, וכן יל"ע לדין דליכא שבקא, בגוונא דהוה פירצה בראשן אחר העומד ד"ט, והוה פתחים שוים, דליכא שבקא כיון דלא קממעטא בהילוכא, והוה תחילת מצוי, ובפשיטות היה נ"ל דכל החיסרון דשבקי פתחא רבא היינו דווקא איכא דשבקי פתחא רבא ועיילי דפירצה דכל הנכנס למצוי מוצא מצוי שפירצה אחת מתוקנת בו והשאר אינם מתוקנים, ומש"ה התיקון מאבד חשיבותו, אבל אם כל הפירעות מתוקנות ליכא חיסרון דשבקי, ואף דאיכא עומ"ר י"ל דעומ"ר לא מהני לקרותו פתח, אלא דלהני לגדור הרשות, משא"כ לו"ק ולו"ה שמחילים שם פתח לפירצה, והיה לריך להועיל שם לו"ק, אלא דלא מצינו ב' פירעות בב' ידי המצוי שניתנים בלו"ק, ואף דמאי דפליגו רבנן עליה דר' יהודה שהתיר בב' כלדים בלו"ק,

היינו היכא דליכא עומ"ר, אעפ"כ לא מצינו לחדש בב' ידי המצוי בלו"ק ואף דאיכא עומ"ר, דהעומ"ר כמאן דליתא, אבל בלו"ה בודלוי דמהני.

ויש להביא לזה ראייה ממש"כ בריטב"א בדף י' ב' בשם הראב"ד דלאם תיקון בראש המצוי בב' הפירעות בלו"ק מהני בזה, וכ' דמהני אף אי איכא שבקי ממש, וכן מוכח ברשב"א ממש"כ דבסוף מצוי ליכא אחי אורח דמה"ג ומה"ג, ומהני קורה לפירצה כ' ע"י קנה באמצעותו, וכ"ז לגבי נידון דלתי אורח, אבל לגבי שבקי אף תחילת מצוי מהני, דהא התם ע"כ דאיירי דלאיכא פירצה ד"ט בעומד, וכגון עומד ח' ופרוץ י', דבעומד ח' איכא פירצה ד"ט, דלול"ה אלא דאיירי דלא הוה פרוץ, ואיכא קורה ועל כל הרוח וכנגד כל הי"ח אמות, א"כ כשנפרץ הוה תחילת מצוי, ומ"ט איקרי סוף מצוי, ורק אם איכא פרוץ ד"ט בתחילת המצוי במקום עומד הח', וגדל הפירצה בזה שפיר שייך למיקריה סוף מצוי, ואף דפתחים שוים מהני, ולא מצינו בזה חיוב, ואל תיקשי דהיאך מהני ב' קורות על ב' פירעות, די"ל דבאותו רוח שפיר מהני, ואף אם נקרא ב' פירעות, כיון דאיכא ג' מחילות שפיר מהני לו"ק לכל רוח ד', משא"כ בגוונא דמצ' רוחות גמורים בעינו לו"ק, דהתם הוה כליכא ב' מחילות, והשלים ב' המחילות ע"י לו"ק, ומכ"ז יש ללמוד דכ"ש דמהני לו"ה, ואף מצינו מהני, ובפשיטות אף לחיסרון דשבקי דר"א ור"א ג"כ מהני לו"ה [דלריטב"א מצינו דהגמ' דימתה הא להא] דחד טעמא הוא, ויש להוסיף דהא היינו טעמא דאיכא פסול דשבקי משום דכל הנכנס למצוי רואה עוד פירעות שאינם מתוקנות, והשתא שתיקון כולם ליכא גריעותא לפתח הגדול, ודו"ק.

עוד יש להוכיח דמהני לו"ה לר"א ור"א ממש"כ הראב"ד לעיל ו' ה' לגבי פירצה בק"ז דמהני לו"ה, ועיי"ש בתוס' רשב"א וריטב"א, והוכיח כן מהא דמצוי ניתר בד"ט, ולכאור' דפירצה בק"ז איכא שבקי, אמנם יש לדחות דהתם הוה פיתחא זוטא, וליכא שבקי משום דאיכא גידודי והוה פתח שאינו מיכשר, אמנם כ"ז אינו טעם לדחות לדעת רש"י לדעת רש"י מצינו מיפסל בשבקי, ואף באיכא גידודי, ואף בפיתחא

זוטא, אמנם לענת רש"י ממ"נ לא איירי במאידו, וכמש"נ לעיל ס"ק א' בד"ה וזפיראה, ועדיין כ"ע בכ"ז.

וכן מבואר בדברי ר' יהודה למבוי פרוץ כ', מעמיד פס ג' בריחוק ב' מן הכותל, וכן עושה בצל השני, וזפיראה י' מניח לו"ק ודיו, וזפשיטות כ"ט אם הפיראה י' סתומה למהני, ואף דהוה ב' הפתחים שב' האלדים שוים, אעפ"כ ליכא שצקי, ולכאוף כ"ט אר"ה, דהא בעומ"ר נסתפקו בגמ' אי מהני, ואף למהני אפשר ללא מהני מד' רוחה, ואף אם נימא דצחיקנו בראשו בעומ"ר דמיפסל מדרא"ל ור"א היינו דווקא דצחיקנו בתרויהוה בעומ"ר, לעומ"ר הוה כלחי לגבי זה ומשום דדיו לבא מן הדיו להיות כנידון, יעויין תוס' ה' ב' ק"ו, ול"ע בכ"ז לע"ע. משא"כ בצו"ה ללכאוף בעי להועיל, וכ"כ מרן ז"ל סי' ס"ה ס"ק ע"ד, ומנא תימא למש"כ בתפארת שמואל, להגיה מש"כ באר"ז והבא בהג"אן דדבר' יהודה אם איכא שצקי יתקן הפתחא זוטא, והגיה פתחא רבא, וכן נתקשה בגרעק"א בשו"ע ס"ג ל"ד מ"ט מהני לתקן הזוטא, ובלבד כ' כמש"נ לעיל, וקשה להגיה דברי האר"ז והב"י והשו"ע, וכן גירסת הב"מ והמג"א והריב"ש שבוברא לקמן בד"ה אמנם, עיי"ש.

אמנם צביה"ל ריש סי' סס"ה בד"ה אסור הביא דברי הב"מ בשם הריטב"א דלא עבד אר"ה בראשו דבעינן לחוש לדר"א ור"א, ואם לא יעשה פס ד' מיפסל, ובדברי הריטב"א עי' בחו"ב ס"א ס"ק י"א שדחה ראיתו, וכ' שכן מבואר במאירי דלא כהב"מ, וכדעת הב"מ לכאוף כן נחבאר במג"א שם סק"ד וכן הוא צריב"ט סי' ת"הו שנסתפק במבוארות שלנו אם איכא בהו דין חלך או מבוי ונפק"מ לגבי פיראה צאידו היכא דצקעי צ"ר, אמנם עדיין יל"ד לחלק בין דינא דצ"ר לדר"א ור"א, אך קשה ללכאוף אי מיפסל צפיראה דר"א ור"א אף בשנתקו בצו"ה בראש המבוי, א"כ אין לחלק בין מבוי לחלך, ואף אם נתקן בחלך בצו"ה, או בלחי ופס, או בעומ"ר דמיפסל צפיראה צאידו, וה"ה דמיפסל צפיראה בראשו אף אחר פס ד', אבל בצ"מ נר' שדימה דינו לדינא דהמג"א, ובמג"א חילק להדיא בין מבוי לחלך, וע"ע מש"כ מרן ז"ל סי' ס"ה ס"ק נ"ד-נ"ו, וס"ק ע"ד.

והשתא יל"ע במש"נ בראב"ד דמהני לחי צב' הפיראות אף אי שצקי צפיראה, דמ"ט ע"י העומ"ר גופא לא מהני, הא עומ"ר מהני לכל הרוח, וא"כ מ"ט לא מהני לצד אחד עומ"ר ולזה השני קורה וזבשלימא דהאי עומ"ר לא מהני מדין לחי, י"ל דס"ל כדעת התו' דבעינן לחי חוץ מן העומ"ר, אור"ד דלא הוה סמוך לכותל לכר"ע לגבי הפיראה שצינו לכותל, ובזה י"ל דאף דעומ"ר מהני כלחי, אי"ז שעושה היכר לפיראה, שאינו מיחד את הפיראה כלל אלא את הרשות, אלא דלא שני ליה לחז"ל היכא דאיכא מחיצה שמחלקת את כל הרשות לבין היכר דלו"ק שמיחד את מקומו, אבל השתא דאינו מייחד את כל הרשות, אבד ליה שם היכר דיליה, ואינו מועיל אף כנגד מקומו, אלא מדין מחיצה בעלמא מועיל, אבל פירכחו אינו מותרת, ואף אם תיקן חציו בקורה עדיין לא תוקן כל הרשות, אבל אם יתקן הפיראה בצו"ה ש"ד, וה"ה בחלך דיהני מאי דיתקן חציו בפס, וחציו ע"י עומ"ר, דהתם אי"ז היכר כלל, והוה כחציו תוקן כולו בעומ"ר, דבחלך פעולת פס ד' כפעולת עומ"ר.

בין למש"נ לעיל ובין לדעת הב"מ נר' דפסולא דר"א ור"א אינו פסול במבוי, אלא פסול

אם עבד אר"ה בראש המבוי, לכאוף ליכא ליחוס לדר"א ור"א, וכן אם עבד אר"ה בחלך מן הפתח ובחציו עבד עומ"ר אף בדאיכא שצקי לכאוף ליכא ליחוס לדשצקי, בין לטעמא דקורה ע"ג כותלי מבוי ובין לטעמא דשצקי, ללכאוף אר"ה הוה מחיצה גמורה, ואף דבעינן להסמיד לכותל אעפ"כ אין שאר הפיראות מחסרים הימנו, וה"ה צפשיטות אף בלחי החלך ובפס ד' דמהני מדין מחיצה, ואינם משמשים להיכר כלל, דאף אם נפרץ צאידו כלפי ראשו דלא מיפסל בזה, דכל טעמא דר"א ור"א אלא היינו אי בעינן היכר אבל איכ"ה לכאוף לא מיפסל, ולגבי היכר כל דהו מחסר, אבל לגבי מחיצות, לא מיחסר ע"י שאר המחיצות, וכן אם תיקן בראשו בעומ"ר אין לדון לפסול צאידו מדרא"ל ור"א ואמנם אפשר דאיכא פסולי אחרינא.

ממש"כ ברש"י דפסול ג' טפחים היינו משום
לחינו לבדו יעווי"ש.

ז. ה' א', לימא דר"א ור' אסי המפלגי כו' אמר
כך אבדי התם סוף מצוי הכא תחילת
מצוי, האי דינא דסוף מצוי ותחילת מצוי מצינו
בראשונים ז"ל בתרי גוויי אחרינא, דבריטב"א
וברשב"א נקטו כן לקמוי י' ב', דלגבי שבקי בסוף
מצוי חלוק מתחילת מצוי, דבתחילת מצוי איכא
טפי שבקי מסוף מצוי, ולעיל סק"ג ובר"ה
ובמאין נחבאר דהיינו טעמא דסוף מצוי חלוק
מתחילת מצוי, דהתם בסוף מצוי הורגלו בני
המצוי לילך דפתח הרגיל, ומש"ה לא חיישינן
לשבקי, אבל אי במציאות שבקי שם, צודלוי
נפסל, עיי"ש. עוד מצינו שם בתוס' בר"ה
ואלכעייס, לחלק בין תחילת מצוי לסוף מצוי,
דהקשו דר' אמי ור"א מ"ט מהני פירכא י' אחר
שעשה פס ד' שלם דנימא דחתי אוריאל דעלמא
ואוריאל דה"ג ומבטלי ליה, והי' דאם נחלק בין
סוף מצוי לתחילת מצוי אפשר דא"ש, וברשב"א
תי' כו', והתם אי"א לומר דאיכא סברא לחלק
בין סוף מצוי לתחילת מצוי, עו"כ ברשב"א לחלק
בין סוף מצוי לתחילת מצוי לגבי הא דתני לוי
דנעץ קנה במאנעיתו ודיו, כ' ברשב"א דאף
לדין אס הוה בסוף מצוי כגון מצוי כ' ואיכא
עומד י' ופרץ י', ונפרץ העומד, ונשאר קנה
באמצעיתו דמהני, דסוף מצוי שאני, אבל בתחילת
מצוי אמרינן דחתי אוריאל דמה"ג ומה"ג ומבטלי
ליה, ווהתם מייירי אף בלא תיקון קורה, דאי
בעינן לתיקון קורה א"כ הוה בתחילת מצוי, דמאי
דעביד שם קורה אינו כלום, ולא נחשיב לזה
כתחילת מצוי, ואולי דנפרץ שם ד"ט ותיקון
בקורה, ואח"כ נפרץ טפי, עויל"ע שם אי מייירי
דלאיכא עומ"ר, ובלשון הרשב"א משמע דאף
בפרמ"ר, וקשה למימר דמשום הוה סוף מצוי
מכשרינן בפרמ"ר, ואולי לא נקט ברשב"א
פרמ"ר, אלא על הקנה שנשאר נעוץ שבה הוה
הפרמ"ר.

ועי' בתורי"ד שנקטו בטעם דסוף מצוי דמהני,
משום הוה כגודומין, וטעם זה ל"ב דמאי
שייך גרדומין דדינא דרבנן, וכו"ד קמאי ז"ל היה
אפשר לפרש לישנא דסוף מצוי דהיינו דאי עיקר
המצוי קיים, והיינו שאנו ננים על פירכות שבסוף

דפתח, ונפק"מ אי ניתר בפס ד', דאי הוה פסול
במצוי, א"כ נעשה כחצר וניתר כתיקוני חצר, אבל
האמת דהפסול הוה דפתח, ואף לדעת הב"מ
דס"ל דאף אס תיקון צו"ה הדין כו', וע"כ ל"ל כו',
דב"מ מצבאר דבחצר לא מיפסל אס תיקון צו"ה
ואיכא פירכא צדידו, וכמש"נ לעיל ושכן מוכח
ב"מ ממה שדימה דכרו דלדברי המג"א
והריב"ש, ודלא כמש"כ מרן ז"ל, וע"ע לקמן דאף
לדעת מרן ז"ל כן הוא, וא"כ כל פעם שיהא
פירכא צדידו יותר ע"י צו"ה מדין תיקוני חצר,
ול"נ לאוקמיה דלאיכא בדווקא שיעור מצוי בין
הפירכה והילך, וכ"כ אס נימא דאף בחצר מיפסל
הצו"ה, דע"כ אי"ז טעם במצוי, אלא פסול
דפתח, ולדעת האב"ע צודלוי די"ל דהיינו
טעמא, משום דהא קמן דמהני צו"ה וה"ה דמהני
עומ"ר וכמש"כ מרן ז"ל.

בביה"ל סי' ס"ה ס"א בר"ה אסור הביא דברי
הגרעק"א דגריס בסוף סי' ס"ג
דיעשה צו"ה לרבה, וכ' דילמא אי"ז ראייה לדינא
דר"א ור"א דצו"ה נחשב כסתום, יעווי"ש, ויש
לבאר דכרו, דאע"ג דמייירי בשנפרץ ד"ט. באין
צו"ה בפחות מד"ט, וא"כ איכא שבקי, ולשבקי
ס"ל להגרעק"א דלא מהני צו"ה, דהא צו"ה
ס"ב סל"ד איירי לגבי שבקי, ועלה קאמר דלא
מהני צו"ה, אלא ל"ל דבתחילה סבר לדמות
חיסרון דקורה ע"ג כותלי מצוי, לחיסרון דשבקי,
ובזה קאמר דילמא דינא דקורה ע"ג כותלי מצוי
שאני, דכל הוה סתום מהני לזה, אבל לגבי
שבקי סבר דצו"ה ל' למימר דלא מהני צו"ה,
והשתא בין להרשב"א ובין להריטב"א פסולא
דר"א ור"א היינו משום חיסרון דקורה ע"ג כותלי
מצוי, ואף דלהריטב"א בעינן תרתי לגריעוה כבר
נחבאר לעיל דהיינו משום פסול דקורה ע"ג
כותלי מצוי, אך לרש"י דהטעם משום שבקי
באמת אין לחלק, ובזה תוסר קושיית מרן ז"ל סי'
א' ס"ק נ"ה שהתמיה על דברי הבי"ה"ל מדברי
רש"י ז"ל דכ' דהיינו טעמא דר"א ור"א משום
שבקי, ובמ"ב איזל כדעת הרשב"א והריטב"א
וכמבואר במג"א ושאר אחרונים, דהיינו משום
חיסרון דקורה ע"ג כותלי מצוי, ושזב דר' צו מרן
ז"ל בסוף הסימן בס"ק ע"ד, וכ' שם להוכיח

ובאור"ז מתבאר כדברי רש"י ז"ל, וכן נקט צ"י, מדהעתיק דברי רש"י כפשוטו, וכן נוטה דעת המ"ב.

שו"ד שבמאירי הביא פי' מגדולי הרבנים דס"ל דשרי להעמיד לכתחילה פס ד"ט, עיי"ש, וע"כ דהיינו טעמא כמש"נ לעיל, אך רובא דקמאי ז"ל לא ס"ל כן.

ח. ה' ב', אמר ר"ה בריה דר"י לא אמרו אלא במבוי ח', אבל במבוי ז' ניתר בעומ"ר וק"ו מחכ"ר, יש לבאר מ"ט בעיני לק"ו מחכ"ר, והא עד השתא לא מליני במבוי דמהני לו"ק אלא דהוא קולא במבוי, משום דאין בו תשמישי הגנע כחכ"ר, והא דר"א ור"א אי"ז אלא בתיקון לו"ק גופייה, דכדי שיתקו כראוי, בעיני שיהא היכר למבוי, וכשאר דיני לו"ק, דבעיני שהקורה תהא טפה, וככה"ג, אבל הא דהוא חומרא טפי שלא יועיל בפתחו עומ"ר מנ"ל, ובגמ' נר' דלר"ה דליכא ק"ו איה"נ ללא מהני עומ"ר, ודבר זה ז"ב דמנ"ל להדש חומרא ז', וז"ל בזה דמאי למבואר במתני' דקורה שהיא למעלה מכ' ימעט וכו' משמע דעיקר תיקונה בלו"ק, וכך הוא הלכתחילה במבוי, ועדיף טפי משאר תיקונים, ואף למ"ד קורה משום מחילה ועי' מהרש"א על תוד"ה שפירא, דמבואר דסוגיין איירי אף למ"ד קורה משום מחילה היינו טעמא דמהני טפי משום דהוא היכר, ולמדו מזה ואו שכך קיבלו למבוי כדי לתקנו כריך היכר דווקא, ומשום דמבוי אף ללא עבדין ביה תשמישי הגנע מהד, אבל מאידך כיון דהוא מקום כעין רה"ר, הלכך צעו חז"ל שיעשו לו"ק כדי לייחדו ולהבדילו טפי מרה"ר, ומחילות אינם מבדילות בין המבוי לרה"ר, אלא עושות את כל הרשות חלוק, אבל אינם מייחדות את הפתח גופא לחלק בין רה"ר למבוי, אבל בלו"ק מתייחס הפתח להיות חלוק מרה"ר, ומש"ה בעיני למילף מק"ו דאף שבועמ"ר ליכא היכר למקום הפתח, אבל כיון שלאחרו רשות איכא מחילה, שפיר עביד היכרא.

אך השתא ז"ב דנימא דהיא הנותנת, דמשום האי טעמא למבוי צעי היכר מש"ה לא מהני

הקמת המבוי, שעיקר המבוי עומד על תילו, ולא נחסר אלא משום פירלות, בזה נקטינן דמהני ד"ט, משא"כ בתחילת מבוי, פי' בתחילת בנין המבוי, שאנו צאים לדון כמה אורך המבוי בזה אנו צריכים לד"א.

וברש"י מתבאר דאם יש פס ד' במבוי, כגון שנסתייר פס ד', או עשה פס ד' במקום הפירצה סמוך לקורה, ע"כ, מבואר בדבריו דמהני לתקן הפירצה, ואף שנפרץ פחות מד"ט, וכ"כ בד"ה סוף יעווי"ש, ולכא"ו היה מקום לומר שכוונתו למש"נ לעיל, דסוף מבוי היינו שעיקר בנין המבוי קיים, ואין דנים אף בפירלות, משא"כ תחילת מבוי. וס"ל לרש"י דאף בתחילת בנין המבוי שרי לעשות בנין ד"ט, דמ"ש אם נפרץ פחות מד"ט ובא לתקנו, לבין שבא להעמיד בתחילה, אמנם בלשוננו נר' דהיינו דווקא בנפרץ, ולא צבא להעמיד לכתחילה, וכן יש להוכיח מדברי הרשב"א בחידושו י' ב' שהובא לעיל, דכ' דינא דסוף מבוי לגבי דינא דלתי אוריא, ושם ע"כ היינו טעמא וכמש"נ בתורי"ד לעיל משום גרדומין, ובעבוה"ק נקט כדברי רש"י, וכ' דיכול לתקן הפירצה, ועדיין יל"ע בדברי רש"י ז"ל מ"ט שרי ליה לתקן, ואפשר דהיינו טעמא דכיון דמקום זה שימש עד עתה למבוי, מש"ה שרי לן לתקנו, ומאי דנפרץ אינו מבטל לשם המבוי מאותו מקום, משא"כ בתחילת מבוי, שאותו מקום הד"ט שפרץ אינו משתייך למבוי, והמבוי מסתיים קודם הפירצה, מש"ה לא מהני אורח חלק להצטרף לכותל, ולפי"ז אם היה המבוי כשר ע"י לו"ק בלא שום פירצה, ונשבר הלו"ק, ונפרץ מזידו, ובא לתקן הפירצה ולהעמיד לו"ק, הוה כסוף מבוי.

ובתוס' פליגי ע"ד, וכתבו ללא מהני לתקן אחר שנפרץ הפס ד', והיינו טעמא דאם אנו דנים מדינא דגרדומין, א"כ אם נפרץ תו לא שייך לצרפו למבוי, ומיפסל ובעיני ד"א, ולפי"ד ק"ב לישנא דאם יש פס ד' מתיר פירצה עד י', דהו"ל למימר אם נשתייר, וכדברי התוס' יש לדקדק מלשון הר"מ והטור שנקטו לשון נשתייר, וכן דקדק מרן ז"ל סי' ש"ה סק"ו מדברי הר' יהונתן שהעתיק דברי רש"י, והשמיט מש"כ בד"ה אם יש פס ד', עיי"ש, אבל בעבוה"ק ובכ"י

עומ"ר, ומנ"ל לחדש למהני, דמהק"ו ליכא למילף לעומ"ר הוי היכר.

ויש לפרש לאף בחצר הו"א ללא מהני עומ"ר מאותו טעם ללא מהני במבוי, לאף דפס ד' בחצר מהני משום מחילה וכמש"כ בתוד"ה אינו, אין הכוונה למהני כעומ"ר, אלא עיקרו היכר אלא שתכונת ההיכר מהני ביסודו, ע"י שעושה תחילת מחילה, ומש"ה מהני אף ד"א, משא"כ במבוי שכל עיקרו אינו אלא להיות ניכר לכל, ולייחד את הפירכה למקום פתח, ומש"ה ככל שמרבה במחילה מחסר מיניה, אבל בודלאי שהכל מועיל משום היכר, ומש"ה אפשר דקסם שהלרכיבו היכר בלא עומ"ר ה"ה שהלרכיבו היכר בדאיכא עומ"ר, כיון שהפירכה לא נבדלת עדיין, ואין עליה שם פתח ואף דבסתם כשיש עומ"ר הוה פס ד', איכא גוונא לאיכא עומ"ר וליכא פס ד', וכגון פתח ז' ומחלה ואיכא עומד ג' ומחלה, וע"ע בתור"פ, ובחצר נתחדש למהני עומ"ר ברוח ד' ובכל הג' רוחות, וע"כ שנתבאר למחילה מהני טפי מלכו"ק, ונסתפקנו אם גם במבוי נתחדש כן, או דווקא בחצר, שתכונתו להיות פרוץ טפי מן מבוי, ובזה שפיר ילפינן ק"ו מלכו"ק שמהני במבוי שהיקלו טפי, מחצר שלא מהני ביה לכו"ק ואעפ"כ מהני ביה עומ"ר, ואף דהתם מהני עומ"ר בכל הד' רוחות, דיו לבא מה"ד להיות כנידון, ואין לנו למילף אלא על רוח אחת, ונמלינו מן הק"ו לעומ"ר במבוי תכונתו כלכו"ק.

ויעויין במהרש"א שהק' ע"ד התוס' שכתבו לעומ"ר לא מהני אלא ברוח א', משום דדיו לבא מה"ד, דנימא ג' רוחות יוכיחו, ונפרוד הק"ו, ותי' מש"כ בתוד"ה אינו, דכל שאי"א ללומדו מן הק"ו אי"א לפרוד מיניה, וז"ב דבתוס' לקמן בד"ה תאמר, הקשו דנילף ק"ו למהני פירכה י' במבוי, מחצר למהני שם פירכה י', ותי' היא הגותנת למשום שתיקנו בלכו"ק מש"ה מהני, והקשו דנפרוד היא הגותנת, ומש"ה שפיר הוה ק"ו, ותי' היא הגותנת לא אמרינן לקיים הק"ו, אלא רק לפרוד הק"ו, וא"כ ללמא לאף דפס ד' אמרינן הכא, ולפרוד הק"ו שפיר הוה פירכא, ולקיים הק"ו לא אמרינן, ומש"ה ללמוד ק"ו אי"א, ולפרוד שפיר הוה פירכא.

ובזה י"ל דהתם היינו טעמא דאמרינן דהיא הגותנת, אינו בהחלט, אלא לאפשר למשום למבוי נתקן בלכו"ק הוה קולא, ומש"ה עבדינן ליה חומרא, והא גופא אפשר דאינו, אלא דמאי דאמרינן היינו משום למבוי גופא הוה חמיר טפי מן חצר, ומש"ה ליפרוד פרכינן, אבל להעמיד הק"ו כל שאינו במוחלט היינו הטעם, לא מוקמינן להק"ו, משא"כ צפירכא דפס ד', כיון דפס ד' כל מהותו אינו אלא מחילה, ומוכרח כן משום ללא ילפינן להו בק"ו, וכל שאתה בא לפרוד שפיר טעינן ליה דלדברה נילף, ולית לך למימר בזה דהיא הגותנת, מש"ה אינו פירכא, דממ"נ או שאתה לומדו או שאינו פירכא, וה"ה במש"נ במהרש"א בעומ"ר מד' רוחות, דהתם או שאתה לומדו או שאין אתה לומדו ולא הוה פירכא, וליכא למימר בזה היא הגותנת, וע"ע חזו"א סי' ס"ה ס"ק י"א.

בתוד"ה ק"ו כו' אבל שיעיל עומ"ר מד' רוחות ליכא למילף דדיו לבא מה"ד להיות כנידון, ולקמן אקשינן דמה למבוי שפירכא ד', ובחצר פירכא ד', ולכא' מבואר לעומ"ר בודלאי מהני ואף מד' רוחות, ולא אקשינן מזה כלום, דהא התם אקשינן מפירכה ד', ובפירכה ג' לכו"ק, וע"כ לאיכא עומ"ר, דאילו"ה לא מהני כלל, דאי"א שנתיר מבוי הפרוד מד' רוחות ע"י מעט עומד, ופירכה פחות מד"ט ואף ר' אחלי לא ס"ל כן אלא ברוח ד', אבל מד' רוחות פשוט שאסר אם ליכא עומ"ר, ולא התיר אלא איכא עומ"ר. וא"כ מבואר לעומ"ר בודלאי מהני, וע"כ ל"ל דהא עומ"ר ליכא הו"א ללא מהני, ולכא' אף פירכה ד"ט היאך לחינן למסקנא למילתא דמהני, והא לא ילפינן להו לפירכה י' למהני בזה עומ"ר, והא דיו לבא מה"ד להיות כנידון וכמש"כ בתוס', וע"כ ל"ל לאף זה אינו בכלל הק"ו, ולא לנו בק"ו אלא כעין הפתח של המבוי דבזה איכא ב"ר ומש"ה בעינן להיכר טפי, וא"כ בכל פירכה כמותו שז"ב בעינן להיכר לכו"ק, וכיון ללא מהני לכו"ק מב' דלים, לא ילפינן להו מק"ו לכו"ק דיהני עומ"ר, וכן מוכח במהרש"א שנתבאר לעיל שהקשה דמ"ט לא פרכו דד' רוחות יוכיחו, דלכא' תיקשי דהא היינו פירכת הגמ', וע"כ ל"ל דהא דב"ר והא בלא ב"ר וכו"כ באו"ש.

המבוי שיהא סתום, ולמסקנא ס"ל דאי"ז טעם הפסול.

ט. ו' א', אמר ר"נ בר יצחק כוותיה דר"ה מסהברא, דליתמר מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולש, ושמואל אמר תורתו כסתום כו', נר' דאף לרב הוה כל מבוי בפני"ע, אלחא שכל מבוי מפולש לעצמו, דלטו משום דהוה ביה פירכ' נהיה המבוי כפרוץ לגמרי, אלחא ע"י העומ"ר לכו"ע הוה כב' מבואות, אלחא שכל מבוי הוה פרוץ, ועיקר פלוגתתם היינו בעומ"ר במבוי אי מהני, לרב עומ"ר הוה כלו"ק, דכל פירכא במבוי תיקנו שיתקנו בלו"ק, ואף דבעומ"ר מהני כמבואר ה' ב', אינו מהני אלחא מרוח אחת וכלו"ק, אבל אם תוקן בראשו בלו"ק לא מהני שיתקן מלידו בעומ"ר, ושמואל פליג בהא וס"ל דמן האד מהני עומ"ר, ודבר זה למד מסבירא ולא מן הק"ו שדף ה' ב', דאי מן הק"ו יליף נימא דליו לבא מה"ד להיות כנידון, ודעת מורי הזקן דאף לשמואל בעינן לחי בעקמומית ועי' לקמן הטעם בזה.

ולשמואל בנפרץ ביותר מן מתבאר דל הוה כסתום ונעשה כפירכא חכר, וגם בזה יל"ע אם ע"י פירכא י' נעשה ב' המבואות כא', או דהוה כב' מבואות נפרדים, וואפשר דאף איכא נפק"מ לדעת הרא"ש בגוונא שתיקן ב' ראשיו בלו"ק.

שם. ור"ח בר רבא שאני התם דקא צקעי בזה רבים, מכלל כו' משמע דלר"ה דמיפסל חד טעמא הוה, וקשה דב"ר לא מיפסל בראש המבוי, ומהני עומ"ר בראש המבוי, ובפשיטות אף אם תיקון חזיה בלו"ק מהני בחזיה השני עומ"ר, דל"ג מלו"ק, ואף דלר"ה ליכא ק"ו לא משמע בגמ' ה' ב' דהוה טעם הוא, דבגמ' דנוהו כפירכא לק"ו, ואם חד טעם הוא הו"ל למימר דמאינו איפכא ללא מהני עומ"ר בראשו.

ומקודם יל"ד אי פילוש חמיר טפי לשמואל, או"ד לכשם שמהני מן האד ה"ה דמהני בפילוש, וומשמואל אפשר שנקיש דלר"ח ב"א, ויעויין תוס' לקמן ח' ב' לגבי מבוי העשוי כנל, ובגמ' שם מתבאר דלשמואל מהני לו"ק לפתח הגדול, ולו"ק לפתחים הקטנים, וע"כ ל"ל

ומתבאר לחלוק טעמא דב"ר מפירכא בלידו, דבטעמא דב"ר היינו או משום שהפירכא בעי תיקון משום שרבים צוקעים בפירכא, או משום שרבים צוקעים במבוי ומש"ה הפירכא רכיכה תיקון, אבל כשאין רבים צוקעים בו מהני בזה עומ"ר, והכא טעמא אחרתא איכא, ונ"ל דהיינו טעמא משום דמבוי תכונתו להיות סתום וסגור, ולהיות פתוח ברוח ד', וחלל תכונתו להיות מובדל בכל הד' רוחות, ועבדינן ביה פירכא מכל ד' רוחותיו, וס"ל לר"ה דכל שאיכא פירכא במבוי, נגרע תכונת המבוי ומיפסל, ובתוס' מתבאר לחד כד דהיינו טעמא דמשום שתיקן בלו"ק מש"ה החמירו בזה שיהא על תכונתו, ויש לפרש בזה לכדי שיהא ניכר שהותר מבוי בלו"ק, ואינו חכר, מש"ה הכריכו טפי היכר שיהא על תכונתו, משא"כ אם נתיר בלו"ק, ולפי"ז אף אם נתיר בעומ"ר נתיר בפירכא בלידו ע"י עומ"ר ואם ליכא ב"ר, ובפשיטות אינו תלוי במה שלנו באחרונים בענין ב"ר אי מהני ביה לו"ק, וכן הוא פשיטות דברי התוס', ובריב"ז א"ל כתבו בלשון אחר לכיון שרוח ד' פרוכה מש"ה הכריכו שיהא סתום מג' רוחות, ועי' תור"פ, והכל על דרך אחד חז"ל, אמנם בתוס' מבואר כד שני דלילמא אי"ז משום הלו"ק, ונ"ל דהיינו טעמא בתכונת מבוי דמיפסל ע"י הפירכא, דאל"כ הוה מבוי פגום, ונפק"מ אם תיקנו בראשו בעומ"ר דהוה כענין תיקון לו"ק ומשא"כ לו"ה לאפשר דהוה סתימה גמורה.

שו"ר מש"כ מרן ז"ל סי' ס"ה ס"ק ט"ז, לגבי חכר שאורכו יתר על רחבו דמהני לתקנו בלו"ק, ונסתפק שם לגבי פירכא בלידו אי בד' או ב', וכ' שם דמש"כ בתוס' דהיא הנותנת משום דתכונת המבוי להיות סתום, אבל אם הטעם משום דתיקנו בלו"ק, אי"כ אף בחכר שאורכו יתר על רוחבה בעינן דיהא פירכא בד', אמנם בתור"פ מבואר דמשום הלו"ק שמתיר במבוי אסרינן פירכ' ד', יעויין"ש שהק' מ"ט כל עומ"ר מהני במבוי, ות"י דדווקא כשמתקן בלו"ק אז נקטינן דמיפסל בפירכא ד', אבל כשמתקן בעומ"ר הוה פירכא ב', וואפשר דהיינו מאי דס"ל בקושייתו, דטעם הפסול משום דתכונת

ב' רש"י תורתו כמפולג דהיינו לזכיר לשני פתחיו לר"ק, ובעקמומית לר"ה, ויש לדקדק לאי תורתו כמפולג מ"ט לא מהני בחד זד לר"ק, ובלידו השני לר"ה, דמ"ט נעשה המצוי עקום כז' מצבאות הפרזים לרה"ר, לאף אם נימא דהוא כז' מצבאות, מ"ט גרע מנפרץ למקום המותר, ובתוס' כתבו דהטעם דבעינן תיקון בעקמומית היינו משום שזכיר שכל מצוי יראו את כל התקונים, ולכאור' אם נחלק את המצבאות לשנים, י"ל דכיון דאיכא ז"ר ח"כ מאי אהני מה שנפרץ למקום המותר, להמציא המתוקן בז"ר פשוט ללא ניהר ע"י הבורק שבראש המצוי השני [אח"כ תיקון בז"ר שרי לסמוך על העומ"ר שצד ע"י לקמון, וה"ה אף למצוי שניתר בז"ר י"ל כן, דכל רה"י עושה מחיאתא לא מהני לגבי ז"ר, אח"כ הוא חצר, דלזו החצר עצמה מגרעת את הב"ר, דבחדר אין ז"ר פוסל, ואף בזה אם הוא מפולג גמור לא מהני.

אמנם עדיין יש לתמוה מ"ט דנחשיבו לז' מצבאות, דלטו מצוי ארוך מאוד שאין ניכר הבורק למי שעומד בצד אחד, וכן אם יש דברים אחרים המסתירים את הבורק, כגון עמוד גבוה כנגד הבורק ווהעמוד עצמו אינו לא מחיאה, ולא ראוי לז"ק, וככה"ג מי מיפסיל, שהרי עיקרו מצוי אחד, ומ"ט נחסר ע"י כד, וביותר תימה למש"כ ברא"ש לאף אם תיקון בז"ר ח"כ רשאי המצוי ס"ל לרש"י ז"ל דבעינן תיקון בעקמומית, דהא הכא הוא כמחילה גמורה, דלטו מי נימא דמצוי סתום מזד אחד, ובזל השני תיקנו בז"ר, דלזכיר אף תיקון בעקמומית.

ומצינו לקמן ח' א' לגבי ההוא מצוי עקום דהוי צסורא, לאף לשמואל לא אהני שם משום דהלחי שבעקמומית הוא לחי שניטל בז"ר, ופירש"י שם דאיידי במצוי עקום שבה לתקן רק אחד ממנו, ולא תיקון בראש השני כלום, וע"כ ז"ל כן דא"כ מ"ט פסיל לשמואל, דבפשיטות איירי שם דאיכא עומ"ר, דאי ליכא עומ"ר מאי מהני לחי, ואי איכא עומ"ר מ"ט בעינן לחי, וכפירוש ז"ל מלינו בתו"י ו' א' שכן פי' הסוגיא שם לדעת ר"י, וכן הוא ברא"ש [א"י ו' לדעת ר"י, ובתור"פ ח' א', ובאור"ז סי' קי"ב.

דאיכא עומ"ר במצבאות הקטנים בפתח שכלפי המצוי, וכתבו בתו' שם משמיה דר"ת וכן הוא בספר הישר למצוי העשוי כנדל היינו שפתוחים למצוי הגדול הרבה מצבאות קטנים מצ' לדליו, וכתבו שם דוהוא שאינו מפולג זה כנגד זה, לכאור' מצבואר דאיכא פסול פילוג אף לשמואל, דאי לרב מאי הוה הא לר"ה מחד, ולר"ק מאידך, ומאי איכפת לן אי הוה מפולג, ואף נפרש ללא כפירש"י, אלא דהז"ה הוה במצוי הגדול, ובקצה המצבאות הקטנים לר"ק מזל אחד ומזל אחד לר"ה, ויכפי' הרשב"א ו' א' גס בזה מאי איכפת לן אי הוה מפולג, דהא המצוי הגדול מתוקן בז"ר, והיינו דינא דמצוי מפולג דמהני מחד לר"ה ומאידך לר"ק, אע"כ דנקטינהו לשמואל, ומנא יז' ללמוד דפילוג דלית ביה ז"ר לשמואל חמיר טפי, ומיפסל, וכן איחא ברשב"א ובעוד ראשונים.

אמנם באור"ז סי' קי"ג הביא משמיה דרבינו שמואל לפרש ללא איכפת לן מאי הוה מפולג זכ"ז, מפני שהמצוי הגדול מפסיקו, ולכאור' ליכא לחלק בין איכא למצבאות הקטנים לבין ליכא, אלא כל מצוי שפרוץ מצ' לדליו הוה כשר לשמואל משום דאיכא עומ"ר מצ' הגלדים, ולפי"ז לאורך המצוי עדיין י"ל דמיפסל, דהיינו טעמא משום דכל הנכנס למצוי אינו נכנס כדי לזאת לזידו השני, אלא מינכר שפעמים נכנס ליפנות לימין או לשמאל, אבל באורך המצוי שפיר י"ל דמינכר טפי ומיפסל.

ובפשיטות פילוג לשמואל הוה פסול בז"ר לרב, ולפי"ז קשה לומר דהיינו טעמא דרב דאסר בז"ר היינו משום דאיכא פתח במצוי שאינו מתוקן הבורק, ואף שעומ"ר הוה כל"ק מק"ו היינו כל"ק דמהני מחד זד ולא מהני מצ' לדליו, וכן ל"נ דהיינו טעמא דשמואל דאסר בפילוג, משום דכנגד מקום הפילוג הוה פרוץ לגמרי, משא"כ כשאינו זכ"ז, והגר' דכשהוה זכ"ז טפי נר' כפתח משאינו זכ"ז, ומש"ה בעי תיקון לר"ק, וה"ה לרב אף בשאינו זכ"ז דאסר משום דנר' כפתח המצוי ומיבעי שם תיקון, והטעם דטפי נר' כפתח, משום שגר' שלכך הוא מיועד כדי שיקצרו הדרכ.

והשתא תיקשי מ"ט לא מהני עומ"ר, דהא לשמואל מבוי עקום מהני לר"ק מב' ראשיו, ויש לחלק בין מבוי עקום שנתקן בב' ראשיו, למבוי עקום שבא לתקן רק אחד מן המבואות, דאף דמבוי שנתקן מאידו ליכא למ"ד ללא יהני עומ"ר לשמואל, ולר"ק אינו מעלה בו מידו, אעפ"כ מבוי עקום שאני, שעושהו כעין מבוי אחד, ואף דנשאר בב' מבואות וכמש"נ לעיל, אבל לגבי העומ"ר מיפסל, ומשום דאית ביה ב' עומ"ר, הסותרים ז"ל, וכל אורת המבוי הוא על תכונה שמראה שאינו רוזה בעומ"ר, אלא רוזה להמשיכו לימין או לשמאל, ואינו רוזה לסתום הפירצה, וכ"כ מרן ז"ל סי' ס"ה סק"ה וסק"ו, וכ' שם דהוה דומיא למבוי עגול, ודבעיגול ליכא זוית שאפשר להחישבו כעומ"ר.]

ולפי"ז י"ל דהיינו טעמא דמורי הזקן שכ' רש"י, דס"ל לשמואל בעינין לר"ק בעקמומית, ולכאוו ז"ב דמאי אהני לר"ק בעקמומית, דאי קשר ע"י עומ"ר לר"ק מאן דכר שמייהו, ואי לא מהני, מאי אהני ליה לר"ק בעקמומית, דהוה כמבוי מפולש ללא מהני לר"ק מב' גדלים, ובזה י"ל דכיון דהעומ"ר הוה נסתר ע"י המבוי השני, והוה כמבוי עגול, וע"י שתיקנו בלר"ק בעקמומית, הוה כהפסק בין ב' המבואות, וכחילוק ראיות, ומש"ה מהני ליה עומ"ר, דכל מבוי אנו מחשיבים אותם לחוד, ובגוונא דאיכא פירצת מבוי מאידו, אף למורי הזקן לא בעינין ללאו, כיון דליכא סתירה לעומ"ר.

אך בדברי הרא"ש שכ' דבתקון בב' ראשיו ברו"ה כריך תיקון בעקמומיות, עדיין ז"ב, דמ"ט לא נחשיב כפרצו ז"ל, אמנם אם נימא כמש"נ לעיל דלעולם מחשבינן בב' מבואות, א"כ הוה כפרוץ מן הצד, וכל פירצה לריכה תיקון שיראו אותם בני המבוי, וכיון שתיקון בראשו ברו"ה מהני מאידו בעומ"ר, כמש"כ מרן ז"ל סי' ס"ה סק"ה, ומאי דלא מהני ביה עומ"ר, משום דהוה כמבוי עגול, והלחי הוה כחילוק ראיות, ומאי דמהני אינו אלא ע"י העומ"ר, ומרן ז"ל פי' באופן אחר, דהפירצה מן הצד אינו כפרוץ מן הצד אלא כמפולש, ומאי דמהני היינו הלחי, ולפימש"נ אי"צ לזה, אמנם לדעת האחרונים והב"מ ודעימיהו דס"ל דלא תיקון בראשו ברו"ה עדיין בעינין לתקן

מאידו, ולא מהני עומ"ר, וז"ע היאך יתקן, וי"א דבעינין ברו"ה וי"א דאף לר"ק מהני, וז"ע בזהו, בזה בעינין למימר דמבוי עקום הוה כמפולש מב' ראשיו, דהוה כמבוי עגול לעינין זה דמהני ביה לחי, וז"ע קצת היאך אזלינן בחר תרתי דסתרי, דמחד מחשבינן למבוי מפולש, ומחד הוה כב' מבואות, וז"ע. – וע"ע בכ"ז לקמן בד"ה במש"נ.

בביה"ל ס"ה ס"ב בד"ה כריך כ' דאם נפרץ מאידו פליגו באחרונים היאך מתקנו, ובפרמ"ג כ' דבלר"ק מהני, וז"ב דלפימש"נ לעיל לכאוו נר' דהיינו טעמא דב"ר דפוסל אינו אלא משום דהוה כמפולש באותו מקום, דבכל מקום שרבים בוקעים האריכו חכמים תיקון להיכר לכל העוברים בו כדי שידעו לחלק בין רשות המבוי לרה"ר והיינו טעמא דהחמירו בו, וכמבואר לגבי פס ד"א ללא מהני במבוי, עי' תוס' ה' ב' בד"ה אינו, (ובדעת רש"י עי' תו' רא"ש, וכבר איפלגו באחרונים ז"ל בדעתו), כדי שלא יבואו לטעות בין המבוי לרה"ר, דהוה דומה ז"ל במקאתו, והאריכו היכר לכל פירצה ופירצה, וכן הוה ליטנא דרב, שכ' דהוה כמבוי מפולש, ומש"כ רב דינו במבוי עקום, ולא השמיענו בנפרץ מאידו, היינו משום דשמואל, דאף דלאיכא ב"ר הכשיר, ואף ב"ר גדול כ"כ ומ"מ תיקשי דאם הוה כמפולש א"כ היאך מהני בפירצה לר"ק, הא הוה למקומו כמפולש.

וכשתיקנו בראשו ברו"ה בזה י"ל שפיר מאי איכפת לן היכן יקום הבר"ק, דשרינן לר"ק מצד אחד, ללא התיירו אלא ע"י ג' דפנות ולר"ק, והבא איכא ג' דפנות, ודופן אחד מתוקן בלר"ק, ואף ע"י עומ"ר מהני, משום דאיכא ק"ו, דהיכן שמהני לר"ק מהני עומ"ר וכמבואר ה' ב', ובמ"ב שם נר' דאיפלגו בזה הגר"ו והאבה"ע, וז"ב היכן מצא שאיפלגו כן, ללא נחבאר בדברי הגר"ז אלא דהוה כמפולש, וכגון שאם נתקן בלר"ק בראשו בעינין ברו"ה מאידו, אבל איפכא לא גילה לנו דעתו ז"ל ודעת הב"מ ז"ב, דמנ"ל לאסור בלר"ק מאידו, ומש"כ להוכיח כן משמיה דהריטב"א ז"ב כוונתו ז"ל.

ובחזו"א סי' ס"ה ס"ק כ"א נקט לעיקר כדעת האבזה"ע ונקט שם דאף פס ד' מהני מזידו, ואף אם אורס יותר מד"א וכו"כ בסק"ה, ובעוד מקומותו, וי"ב דהא דבעינן לתקן מזידו לא נהפך המזבי עי"ז לחא, דהמזבי נשאר על תכונתו, ובאמת אם עיקר הפתח הוא מזידו, צודאי נקטינן דהוא חזר לכל הדינים, ומ"ט יסתנה הדין בזה שמניח האו"ה בראש המזבי, וכן ל"ב מש"כ בס"ק נ"ג, בהא לזולתין בתר עיקר פתחו, וכ' שם שאם עיקר פתחו לרה"ר, והוא אורכו יתר על רחבו, וסתמו צו"ה, והשתא בא לסתום מן האד קוחס בפס ד', ולא מהני שם לר"ק, והתם הגידון אף בלא צ"ר, דהתם הוא פרמ"ר.

ומשה"ק מרן ז"ל ע"ד הב"מ ממזבי שנפרץ ציידו דלכא"ו בלא צ"ר לא מופסיל ואי משום צ"ר הא נתקן כבר צו"ה, יעווי"ש, לכא"ו יל"ע בזה, דלילמא היינו טעמא דפסול של צ"ר אינו משום דאזלי מזד זה לכד זה, אלא אפי' דפתח אחד יל"ד לגבי צ"ר, אלא דבזה איכא ק"ו, אבל ציידו לא מהני ביה עומ"ר ולו"ק, משום דהתם לא נתקן תיקון לר"ק, ואיכא צ"ר דפסלה, ומוכח מינה דס"ל למרן ז"ל דפסול דצ"ר היינו דווקא משום דהתם לא נתקן תיקון לר"ק, ואיכא צ"ר דפסלה, ומוכח מינה דס"ל למרן ז"ל דפסול דצ"ר היינו דווקא משום הפילוש, אמנם מהא דמזבי העשוי כנדל קנת יא להביא לזה ראייה, דברש"ב"א איתא דהתם לא איירי במפולג זכנ"ז, דאי הוא מפולג לכו"ע בעינן לו"ה מחד גיסא, ולו"ק מאידך גיסא, ולכא"ו לגבי המזבי הגדול אי"א להחשיבו כחד לענין צ' הפיראות שמימין ומשמאל, ובהא מהני לו"ה מחד ולו"ק מאידך, אמנם יא לחלק בזה, ודו"ק.

מאבד את תכונתו, והוא סגור ומיוחד, מן הרשויות שסביבותיו, משא"כ מזבי, ולפי"ז בעינן צ"ר משער לשער, אבל צרוח ד' לחודיה אין לפסול, וא"כ תיקשי מ"ט בעינן לק"ו לעיל ה' ב', דהא בסברא לא הוא לן לחלק בין מזבי לחא, וי"ל דלוי"ה"נ דאיכא הו"א דצ"ר מיפסל אף דפתח אחד לחודיה והאי טעמא נדחה מק"ו, והא נתחדש פסול אחר, דצ"ר שצקע מקנה לקאה, ובה ליכא ק"ו, אמנם עדיין אפשר לחלק ול"ע, ומנא מצוואר לעיקר כמש"כ מרן ז"ל ע"ד הב"מ, עיי' לעיל.

ויעוין בריטב"א י' ב' מש"כ בשם הראב"ד, דציידו [בלא צ"ר] למכשירי, ע"כ. משום דשבקי פתחא רבא ועיילי בזוטה, דאיל"ה הא הוא פיראה, מצוואר מדבריו דאם אזלי בהאי פיראה בני המזבי, אף דשבקי פ"ר לא מופסל, ואדרבה טפי יא להכשיר בזה, משאין עובדים בה כלל, ואף דעדיין רובא דעלמא אזלי דפתח הגדול, וכמש"כ מרן ז"ל, דאיל"ה הוא חזר, דפתחו ציידו, ואי"ז מזבי, דבתר הפתח העיקרי אזלינן, אעפ"כ משמע דאיכא דאזלי בה טפי מיקרי פתח, וע"כ דפסול דצ"ר, אינו משום שמשתמשים בהאי פתחא רבים, אלא משום שהמזבי מאבד מתכונתו, אם משתמשים בו רבים לעבור מזד לכד, וכן משמע בריטב"א שם שכ' לדברי התוס' [דף ו' ב'] שחילק בין ראשו לציידו, דבראשו פרצתו צי', וציידו ב', והק' בריטב"א שם דמ"ש, ותי' דדרך צי"א לעשות הפתח בראשו, משא"כ ציידו שאין דרך לעשות במזבי פתחו ציידו, ולכא"ו איפכא מסתברא, דאי היה דרך לעשות שם פתח, היה מיבעיא לפסול משום דליכא שם תיקון, אע"כ דכל דהוא פתח אין לפסול לר"ח צ"א, וב"ר טעמא אחרינא איכא, וכמש"נ.

בטעמא דצ"ר יל"ע מ"ש מזבי מחא, ולעיל ה' ב' ילפינן מזבי מחא דמהני עומ"ר צרוח ד', ופרכינן שם מחא דפירצתו צי' ובלא צ"ר ב' ד' דפנות, משא"כ מזבי שפירצתו ב', ותרכינן דאף מזבי פירצתו צי', ולכא"ו צ"ר ליכא בחזר וכמצוואר בחזו"א סי' ס"ה ס"ק ל"א, וא"כ תיקשי דנפרוד מה לחא דליכא צ"ר תאמר במזבי דאיכא צ"ר, ולכא"ו י"ל דחזר אף שרבים צוקעים בו, כיון שעיקר שימוש הוא ליחיד, לעולם אינו

היא דמזבי עקום ליכא עומ"ר לדעת הרא"ש משום דבעיקום הוא המזבי כמתעגל, לכא"ו ל"ב טובא, דהא בחזר לא מזינו דנקטינן דאם הוא עקום ליכא עומ"ר, וא"כ יא לתמוה מ"ש חזר ממזבי, וכן יל"ע דבגמ' אקשינן לר"ח צ"א מהא דרב דפסיל במזבי עקום, ולכא"ו מאי קושיא דלמא שאני התם דעקום שאני, וע"כ ל"ל דהאי טעמא דנר' כמתעגל אי"ז אלא טעם

זהיכר למבוי דבמקום דאיכא צ"ר ולא מינכר זהו התיקון הכריכו חז"ל תיקון דמינכר, ועומ"ר שקל לורתו ותכונתו שהוא למבוי השני אי"ז היכר, והלכך בעינן היכר אחר, וכן נר' מהא למבואר בגמ' דבגידודי ליכא חיסרון דבקיעת רביס, ומשמע דבהא רב מודה, ובכל גוונא, ובפשיטות אף לדעת הרא"ש דבתיקון צ"ר דבעי תיקון בעקמומית, ה"ה דאס איכא גידודי דמהני עומ"ר, ואף שני' כמתעגל כמקודם שהונח סם הגידודי, ולפי"ז בכ"מ דליכא צ"ר נוכל להכשיר ע"י העומ"ר.

ובמבוי כמין ח' לכאוו' גם איכא צ"ר, המבוי שצנג הח' לא מהני ליה עומ"ר ואף לר"י לא מהני עומ"ר בזה, לפימש"כ בתו"י לתרץ הגמ' בדף ח' ב' ולשמואל דאס לא תיקון אחד מן המבואות לריד תיקון בעקמומית, וה"ה בנידון דידן, אס לא יתקן ראשי המבואות לא יהני מאי

דאיכא סם עומ"ר, וכן לרש"י אף אס יתקן ב' המבואות בעי תיקון בעקמומית, אצל אי ליכא תיקון לא יהני בזה מידי, כיון דרגלי הח' מושכים העומ"ר ומבטלים אותו, ורק בדאיכא גידודי דליכא צ"ר נימא דמהני העומ"ר, אמנם מרן ז"ל נסתפק בזה טובא, עי' מש"כ סי' ס"ה סק"ו, דלרש"י בעינן ר"ה בעקמומית, ולכאוו' י"ל דלמבוי שצנג הח' כיון דהוא פרוץ מראשו וכל חסרונו אינו אלא דע"י הב"ר נהפך להיות כמבוי אחד, א"כ בזה מהני תרי לחיים ודיו, ורק למבואות שצרגלי הח' לריכיס היכר של ר"ה ולר"ק, דכל מאי דבעינן שיהא לכל מבוי היכר דל"ק ור"ה, היינו משום דלכולם הוא כפירצה מן הכל, אצל הכל הוא צראשו, וכ"כ במ"ב י' ס"ד ס"ק י"ג, וע"ע מש"כ מרן ז"ל סם ס"ק מ"א, וע"ב.

סימן ר'

מבוי עקום ומבוי שנפרץ מצידו ודין בקיעת רבים במבוי

שהוא כמקום שרבים זוקעים להכי הנריכו זה היכר), ומחילה גרועה שאינה מחשיבה את הפרצה לפתח, אינה עושה היכר, ואפי"ה ס"ל לרבדר"י דעומ"ר דהוה מחילה שמועילה לדי רוחות לחצר להכי שפיר נחשב למחילה שמהני במבוי, ומאידך ר"ה פליג עליה וס"ל דסו"ס כיון דליכא היכר בפועל אי"ז מהני.

ומבואר בסוגין דבבב"ר דעומ"ר דעומ"ר דעומ"ר, וכן צידו פרטתו בעשר לכו"ע, ויל"ד האם החילוק בין מבוי לחצר הוא בין מבוי שניתר בלו"ק לחצר שאינו ניתר בלו"ק, או"ד שהוא חילוק בין מבוי לחצר, והגידון בבב"ר שחורכו יתר על רחבו שניתר בלו"ק, ומאידך יל"ד במבוי שרחבו יתר על אורכו שאינו ניתר בלו"ק, וכן יל"ע דפרצה בצד מבוי האם הוא דווקא באופן שניתר בראו בלו"ק או"ד לאף היכר שניתר בעומ"ר כל שמהני ליה לוי"ק אסרו פרצה בצדו.

ובבב"ר היה ראוי לומר לאף מבוי שאינו ניתר בלו"ק איכא ריעותא בעומ"ר דבב"ר, ומאידך בבב"ר אף באותו חצר שניתרת בלו"ק מ"מ יועיל זה עומ"ר, דאם הסבירא הוא דבראש המבוי דלא מהני עומ"ר הוא כעין נידון דבקיעת רבים, א"כ היה ראוי שנחלק בין כל החצרות לכל המבואות, ואינו תלוי דווקא דתיקון לו"ק, ואמנם הגידון תלוי בנידון האחרונים דבקיעת רבים אם החילוק הוא בין מבוי לחצר או בין מקום הניתר בלו"ק למקום שאינו ניתר בלו"ק, אמנם מאידך יש סברא לומר דרק במקום שהתרו בלו"ק והיינו שהיקלנו בלו"ק שהוא דהיכר דהא סביבת הקולא שהיקלנו דהיכר הוא מהאי טעמא גופא שיס סברא אף להעדיף תיקון דהיכר מע"פ תיקון דעומ"ר משום שבמקום דבקיעת רבים תיקון לו"ק שהוא היכר יש לו מעלה טפי מעומ"ר. וא"כ הדבר תלוי בין מקום

יום א' כ"ב טבת תשע"ו
א. ה' ב', אמר ר"ה דבר"י כו' אצל במבוי שצעה ניתר בעומ"ר כו' מבואר דלולא דהק"ו היה ראוי לאסור תיקון דעומ"ר ברוח ד' למבוי, ואף לקושטא דמילתא משמע דלר"ה דלקמן דקאמר דפרצת מבוי צידו בד' דלדעתו ליכא להאי ק"ו ובראש מבוי לא מהני עומ"ר, ויש להבין מ"ט שלא יועיל עומ"ר. ול"ג לומר דסיבת החומר של עומ"ר הוא משום דהיא הנותנת דהיקלנו בלו"ק החמירו בעומ"ר, או לאחר שהיקלנו בלו"ק ומהני בלו"ק משום היכר לא היקלנו במחיצות גרועות שאין בהם היכר, דיותר נר' דנידון דעומ"ר הוא נידון עצמי ואינו תלוי דדינא דלו"ק, וואמנם כשאנחנו בפועל מתירים ברוח ד' בלו"ק שפיר יל"ד שנאסור באותו המבוי בעומ"ר, וממילא אף באופן שאינו מתיר בפועל אלא שראוי להתירו בלו"ק שגם בזה לא נחלק ונאסור).

והיותר נר' שהוא כעין נידון דבקיעת רבים דלקמן, דכסם שבקיעת רבים מבטל מחילה, ה"ה שבקיעת רבים מבטל עומ"ר, ואף שבקיעת רבים אינו אלא במקום שאיכא פילוש, מ"מ שפיר שייך לדון על בקיעת רבים דפתח המבוי, דמבוי הוא מקום שרבים נכנסים ויוצאים בו, ומאידך ל"ל דבמבוי איכא סברא שלא התירו זה פרצה שכל פרצה שרבים זוקעים בה אי"א להחשיב כסתום, ולהכי דווקא אם מקום הפתח גופא מתוקן בלו"ק, או דהיכר לו"ק דהא נחשב הפתח למתוקן, אצל עומ"ר דאין הפרצה נחשבת לפתח, אלא לפרצה שבטלה ברוח העומד, להכי היה ראוי שלא יועיל במבוי לולא דהק"ו.

וביותר למש"נ דתו' דפס ד' לא מהני במבוי, והיינו דבמבוי צעינן היכר (ול"ל דצעינן היכר מן הטעם דלעיל דכיון דהוה פתח של מבוי

שהיקלטו בלו"ק ובהא החמרנו להאריך היכר, לבין מקום שאינו ניתן בלו"ק שבהא לא הארכנו היכר, (דבפשוטו כיון שניתר צפם אם נימא דפס דינו משום מחילה ה"ה צמבוי שרחבו יתר על אורכו דמהני זה פס דהוא משום מחילה ואין צו ענין כלל בהיכר).

ואכתי צמאי דפרכינן מפרלה צד' להק"ו לכאור' ע"כ דס"ל דפרלתו צד' אף באופן שהתירוהו בעומ"ר, דאי נימא דרק באופן שניתר בלו"ק בהא פרלתו צד' א"כ ספיר י"ל דהיא הנותנת, ומה שייצבו צתו' דהיא הנותנת לא אמרינן לסתור הפרכא אי"ז טעם אם נאמר דפרלה צד' אינו אללא באופן שניתר בלו"ק. אמנם עדיין ליכא ראייה מה"ד צמבוי שרחבו יתר על ארכו, דבהא כיון שאי"א להתירו בלו"ק בהא י"ל דהוא כחלר.

ובריטב"א איתא דמבוי שרחבו יתר על אורכו שאינו ניתן בלו"ק דינו דמהני עומ"ר אף לולא הק"ו, ומאידך מצואר דבעינן לק"ו צמקום שניתר בלו"ק, (ואמנם לא נתפרש בריטב"א מה"ד צמבוי שאין צו"ח פתוחים לתוכו, ועי' מה שכתבנו לקמון), נמאל דאי לא אמרינן ק"ו א"כ חלר שניתרת בלו"ק דינה שלא מהני לה עומ"ר בראשה, ומאידך מבוי שאינו ניתן בלו"ק דמהני לה פס דינה שמהני זה עומ"ר, (וכן בדין ראוי לומר כן שאם פס לא מהני צמבוי, ואפ"ה צמבוי שרחבו יתר על ארכו מהני זה פס אף שלא מהני לה לחי, כ"ש דמהני לה עומ"ר, ודו"ק).

ולהריטב"א צחלר שניתר בלו"ק למאי דמצואר בדבריו דלא מהני ביה עומ"ר ה"ה דפרלתו צד' דאל"ה תיקשי דצחלר נימא ק"ו וליכא פרכא, אללא ע"כ דלמאן דלא מהני עומ"ר צרוח ד' צחלר שניתר בלו"ק ה"ה שפרלתו צד'. ויל"ע לשיטתו אם כל דיני מבוי תלויים צדינא לכו"ק, וכגון לענין דיני שיתוף וכיו"ב.

ואכתי יש להבין מ"ט מבוי שרחבו יתר על אורכו או שאין בתים וחלירות פתוחים לתוכו נהפך להיות דינו כדין חלר, וכן יש להבין צחלר שניתר בלו"ק מ"ט נהפך דינו להיות צמבוי כלל דבר, ובראשונים לקמון י"ב צ' הקשו מ"ט

צחלר מהני לו"ק הא ליכא בתים וחלירות פתוחים לתוכו. ואין לומר צמבוי שרחבו יתר על אורכו נחשב לפרוץ טפי, דא"כ נמאל דהוא חמיר טפי צמבוי שאורכו יתר על רחבו, וא"כ אדרבה היה ראוי לאסור צו טפי בעומ"ר, והיותר נר' צדעת הריטב"א דמבוי שרחבו יתר על רחבו הרי הוא כחלר ממש, ויש להבין הטעם.

והיה נר' דמבוי תוכנתו שהוא משמש כמעבר, ובעלמא אין עושים מעבר שהוא רחב הרבה יותר מאורכו, שצכה"ג אי"ז מעבר, אללא חלר צממנו מתפצלים עוד חלירות, וכן לאידך גיסא חלר רגילים לעשותו מרובע או רחבו יתר על אורכו ואם הוא נעשה באופן שהוא צר וארוך אי"ז חלר שראויה לשימוש כשאר חלירות, וה"ז נחשב כמעבר בעלמא לבתים, וכמבוי שפתחו לו בתים ואין פתחו לו חלירות.

ובראשונים י"ב צ' כתבו לחלק בין חלר הניתרת בלו"ק דלא צעינן לה בתים וחלירות לבין מבוי דבעינן צו"ח, דמבוי שהוא קרוב לרה"ר יותר מחלר צעי בתים וחלירות, והוסיף צזה לבאר בתורה"ש שם דחלר שהוא רחוק מרה"ר ולא צקעי זה רבים כ"כ היקילו זה טפי להכשיר צתיקון פורתא, משא"כ מבוי שהוא קרוב לרה"ר טפי להכי צעינן דוורים מרובים, ומשמע דחיסרון צו"ח הופך את המבוי לרה"ר טפי, וא"כ היה ראוי שצ"ש שלא נכשיר בעומ"ר צמבוי שאין צו"ח פתוחים לתוכו ק"ו מהיכא צצו"ח פתוחים לתוכו שלא מהני לה עומ"ר.

והן אמנם שצריטב"א לא נזכר דין מבוי שאין בתים וחלירות פתוחים לתוכו דזהו י"ל דאף הריטב"א מודה דדינו צמבוי לענין שלא נחיר צו בעומ"ר ובפרלת ד', אבל דעת נותנת שלא חילקו צזה, דבראשונים סתמו דתלוי אם מהני לו"ק או לא, ולא משמע שחילקו בין מבוי שרחבו יתר על אורכו דהוא כחלר לבין מבוי שאין צו"ח פתוחים לתוכו דהוא צמבוי שאינו ניתן בלו"ק, ובפרט למאי דמצואר דצמבוי שאין צו"ח פתוחים לתוכו דמהני ביה פס ד', וכ"כ דבסצרא הטעם דמהני פס ד' צמבוי שרחבו יתר על אורכו או שאין צו"ח פתוחים לתוכו היינו משום דלא צעינן היכר וממילא ק"ו דעומ"ר מהני.

דמהני בד' מחילות, ועי' בדבריהם לאין כוונתם דמהני פרטת מצוי בלדו זי', אלל כוונתם דמה לעומ"ר שהוא בחצר מהני מד' רוחות, למוכח דהוה מחילה מעלייתא טפי מפס ד', ודו"ק. והיה מקום לומר שכונת התו' לאל תלמד מכאן דמהני בקיעת רבים במצוי דומיא לעומ"ר דמהני בראשו, דדיו לב מן הדין להיות כנידון, וכסם שבו"ק לא מהני מצ' רוחות, ה"ה פתח שניתר בעומ"ר לא מהני מצ' רוחות, ולפי"ז לא לנו בתו' בפרטת שאין זה בקיעת רבים. ובה מיושב מש"כ תוד"ה תאמר דהיינו טעמא ללא יליף ר"ה לפרטת מצדו בק"ו מחצר משום שהיא הנותנת דכיון שניתר בבו"ק לא שרי בפרטת בלדו, וי"ב דמ"ט לא קאמר דיו לבא מן הדין וכדאמר לעיל, וי"ל לזה לא שייך לומר דיו, שאין היתר דפרטת בלדו דומיא דהיתר לכו"ק, אלל עדיף מיניה כיון דליכא בקיעת רבים, ודו"ק.

ב. הקשו באחרונים לאס נימא דבחדר ליכא בקיעת רבים א"כ שפיר מצי למיפדך לק"ו דמה לחצר לית זה בקיעת רבים תאמר במצוי דליכא בקיעת רבים, דהא כיו"ב פרכינן מפרטת בלד מצוי אס שיעורו בד'. ומן זללה"ה כ' לייסב דהא דבחדר ליכא בקיעת רבים אינו משום קולא או חומרא דחצר, אלל משום שבחדר לא שייך ענין בקיעת רבים, ובפשוטו הביאור בזה דחצר אף שרבים בוקעים הם חשים שהם בחצר של חבירו (וכן נ"ל במצוי שתיקון מצ"א בכו"ה ומלידו השני בעומ"ר, דבכה"ג כל הגכנס למצוי חש שהוא בתוך המצוי והוא מובדל מרה"ר) משא"כ במצוי שרבים בוקעים בו הם חשים שהם במקום שהוא כלידי רה"ר, וזה גופא מה שמגרע כשהרבים מתייחסים ומשתמשים במקום כבשלהם.

והנה יל"ע דא"כ כיצד ילפינן לעומ"ר ברוח ד', נימא דמהאי טעמא בחצר שרינן בעומ"ר ברוח ד' משא"כ במצוי, וי"ל דלמילף בק"ו שפיר מצי למילף, וע"כ כן הוא, שהרי לקושטא דמילתא דפס ד' ס"ל לתו' ללא ילפינן בק"ו, והוא מאותו הטעם שדריש סוגיין איכא הו"א ללא מהני עומ"ר ברוח ד' דמצוי דמאותו הטעם נקטינן למסקנא ללא מהני פס ד', נמלא דאף שאיכא סברא שברוח ד' למצוי איכא בקיעת

ובאמת בראש"א בתשו' (ח"ה סי' ר"ג) ביאר בזה דהיינו טעמא דמצוי לאין ברו"ח פתוחים לתוכו ללא מהני משום דלעולם בחצר דעבדינן ביה תשמישים לנועים בעינן מחילה טפי, משא"כ במצוי שאינו משמש לתשמישים לנועים דבהא מהני לו"ק, ולהכי היכא שאינו משמש לב' הצירות וב' בתים בכ"א ה"ז בע"כ משמש לתשמישים לנועים, ולהכי גרע, ולפי"ז מובן מ"ט היכא דליכא ברו"ח מלינן להקל ולהתיר בעומ"ר, דכיון שאין ברו"ח פתוחים לתוכו הרי ע"כ שנעשה כחצר, שמשמש לתשמישים לנועים, אמנם מאידך הדרא קושיא ללעיל דלכתא דא"כ חצר גופא שאין ברו"ח פתוחים לתוכה מ"ט שרינן בכו"ק.

ובפס ד' נקטו בתו' ללא מהני במצוי, ונתקשו בזה דלכתי ניכף בק"ו מחצר ונימא דאף במצוי מהני פס ד', ותו' דכיון דבעינן היכר מאי אהני לן פס ד', ואין לומר דהשתא פס ד' יוכיח דמהני בחצר ואינו מהני במצוי, שכן עומ"ר עדיף דמהני בד' רוחות, וכוונתם בד' רוחות דהיינו שבחדר הוא מועיל בד' רוחות, א"כ שפיר י"ל דפס ד' שהוא מחילה גרועה אינו מהני במצוי שהצריכו זה היכר, משא"כ עומ"ר שהוא מחילה טובה בהא מהני אף שאין זה היכר. ובדביון פרץ כ' דהא למצוי לא מהני פס ה"ז תקנ"ה, לכסם שתיקנו שמהני לו"ק במצוי ופס ד' בחצר, ובחדר לא מהני לו"ק, ה"ה דבמצוי ליכא מעליות לפס טפי מן הלחץ, ופי' לפי דפס ד' הוא תיקון גרוע, וכל מעלת פס ד' דמהני בחצר היינו דכותס מדין מחילה כעין תיקון של עומ"ר וגרע מיניה, ולהכי במצוי לא היה ראוי להתיר פס ד' כסם שלא ראוי להתיר עומ"ר, והיינו משום דליכא בקיעת רבים, ואף למאי דילפינן מק"ו מחצר דמהני בעומ"ר בראשו, מ"מ דפס ד' קים לן ללא מהני הפס במקום שלא מהני מדין לחי, דמעליותא דפס משום מחילה אינו מועיל במצוי, שסם בעינן דין פתח, ורק בעומ"ר שרי אף שאינו משווי לפרטת כפתח.

בתוד"ה ק"ו כתבו ללא ילפינן לעומ"ר לכל הד' מחילות דדיו לבא מן הדין להיות כנידון, והנה בריטב"א כ' דאדרבה דמאותו הק"ו יליף ר"ה בדר"י דפרטת בלדו זי' ק"ו מחצר, ועי' בתוד"ה אינו במש"כ בתוה"ד תאמר בעומ"ר

רבים, אפ"ה ילפינן בק"ו למהני עומ"ר, וכמש"כ בתו' לכיון דהוא מחילה גמורה שמהני בד' לפנות (בחל"ה) ילפינן מינה למהני אף ברוח ד' למבוי ואף שרוח ד' גרעה מחל"ה, מ"מ שפיר ילפינן בק"ו, אלא לעדיין לאו בכל גוונא נימא למהני, ולהכי פס ד' שהוא מחילה גרועה לא ילפינן בק"ו, וכן אם איכא פילוש י"ל דלא ילפינן בק"ו להתיר בעומ"ר, ומאידיך אי"ז פירכא לק"ו. והשתא אם נראה להתיר בעומ"ר אף בב' רוחות דבקעי רבים זה אי"א וכמש"כ כבר בתו' לדיו לבא מן הדין להיות כנידון, (וכמו שפי' לעיל ועי').

המבוי ולא הותר לו"ק ברוח ד' בסתם, אלא בפתח המבוי שרי בתיקון לו"ק, אבל בפרעה במבוי לא שרינן בלו"ק, וכיון דשביק פתחא רבא נמצא להמקום המתוקן בלו"ק הוא פרעה בעלמא. ולמ"ד ללא שרינן בעומ"ר ברוח ד' אכתי אם נימא דפרעה בראשו ב"י א"כ נמצא דאף דמדיו פרעה יש להחיר בראשו, אבל אחר שביק פתחא רבא נמצא שפתחא זוטא הוא פתח המבוי ואינו מתוקן לעומ"ר אינו מהני בפתח המבוי, ולפי"ז לא יועיל לתקן את הפתחא רבא בלו"ק, דאכתי הפתחא זוטא אינו מתוקן ללא מהני לה עומ"ר. ואם נימא דפרעה בראשו בד' דומיא דפרעה בלדו, א"כ כוליה סוגיין ללא כוותיה, דהא הכא מבואר דאי לא שביק ה"ז מהני, ואם פרעה בראשו בד' אף אם ליכא שביק אי"ז מהני.

והא דפרכינן מפרעה בלדו ב', היינו משום דפרעה בלדו הוא חיסרון בלו"ק, ואם נמצא היא הנותנת להחמיר במבוי א"כ שפיר הוה דחיה לק"ו שלא נלמד מקולא לו"ק, אבל כשאנו באים להתיר בעומ"ר מב' רוחות זהא ליכא היא הנותנת, ואיה"נ דהיה ראו למילף, אלא דאיכא דיו לבא מן הדיו. וכן לא אמרינן היא הנותנת לפרוך את הק"ו שלא יועיל עומ"ר ברוח ד' וכמש"כ בתור"פ עי"פ.

ובפשוטו לרש"י היכא דשביק לפתחא רבא לא מהני לתקן להפרעה הקטנה בלו"ק, וכן"ש דלא מהני לה לו"ק, דאכתי הפרעה הגדולה כיון דשביק לה הרי היא פרעה בלא תיקון. ויל"ע היכא דשביק את פתח המבוי בלו"ק ונפרץ בלדו השני כנגדו (בלד מערב) כל הרוח, (דאינו נחשב למפולג לכו"ה מחד ולכו"ה מאידך מהני, או באופן דליכא בקיעת רבים), אם נימא דמהני בלו"ק בלדו השני, או לכיון דהפתחא רבא הוא הפתח המתוקן בלו"ק לא מהני לתקן בלו"ק במקום שהוא אינו פתח המבוי.

ג. ויל"ד למ"ד ללא מהני עומ"ר בראשו ולמש"נ לעיל דהטעם משום דמיא לבקיעת רבים, האם אף בפתח מד"ט אמרינן ללא מהני, או"ד דומיא דפרעה בלד מבוי ללא דנו אלא בד"ט, וכן נר' טפי, ואף שליכא רחיה, לכו"ד לפרעה בלד מבוי, דהכא גרע כיון שהנידון הוא על פתח המבוי גופא, וזהא איכא בקיעת רבים טפי מפרעה בלדו (שהפתח נתקן בלו"ק, והפרעות לא בקעי רבים משום שהם פרואים למקום המטונף וכיו"ב), מ"מ יותר נר' לומר שתלוי בד"ט, וכל שהוא פחות מד"ט אין צו חיסרון להיות פרעה שלא נוכל להתירו בעומ"ר, ודו"ק.

ונר' דטעמא דשביק שפוגם תיקון לו"ק אינו אלא באיכא פתחא זוטא באתו הרוח, דהיינו שכל רוח משמש למטרה אחת, ואם שביק פתחא רבא הרי שהפתחא זוטא נטל את השימוש של הפתחא רבא וביטלו, אבל מב' רוחות אין פתח מב"א מבטל את הפתח של הרוח השני, שכל רוח משמש למטרה אחרת. ופרעה בלד מבוי אינו משום שמבטל תיקון לו"ק של הפתחא רבא, אלא משום דהוא פרעה שאינה מתוקנת ודו"ק. ואמנם למש"כ בחזו"א למבוי נקבע לפי הפתח העיקרי, ה"ה הכא שאם הפתח המערבי אינו פתוח אלא במקום המקולקל צטיט וטאה, דבכה"ג י"ל דלא מהני פס לו"ק, אבל כל שפתוח לכרמלית משמש למבוי כפתח אף שהפתח העיקרי בלדו המזרחי, מ"מ אם תיקן לד מזרח בלו"ק מהני לה לו"ק בלדו המערבי.

ד. י' ב', וליחוש דלמא שביק פתחא רבא ועיילי בפתחא זוטא, ברש"י פי' דאי שביק פתחא רבא ועייל בפתחא זוטא א"כ נמצא דבטל ליה תיקון לו"ק של פתחא רבא, וכעיי"ז איתא בדבינו יהונתן עי"ש. ואכתי למ"ד בעומ"ר מהני בראשו של מבוי (וכ"ש דפרעתו ב'), א"כ פתחא זוטא מהני משום דהוא מתוקן בעומ"ר, וע"כ דהחיסרון הוא משום שהפתחא רבא אינו פתח

שם, ומ"ק מדר"א כו' בראשונים מבואר דבר"א ור"א הגידון משום קורה ע"ג כותלי מצוי, ובפרט בק"ז ליכא ריעותא דר"א ור"א, וא"כ ל"ב מה ענין שבקי לדר"א ור"א, וי"ל ללולא שבקי הרי אף בר"א ור"א הוה מהני עומ"ר, לכיון דליכא בקיעת רביס דהא איכא גידודי ופרלתו ב'י, ועומ"ר נחשב לעומד, וליכא א"א, א"כ אין כאן חיסרון של קורה ע"ג כותלי, אבל אם שבקי פתחא רבא ועיילי בפתחא זוטא בהא אם הפתח הוא בתוך ד' ה"ז ריעותא לתיקון לבו"ק שבראשו, לכיון שאין כאן כותל מתוקן בלא פתחים בתוך שיעור מצוי, ור"א ור"א לאסרו אף באיכא גידודי גזרו, והיינו ע"כ משום דחיישי ללמלא שבקי פתחא רבא ועיילי בפתחא זוטא, וא"כ אף לנידון לידן מ"ט לא ניהוש לה, וע"ז תי' דיג חילוק בין מראשו לנידו, וש"ר שכעיי"ז כ"כ בריטב"א ע"ש. ולפי"ז נמצא דהיכא דאינו פרעה בק"ז אלא פרעה בראשו כשם שלנידון לידן לא חיישינן לשבקי ה"ה לדר"א ור"א לא ניהוש לשבקי, ואי איכא גידודי אף בליכא ד"ט בין הפרעה לקורה ה"ה דשרי, ופרעה בק"ז שאני שהוא גם בלידו.

ובחצר פשיטא לגמ' דמהני עומ"ר בין ברוח ד' ובין בד' רוחות (לכה"פ אם ליכא ב"ר), ועי' חז"א (ס"ה ס"ק י"ב) דילפינן לה בק"ז מפס, ונתקשה בזה דל"כ מ"ט מהני מב' רוחות אחר דפס לא מהני אלא ברוח אחת ע"ש. ועכ"ל דפשיטא שמהני עומ"ר בין מרוח אחת ובין מב' רוחות, ורק במצוי איכא איזה טעם לפקפק ולומר ללא יהני.

ועכ"ל דפשיטא להו לגמ' דבמצוי איכא ריעותא משום דהוה כעין רה"ר, והטעם שהיקילו זה זה דפרמ"ר היינו משום שכן דרכה ועוד שהוא לורך המצוי שיהא פרמ"ר שיוכלו לבא וללאת בשופי, ומהאי טעמא היקילו שיהא היכר ומאידך לא היקילו בפירכות מאחר שמצוי דרכו להיות פרוץ ברוח ד', ובראשונים מבואר לכיון דמצוי היקילו בו בלו"ק להכי החמירו בפירעה בראשו, ובריטב"א מבואר דהיינו בין במצוי ובין בחצר כל שדינו להיות ניתר בלו"ק אנו דנים על עומ"ר בראשו, ועיקר הק"ז הוא בין בחצר ובין במצוי דכל שאינו ניתר בלו"ק אפ"ה מהני ביה עומ"ר ק"ז למצוי הניתר בלו"ק דיהני לו עומ"ר.

טבת תשע"ו

פירצה מראשו

ה. ה' ב', לא אמרן אלא במצוי שמונה אבל במצוי שבעה ניתר בעומ"ר על הפרוץ וק"ו מחצר כו' כבר נתקשו בזה מ"ט בעינן כלל לק"ו מחצר, שהרי בסברא לכחו' מנלן לחדש דעומ"ר לא מהני במצוי, אדרבה מאן דיימר לן דלא מהני עליו להביא ראייה, שהרי מצוי קיל טפי ומהני ליה פרמ"ר ברוח ד', ובפרט למאי דמבואר בראשונים ז"ל דאף לקוטא ס"ל לר"ה ללא מהני עומ"ר בראשו דומיא דבלידו, (ובחזו"א ס"ה ס"ק ט"ז נקט דאף ר"ה מודה דמהני עומ"ר בראשו, ולמד כן בסברא, והוכיח ממה שהפוסקים לא הוכיח מר' אשי דס"ל כר' חנו, וברם בראשונים הוכיחו מדר' אשי דפסק כר' חנו, ומבואר דס"ל דעומ"ר בראשו תלוי בפלוגתא דפרעה בלדו, ועי'). ועוד יש לבאר דאם כנים הדברים לאיכא סברא לחלק בין מצוי לחצר א"כ מאי אהני לן הק"ו.

וצ"ל דמצוי כיון שהדרך שיהיה פרוץ כיון שאינו משמש לתשמישים לנועים, ואדרבה שימושיו לבא וללאת בו ברחבות, להכי היקילו בו בלו"ק ברוח ד', ולא הכריכו בו עומ"ר או לר"ה שהוא ממצאם את הפתח, אלא התירו שיהא רוח ד' פרוצה לכל אורכה (עד י'), ומה"ט גופא דהיקילו שיהא פרוצה מה"ט גופא החמירו זה להצריך היכר במקום פירצה, ולהכי בסברא היה ראוי שנאמר שלא מהני ביה עומ"ר שאינו היכר ותיקון לפירצה, אלא דיטול לפירצה. ועי' חו"ב ס"א סק"ו.

וברם אין כאן ק"ו גמור, (דממ"נ אם יש סברא לחלק ק"ז מאי אהני לן) אלא ודאי בסברא הוא דילפינן, והיינו דפלוגתתם בכה של עומ"ר, ובפס' ד' לכו"ע לא ילפינן בק"ו וכמש"כ בתו', ובעומ"ר נחלקו בזה אם הוא מחילה גמורה ושפיר יש ללמוד מחצר בק"ו, (וזה כוונת התו' בד"ה אינו שכ' לחלק בין עומ"ר לפס, דמה לעומ"ר שכן מהני מד' רוחות, והיינו שהוא חזק

טפי מפס), או שהיא מחילה גרועה שאינה מתקנת את הפירצה כ"כ, ולהכי מחמת חולשתה שאינה מתקנת את הפירצה אינו מהני במבוי שאנו רואים תיקון לפירצה.

סי' ס"ה סק"ד שפי' דקושייתם היתה להו"א דס"ל דאף ר"ה דזר"י ס"ל דפרצת מבוי דז', עי"ש. ועי' במה שז' בס"ק י"א.

פירצה בצידו

שם, תאמר במבוי שפירצתו דז', משמע לדין פרצה בלדו ודין עומ"ר בראשו אינו תלויים זכ"ל בסברא, וספיר י"ל דבראשו מהני ובלדו לא מהני, אלא דאם נימא הכי איכא פירכא לק"ו, ועי"כ דמאן דס"ל דפרצה בלדו דז' דס"ל דאף ליכא עומ"ר בראשו, אמנם יעוין דבריטב"א (בד"ה תאמר) דנקט דר"ה בריה דר"י מהאי ק"ו גופא יליף לה שבלדו זי', ואפשר שאין הסברות מחייבים זה את זה וספיר י"ל דבראשו גרע טפי משום דהוה בבקיעת רבים, משא"כ בלדו דאינו פתח המבוי ולא בקעי זה כ"כ בהא פרצתו זי', ואם מנינו שפרצתו דז' ע"כ דמבוי שאני ולא ילפינן בק"ו.

ו. **שם**, ור"ה אמר אחד זה ואחד זה דז', הא דפירצה מצידו הוה ריעותא נר' דאי"ז שייך לבקיעת רבים דלקמן, (אם נימא דז"ר הוא ע"י בני רה"ר), אלא החיסרון משום שמבוי שיש לו פירצות אם הפירצות הללו משמשות לפתחים ואינם מתוקנים כפתח בכה"ג לא מהני ליה עומ"ר, דכיון שהיקולו במבוי שיהא פרוץ ברוח ד' הכריכו היכר לפירצות שבה. אמנם דווקא בפירצות שהם משמשות לפתח דהיינו ע"י ז"ר (דהיינו בני המבוי), והיינו דאקשינן לקמן מכלל דר"ה אע"ג דליכא ללא בקעי זה רבים, והיינו דעד השתא סברו דדווקא כשהפתח הוא ראוי לז"ר, ועי"ז תי' דבין מפולג לפירצה דר"א איכא עוד דרגה, דאיכא אופן שאינו מפולג ומ"מ איכא ז"ר לענין פירצה בלדו.

ויל"ד למ"ד ללא מהני פירצה בראשו אם דינו כפירצה בלדו דשיעורו דז' אור"ד דמראשו היכא ללא מהני אף בפחות מד' לא מהני, דמראשו לא מהני עומ"ר כלל (והיינו אם נימא ללא כר' אחלי), וא"כ נמצא דאם איכא ז' פירצות בראשו הרי תלוי דפתחא רבא בעינן תיקון אף בפחות מד"ט, ובזוטא לא בעינן תיקון, וכן במבוי מפולג שמתקן בל"א בל"ה ובלדו השני בעומ"ר (כגון לזכא ב"ר), תלוי היכן הפתחא רבא. וכן יל"ע לענין גידודי אם מהני במראשו, וז"ע.

ובזה מבואר מאי דפרכינן לעיל מפירצה דמצידו למראשו דחד טעמא להו, ואם רק בפילוג הדין כן א"כ לית לן למיפדך מאחר ובלא פילוג פירצתו זי', והרי מראשו אנו באים להתיר היכא דליכא פילוג, אלא וודאי דמצידו הגידון הוא היכא דליכא פילוג, ועוד מבואר דבריטב"א לעיל דאף מצידו יליף לה בק"ו מחכר, ומסתבר דאם פילוג של בני רה"ר פשיטא שאין לנו ללמוד מחכר, ורק לענין פתחים ופירצות מנינו דילפינן מחכר.

בתוד"ה ק"ו, הקשו דנילף מראשו דיהני עומ"ר מד' רוחות, ותי' דלוי לזא מן הדין להיות כנידון, ולכא"ו תיקשי דמ"ש ממש"ה"ק לקמן בד"ה תאמר דנילף בלדו דיהא פרצתו זי' מק"ו, והתם תי' דהיא הנותנת, אלא ע"כ דהכא כוונתם להקשות דכשם שברוח ד' שרי אף בלדאיכא ז"ר (והיינו דשרינן בפתח המבוי) ה"ה דתישרי מב' רוחות אף דליכא ז"ר. ועי"ז תי' דלוי לזא מן הדין להיות כנידון, עי"ש. וכן פי' באו"ש בפ"ז מהלכו' היו"ז, ובחו"ב ס"א ס"ק י"ג ועי' במש"כ בס"ק ט"ו, ועי' מהרש"א דכ' שאין להקשות דעומ"ר דשאר רוחות יוכיח, דכיון דאי"א ללומדו מן הק"ו אין לומר תוכיח וכמש"כ תוד"ה אינו לענין פס ד', עי"ש. אמנם עי' חזו"א

וכן מבואר ממש"כ ברשב"א ובריטב"א דאין חילוק בין מראשו למצידו, ומראשו ס"ל לקמן י' ז' דליכא פילוג אף במבוי כמין ח' וכו"ש הכא, ואף התו' דס"ל הכא דמראשו לא פליגי, נר' דס"ל דאין הטעם משום בקיעת רבים, שהרי בתו' חילקו בין מראשו למצידו דמראשו ליכא שבקי משא"כ בלדו, ובפשוטו מראשו באופן שהרחיק ג' והעמיד פס ד' אמות לרוחב, בהא כו"ע מודו דליכא נידון דפילוג, ולא מנינו בזה מי שידו להכריז בעקמומית תיקון, וא"כ נימא דכשם שאי"א תיקון בעקמומית ה"ה דאין חיסרון דפירצה דז' מראשו, וכן מאי מהני להו טעמא

ז. בהא דפרכינן ה' ב' להק"ו מפרכה בצדו נתקשו דבראשונים שם דנילף בק"ו דפרכה בצדו ב'י, ות' היא הנותנת למשום דשרינן בצו"ק להכי לא שרינן בפרכה ד', ויל"ד אם דווקא במצוי שניתר בפועל בצו"ק אמרינן כן, או"ד אף במצוי דשרי להתיירו בצו"ק אמרינן כן, ונפק"מ היכא שניתר בצו"ה.

ובתו' שם בהמשך דבריו נתקשו דמה"ט היא הנותנת נפרוד את הפירכא דנימא למש"ה בחצר לא החמיירו בפרכה בד' משום שאינו ניתר בצו"ק, משא"כ במצוי כיון שהיקילו בצו"ק להכי החמיירו בפרכה ד', ובפשוטו כוונתם דשפיר ניילף בק"ו לענין עומ"ר דבראשון של מצוי, ומאידך נימא דפרכה בצדו יהא בד' משום שניתר בצו"ק, וע"כ דכוונתם דפרכה ד' הוה אף באופן שניתר דבראשון בעומ"ר, דאל"ה אלא רק כשניתר בצו"ק הקשו, לא היה להם לפרש דכיון דחצר אינו ניתר אלא בעומ"ר (או בפס ד'), אלא הו"ל למימר דאף בחצר איילו היה ניתר בצו"ק הרי כשצא להתיירו בצו"ק דלמא ה"ה שדין פרכתו בד'.

ובתור"פ הק' דהיכי עביד ק"ו לעומ"ר דבראש המצוי נימא דהיא הנותנת, הרי דלהדיא נקט דאף היכא שתיקנו בעומ"ר מ"מ כיון כיון דשפיר מצי לתקנו בצו"ק הרי אף כשמתקנו בעומ"ר אמרינן דגרע. ומש"כ לתרץ דכיון דעומ"ר נחשב ככולו סתום, בפשוטו כוונתו דווקא ברוח ד' ששם דינו שנתקן בצו"ק בהא היכא שמתקנו בעומ"ר ש"ד ועדיף מפרכה ד' בצדו דאם נימא דפרכתו ב'י היכא דנתקן בעומ"ר שפיר מצי לבא ולתקן בצו"ק וישאיר פרכתו ב'י, אבל דבראשון לעולם לא אמרינן כן. ואכתי לא נתברר לן שפיר מה החילוק בין ב' התי' שכ' שם, ונר' דבתי' הא' ר"ל דכיון דעומ"ר צא להרבות בסתימתו לא שייך לדון בזה היא הנותנת, ורק בצידו שייך לדון בזה, ואף שאיכא סברא לומר שמצוי בכללותו גרע, מ"מ לזה אהני לן הק"ו, ועי'.

אמנם עדיין יש לחלק בין תיקון דעומ"ר דבראש המצוי דסו"ס איכא פרכה דבראש מצוי, ובהא י"ל דלא שרינן בצידו בד', אבל או"ה דנחשב דראשון סתום הרי בהא גרע ובהא שפיר י"ל דכיון

דליכא שבקי, הרי איכא פילוש, ומנ"ל דלינא דשבקי ודינא דפילוש שווים. וכן מסתבר שפירכה מלידו הנידון הוא משום שהוא פרכה חשובה שמשמשת ככניסה ויציאה, ובכה"ג בעינן תיקון לפירכה גופא, ולא מהני לה עומ"ר. ועי' מש"כ בט"ז סי' סס"ה סק"א לחלק דבראשון בין פתח שנעשה לכתחילה לפתח שנפרץ, ובנפרץ נקט דאיכא צ"ר וע"כ היינו ע"י בני המצוי, ומבואר דס"ל דצ"ר שייך אף שלא ע"י בני רה"ר אלא ע"י בני המצוי גופא, וז"ע.

ובתו' כתבו לחלק בין פירכה מראשון למלידו, והנה יש לבאר בזה שהרי מראשון דשרי לתו' מיירי באופן שפרוד למקום שאינו מטונף, ובצידו ליכא נידון אלא בפרוד למקום המטונף דאל"ה איכא צ"ר, ואפ"ה דבראשון אמרינן דעדיפא מפירכה בצידו, וביותר יש להבין שהרי פשיטא שצפתח שצבראשון שפרוד למקום שאינו מטונף הולכים הרבה יותר מפירכה בצידו שפרוד למקום המטונף, ומאי מהני לזה טעמא דקא ממעטי בהילוכא, דהא קמן שאי"ז אמת. ונר' דטעמא דקא ממעטי אינו סברא שמוש"ה אזלינן בפירכה שבצידו טפי מבראשון, אלא שלפירכה שבצידו איכא חשיבות כדי שלא יועיל לה עומ"ר, ומראשון כיון דלא שבקי הרי עכ"ס זה שאנשים הולכים בו אי"ז ריעותא כיון שהוא טפל אל הפתח הגדול ולעולם אין הפתח הקטן מקבל חשיבות כשהוא ליד פתח גדול.

ואכתי אף לתו' נר' דכל מאי דאמרינן דמראשון ב'י אף לר"ה היינו דווקא היכא שאיכא פתח גדול שנתקן בצו"ק, אבל אם באנו לתקן את פתח הגדול בעומ"ר אי"ז מהני לר"ה, דבפתח העיקרי בעינן לתקן בצו"ק או בצו"ה, וכדאמרינן לעיל ה' ב'.

ובב"מ סס"ה ס"א (בד"ה תו) נקט דלמסקנא דסוגיין פירכה בצידו הוה ריעותא משום הב"ר שבו, ומטעם דשבקי, ולדבריו יש לחלק בין נידון דמלידו למראשון, ואף מ"ד דמלידו בד' מ"מ שפיר י"ל דמראשון ב'י, והא דלעיל פרכינן להק"ו מפירכה בצידו, כ' דלמסקנא ליתא להאי פירכא, עי"ש.

הוא סתום ה"ז כחצר גמורה ושריטן צלילו בד', לאין כאן קולא לכו"ק, והיינו למש"כ בחזו"א לאולינן בתר הפתח העיקרי, וכיון שאותו הפתח חוקן בצו"ה ש"ר, אמנס יל"ע שהרי אם יארע פרכה כנגדו בצד השני אף שהצד העיקרי נותר בצו"ה הרי לכאור' שפיר שריטן בצד השני להתירו בצו"ק, אמנס יל"ד תלבו צפוגתת הראשונים דלקמן י' צ' בהרחיק צ' אמות והעמיד כותל ג' דנחלקו עס אם מהני לתקן בצו"ה להפרכה צ', או"ד דבעינן לתקן הפתח י' בצו"ה, עי"ש, וה"ה הכא, ויל"ע בזה.

ח. יל"ד אם הא דפירכה מצידו בד' היינו דווקא כשמראשו נותר בצו"ק, לאמרינן היא הנותנת ולא שריטן צלילו בד"ט, אבל היכא שניתר בצו"ה מראשו זהא אמרינן דמצידו צי' או"ד דכיון ששייד להתיר מראשו בצו"ק לא היקילו במצידו ואוסר בד'. ובפשוטו מדנקטו בראשונים לעיל ה' צ' דהיא הנותנת היה נר' דהיינו דווקא באופן שהוא נותר בפועל בצו"ק, אבל באופן שניתר בצו"ה זהא לא אמרינן שפירכתו בד', ואף שראוי להיות נותר בצו"ק. ולפי"ז אם נימא לייכא צ"ר במצוי שתוקן בראשו האחד בצו"ה ובצד השני בעומ"ר די"ל דזה אמת אף לר"ה דפירכה צלילו בד'. אמנס מאידך נר' דבמצוי מפולק שיתקן בצו"ה אחד וכו"ק מאידך היכא שליכא צ"ר כגון שפרוץ בצ"א למקום המטונף, ותיקן הלו"ק בצד הפרוץ למקום המטונף (ולא מצינו שכו"ק לא מהני אללא בפתח העיקרי) דמהני, מ"מ לר"ה (בפשוטו) לא מהני עומ"ר בצד הפרוץ למקום המטונף, אף שהוא מתוקן בראשו בצו"ה, דהיינו עומ"ר מראשו דלא מהני לר"ה, והן אמנס דהכא גרע שהוא ראוי להיות נותר בצו"ק, מ"מ לא היה ראוי לחלק בין מצידו לכהאי גוונא דמפולק, ויל"ע. וע"ע תור"פ לעיל ה' צ' בסוד"ה מה להכר, עי"ש.

זמו"ד הכ"מ זללה"ה (ס"א ס"ק ט"ו) כ' לדקדק כן מהא דמשוינן בסוגין ולעיל ה' צ' פירכה צלילו בד' לפירכת עשר, משמע דנידון דפרכה ד' שווה לפירכת עשר, וכסם שבפירכת עשר ליכא חיובק בין אם מראשו מתוקן בצו"ה אם לאו ה"ה הכא. וע"ע עס שהאריך בזה. אמנס

מזן זללה"ה סי' ס"ה ססק"ד נקט דהיכא שתיקון בראשו בצו"ה ליכא לחיסרון דפירכה צלילו.

וכ"ז נכון לדון אם נימא דפירכה צלילו הוא חיסרון צדין פירכה, אבל אם הוא נידון בצ"ר טפי היה נ"ל דאף במתוקן בצו"ה מראשו לא מהני כל שבצ"ר דלקמן איכא ריעותא, ה"ה הכא למ"ד דפירכה צלילו בד', ועי'.

ט. ור"ה אמר אחד זה ואחד זה בד', בתו' נקטו דבראשו לכו"ע צי', ואחד זה ואחד זה היינו בין מצידו ובין בק"ז, ולפי"ז תדווייהו נקטי למילת ראשו לפרכה בק"ז, ומה שהכריח את התו' לומר כן הוא סוגיא די' צ' דמבואר דעומ"ר מהני בראש המצוי (היכא שמתוקן בצו"ק מלד השני), ולא ניחא לומר דר"ה פליג עליה דר' יהודה עס, להכי פי' דפרכה בראש מצוי מהני לה עומ"ר לכו"ע, ופי' דיך לחלק בין מצידו למראש, דמצידו קממעט בהילוכא ובראשו אינו קממעט בהילוכא, וכמש"נ לקמן עס.

והנה יך לברר מה הטעם דפרכה מצדו, ולפי"ז יך להבין מ"ש מראש דמהני, ומבואר בתו' דע"י שאנשי המצוי משתמשים באותו פרכה ומקצרים עס ה"ז ריעותא, אמנס לא נתפרש מ"ט הוה ריעותא, דבפשוטו אי"ז מטעם דהוא מפולק, שכן להאי טעמא לא היה להם לחלק בין מצידו דקממעט בהילוכא, אללא היה לחלק דמראשו ליכא פילוק, ומצידו איכא פילוק, ובפרט למש"נ דריטצ"א לקמן י' צ' דבמצוי כמין ח' ליכא פילוק, (ואפשר דהכא לייכא פס ד"א לאורך המצוי, דבכה"ג כו"ע מודו דאינו נחשב למצוי מפולק, ועי"), ומאידך דפרכה מצדו ס"ל דאף מראשו בד'. אללא ודאי דהנידון הוא שבני המצוי משתמשים דרך אותו הפתח, וזה גופא הוה ריעותא. (ואמנס יל"ד לרנצ"י דלקמן דהוכיח מדין מצוי עקום, אם לדידיה דין בקיעת רבים ודין פרכה צלילו הם ענין אחד, ויל"ע).

ולפי"ז נמצא דנידון דלעיל אם עומ"ר מהני בראש המצוי אינו אותו הנידון דפרכה צלילו, דעומ"ר בראש מצוי הנידון מלד שהרבים מבטלים להמחילה, ובשביל שלא יבטלו את המחלה בעינן תיקון לפרכה גופא, אבל נידון דפרכה בצדו אינו משום שהרבים מבטלים את

המחילה, (שהרי אין כאן בקיעת רבים כלל), אלא משום שכל פרצה שהיא משמשת במצוי אריכה תיקון, ולא מהני לזה עומ"ר כיון שסו"ס הוא נחשב כפתח למצוי, ובפתח שאינו מתוקן אינו מהני במצוי. (ושפיר מצינו למימרו דמראשו ב' ובלידו בד', וכדמבאר לעיל ה' ב', ללא הקשו קם אלא דנפרוך להק"ו, אבל שפיר נר' קם לאין הנידונים שוים, ועי').

אחלי היינו דבכה"ג אי"צ תיקון לזו"ק, וולפי"ז אי"ש מאי דמחלקינן דבר' אחלי בין חלר למצוי, דבחדר לחי משום מחילה, ולהכי ליתא לדרי' אחלו.

בקיעת רבים ומצוי מופלש

יא. שם, שאני התם דקא בקעי בה רבים, נר' דחיסרון דבקיעת רבים אינו משום שהרבים כשהם מהלכים בין המחילות הם שזכרים את המחילות, שהרי עומ"ר מחד ולז"ק מאידך לא מהני ומ"מ עומ"ר מחד וזו"ה"פ מאידך מהני (לכה"פ לדעת הרשב"א והריטב"א), ואם הרבים שזכרים את המחילה מ"ש אם איכא בצד השני לו"ה אם לאו, אלא וודאי שחיסרון דבקיעת רבים הוא שהמצוי נעשה רה"ר, ובגוונא שי"ש לו"ה מחד הרי הנכנסים למצוי ניכר להם שהם נכנסים למקום שהוא משמש לאנשי המצוי, ואינו רה"ר דעלמא, ומה"ט אמרינן דבחדר ליכא בקיעת רבים, עי' בזה לקמן. ועי' לעיל מש"נ לענין פירצה בצידו ומראשו שהתם הנידון משום שהמצוי פרוץ, ובקיעת רבים דהתם עושה הפרצה למקום חשוב שצעי היתר למקומו ולא מהני בו סתימה שאינו היכר בפתח, עי"ש. (ועי' בכ"ז לקמן ס"ק י"ב).

וברם ילה"ק דאף מראשו מ"ט גרע מפרצה בצדו, הרי פשוט דמי שדר בחלי שמלך הפרצה בודלחי שפעמים הוא מקצר דרכו, והוא ממעט ליה בהיכלוכא, ומאי דלמרינן י' ב' ללא חיישינן לשבקי, היינו שיצדקו את הפתח רבא לגמרי, אבל פרצה בצדו לעולם אין הנידון שיצדקו את הפתח רבא שהרי מיידי באופן שנפרץ למקום המטונף וכיו"ב, וא"כ מי נימא דפרצה ברראשו באופן שפרוץ למקום שאינו מטונף עדיפא מיניה. וי"ל דמראשו שבציל כיון שבאותו הרוח איכא פתח שהוא משמש כהפתח העיקרי בהא ליכא חיסרון אם יש מלדדיו פרצות קטנות שהם בטלות לפתח הגדול, ורק בצידו בהא אם הוא משמש ומציא תועלת לבני המצוי בהא אינו בטל לגדול. ואמנם אף ברראשו היכא דבפועל שבקי לפתח רבא בהא לא מהני מה שהוא הפתח הגדול, כיון שבפועל אינו המשמש החשוב.

ולהרא"ש דס"ל לגבי מצוי עקום ללא מהני לו"ה ב' ראשו אף דאיכא עומ"ר בעקמומית, ודקדקו מינה באחרונים דלכא' ק"ץ למפולג ללא מהני לו"ה מחד ועומ"ר מאידך, והקשו דנימא ק"ו מלו"ק, והיינו דאם נימא דב"ר הוא חיסרון שהמצוי נהפך להיות לרה"ר, ולזה מהני לו"ה מחד ולז"ק מאידך, אי"כ נמלא לזו"ה מחד מזיל מדינא דפילוש, אי"כ היה דין שאף בצו"ה ועומ"ר יועיל לזה. וכ' מו"ר הכ"מ זללה"ה (ס"א ס"ק ט"ו) לחדש דעת הרא"ש דאיכא ב' דינים, דין פילוש ודין פירצה בצידו, ובכל פילוש דב"ר איכא ב' חסרונות הללו, והיכא שתיקו מראשו האחד בצו"ה הרי תיקו דין פילוש אבל מזירות הפילוש לא נשתנה, ולהכי לדין פירצה בצידו עדיין איכא חיסרון, ובפילוש כו"ע מודו שפירצה מלידו בד', ולהכי להרא"ש אף שתיקו בצו"ה וליכא דין פילוש, מ"מ לענין פירצה

י. בהא דלמרינן דפירצה מלידו בד"ט, וכן בק"ז שיעורו בד"ט, לנו ברראשונים מ"ט שיעורו בד"ט ואין שיעורו בג"ט, ובדרי"א ור"א דלעיל הרי אמרינן דשיעורו בג"ט. וברשב"א ובריטב"א תי' דבפחות מד"ט אינו נחשב למקום חשוב, וברש"ש תמה מ"ש מדרי"א ור"א דאף באיכא גידודי פוסל עד ג"ט, ותי' דהיא הנותנת, דב"ר ור"א דלמרינן דנחשב לפתח אף באיכא גידודי, ש"מ דלדין קורה ע"ג כותלי מצוי אף בפתח שאינו חשוב פוסל, וה"ה לפחות מד"ט. ובתור"פ כ' להשוות הא דמהני הכא בד"ט לדרי' אחלי דלקמן י"ב א', ונר' דאין כוונתו דהא דפרצה בק"ז שיעורו בד"ט תלוי בפלוגתא דתנאי, (ולדינא נמלא דהוא פלוגתא בין הפוסקים) אלא נר' דעלם זה שפתח הוא בד"ט ופחות מזה אינו חשוב פתח הוא דבר מוסכם, ולהכי באיכא עומ"ר כו"ע מודו לדרי' אחלי, וחידושו של ר'

בלידו הוה ריעותא וזוה כו"ע מודו (אף ר"ח בדעת רב) דפיראנו בד'.

ולקמן במבוי שנפרץ לרחצה בה"א נקטו דהוא פלוגתא דר"ש, והשתא אף למאן לאוסר את המבוי מדין פילוש מ"מ החצר שריא, ולמשנת ח"ש דאף שצחצר ליכא ב"ר והיינו משום שאין החצר מתהפכת להיות רה"ר ע"י בקיעת הרבים, מ"מ במבוי גופא הרי בקיעת הרבים מקלקלת, (דומיא למקום מקורה באמצע רה"ר שאין למקומו דין רה"ר, וי"ל דאף היכא שיעשה שום לו"ה מהני למקומו), מ"מ אינה מצטלת דין רה"ר מן הסרטיה שמכאן ומכאן. ולמסקנא דבנפרץ לחצר ליכא ב"ר היינו משום שהחצר אינה גרועה יותר מאילו תיקן את המבוי בלו"ה מכאן ול"ק ומכאן, לחצר שמוותרת בטלטול אינה גרועה טפי, שהמבוי הוא חלק מן החצר, והוא משמש את בני החצר. (ומש"כ בריא"ז) שם דבמבוי שנפרץ לרחצה מלידו או בזה כנגד זה לאף החצר אסורה, היינו דכשם שעל המבוי גזרינו אטו עקום ה"ה החצר נכלל בכלל הגזירה, (דו"ק).

ובחצר ללא מהני ב"ר היינו משום שעלם זה שהם נכנסים לחצר שהוא מקום המיועד לתשמישים לנועים זה גופא גורם שהם אינם צוקעים בו כצלהם ולהכי הם גם אינם מצטלים את המחיצה, ול"ה ולתחת דמהני בפילוש י"ל דהטעם משום שהם מחיצות שמועילות למקומם טפי מעומ"ר ולו"ה, וי"ל דמהטעם שצחצר ליכא ב"ר ה"ה שמקום שהם נכנסים בו והם חשים שהם נכנסים למקום שהוא משמש לבני החיצות זה גופא גורם להם שהם אינם מצטלים את המחיצה.

ויל"ע במאי לחמרינן בגמ' שאני התם דבקעי צה רבים מה החיסרון בזה האם החיסרון הוא מלד פילוש דלקמן, או שהחיסרון הוא מלד שהרבים מצטלים את הפירצה כדין פירצה בלידו, (ולכל זה יל"ע אם הב"ר הוא ע"י בני המבוי גופא או דווקא ע"י בני רה"ר, ועי' בחזו"א ובחו"ב מה שדנו במבוי עקום וסחוס, ועי' ט"ז סס"ה סק"א דדין פירצה בראש המבוי דליכא פילוש, דמ"מ איכא ב"ר עי"ש). והנה הא מיהת פשיטא דפלוגתא דר"ש החיסרון הוא מלד פילוש מדקאמר רב תורתו כמפולש, ונפק"מ דבעינן בהו דלחות לחנינא, ומאידיך מדלאקשינן בגמ' מכלל דר"ה סבר לע"ג ללא בקעי צה רבים כו' משמע דעד השתא ס"ל דפליגי רק באופן דבקעי צה רבים, ובפשוטו אף להו"א דס"ל דהחיסרון מלד ב"ר מ"מ אין הנידון מלד הפילוש של הרבים, אלא ודאי דהחיסרון הוא מלד שהרבים שצוקעים הם מצטלים את המחיצה, ויש להבין מה ענין של בקיעת הרבים לנידון דפירצה בלידו, ומ"ט כ"ז תלוי ברו"ש דהוכיח מינה רנב"י דס"ל לרב דפיראנו בד', שהרי רב קאמר דתורתו כמפולש.

יב. מבוי מפולש יל"ד אם החיסרון משום דע"י הפילוש המחיצה מתצטלת דרבים שצוקעים צה הם מצטלים את המחיצה, או שהחיסרון משום שהמבוי נהפך לרה"ר ולרה"ר לא מהני מחיצות דרבים מצטלים את התיקון.

אב נימא דהחיסרון מלד פילוש א"כ הא לרו"ה ולו"ק מהני היינו משום דע"י הלו"ה נעשה המבוי למוקם מוגדר טפי מנסתם בעומ"ר בד' ראשיו, ולהכי אית להו לבני רה"ר היכר שהם נכנסים למקום פרטי, וכעין מש"נ לקמן דבחצר ליכא ב"ר, וכן מבוי שנפרץ לרחצה כיון שהוא פרוץ למקום דליכא שם פילוש ה"ז ל"ג מלו"ה שמונע מפילוש, שכל מי שנכנס למבוי כזה הרי הוא יודע שהוא נכנס למקום שמשמש לבני המבוי ואינו רה"ר וממילא מועיל שם לו"ק.

וה"ל דפלוגתא דרו"ש מיתלח תליא וקאי דדין פירצה בלידו, דאם נימא דפירצה בלידו בד' ממילא נחשב המבוי למפולש למבוי חבירו והוה כמבוי מפולש, ואם נימא דפירצה בלידו ב"ר הרי ע"כ דנחשב לב' מצוואות ובד' מצוואות ליכא חיסרון דפילוש, ויש לבאר האם כל הנידון הוא דווקא במבוי עקום אבל במבוי שנפרץ מלידו לכו"ע ליכא חיסרון דפילוש, או"ד דאין חילוק בין מבוי שנפרץ מלידו למבוי עקום, ובין בזה ובין

אב נימא דהחיסרון הוא במחיצות שרבים שצוקעים הם מצטלים את המחיצה, ל"ל דהא דמהני לו"ה ולו"ק היינו משום שברוח ד' מהני פרמ"ר ופילוש הוא מוגרע במקום שצריך מחיצה, ומה"ט לא מהני עומ"ר מב' רוחות,

וא"כ ה"ה בתיקון צב' ראשיו צב"ה ובעקמומיות צב"ה (ק), ולמשנ"ת צ"ב דממ"נ לא יורכך תיקון לעקמומיות, שהרי מלך כל מצוי ומצוי הרי ליכא פילוש וכל מה שהוא נעשה למפולג הוא רק מחמת העיקום וא"כ הא ע"כ דבני המצוי מכירים תיקונו של המצוי השני שהרי רק על ידו הם נעשים למפולג ובלעדיו הם אינם מפולגים, ודוחק לומר לאיה"נ דבכה"ג אין התיקון משום הפילוש אלא התיקון הוא משום הפירכה, ואף בפירכה בעיני שיראו תיקונו. והיותר נ"ל לאיה"נ דאף שרק ע"י העקמומיות הוא נעשה למפולג מ"מ כיון שאין בני המצוי רואים תיקונום זה גופא. הוה ריעותא, ולע"ע.

יג. בריטב"א י' ב' צהא לאמרינן סם לא שבקי אינוס פיתחא רבא ועיילי בזוטא דמשמע הא בשוים חיישינן לשבקי, הק' דמ"ק מהא דסוגיין דבראשון בעשר לר' חנו, ואף שהוא פתח שוה, ותי' דשאני התם דהוה פירכה ומיירי בפירכה שאינו מיושר דהא מוקמינן לה התם דבקעי צה רבים, משא"כ סוגיא ד' ב' דמיירי בפתח חדש ובקעי צה רבים צהא ודלוי רק משום פתחא זוטא לא שבקי אצל בשוים שבקי, ולכאוי משמע דס"ל דבקעי רבים הוא חיסרון דפירכה, ולהכי אף מראשו דמהני לא מהני אלא דללא בקעי רבים, או היכא דליכא שבקי וממילא ליכא צ"ר, ועוד מבואר דבקיעת רבים היינו ע"י בני המצוי, וזה תימא שהרי בגמ' י' ב' מבואר דמראשו החיסרון הוא משום שבקי ואינו משום צ"ר.

ונר' דאין כוונת הריטב"א דמראשו בעינן לאוקומיה צב"ר, אלא דמאחר ובלידו מיירי צלל בקעי רבים, להכי סתמו דמראשו צי, על אף שבמראשו ובפתחים שוים לא מהני משום שבקי מ"מ שפיר מצי למיסתם משום דליכא למישמע מסוגיין טפי מפירכה ודלל בקעי צה רבים, אצל איה"נ דהיכא דליכא צ"ר אף שמדין צ"ר ליכא חיסרון כיון דליכא פילוש כלל, מ"מ איכא חיסרון משום שבקי דבני המצוי, ודו"ק.

יד. והשתא אם נימא דצב"ר איכא חיסרון של פירכה, לכאוי בפשוטו היה ראוי לומר דצב"ר לא מהני עומ"ר בשום רוח מרוחות

בזה נחלקו רו"ק אם נחשב מצידו למפולג, והנה לשמואל אין חילוק בין מצוי עקום למצידו צלל עיקום, וכדמבואר ד' א', (דאין לחלק בין מצוי עקום שתיקון מצוי אחד למצוי שפרץ מצידו), ובלעת רב יל"ע אם במצידו מודה דליכא פילוש, אר"ד דאף במצידו נחלק.

והשתא אם נימא דבמצידו מודה רב דליכא פילוש ורק בעקום יל"ד דליכא פילוש, צ"ל דחיסרון דפילוש הוא רק בפתחי המצוי דהיינו צרוח מזרח ומערב, אבל צרוח כפון ודרום ליכא חיסרון דפילוש, או דחיסרון דפילוש הוא רק באופן שהוא מעבר נוח לבני רה"ר לילך מהכא להתם אבל מצידו באופן שאין סם מצוי אי"ז מעבר נוח, וכסם שלשמואל ביותר מי' בעקמומיות נעשה למצוי מפולג, ובפחות מי' נעשה לב' מצויות, ה"ה לרב בפירכה צד' דצ"ר, דכיון דנחשב לפרוץ השתא אם לא היה סם מצוי כלל א"כ חיסרון דפילוש ליכא, ורק חיסרון דפירכה איכא ובהתוסף סם מצוי ונעשה לעקום נוסף כאן חיסרון דפילוש. ונפק"מ דבנפרץ מצידו צד' ואיכא צ"ר יהני סם ר"ה אף לרב ואף אליבא דחנניא.

ולפי' זה מבואר דמ"מ אם הוה צב' מצויות דהיינו שאילו היה פירכתו צי' א"כ לכו"ע ליכא חיסרון דפילוש אף במצוי עקום, ויל"ע אם גם בפרוץ טפי מי' ופרמ"ר ומתוקן צב"ה אם נימא דהוה צב' מצויות וליכא פילוש, אר"ד לר"ה אינו עושה לב' מצויות ורק עומ"ר בפחות מי' עושה לב' מצויות.

ולפי"ז להרא"ש דאף שתיקון צב' ראשיו צב"ה ריכך תיקון בעקמומיות ע"כ דלאו מדין מפולג הורכך תיקון לעקמומיות, שהרי מדין מפולג ממ"נ יך להתיר, ודוחק טובא שנאמר דמלך אחד מצוי עקום עושהו למפולג וכיון שאין רואים תיקונו להכי מוגרע ובעיני תיקון לעקמומיות דזה דוחק טובא, אע"כ דלאו מדין פילוש הורכך לחיקון העקמומיות, אלא מדין

ואכתי צ"ב להרא"ש דבתיקון צב' ראשיו צב"ה עדיין ריכך תיקון לעקמומיות, ובפשוטו היינו משום דהוה מפולג, (שהרי בתיקון צב"ה ובעקמומיות צב"ה הרי הוא צל לתקן פילוש,

עקום תורתו כמפולג ומנלן לחדש נחלקו בפירצה צלילו.

וי"ל דהא מיהת פשיטא דחיסרון למבוי מפולג הוא מדין צ"ר, וכן מבוי עקום דאמרינן דתורתו כמפולג ע"כ דחסרונו משום צ"ר, אלא דס"ל לרנב"י דאם נדון למבוי עקום כב' מצואות הרי לכונ"ע דינו כסתום, ופלוגתא דר"ס הוא אם נעשה כב' מצואות או כמבוי אחד, ולזה אנו מפרשים נחלקו בפירצה צלילו אם צ"ר או צד', והיינו לכו"ע פירצה צלילו ליכא צ"ר, ואם מבוי עקום הוה כמפולג ממילא אי"ז מצידו, ומה שנעשה כמפולג היינו משום שפירצה צלילו צד', ופסולו משום צ"ר. ואיה"נ לרנב"י הרי צ"ר מהני בעקמומית אף לחנניא דבעינן במפולג דלתות. ומסקינן דהטעם דלרב דתורתו כמפולג היינו משום צ"ר. וכ"ז נכון אף למש"כ מרן זללה"ה לפרש למבוי עקום עקמומיתו מונע מלחקן עקמומיתו בעומ"ר, וכמו שביאר בסק"ה, מ"מ כ"ז רק לאחר שנעשה כמבוי מפולג, אבל אם נחשב לב' מצואות מאיזה טעם א"כ אין מקום לומר כן, והרי בחז"ל אין חיסרון בעקמומיתו, ע"י מש"כ מרן זללה"ה בס"ק כ"ב.

טז. שם, דליתמר מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולג כו' מדלופלגו אם מבוי עקום תורתו כמפולג או תורתו כסתום משמע דבמפולג כו"ע מודו, ובפשוטו מיירי אף במפולג דאיכא עומ"ר (מחד ולב"ק מאידך) מ"מ אמרינן דתורתו כמפולג, אמנם למש"כ מרן זללה"ה (ס"ה סק"ה) דבעקום איכא ריעותא משום דנחשב כמבוי אחד, א"כ י"ל לכו"ע במפולג מהני לב"ק ועומ"ר, ול"פ אלא דעקום אם הוה כמפולג גמור דליכא עומ"ר או דהוה כסתום, וע"י חו"צ ס"א ס"ק ט"ו. ולמש"נ לקמן דעושה לו צ"ר מכאן ולב"ק מכאן, משמע דל"ק מחד ועומ"ר מאידך לא מהני, וכן מבואר בר"ן י"א א', וכן מבואר בתו' ח' ב' בהא למבוי העשוי כגדל דפי' דמיירי בשהיה לו מצואות מב' האלדים וכ' דוהוא שאינו מפולג זה כנגד זה, והא דנקטו היינו משום שמואל נקטו לרב מאי איכפת לן הא איכא תיקון קליון, והשתא הרי אף לשמואל דמהני לא מהני אלא בדאיכא עומ"ר, וא"כ ע"כ ללא מהני אלא באופן שכותלי המבוי הגדול לית

המבוי, דכשם של"ה פירכתו צד' אף בראשו ה"ה צב"ר לר"ה נימא דבין מראשו ובין מצידו לא מהני עומ"ר, ואף במתוקן מחד כל צד"ה אם נימא דבר"ה פירכתו צד' ה"ה הכא נימא דפירכתו צד', ואף אם נימא דאיכא דאיכא צ"ר ליכא פילוש, מ"מ צ"ר ראוי לומר דאיכא.

ובבי"מ ריש סי' קס"ה נקט דמאי דמהני צ"ר ה"ה ועומ"ר היינו במפולג זה כנגד זה דבהא איכא ק"ו מלו"ק אבל במצידו לא מהני עומ"ר שהרי לא מהני שם לב"ק, ואמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנידון, ועוד דאיכא למיפרך מה למצידו ללא מהני שם לב"ק. ולהכי צב"ר דפרכתו צד' הרי אף לטעם דמפולג כיון ללא מהני שם לב"ק למנוע פילוש ה"ה לעומ"ר ללא מהני שם. ואמנם יש לדחות דאיכא היה מהני לב"ק צלילו ה"ה דהיה מהני למנוע פילוש ולהכי בעומ"ר דליכא להאי ריעותא היה ראוי שיועיל, ואף שאפשר לדחות דמה"ט גופא לא מהני לב"ק למנוע פילוש אלא כשהוא צדוה ד', אבל צלילו מה"ט גופא לא מהני לב"ק אף למנוע פילוש. ולכא"ו מה שהביא ראיה מדברי הריב"ש שפיר י"ל דמיירי שם בדאיכא כמה פירצות, וע"י.

ולכא"ו צ"ב טובא דממ"נ דאם צ"ר הוא מדין פילוש א"כ כשם שמהני צ"ר למנוע פילוש היכא שמתוקן לב"ק ה"ה שהיה ראוי לומר דמהני למנוע פילוש בכל מצב ואף בעומ"ר מצידו. ואם צ"ר הוא משום פירצה א"כ מ"ש ראשו מצידו, דכשם שבפירצה צלילו לא מחלקינן לר"ה בין מראשו למצידו, (ולבריתב"א לעיל ה' ב' ילפינן בק"ו אף למצידו), א"כ ה"ה הכא אין לחלק, ותו' דנקטו לעיל ה' ב' דאמרינן דיו לבא מן הדין היינו להתיר ע"י עומ"ר מב' רוחות, אבל צ"ר ה"ה מחד ועומ"ר מאידך מנ"ל לחלק.

בפלוגתא דר"ו"ש

טז. שם, אמר רנב"י כוותיה דר"ה מסתברא כו' יש להבין אם נימא דפירצה צלילו הוא משום פירצה והכא הוא משום פילוש א"כ מה ענין הא פלוגתא דר"ו"ש דהכא להא דפירצה צלילו, והרי כשאמר תורתו כמפולג נר' פשוט דחיסרון לפילוש הוא משום צ"ר, ואמרינן למבוי

עדיין יש מקום לבעל דין לחלק בין אם פרוץ לכרמלית שאין לה כלל מחימה, או פרוץ למצוי שאינו מתוקן ברוח ד', אבל הדברים סתומים, ובפשוטו אין לחלק בזה, ונמצא לשמואל כל פתח מזידו הרי ליכא חיסרון דב"ר ומהני ביה עומ"ר.

נמצא לשמואל מהני עומ"ר צידו אף במפולג ובמצוי שמתוקן בראשו בל"ק, וכן נמצא דס"ל דפירצה צידו ב', ועי' ריטב"א דלשיטת מורי הזקן הו"מ לאיתויי ראייה מדשמואל, ומבואר לרש"י מבואר בשמואל דפירצתו ב', וע"כ דאף כשאינו פרוץ למצוי, לאס דווקא בפרוץ למצוי א"כ מנ"ל לריטב"א דלר"י זקן אינו דווקא בפרוץ למצוי.

וע"כ כריך לחלק בין מפולג זה כנגד זה למפולג צידו, דמפולג צידו ליכא ב"ר משא"כ בזה כנגד זה דהוה מפולג טפי וצכה"ג לא מהני לר"ק מחד ועומ"ר מאידך, (ובפשוטו לפי"ז לא בעינן לכתות במפולג לרה"ר, ויל"ע.) ומ"מ אם אחד מן המבוארות בראשו הוא מפולג מזידו ה"ז מהני אף למצוי חצירו, וכמש"כ בחזו"א (ס"ה ס"ק ל"ד) במצוי כמין ח' דגג הח' ספיר מהני אף ברחב מי' כל סרגלי הח' הם פחות מי', ודו"ק.

ובמבוי עקום כמין ל' היכא שגג הל' רחב ורגלי הל' שלמטה ושלמעלה אינם רחבים י', אי"ז נחשב לשמואל כמין האד דליכא פילוש, ול"ד למצוי כמין ח' דלעיל, שהרי אם אנו דנים על גג הל' בלחוד הרי פירצותיו הוה זה כנגד זה, ודבר זה אנו למידיס ממצוי שכלה לרחבה דמבואר דהיכא שכלה מזידו של האחר גזרינן אטו מצוי עקום, ועפי"ז פירש"י דמאי דקאמר רב שגפירצה חצר כנגדו, היינו ברוח שכנגדו, וקשה דהא הוה כנפרץ מזידו ואף אילו היה החצר מצוי היה מהני שם עומ"ר, אע"כ דצכה"ג נחשב זה כנגד זה, דומיא למצוי מפולג שאין פירצותיו מכוונים זה כנגד זה, ולהכי הרחבה גופא אילו היתה מצוי לא היתה ניתרת, ולהכי במצוי כמין ל' לא סגי רק סרגלי הל' יהיו פחות מי', אלא בעינן שגס גג הל' יהיה פחות מי'.

ואכתי יל"ד במאי דנחלקו במצוי עקום אם תורתו כמפולג או כסתום דהשתא אם

זה פרמ"ר אלא חית בה עומ"ר כנגד כוחלי המבוארות הקטנים (ולא"ה פשיטא ללא מהני לשמואל, וכדלקשין בהא קאמר שמואל דתורתו כסתום) ואפי"ה במפולג ס"ל להראשונים ללא מהני, (וכן מבואר תו' ז' ב' דל"ה עירבו לעומ"ר לא מהני בנפרץ לחצר, ואף הראשונים שם שנחלקו התם לא נחלקו אלא משום שנפרץ לחצר, אבל בנפרץ לרה"ר לכו"ע לא מהני).

וע"כ דהא דשרי שמואל הכא במזידו היינו דווקא בעקום למשום עקמומיתו הוה כסתום, וסברא זו יש לנו ללמוד מדברי האו"ז סי' קי"ג ס"כ על הא דמצוי העשוי כנדל דאף במבוארות זה כנגד זה מ"מ אינו נחשב למפולג, משום דהמצוי הגדול שהולך מזרח מערב עובר פילושם של המבוארות הקטנים, ור"ל דלהכי מהני לשמואל לר"ק מכאן ומכאן, ונ"ל דליכא עומ"ר, ש"מ דטעמא דשמואל דתורתו כסתום היינו משום דמן האד אינו נחשב למפולג. ולפי"ז נמצא דתורתו כמפולג היינו אם על אף עקמומיתו אנו דנים בו דין מצוי מפולג, או למשום עקמומיתו אנו יכולים לדון בו דין סתום, וע"כ דלעקמומית איכא מעלה, ובפשוטו אי"ז מטעם העקמומית אלא מטעם שהוא מזידו, ונקטו מצוי עקום לרבותא דשמואל דאף שהוא פתח דבקעי בה רבים טובא, מ"מ כיון שהוא עקום נידון כסתום.

אמנם בדעת רב עדיין יל"ד ללמא רק משום עקמומיתו דנים אותו כמפולג, אבל בלא עקמומיתו היה מהני עומ"ר כדשמואל. וכן מבואר בפשוטו ממה שנקטו בראשונים לרב אף ביותר מי' אמרינן דתורתו כמפולג, ולהרא"ש איכא בזה חומרא ללא מהני לר"ה ב' ראשו.

שם, ושמואל אמר תורתו כסתום כו' בפשוטו היה ראוי לומר דאין לך בו אלא חידוש, ולא אמר שמואל אלא בפרוץ למצוי אחר ובאופן שהמצוי השני מתוקן בל"ק, אמנם לקמן ח' ח' מבואר לגיר' רש"י שם דבמצוי עקום אף אם אין חצירו מתוקן מ"מ מהני תיקון בל"ק ועומ"ר, ולדעת רש"י שם בעינן תיקון בעקמומית, (ועי' בתו"י ו' ח' עה"ג, ותור"פ ח' ח' ח' ורא"ש), ולדעת הר"ן שם לא בעינן מידי בעקמומית. ואמנם

אף במבוי שפרוץ מצידו נחלקו א"כ מ"ט נקטינן מבוי עקום, ומ"ט נחלקו אם תורתו כמפולג או כסתום, וז"ל לרבותא דרב דנקטיה דהו"א דהא למפולג הוא למבוי ס"א מתוקן כדון בעומ"ר דהא עדיף ולא אמרינן דזה דהוה כמפולג, קמ"ל דאף דהא ס"ל לרב דתורתו כמפולג, ואפשר דמינה למד הרא"ש דאף בחיקון דראשו דזו"ה דעינן תיקון דעקמומיות, והיינו תורת העקמומיות כמפולג והיינו דלא מהני כאן תיקון עומ"ר אף במתוקן כל מבוי כדון.

ומלשון תורתו כסתום משמע לכל הויכוח בין ר"ש הוא לענין אם נחשב העקמומיות כסתום או כמפולג, אבל לכו"ע אם נחשב כמפולג הרי דעינן תיקון כדון מבוי מפולג, (וכמש"כ מרן זללה"ה סי' ס"ה ס"ק ל"ד) ולהכי בפרוץ טפי מ"ל לכו"ע הוה כמפולג (עי' לקמון) נמצא להרא"ש דס"ל דאף בחיקון דב' זו"ה דב' ראשי המצואות עדיין כריד תיקון לעקמומיות ה"ה לשמואל יטכרד תיקון דעקמומיות.

ובחזו"א כ' לדון לשמואל מה"ד אם מצ"א הוה פחות מ"ו ומצ"ד שני הוה יותר מ"ו, ודן דזה לשיטתיה שפ"י דהעומ"ר מצילו מלהיות מפולג, וא"כ יל"ע אם דעינן מצ"ד דדיים שלא יהא מפולג, ונקטו (סי' ס"ה סק"ו וס"ק ל"ד, ועי' ס"ק כ"ה) לעיקר דלא סגי בשמבוי אחד מתוקן לתקן את חצירו כיון שחצירו פרוץ טפי, ומ"מ אם תיקון דזו"ה כ' להסתפק דבכה"ג מהני טפי.

ואיכא למימר דלשמואל עומ"ר מצידו מצילו מפילוג משום שהוא מצידו, ולהכי המבוי המתוקן דזו"ה שפיר הותר בטלטול דל"ג מההוא דודיא דמהני לשמואל, וא"כ מדין רה"י עושה מחילתא היה ראוי לומר שאף המבוי השני מתוקן, כדון מבוי שכלה לרחבה, ועדיף מיניה דהתם אילו הרחבה היתה מבוי לא היתה ניתרת ולהכי גזרינן בכלה ללידי הרחבה והכא שהוא מותר בטלטול אף שהוא מבוי דהא י"ל דל"ג בכלה ללידו. אמנם יותר נ"ל דמבוי שפרוץ למבוי דהא נחשב המבוי המקולקל כמפולג אף שהוא פרוץ למבוי, דרק בפרוץ לרחבה אמרינן רה"י עושה מחילתא, משא"כ בפרוץ למבוי ראוי לגזור

אף באינו כלה מצידו ואף באינו זכ"ז, לגרע טפי, וז"ע.

ומדברי הראשונים ח' א' יש להוכיח דהיכא שמצ"א הוא פרוץ י' ומצ"א איכא פחות מ"ו לעכ"פ המבוי שפרוץ טפי מ"ו נחשב למפולג לשמואל, ממש"כ שם דרש"י וברא"ש ובעו"ר דמבוי שכלה לרחבה מייירי שפרוץ דעקמומיותו י', ובפשוטו מייירי שמקלה המבוי עד לרוח מערב של החצר הוא טפי מ"ו אבל המבוי פירחתו לחצר פחות מ"ו, (וע"כ כן דהרי אמרינן שם חצר מותר ומבוי אסור ובכה"ג ע"כ דמייירי בפחות מ"ו), ואפ"ה מצואר לאין המבוי מתוקן, וגזרינן דיה אטו מבוי עקום. שו"ר למו"ר הכ"מ זללה"ה (ס"א ס"ק כ"א ד"ה ומהא) שבי' לדחות משום שהרחבה למבוי מחולקת בפס וממילא אם המבוי והרחבה היו מבוי עקום לא היה ניתן לשמואל, זה משום שהוא יותר מ"ו וזה משום שהוא פרמ"ר, ופשוט, ומ"מ לעיקר נקט דאף אם מצ"א הוה יותר מ"ו דלא מהני לשמואל.

שמואל דקאמר דתורתו כסתום בפשוטו היינו משום דנחשב כב' מצואות, ולהכי דיותר מ"ו הוה מפולג וכ"ש דפרמ"ר, והא דליכא ד"ר ע"כ היינו משום דנפרץ מצידו, ואף שלכל מבוי ומבוי הוה כמראשו מ"מ כיון שאיכא עומ"ר המחלקם הרי הם כב' מצואות, ואנו דנים לכל מבוי כנפרץ מצידו ולהכי היכא שהוא פרמ"ר או יותר מ"ו אי"ז נחשב כפרוץ מצידו לכל שכל מבוי איכא שיעור מבוי כדון והרי הוא פרוץ דמילואו לחצירו ה"ז כמפולג, וכלשון הגמ' דהא קאמר שמואל דתורתו כסתום, והיינו דהוה כמפולג לרב.

ולא נחפרש להדיא מהו שיעור המבוי שע"ז אינו נחשב למצידו, (ונפק"מ שיועיל עומ"ר שצפתח המבוי וכו"ק דראש המבוי השני), דמי סגי דל"ט וכגון שמבוי מזרח מערב אורכו ד"א ומבוי כפון דרום ארכו (ממקום העקמומיות) ד"ט, (ובעקמומיות טפי מ"ו או פרמ"ר וכנ"ל), או דבכה"ג נחשב למצידו רק באופן שכל מבוי ד"א אמרינן דאינו נחשב למצידו אלא למפולג.

ברש"י ח' א' מצואר דמצידו דמהני לשמואל היינו אף בפרוץ למבוי שאינו מתוקן,

והנהגה לא מהני תיקון דפס, ועי' חזו"א סי' ס"ה
 ס"ק כ"א, ונ"ע ע"כ.

בדעת רש"י ורא"ש

יח. ברש"י פי' בהא דרב דבעינן ל"ק ככל דל
 וכו' בעקמומיות, ובראשונים
 דקדקו מדבריו דבעינן תיקון בעקמומיות, ובאמת
 שמרש"י שצבוגיין היה אפשר לדחות ולומר
 דאורחא דמילתא נקט, דבעלמא ברוח רביעית
 מתקנים בל"ק ואין סתים הפתח בל"ה
 (דבפשוטו להכי היקילו במצוי להחיר בל"ק
 משום שמצוי לרבו להיות פרוץ ברוח ד'). אבל
 ברש"י לקמן בע"ז בהא דכמין ח' דמוקים דבעינן
 לדחות בעקמומיות מוכח דלא מהני בל"ה מחד
 ול"ק מאידך, וכן מוכח מפירש"י ח' ב' במצוי
 העשוי כנדל, ע"ש. ועדיין יש מקום לומר דבדעת
 רש"י לאין החיסרון בל"ה מחד ול"ק מאידך
 אלא במצוי המתוקן בל"ק, אבל המצוי המתוקן
 בל"ה שפיר י"ל דמהני ליה עומ"ר בעקמומיות,
 ומה שנקט ברש"י שיעשה לו"ה בעקמומיות ול"ק
 בל"ה הראשונים י"ל דהכי עדיפא ליה משום דבחד
 לו"ה סגי (ועי' חזו"א ס"ה סק"ה), אמנם יש
 לדחות דהשתא דבעי שיתקן ג' תיקונים גרע טפי
 מלהכריכו ב' לו"ה. וברא"ש דלקמן מבואר דלא
 למצוי המתוקן בל"ה לא מהני עומ"ר
 שבעקמומיות.

ופי' בראשונים דהיינו טעמא דבעינן תיקון
 בעקמומיות משום שבעינן שיראו את
 התיקון כל בני המצוי, והיינו דכיון דהעקמומיות
 נר' כסוף מצוי והם רואים שבעינן זה רבים והרי
 אין העומ"ר מהני לשם, ואינם יודעים היאך הוא
 מתוקן ולהכי בעינן תיקון לעקמומיות.

וברא"ש למד דעת רש"י דלא לו"ה מב' רוחות
 לא מהני, ויל"ד מנ"ל הא, דבפשוטו
 היה מקום לומר דעד כאן לא אמרינן לו"ה
 ול"ק דלא מהני אלא כלפי המצוי המתוקן
 בל"ה, דבהא הם רואים מחד לו"ק ומאידך
 רואים עומ"ר דלא מהני במצוי המתוקן בל"ק
 משום דאיכא ב"ר, (ובכה"ג לא מהני תיקון דלחי
 לעקמומיות, ועי'), אבל המצוי המתוקן בל"ה הרי
 הוא לו"ג ממצוי מפולג (אם נימא דבמפולג מהני
 בו לו"ה ועומ"ר) ולמאי בעי תיקון. ואמנם יש

והנהגה לא מיהת פשיטא דמצוי כמין ז' דלא מהני
 לשמואל לתקן את רגל הז' ע"י לו"ק בראשון
 ול"ק בפירוש כזה [639], מאחר שהוא מפולג
 בריבוע שבגג הז', ובמקום פילוס לא מהני
 עומ"ר לשמואל, ואף אם מתקן לו"ק בל"ה ראשי
 הרגל כזה [640] ג"ז לא מהני שהרי רגל הז' פרוץ
 במילואו לגג הז', ואף אם יעשה שם עומ"ר אי"ז
 מהני, שהרי רק בצידו שרי שמואל והכא הוה
 כמראשו.

יז. הא דמהני לחי בעקמומיות בין לשיטת מורי
 הזקן ובין לשיטת רש"י לקמן ח' א' יל"ע
 כזה, דמאי אהני לן לחי שבעקמומיות, דלא מינו
 דלחי מצידו מהני, והרי פשוט דבלא העומ"ר לא
 היה מועיל הלחי דלא מינו פרמ"ר דמהני מב'
 רוחות, ולומר דעומ"ר עושהו לפירצה, והלחי
 מתקן לפתח, כבר כתבו בראשונים לעיל דאין
 לו"ק מהני בפירצה, ואם העומ"ר מתקן מ"ט
 בעינן ללחי ואם העומ"ר אינו מהני ועדיין הוא
 נחשב לפירצה מאי אהני לן הלחי דלחי אינו מהני
 לפירצה. ועי' חזו"א דלקמן שהוכיח מינה כדבריו
 שמצוי עקום לא מהני ליה עומ"ר בעקמומיות אם
 ליכא תיקון דלחי, אמנם ז"ב לפי"ז שהרי לשיטת
 רש"י היכא שתיקן בל"ה הראשונים בל"ק לא בעינן
 בעקמומיות מיד, וע"כ דמדין עומ"ר קאחינו,
 וא"כ מ"ט היכי שצא לתקן רק למצוי אחד לא
 מהני בל"ק בראשון ועומ"ר מצידו (ועי' חזו"א
 סק"ו).

ובביה"ל (שם"ה ס"ב ב"ה לריד) כ' בשם
 האחרונים דמצוי שנפרץ מצידו ובעינן
 בו רבים (ואיכא עומ"ר) דמהני לפתח שצדו
 תיקון דלו"ק, וזה תימא דהא מיידי שם שנתקן
 מראשו בל"ה, וכיאל מהני לו"ק מב' רוחות, וזה
 לא מינו אלא לרש"י דעת שמואל, אבל לרב לא
 מינו כן. אמנם אם תיקון מראשו בל"ה הרי זה
 תלוי בפלוגתא הראשונים אם בעינן תיקון מצידו,
 ולדעת הרא"ש אם נימא דבעינן תיקון, ועי' לקמן
 דתלוי בסברות בשיטת הרא"ש, מ"מ לא מהני
 תיקון דלו"ק בעקמומיות אלא כשתיקן ב' ראשי
 המצוי בל"ה, אבל אם תיקון ראש אחד בל"ה
 ונימא דלא מהני עומ"ר מצידו מנלן שיהי שם
 לו"ק (וע"ע לקמן ס"ק כ' ב"ה ובפשוטו) והכא
 לא יועיל לתקנו בשם ד' דכיון דנחשב למצוי

לדחות לאם נימא להמבוי מתוקן א"כ נימא דמדין רה"י עושה מחילתא הרי אף המבוי המתוקן בלו"ק שרי, וכדמלינן במבוי שכלה לרחצה דמהני מדין רה"י עושה מחילתא, ואף למאי גזרינן התם בכלה ללידי הרחצה הכא עדיף דהתם איכא למיגזר משום דאילו הרחצה היה מבוי הרי היה אסור, להכי גזרינן אטו מבוי עקום, אבל הכא אף שהוא מבוי הרי הוא מתוקן אותו הכא שמתוקן בלו"ק א"כ מנלן למיגזר. אבל באמת נ"ל דאפ"ה גזרינן מדרבנן וכמש"כ לקמן בשמואל באופן שמש"א הוא יותר מי' ומ"א פחות מי', ועי'.

ועדיין צ"ב דנימא מה לחצר לאף בליכא צ"ר לא מהני זה לוי"ק, תאמר במבוי לאף באיכא צ"ר, כגון לאיכא צו"ה מחד מהני מ"מ מהני לוי"ק כ"ש עומ"ר, ואת"ל דלוי לבא מן הדין להיות כנידון, והיינו לאף בחצר אם איכא צ"ר לא היה מועיל, א"כ נימא לאף לעומ"ר בראשו נפרוד כן ללמא אילו היה פתח החצר משמש כפתח של מבוי לא היה מהני שם עומ"ר, וי"ל דלענין עומ"ר בראשו אנו דנים בכלל אם איכא סברא כזו לחלק בין פתח חצר לפתח מבוי, להא מהני ק"ו, ולא מהני לפרוד דלוי, דמנלן שיט ריעותא כלל לפתח מבוי, אבל מבוי מפולג הוא דין אמת, שהרי לא מהני עומ"ר צב' דלדיו בפילוג, וזה אמרינן דיו כיון שבחצר גופא ללמא צ"ר לא היה מהני, ועדיין צ"ע.

שו"ר למו"ר הכ"מ זללה"ה בס"א ס"ק ט"ו שפי' עפמש"כ שם דדין פירצה מזידו לאף בתיקון מראשו בלו"ה או בלחות לאיכא לחיסרון דפירצה מזידו, דא"כ בכל מבוי מפולג י"ל לאיכא צ' חסרונות איכא חיסרון של פילוג ואיכא חיסרון של פירצה בלדיו, ואף לר"ח דפירצה מזידו צי' מ"מ במקום צ"ר פירצתו צד', ולזה לא מהני תיקון צו"ה צב' ראשו, שהרי אף אם ליכא חיסרון צ"ר מ"מ סו"ס בפירצה צ"ר והם מקלקלים את המחיצה, וזה חיסרון בעומ"ר, ולהכי אף במבוי מפולג לא מהני צו"ה מחד ועומ"ר מאידך. וזה מיושב וכמש"כ לעיל דלעולם לא עבדינן ק"ו דמהני עומ"ר במקום צ"ר, ולא לנו אלא בראשו או בלדיו באופן דליכא פילוג וב"ר אלא פירצה בעלמא.

ואבתי אם כנים הדברים ללהרא"ש מאי ללא מהני עומ"ר וצו"ה היינו מדין פירצה בלדיו, דהיכא לאיכא צ"ר בהא אף רב מודה ללא מהני עומ"ר משום דרבים מצטלים המחיצה, א"כ לכאוף יל"ד לאף בחצר נימא הכי ללא מהני

לדחות לאם נימא להמבוי מתוקן א"כ נימא דמדין רה"י עושה מחילתא הרי אף המבוי המתוקן בלו"ק שרי, וכדמלינן במבוי שכלה לרחצה דמהני מדין רה"י עושה מחילתא, ואף למאי גזרינן התם בכלה ללידי הרחצה הכא עדיף דהתם איכא למיגזר משום דאילו הרחצה היה מבוי הרי היה אסור, להכי גזרינן אטו מבוי עקום, אבל הכא אף שהוא מבוי הרי הוא מתוקן אותו הכא שמתוקן בלו"ק א"כ מנלן למיגזר. אבל באמת נ"ל דאפ"ה גזרינן מדרבנן וכמש"כ לקמן בשמואל באופן שמש"א הוא יותר מי' ומ"א פחות מי', ועי'.

ובחו"ב (ס"א סק"ח) כ' דלקדקו כן מלשון תורתו כמפולג דהראשונים פי' לאזיל על העקמומית לרצב תורת העקמומית כמפולג ולשמואל תורת העקמומית כסתום, וא"כ ע"כ דהיכא שמתקן בלו"ה מחד לא מהני לוי"ק מאידך דעדיין העקמומית כמפולג, ולומר שלחד מבוי מהני ולחזירו לא מהני לא משמע, אלא ע"כ לאף אם מתוקן בצד השני בלו"ה עדיין לא מהני עומ"ר בעקמומית, עי"ש.

ובדברי הרא"ש איכא צ' חידושים, חדא דדין דנים בעקמומית עומ"ר ובעינן שם תיקון אף שראשו מתוקן בלו"ה, ועוד מבואר דמ"מ לא מהני תיקון לחצי או צו"ה של מבוי אחד להאזיל למקום העקמומית כשהשני מתוקן בלו"ה, דבעינן שיהא התיקון בעקמומית גופא.

ובפשוטו היה נר' לאף במפולג גמור ס"ל לרא"ש דלא מהני עומ"ר לעקמומית, ואף לוי"ק מהני במפולג אם איכא צו"ה בלדיו השני, ע"כ לומר דעומ"ר גרע, וילה"ק דאם לוי"ק מהני א"כ כ"ש שעומ"ר יהני (למ"ד שעומ"ר מהני מראשו). וי"ל דכיון דאיכא צ"ר גרע עומ"ר מלו"ק, וכומו שלעיל לנו במבוי אם מהני עומ"ר בראשו, וביארנו שם דהטעם משום דאיכא צ"ר, כ"ש הכא דהוא מפולג, ומ"מ אי"ז פירכא לק"ו, והיינו דאין לומר מה לחצר שקן מהני עומ"ר אף בפילוג תאמר במבוי צו"ה, לאף בחצר אילו היה נחשב פילוגו איה"נ שלא היה מועיל שם עומ"ר היכא שיט צ"ר, אלא בחצר ליכא צ"ר בפילוג, וכומו שקבר ביארנו

מחילתא כיון שאין ניכר תיקונו. ואף שבמבוי שכלה לחצר או לרחצה מצויר לקמון דמהני, שאני התם שכשהחצר ניתרת בטלטולו הרי הוא כפרוץ למקום חדש, שהרי בחצר ליכא דין פילוש, ומינכר תיקונו אף כלפי המבוי, (והרי התם מהני גיפופי בין המבוי לחצר, וכמש"כ ברש"א ובריטב"א דף ז', ובמבוי עקום כה"ג פשיטא שלא היה מועיל, שהרי נמצא מתוקן בלחי מחד אחד ופס בלד השני ובכה"ג לכו"ע לא מהני עומ"ר, אלא וודאי דכיון שבחצר ליכא דין פילוש הרי מהני לעשות מחילה למבוי.)

ולפי"ז אם עשה לו"ה בראש אחד מן המבואות ובשני לא תיקון מידו, ועשה לחי בעקמומית באופן שממשיך את הכותל כזה [37] ללא מהני להרא"ש, משום דמדון לחי בלחוד אינו מהני שהרי בפרמ"ר פשיטא ללא מהני דהוה לחי בלידו, והעומ"ר אינו מטערף לתקן מאחר לאיכא ב"ר, ואם בא לתקן לריד לתקן הלחי באופן שסותם את רוחב המבוי (אמנם במקו"א נסתפקנו בזה אם כה"ג נחשב למבוי שנתקן בלו"ק, או"ד דסו"ס הוה חצר ואף בסותם את רוחב המבוי לא מהני לו"ק). (ומש"כ ברא"ש על הירושלמי דאם תיקן אחד מן המבואות דמהני, כ"ל דהתם הגידון לתקן את העקמומית בלו"ה לרב ולשמואל בלו"ק, אבל אם יתקן בראשו בלו"ה לא יהני בלדו השני לתקן בלו"ק לרב, ורק לשמואל לדין ליה ב"ר ס"ל דמהני לחי בלידו.)

ומאידך יל"ד דהיכא שתיקן ב' לו"ה ב' ראשו דמהני עומ"ר היכא שסותם הפתח כזה [38]. דל"ג מלחי, וכסם שלחי בעלמא אינו מועיל בכה"ג, שהרי הוא מלידו, ומ"מ הכא מהני כדי שיהא ניכר לבני המבוי שהוא מתוקן, ה"ה בעומ"ר י"ל דמהני לענין זה, אף דעומ"ר לא מהני במקום פילוש, הכא שאנו סומכים על תיקון דלו"ה אפשר דמהני, וזכר לזה מש"כ במהר"ם שהביא במרכיבי סי' תע"ו ובהגה"ה (הביאו בבי" סי' שס"ד) ס"ל דמהני הכא לחי אף ביותר מי', ואף שהרא"ש גופא בתשו' שהביא בד"מ סם נחלק בזה וס"ל דביותר מי' לא מהני היינו, משום דביותר מי' ליכא משמעות לדין לחי, אבל עומ"ר ספיר י"ל דמהני, וי"ע.

לו"ה ועומ"ר, לאם נימא דבחצר אין ב"ר מצטלים למחילה א"כ היה ראוי שנילף בק"ו דאף במבוי מהני, ובהא אין לומר דלו"ה"נ לאם בחצר היה ב"ר ה"ה שלא היה מהני בו עומ"ר, דעד השתא לא אמרינן הכי אלא שנאמר שבחצר אין משמעות לפילוש של רבים דהרבים יודעים וחשים שהם נכנסים לחצר פרטית, אבל לענין שהרבים מצטלים את המחילה מנלן לחלק בין חצר למבוי, ואם לקושטא במבוי מהני ובחצר לא מהני, א"כ ע"כ למבוי חמיר טפי, וא"כ ניפרוץ לק"ו, אע"כ דאף בחצר כן הוא לקושטא ללא מהני עומ"ר וכו". אמנם אי"ז מדין פילוש ונפק"מ ללא דעינן דלתות וכיו"ב, וי"ע.

אמנם למש"כ בראשונים למבוי משום קולתו דניתר בלו"ק להכי החמירו בפירכה בלידו א"כ לעולם בחצר ליכא להאי חיסרון, (אלא שמוכרח מינה למאי דפירכה בלידו הוי ריעותא אף היכא שתיקן בראשו בלו"ה), ודוחק לומר דכסם שאנו אומרים אליבא דר"ה ברדרי"י דבצקעי רבים חמיר טפי דינא דפירכה בלידו, ה"ה דנימא דאף בחצר כן הוא, ודו"ק.

והיכא לעבד לו"ה מב' ראשו הרי מהני לו"ק בעקמומית, ויל"ד כייל מהני לו"ק בעקמומית, הא ע"כ לחד מבוי הוה כלחי מלידו (ולא דמי לשמואל דמהני ליה לחי בלידו דהתם אף עומ"ר מהני, אלא דבעינן עוד תיקון לחי, אבל הכא דעומ"ר לא מהני במקום ב"ר, מנלן לחדש כאן לחי, דאטו מי נימא דבפרמ"ר גס יועיל סם לחי להרא"ש), ולא מסתבר לומר שהטעם מאחר שמתיר מבוי אחד א"כ אף השני יותר דה"י עושה מחילתא, דמסוגיין משמע דה"ר עושה מחילתא לא מהני לנידון דידן, ועוד דפשוט דברי הרא"ש דאם תיקן בלו"ק מחד וכו"ה מאידך ללא מהני לו"ק ואף בעקמומית, ואף אם תיקן מבוי אחד בשלימות כזה [36] שמבוי א' מתוקן כדן מ"מ מבוי ב' אינו מתוקן. ובמהר"ם כ' דאף ביותר מי' מהני הכא בתיקון לחי (ואמנם ברא"ש בתשו' איתא ללא מהני ביותר מי'). והנר' דהכא כיון שמהלכות מחילה הוא מתוקן כדן, וכל הגידון הוא משום שכל מבוי ומבוי אינו רואה תיקונו לזה היקילו בלחי בעקמומית, ולא מהני לזה דין רה"י עושה

דעת החזו"א דמבוי עקום הוא כמפולש

ביושר

י.ט. דעת מרן זללה"ה (ס"ה סק"ה) לפני מה שנתבאר ברא"ש ללא מהני לו"ה בב' ראשון, ואף לאיכא עומ"ר בעקמומית, הרי ללא מהני עומ"ר לעקמומית אף לאותו המבוי שנתקן בלו"ה, נמצא דבמבוי עקום איכא ריעותא דע"י עקמימותו נחשב למבוי אחד ביושר והוא מפולש, ואף לשמואל י"ל לאיכא האי סברא, (ובחו"ב כ' להוכיח כן למש"כ רש"י לקמן ח' א' דאם תיקון רק מבוי אחד דבעינן תיקון בעקמומית). והא ללא מהני עומ"ר לעקמומית זה אמת בין לפי הרא"ש ובין לפי ר"י, ול"פ ר"י אלא דתיקון ללו"ה מחד והלחי שבראש השני מהני, אבל אם לא תיקון בלו"ה בראש השני לא מהני העומ"ר שבעקמומית. ובפשוטו אין הגידון נחשב למפולש אלא היכא לאיכא בקיעת רבים, אבל בלא בקיעת רבים י"ל לאינו נחשב למפולש ודנים בזה בעומ"ר, וכן בחצר לזכא ב"ר פשיטא שדנים בו עומ"ר וכמש"כ חזו"א ס"ק ל"ז ול"ז, אמנם ע"י שם ס"ק ל"ה שם דבמבוי אף היכא לאיכא גידודי בעקמומית אמרינן שהוא מפולש ביושר ו"ע מ"ג מחלר.

גופא גורר את הקרן לחצר את צ' הרשויות להיות כאחד ולסלק לעומ"ר, וע"י.

נמצא לרב דאחר ללא מהני עומ"ר לחלקו לב', דהוה מבוי מפולש, ומה שתיקן בב' לו"ה אינו מהני לדון בעקמומית בעומ"ר, ולו"ה שבראש חזירו אינו מועיל לעקמומית, דבעינן שכל מבוי נר' את תיקונו, וזה לדעת הרא"ש, ולדעת ר"י אהני לן תיקון בראשו להחיר אף את העקמומית, וכל מה שנחלק רב אינו אלא בעומ"ר לא מהני לפיכא, וזה נכון אף כשתיקן בלו"ה, ונמצא שאם תיקון בלו"ה מחד ובראש חזירו לא תיקון מיד, הרי המבוי המתוקן בלו"ה אינו נותר בעומ"ר לרב, ואף שבמפולש הוא נותר בלו"ה ועומ"ר, מ"מ הכא לא מהני.

אמנם אם עשה לחי (בעקמומית) למבוי שתיקן ראשו בלו"ה ה"ז מהני לדעת מרן זללה"ה (וכמש"כ בדבריו בס"ק י"ז) אף אם העמיד הלחי בעקמומית מלידו של המבוי (ללא מהני מדין לו"ה), אלא דמהני הכא כעין מבוי שמתוקן בב' ראשון בלו"ה ובא לחלקו באמצעו דמהני לחלקו בלחי) ומהני מדין עומ"ר והלחי מועיל כדי לבטל את הסילוק שנעשה ע"י העקמומית.

ואף לשמואל דלמר דתורתו כסתום פי' בזה מרן זללה"ה (ס"ה סק"ו, ס"ק כ"ה) דס"ל דהוה כמבוי אחד מפולש, אלא דלזה אהני לן עומ"ר לחלק את צ' המבואות לב' ולדון על כל מבוי לעצמו, ודווקא בלופן שכל מבוי מתוקן לעצמו וע"י העומ"ר יותרו תרויהו, אבל היכא שאחד אינו מתוקן הרי לדעת רש"י בעינן לחי בפרצה, והיינו משום דאל"ה נחשב למפולש ולזה לא אהני לן עומ"ר, ולהר"ן דלקמן ח' א' דפליג שם ע"ד רש"י ונחשקה דלחי זה מאן דכר שמייה ולהכי גרים כהר"ח הרי מבואר דלוי"ז לחי אף בפרוץ למבוי שאינו מתוקן, דהעומ"ר מחלקו מהחזירו. והיכא דפרוץ י' פי' בזה לכיון דהוא פרוץ י' לחזירו אמרינן בזה ממ"נ דאם נחשב לאחד אין מהני משום דהוא מבוי שתיקן מב' ראשון בלחיים, ואם נחשב בב' מבואות הרי הוא אית ליה פרצת י', ובכה"ג אמרינן דסגי בשנפרץ בלא אחד ב'י, ואף שלמבוי השני ליכא פרצת י', דע"י חד פרצת י' נעשה כמפולש ללא מהני לו ב'

והטעם נחשב למפולש כ' מרן זללה"ה (ס"ק י"ח) משום דהדפנות הגדולות הדוחקות את רגלי הרבים מראש זה לראש זה לרד העקמומית עושה למבוי אחד, וביאר בזה מו"ר זללה"ה הכ"מ (ס"א ס"ק) דהוה כסילוק מחילת, והיינו לכיון שמקום העקמומית משמש לב' המבואות כאחד, ממילא נמצא שאותו מקום נחשב לעצמו הוא פרוץ במילואו. ודווקא בב"ר שייך לומר כן, אבל בחצר אין שייך לומר כן (וכמש"כ חזו"א ס"ה ס"ק י"ז וס"י ע' ס"ק כ"ד) וכן אם אחד מן המבואות סתום אין שייך לומר כן דהוה כנפשו העקמומית (כמש"כ חזו"א ס"ט סק"ב, וע"י במש"כ סי' ס"ה סק"כ במבוי כמין ח' לגבי גג הח' ע"ש), שאין כאן צ' ענינים שאנו דנים שיש כאן תרתי דסתרי, ואף שדנינו מחילת י' כאן תרתי דסתרי, מ"מ לא מלינו בזה ריעותא, שהרי סו"ס אין כאן סילוק מחילת באמת, ורק ע"י שיש כאן כביכול צ' רשויות זה

לחיים. (ובמבוי העשוי כנדל ז"ל לאיכא עומ"ר מב' לדדיו, ועי'). ונמלא להר"ן דבמבוי עקום שאינו פרוץ י' לא דבעינן לחי לעקמומית אף אם לא תיקון אלא מבוי אחד, מ"מ בכה"ג אם פרוץ י' אף אם פרוץ אותו כד שלא תיקונו בלחי מ"מ דבעינן לחי, ולזה לא אהני לחי בצידו, ובעינן שיתקון בראשו של חצירו.

ונמצא דאף לשמואל אם יתקן צו"ה אחד ומאידך לא יתקן מידי דבעינן תיקון לעקמומית לדעת רש"י ולדעת הר"ן אי"ל תיקון בעקמומית אף היכא שתיקון ראשו בלו"ק דאהני לן עומ"ר כדי לחלקו מחצירו, ועומ"ר מהני במקום בקיעת רבים.

ובל נידון דסוגין היינו דווקא במבוי עקום, אבל מבוי שאיז לי פתח בראשו ובצידו, ואיכא צ"ר, דהא בין לרב ובין לשמואל מהני שם עומ"ר. וכן אם יתקן בעקמומית בעומ"ר (ובאופן שמדין לחי אינו מועיל כגון שהוא ד"א או שלא סמוכו מער"ש וכיו"ב) מהני להו צו"ה אחד ועומ"ר מאידך, או לשמואל לחי אחד ועומ"ר מאידך, (ולדעת רש"י דבעינן תיקון בעקמומית אם לא תיקון ראש חצירו, ולדעת הר"ן אי"ל שום תיקון לעקמומית).

והנה בגדר שיעור העקמומית שמהשיבתו להיות מפולג נסתפק בחזו"א (ס"ה סק"ח) אם דבעינן שיהא לו שיעור מבוי ד"א לכל מבוי, והיינו שאם עקום פחות מד"א אינו נחשב לעקום כיון שלית ליה שיעור מבוי, ללא מסתבר שכל עיקום מעט ייחשב כעיקום למנוע את העומ"ר. ובתחילה נטה לומר דבעינן ד"א, ובסו"ד כ' דאפשר דלענין זה כל שמתעקם נחשב לעיקום. ומאידך כ' (שם סק"ט) להסתפק לאידך גיסא דכ"כ נחשב כמבוי אחד עד שי"ל דמהני לה ברו"ח לב' המבוארות כאחד, ואי"ל שלכל מבוי יהא ברו"ח, (ואף להלך דבעינן ד"א נר' שנקט להסתפק בזה, ומש"כ בתו"ד שם לדרך דווקא ד"א ובתיים וחצירות כו', אינו אלא מיטוט דברי השו"ע, ועי'). עי"ש עוד.

ומבואר דמזן זללה"ה כ"כ החשיבו למבוי מפולג כאחד עד כדי כך שדן לומר שיעיל ברו"ח לב' המבוארות כאחד, ונתקשה

מדברי השו"ע שם"ג ל"ג. וברם ז"ב טובא דהרי בשו"ע שם מייירי באופן שתיקון בלו"ק צב' ראשו ובצו"ה בעקמומית, ובכה"ג תמוה שנהשיבו למפולג, דע"כ אם הוא מפולג א"כ לא יועיל תיקון בלו"ק שבראשו, וכל מה שיש מקום לדון הוא דווקא באופן שמתקן צב' ראשו בצו"ה או שמתקן בלו"ק בצו"ה ובצידו השני בלו"ק, ואף דהא אם ננקוט כדעת הרא"ש דבעינן תיקון בעקמומית מנלן לחדש דנחשב כאחד עם הלחי, דלמא הלחי מחלקו לחרי. ואף לשמואל דמהני עומ"ר בעקמומיתו י"ל כן. וכל הגידון שיל"ד הוא לדעת רב ולפי' ר"י שמהני צו"ה אחד ולו"ק מאידך, וצ"ע. ונר' לעיקר כמו שנת' מדבריו בסי' ס"ט סק"ד דבמבוי כמין ח' שפתוח רגליו, דאם איכא ברו"ח רק ברגל אחד אין לרגל השני דין מבוי, עי"ש, וה"ה נ"ל אף בכמין גא"ס, ועי'.

עו"כ בחזו"א לדון אם בכל גוונא אמרינן דנחשב למפולג שאין מועיל עומ"ר, או דווקא בעקום שהמחיצות גורמות לחוק את העומ"ר, אבל בכמין ז' שפיר י"ל עומ"ר עכ"פ כלפי גג הז', עי' במש"כ ס"ק י"ח ובס"ק י"ט הוכיח מהא דעשוי כנדל דמבואר דאף בזה נחשב כנפלט העקמומית, וכן סתם בסי' ע' ס"ק כ"ד.

עוד בדעת הרא"ש

ב. בעיר שמוקפת חומה כ' הרא"ש דסגי בדלתות בפתיחה ואין מבוארותיה כריכים תיקון, וכן פסק בשו"ע ס"ד ס"ב, וכן מבואר להדיא במהר"י ווייל דינין והלכות סי' י"ח. (אמנם מהר"ן בתשו' סי' ע"ב מבואר דלעת רש"י דבעינן לתקן בעקמומית אף בעיר שמוקפת חומה וללחותיה ננעלות, אמנם יש לציין דהר"ן גופא ס"ל דלא דבעינן תיקון כלל בעקמומית. ועי' חזו"א סי' ס"ה ס"ק ל"ג דפי' דהר"ן מייירי בשיש בעיר פירות באופן שהיא כרמלית, עי"ש, ועי' בשו"ת הב"ח החדשות סי' ג'). ובצ"מ שם תמה דמ"ש ממש"כ הרא"ש שאם תיקון שני ראשיה בצו"ה דבעינן תיקון בעקמומיתה, מהכא שתיקון פתחי העיר בדלתות דבהא לא דבעינן תיקון לעקמומית.

ואולי איכא למימר דללחות שאני דבהא לא דבעינן תיקון בעקמומית, ומאי דאמרין

במבוי העשוי כמין ח' דבעינן תיקון לכתות בעקמומית (לפי הרא"ש) י"ל דה"ה דמהני תיקון לכתות בראשו ואז לא יטרכו תיקון לעקמומית, אלא דבעלמא מתקנים הפתח בלו"ק, ושכן כל תיקון לר"ק הוא משום שפתח המבוי בעלמא הוא פרוץ. וז"ל דהרא"ש לשיטתו דבעינן ברה"ר לכתות ולא סגי בלכת מחד וכו"ה מאידך, (ועוד נמלא בפשוטו דלא סגי בלכת בעקמומית אחת, וכו"ה בעקמומית השניה). עוד י"ל דלמחילה שמקפת מחוץ למבואות זהא אי"צ תיקון בעקמומית, שכן אף הפנימיים אילו לא היה המבואות החיצוניים קיימים הרי הם גופייהו לא היו מתקנים המבוי כלל אלא היו סומכים על התיקון החיצוני, ה"ה השתא שנסוף מבואות חיצוניים, אמנם י"ל דהיינו דווקא בשכל העיר מעורבת, אבל היכא שאין העיר מעורבת אלא רק חלקה מעורבת זהא בעינן תיקון לעקמומית. (שו"ר להח"א כלל ע"א או' ו' ש"כ"ב בשם המהרי"ט סי' ז"ד דהיכא לכל העיר מתוקנת במחילת אי"צ תיקון לעקמומיות, עי"ש).

שהרי מבוי ח' הוא רה"י, ומבוי ב' סתום מג' רוחות, וצפירתו איכא רה"י שעושה מחילתא, ובפשוטו להרא"ש אף בכה"ג לא מהני להתיר המבוי (מבוי ב') שתוקן בראשו בלו"ק, וי"ל דל"ד רה"י עושה מחילתא דחצר ומבוי, דבמבוי כיון שהוא מבוי עקום ונראה כאחד זהא לא מהני רה"י עושה מחילתא, כיון דרבים בוקעים והוא נר' כמבוי אחד זהא לא מהני דינא דרה"י עושה מחילתא, ומ"מ בתיקון דלחי סגוי, כיון שסו"ס הוא מתוקן כראוי, בין ע"י רה"י עושה מחילתא ובין ע"י לו"ה שבראש חצירו. (ואף סגי בפרוץ טפי מי' דלחי לא מהני לשם, אפ"ה הכא מהני כמש"כ מהר"ם דלקמן).

כא. להרא"ש דאף בתיקון ב' ראשו בלו"ה בעינן תיקון לר"ק בעקמומית יל"ד מה הטעם דבעינן לחי בעקמומית, ומאי אהני לן לחי בעקמומית, והנה בטעם הדבר דבעינן לחי בעקמומית כבר נתבאר בראשונים דבעינן שכל מבוי ומבוי יראו את תיקונם, וכיון דאין עומ"ר מהני (עכ"פ ב"ד) נמלא דתיקון כל מבוי תלוי בראשו של חצירו, ובעינן שבכל מבוי יהא ניכר תיקונו, ורק אם ראש חצירו סתום זהא י"ל דמהני, (ואפשר דאף בגידודי מהני), אבל כל שאינו סתום אלא סתום ע"י לו"ה זהא אמרינן שכל מבוי בעינן שיראה את התיקון, וא"כ הרי הפרכה בלדו נחשב לפרכה מן הגד מפולשת, ולא מהני לה לרב עומ"ר.

נמצא דלהרא"ש לא מהני לחי בעקמומית אלא באופן שמתוקן בראשו בלו"ה, שאם תיקון בראשו לו"ה ולידו פרוץ לכרמלית, דזהא לא מהני תיקון דלחי, ורק היכא שמתוקן ב' ראשו בלו"ה זהא עדיף טפי ואין טעם ההיתר משום שמתקן מבוי אחד כדין והשני הוא מדין רה"י עושה מחילתא, וע"כ כן, שהרי במבוי כמין ח' בפשוטו מהני ליתן ב' הלחיים בראש גג הח' כזה [40], ואף שגג הח' נתקן ב' לחיים מב' ראשו ולרגלים ה"ז כלחי מלדו, אפ"ה מהני, אלא ודאי טעם ההיתר משום שסה"כ אית ליה מחילתא כדין, אלא מאי דאית ליה ריעותא משום שאין ניכרים מחילתתיו להא סגי מה שמניח שם לו"ק, כעין אותו לחי לדעת רש"י בדעת שמואל לקמן ח' א', ועי'. ולעיל ס"ק ט"ז ד"ה הא נתבאר, ושם נתבאר לדעת רש"י ולדעת מורי הזקן כיצד מהני לחי מצידו עי"ש.

ובפשוטו מבואר דאם תיקון בראש האחד בלו"ה וראש חצירו בלו"ק, ללא מהני למבוי שנחקו בלו"ק מה שתיקון בעקמומיתו לחי, ויל"ד מה דין המבוי המתוקן בלו"ה, ונר' פשוט שאם תיקון בלחי ברוחב המבוי כזה [36] דפשיטא דמהני, ובפשוטו אם יתקן בלד השני כזה [39] נר' ללא מהני. ואכתי יל"ע באופן שתיקון על האופן הראשון [36] דלמילא ב' המבואות יהיו מתוקנות,

ויל"ד למאי דבעינן שבכל מבוי יראו התיקון מה"ד אם תיקון שלל בעקמומית ממש, אלא המשיך מעט בדרך אחד המבואות ושם תיקון, ובאופן שאין לאותו המשיך שיעור מבוי, (שהוא ג"ט או ג' אמות), אם נימא דסו"ס בני המבוי השני אין רואים תיקונו, אר"ד כיון שאין לאותו מקום שיעור מבוי ה"ז לא גרע ממבוי עקום שלאחד מן המבואות ליכא כלל שיעור מבוי, (אם נימא שאין לזה דין חצר והיינו דין מבוי שנפרץ לחצר, ועי').

לראותו כזה [41] נימא דהוה כזה [42], וצאופן כזה הרי אורת המצואות מחשיבו למפולש, ולפי"ז נמצא שתיקונו של העקמומית כדין מצוי מפולש. ואף במתוקן בראשו צו"ה להרא"ש דבעקום בעיני תיקון בעקמומית ה"ה הכא דבעיני תיקון לחי צב' ראשו, דכיון דנחשב למפולש בעיני תיקון לעקמומית, ומה שהוא פרוץ לרגלי הח' הרי בע"כ כל רגל ורגל בעי תיקון של לחי.

ועוד נ"ל דלאף בכזה [41] לזיכא רגליים מ"מ איכא גוונא דנחשב למפולש, דיל"ד במצוי כזה [43] דמהני ליה לו"ק ואינו נחשב לרחבו יתר על ארכו מחמת שפתחו מן האד, ולכא' הדבר תלוי במציאות לפי פתחי החצירות אל המצוי, שאם החצירות פתוחים כמותל כפון ודרום ע"כ שהמצוי אינו משמש לתשמישי חצר, ומהני לסתום צו"ק, וומ"מ לא מהני לסתום מן האד, דנר' דלו"ק אינו מועיל מן האד כלל, ולפי"ז ה"ה בפרוץ המצוי כזה [44] דנחשב למצוי מפולש, דכל שבין הכתלים כפון ודרום יש לו דין מצוי הרי השאר הוא המשך של המצוי, (ואפשר דבעיני שיהיה הכותל השלם ד"א, וצו"ח פתוחים לשם), וממילא נחשב כמפולש ופרוץ מצ' רוחות, ודוקא במצוי שארכו יתר על רחבו, שאין צו"ח פתוחים כמותל שצרוח ד', ומלד הכותל שצרוח ד' הרי רחבו יתר על אורכו דבכה"ג ליכא חשיבות לפילוש, דהוה כמפולש בצאותו הרוח.

אם בחצר איכא בקיעת רבים

כג. באבה"ע סי' סס"ה נקט דלאף בחצר איכא ריעותא דצ"ר ולהכי אם איכא צ"ר בחצר לא מהני לתקן בעומ"ר מצ' רוחות, והביא ליה ראייה מדברי התו"י וצ"ד.

ובתו' צ"ד ח' א' איתא על הא דלאמרינן שם מ"ש מרוח אחת כו' והקשו בתו' דלכתי שנה ושנה דהא מרוח אחת סגי בפס ד' ומצ' רוחות לא, ותו' צ' רוחות היינו מלבד רוח רביעית, ומיירי בפרוץ לחצר ולהכי מרוח אחת ליכא חיסרון וה"ה מצ' רוחות. והנה בתו' שם כ' להביא ראייה דמיירי בפרוץ לחצר, מהא דמצוי מפולש דבעיני צו"ה מחד (ולו"ק מאידך) עי"ש, ונר' מזה שהתו' נקטו דמיירי דליכא עומ"ר, דאי בפרמ"ר מיירי הוה להו להתו' להכריח

במבוי כמין ח' לא מהני להרא"ש לתקן צ' ראשו צו"ה, דבעיני עדיין תיקון לעקמומית, ובפשוטו צאופן כזה שתיקון צ' ראשו צו"ה מהני ליה צ' לחיים בעקמומית, ואף שלא מהני צ' לחיים לאותו המבוי, ואף אם יתקן צלד האורך כזה הרי ממ"נ אינו מהני דבאורך לא מהני לחיים כלל, ואפ"ה נר' דהכא מהני, וכמט"כ להרא"ש אין הלחיים מתקנים מדיון לו"ק, אלא הם כחולק המצוי לב', ועיקר התיקון הוא הלו"ה שבראשו. אמנם בצו"ח סי' ס"ה סק"ז נקט דלא מהני שם צ' לחיים.

דין פילוש במבוי עקום במין ח'

כב. במבוי כמין ח' נחלקו בראשונים אם איכא דין פילוש אם לאו, ומצאיר דצדיקהם דהיינו טעמא לזיכא פילוש משום שהוא פתוח לאותו רה"ר, ש"מ דאם יש איזה סיבה וטעם שהם מקלרים דרך המצוי לו"ע הוה מפולש, ולפי"ז אם הוא פתוח לב' מקומות, צאופן שליכא דרכא אחרינא ה"ז נחשב למפולש.

ובפשוטו במצוי שיש לו ג' מחיצות שלימות וצרוח ד' סתם חצוי בעומ"ר וחצוי צו"ק למ"ד דפרצה בצדו צי', (ואו לדעת תו' דמראשו לו"ע פרצתו צי') ואיכא פילוש של בני רה"ר, הא י"ל דלאף אם איכא לבני רה"ר סיבה שהם הולכים שם, (כגון שמקצר מרה"ר אחד לחצרו), מ"מ כיון שלמצוי איכא ג' מחיצות גמורים אי"ז נחשב לפילוש, דפילוש לעולם הוא דווקא שעוצרים מרוח אחת לשניה, דהגע עמנד מצוי שנתקן צו"ק, ולבני רה"ר יש איזה סיבה שנוה להם להיכנס למצוי ולצאת דבכה"ג לכא' פשוט דאין כאן חיסרון לפילוש, דסו"ס אית ליה למצוי ג' מחיצות גמורים וסתומים לגמרי, וא"כ ה"ה כשיש בראשו עומד שסותם חצוי ונפרץ צאופן שהוא מתוקן בעומ"ר.

ובמבוי כמין ח' יל"ד דדין הגג שלה אם נחשב לפילוש, (ויול"ד בזה לו"ע, וצאופן שהוא פתוח לב' רה"ר וכנ"ל) דסו"ס לא יהא אלא כזה [41] ומה שטוסף לה רגלים מ"ט יגרע כוחה, אמנם נר' דבמצוי כיון שאנו דנים אותו כאחד ממילא שפיר י"ל דאם לכמין ח' איכא דין מפולש ה"ה שאף גג הח' נחשב למפולש, דמנלן

דמיירי בפרוץ לחצר לחל"ה הוה פרמ"ר, חלכ משמע דמיירי דלחיכא עומ"ר. ומינה הכריח באצה"ע דס"ל לחו' דבחצר חיכא ריעותא דב"ר, עי"ש.

אף שאיכא בה בקיעה גדולה, ע"ז תי' דליו לבא מן הדיון, ואף שאס לדיון יש תשובה מאחר ואף בחצר לא נקל כ"כ היכא דחיכא ב"ר (אלא שבחצר לא שייך ב"ר כמש"כ מן זללה"ה), מ"מ איכא למימר היא הנותנת דמשום שלא הקלת בה בלו"ק להכי לא הקלת בב"ר, משא"כ במבוי שהקלת בלו"ק ה"ה שנקל בב"ר וע"ז תי' דיו.

אבל העומד לנגדינו הם דברי התורא"ש דמבואר להדיא בדבריו דמיירי דפרמ"ר ואפ"ה הביא להא דמבוי מפולג, וכן מבואר בריטב"א בקושיתו, וכן בתור"פ מבואר דמיירי דפרמ"ר (ואמנם בתור"פ לא הזכיר להא דמבוי מפולג, אלא סתם בלשנו דהוה מפולג), ומכ"ז מוכרח לאין כוונתם דבחצר איכא נידון דפילוג, שהרי בעומ"ר ס"ל דליכא להאי ריעותא, ודפרמ"ר פשוט דלא מהני דהא ליכא מחילה. אלא כוונתם דלא תימא דמהני פס' ד' מצ' רוחות בחצר, ומינה הביאו ראיה דאף במבוי לית מאן דמייקל, (ואף דמנינו לדחות דהתם בב"ר מיירי, מ"מ שפיר מקובל הוא דאף בלא ב"ר לא מהני פרמ"ר). וז"ע. וכן פי' צבי"מ ובאו"ש צפי"ז מהלכו' שבת ה"ז.

ואבתי ע"כ דחצר שאני, שהרי הא מיהת נ"ר פשוט דבחצר אף אם נימא דחיכא ב"ר מ"מ ליכא למ"ד דבעינו דמפולג לדחות ואף דמפולג לרה"ר, דלא מנינו כן אלא במבוי.

באבה"ע תמה דאם נימא דבחצר ליכא ב"ר, א"כ איכא פירכא לק"ו דלעיל ה' ב',

ובסוגיא דחצר שנפרעה לרחצה ביאר בזה באצה"ע דהתם הנידון משום שהחצר פרועה למבוי, דכיון שפרועה למבוי אי"ז כמפולג לרה"ר, ובעינו גיפופין לעי"ז ניכר לבני החצר שהם פרואים למבוי. ולפי"ז למש"כ רש"י לקמן ח' א' דבהו"א דבעירצו פליגי דאמרינן דבד"ר יוסף נחלקו ופירש"י דבכלה לאמנע הרחצה נחלקו, נמצא בזה כמה דרגות, דבין חצר ובין מבוי אם הם מפולגים לרה"ר אמרינן דלית בהו חיסרון דב"ר, ובחצר שכלה למבוי לכו"ע חצר מותרת ולית בה ב"ר, ועדיין במבוי שכלה לרחצה הו"א דנחלקו בזה רוב"ש ומסקינן דלכו"ע מהני. ובחצר עקומה כמין גא"ס בזה אף להאצה"ע ליכא ריעותא דב"ר (דל"ג מנפרץ לחצר), ובמבוי כמין גא"ס גרע, ואף במבוי שכלה לזידי רחצה גזרינן אטו מבוי עקום. ובחצר שפרוץ לה בזידה ואיכא ב"ר יש לבצר הדיון בזה ול"ע כעת.

דחיכא למיפרך מה לחצר לית בה בקיעת רבים, להכי ניתר בראשו בעומ"ר תאמר במבוי דלית ליה ב"ר להכי אין ניתר בעומ"ר בראשו, (וכן הקש' בספר ההשלמה לקמן ח' א' עי"ש). ובחזו"א סי' ס"ה סק"י כ' ליישב דחיכא למימר דאף בחצר איכא דין בקיעת רבים, אלא שלא שייך בה בקיעת רבים, והביאור דבחצר כיון שהוא מקום שמשמש לנעימות, באופן טבעי אף כשהרבים בוקעים בה הם חשים שהם נכנסים לחצר, ובכה"ג ליכא חיסרון דבקיעת רבים, אבל בלא"ה אף בחצר איכא חיסרון דב"ר. ומ"מ עבדינן ק"ו ומה לחצר שלא היקילו בה בלו"ק מ"מ בעומ"ר היקילו בה בראשה, כ"ש למבוי שנקל בעומ"ר בראשה, אבל לשאר דפנות אין למילף וכמש"כ בתו' דליו לבא מן הדיון, והביאור בזה שהיה מקום למילף מה לחצר שלא הקלת בה בלו"ק (ברוח ד') מ"מ הקלת בעומ"ר ולא עוד אלא שאף בב"ר הקלת בה ע"י עומ"ר, תאמר במבוי שהקלת בה בלו"ק ברוח ד' (אף דחיכא ב"ר של פתח המבוי) כ"ש שנקל בה בעומ"ר אף דחיכא שם ב"ר, וכן כ"ש שנקל בה במפולג על

שו"נ דלהאצה"ע ליכא חיובק כלל בין חצר למבוי, ואף באופן שהמבוי בגדולה והחצר בקטנה ה"ה למבוי שרי וחצר אסור, ולפי"ז ל"ל דמבוי מפולג ועקום היינו משום שעקמומיותו עושהו למפולג, וזה תימא דא"כ בגיפופים סגו, כשם שמהני הכא, ובודאי דלכ"כ לא מהני תיקון לחי בעקמומיות היכא שתיקון בראשו בלחי, וז"ע.

ומה שיש לתמוה הוא מנאי דאמרינן (ח' א') חצר שהרבים נכנסים לה כו' ובפשוטו מיירי אף באופן שהחצר פרועה לרה"ר או בבקעה, ולאז דווקא בשפרועה למבוי, (ועי' באצה"ע שם, ועיין במתניתין דחצר כו', עי"ש). אמנם מה שיל"ע הוא מאי דאמרינן שם דהו"א בחצר דווקא זה

שתי, ואולי כוונתו למצוי מפורש לא מהני ביה פס ד' דלין פילוש הוה אף אם אין בור"ח פתוחים לתוכו, כיון שהוא סמוך לרה"ר, וי"ע. ובתור"ש (ס"ק ס"ג) פי' לאנו מחמירים לנקוט דהוה כמצוי והוה כחצר, ואם נקל צב' פסים צלד אחד יקילו צב' פסים אף צלד השני, ולא נתפרש לן כה"ל לחכתי אף בחצר לא מהני בפסים צב' רוחות, וי"ע. ובצ"מ פי' הטעם שתיקנו לרה"ה היינו משום דפעמים הוא פרוץ טפי מי, (ול"ע דא"כ מה ענין כל הפלפול בזה, שהרי אף אם נימא שיזקק להם דיני מצוי כו' דראוי לגזור שלא יועיל לא לרו"ק ולא פס ד', ועוד ללא מצינו שהחמירו בחצר שלא יועיל פס ד', וי"ל דכיון שאנו מצריכים לתקן בתוך המבואות כדי להחלק, ובכה"ג מצוי טובא שהוא טפי מי).

שלא כנגד זה אצל זה כנגד זה אכור, ולמשנ"ת מיירי אף בלא פתוחה למצוי, ואכתי אם נימא דבחצר פשיטא לזיכא צ"ר א"כ מה שייך לדון בזה ולחלק בין זה כנגד זה לזה שלא כנגד זה, ודחוק לומר דגזרינן אטו מצוי, (ואף להריא"ז) שהביא הש"ג דגזרינן בחצר נר' דל"ג אלא במצוי שפרוץ לחצר דבהא אמרינן להם יזקק לגזור על המצוי אטו מצוי עקום ה"ה דיזקק לגזור על החצר). וע"כ דאי"ז מטעם צ"ר שהרי במצוי אין חילוק בין זה כנגד זה לזה שלא כנגד זה. ומ"מ למסקנא מבואר ברש"י דנקטינן דבחצר אין לחלק בין זה כנגד זה לזה שלא כנגד זה, (ועי' מהרש"ל, ודברי המהרש"ל ל"ע), וכן מבואר בר"ן בחידושי, (אמנם עי"ש דאיכא גירסא אחריתא, ועי').

מבואות של זמנינו

כד. בהגהות הסמ"ק להר"פ (סי' רפ"ב ס"ק י"א) כ' דמבואות שלנו שאין בור"ח פתוחים לתוכו אין להקל בזה בל"ק אף שהצר שאורכו יתר על רוחבו לא בעינן תנאי של בור"ח, וחצר שפתוחה למצוי מהני ביה ל"ק, ולדין לזיכא רה"ר, מ"מ אין להקל בזה משום דלמא אחי למיחלף, וע"כ כריך לתקן בפס ד' או צב' פסים, ובצ"י (שס"ג סכ"ז) הביא מתשובת מהרי"ל דמבואות שלנו שהם רחוקים מרה"ר א"כ יזקק להקל בל"ק, ומ"מ בעינן פס ד' פסים כדי לסלק דריסת הרגל, וכ' פס לחלק בין היכא שמחלק המצוי בסופו לבין היכא שמחלק באמצעיתו עי"ש.

ובמהר"י וי"ל (דינין והלכות סי' י"ח) כ' דמהטעם שז' המהר"ם להקל צב' פסים כדי לסלק דיורים מה"ט גופא אי"ז תיקון בעקמומית, כיון שאינו פרוץ לרה"ר, ומבואר דעיירותיהם היו מוקפות חומה, וס"ל כמו שביארנו כבר דלהרא"ש צעיר מוקפת אי"ז תיקון בעקמומית. ובש"ת משאת בנימין סי' ל"ב תמה עליו דהיאך אפשר להקל דאין לנו רה"ר אחר דהרבה ראשונים ס"ל ללא בעינן תנאי דס' ריבוא, וע"כ כ' שאין להקל שלא לתקן בעקמומית אלא בצורת עיירות סגורים בלחות שאין להם רה"ר, עי"ש.

ובתרומת הדשן (סי' ע"ד) הביא שהמנהג היה לתקן בל"ה, וחיזק מנהגם לאף שעיירותיהם הם מוקפות חומה ביצב ובבסוף הוקף ואי"ל דקה, מ"מ כיון דאיכא דיורים האוסרים בעינן להיחלק ע"י ל"ה או ב' פסים, ומבואר דמיירי בצופן שהמחיצות מתוקנים כדון וכל הגידון הוא לחלק דיורים ולזה הצריך ל"ה וה"ה ב' פסים, (ולא חילק בזה בין סוף מצוי לאמצע מצוי).

אמנם במג"א (שס"ג ס"ק כ"ז) דקדק מהרמ"א פס דנהגו להקל שלא לתקן בעקמומית אף בצורת עיירות שאין להם חומה כלל, ולייצב המנהג כ' דסמכו ע"פ דברי הר"פ שבהגהות הסמ"ק דמבואות ידון אית להם דין חצר מאחר ואין בור"ח פתוחים לתוכו, ואף שאין להקל בל"ק משום שפתחיהם סמוכים לרה"ר, (ולזה אי"ז רה"ר דאורייתא), לאינו אלא גזירה דלמא מיחלף, מ"מ לענין עקמומיתן היקילו מאחר והוא רחוק מרה"ר. וברם כ"ז לדעת הר"פ דס"ל דלרה"ר דאורייתא בעינן תנאי של ס' ריבוא, אצל אם נימא דכהיום יזקק לנו רה"ר גמור (או משום דאיכא ס' ריבוא, או משום שגזירה להחמיר וכמש"נ במשאת בנימין), ממילא אין מקום להקל בעקמומיתן אף להמג"א, וי"ל דהמג"א ס"ל

ובד"מ (שס"ג או' י"ג, ועי' בד"מ הארוך) כ' דהראשונים הנהיגו לתקן המבואות בל"ה, וכ' דמ"ט לא סגי צב' לחיים עי"ש מה

לדירה כחצירות שלהם לא הוו שלנו רק רחבות, ובמבוי כזה אף שהוא בתכונת מבוי לענין ז"ר מ"מ זה בכלל גדר חצר שכן הוא כל גדרי חכמים, עי"ש. עו"כ בס"י ז' ס"ק כ"ג דגם יש מיקילין במבואות דידן נחשב כחצר אף לענין פילוש, מאחר ובמבואות של זמנינו כיום שאינם משמשים לדירה כבזמן חז"ל, עי"ש.

ולענין עקמומיותו, הרי צפוסקים שנתבארנו לעיל לא מצינו דהיקילו בעקמומיותו אלא במקום המוקף חומה, והרמ"א לא דיבר מענין זה כלום, ובמג"א שבי' להקל מחמת דהוה חצר לכאוי ז"ע שסותר דבריו גופא מש"כ בס"ק כ"ה להחמיר לכיון לאיכא ריבוי דוורים בזמנינו ה"ז כמבוי, ועוד נסתר מדבריו גופא שנסתפק צ"ע בס"ק ז' אס נחשב לענין ז"ר כחצר או שדינו כמבוי. ובא"ר סי' שס"ד סק"ה כ' להלך בין מבוי מפולש שפרוץ לכרמלית דלא צעי תיקון בעקמומית לבין מבוי המפולש לרה"ר דצעי תיקון בעקמומית, אך בח"א (נשמת אדם כלל ע"א סק"ה) הוכיח מדברי הרשב"א דאף בפרוץ לכרמלית נידון כמפולש וצעי תיקון בעקמומית.

אמנם בח"א שם ובגרעק"א סי' ל"ג כ' בזה להקל מאחר ודעת הרבה מן הראשונים ז"ל דנקטו דבמבוי עקום שתיקון צראשו האחד בצו"ה ובאידו השני בצו"ק לאי"צ תיקון בעקמומית, עי"ש שהאריכו בזה, ובביה"ל ס"ד ס"ג ד"ה דינו כ' דבשעת הדחק שאין יכול לעשות תיקון לעקמומית אפשר להקל כדבריהם, והוסיף בזה לזכר דברי המג"א דלעיל דלמבואות דידן איכא דין חצר אף לדיון ז"ר, עי"ש, ועיי' חזו"א סי' ז' ס"ק כ"ג דיש מיקילים במבוי מפולש של זמנינו דדינו כחצר מפולש, ועל סמך זה נהגו כהיום להקל בתיקון בעקמומית.

עי' שו"ת חת"ס סי' פ"ב, ובגיליון על האב"ע, ושו"ת מהרי"ט ח"א סי' ז"ד.

דחצר שאורכו יתר על רוחבו אף שניתר בצו"ק מ"מ לית ליה דין פילוש לענין העקמומית, והר"פ שהחמיר לא החמיר אלא בפתח שהוא סמוך לרה"ר דלמא מיחלף. עויל"ע למש"כ מג"א שם ס"ק כ"ה דאיכא לאיכא ריבוי דוורים אפשר דאף במבואות דידן אית להו דין מבוי, א"כ לדין יש להחמיר אף במבוי שאין בו"ח שנחשב למבוי, (ואולי כיון שאין כלל רה"ר קיל טפי).

ובמג"א סס"ה סק"ד דן לענין ז"ר במבואות דידן, דאף דנחשבים לחצר משום דלית ביה בו"ח פתוחים לתוכן, מ"מ לענין ז"ר נימא דדין כמבוי, ואמנם ז"ע ללכאוי הוא סותר למש"כ לעיל, (ובמג"א איין שם לדבריו). ובז"מ שם נקט לעיקר דלענין ז"ר אינו תלוי כלל בזו"ח אלא בדיון אורכו יתר על רוחבו.

ובח"א כלל ע"א נקט דאין המנהג להחמיר אלא במבואות שאין בו"ח פתוחים לתוכן אצל מבואות שבו"ח פתוחים לתוכן שפיר מצי לתקן בצו"ק, עוד מבואר מתו"ד דלא כ' ברמ"א להחמיר בצו"ה אלא בצו"א אצל מהני בצו"ה מצ"א וב' פסים בצד השני, דממ"נ יש להתיר בזה בין אם הוא חצר בין אם הוא מבוי, אמנם ז"ע שצ"מ מבואר דהמנהג היה להחמיר במבואות דידן בצו"ה ולא היקילו בב' פסים עי"ש.

והנה הא דנקט הר"פ בפשיטות דאין בו"ח פתוחים לתוכן לא נתבאר מ"ט כ"כ פשיטא להו דאין בו"ח פתוחים לתוכן, ומשמע מתו"ד דהבתיס היו פתוחים אל המבואות ולא היה בין הבתיס חצר, וקשה שנאמר שלכל בית היה חצר, אצל לא היו ב' בתיס פתוחים לכל חצר, דלא ימלט שלא יהא כמה חצירות שיהא בהם ב' בתיס, ובח"א שם כ' דבקהילת קודש ויולנא היו בו"ח פתוחים למבואות. וכבר נתקשה בזה מרן זללה"ה סי' ס"ה ס"ק י"ז עי"ש, ובס"ק נ"ב כ' ליישב דהטעם משום לחצירות שלנו אינם

סימן ז'

דין בין הלחיים במבוי ובצו"ה והמסתתף

התו' היינו צפוחד החילון סמוך ג"ט לכותלי המבוי, (ולמאי למבואר ברש"ז"א בעבוה"ק, וכן מוכח מדברי הראשונים לקמן, ולחי שחזן למבוי הסמוך ג"ט לכותלי המבוי דמהני מדין לבד), דבפשוטו מבואר בראשונים ט' א' מהא דלחי המושך מהא דהכריחו שם דמייירי בשיש כותל כנגדו מהא דאמרינן שם דש"מ דבין הלחיים אסור, מבואר לולא זה שפיר מצינן לאוקמיה אף במושך ד' אמות לחוץ דמהני, ואפ"ה מהני, אע"כ דהיינו משום דאמרינן דל מה שזולט לחוץ ובהא לכו"ע חודו הפנימי סותם.

ויש שרואים לחלק בין לחי לקורה דבלחי לעולם אין החוד סותם כלל, ושפיר י"ל דלמ"ד חודו החילון סותם אין הכוונה החוד החילון אלא דמהני שיסתום אף החלק היותר חילון, משא"כ בקורה דלא מהני אלא החוד (והיינו אף דבעגול וכיו"צ מהני, מ"מ החלק החילוני הוא שיסתום), וי"ע מנ"ל להתו' חילוק זה.

ואבתי יש להבין מ"ט למ"ד דחודו הפנימי סותם לא נימא דל לכל החלק של הלחי המיותר וממילא חודו החילון בחלק הפנימי שלו הוא שיסתום, וי"ל דלא אמרינן דל אלא בגונא דאינו יכול להיות ללחי, משא"כ באופן ששפיר מהני ללחי בזה לא אמרינן דל, ודו"ק.

ונר' דאי"ל דלמ"ד חודו הפנימי סותם דאינו סותם אלא החלק הבולט, משא"כ למ"ד חודו החילון שאין הכוונה שמה שניכר מבחוץ סותם אלא מה שניכר מבפנים סותם אלא שלא איכפת לן במה שיש כנגדו המשך ללחי, ולהכי הנקודה הכי מרוחקת סותמת, (ואף בקורה שיש בה שיעור, מ"מ שפיר מצינן למימר שהנקודה שמרוחקת היא סותמת). דהא בלחי הגר' מבחוץ ושווה מבפנים מהני, וע"כ דעיקר הנידון דחודו

יום ב' א' אייר תשע"ו ט"ו למב"י
א. ח' ב', אבעיא להו מהו להשתמש תחת הקורה כו' מלדבעיא צדין תחת הקורה משמע דצו"ה ועומ"ר או צדין הלחיים למבוי לא אבעיא ליה, ואפשר דמינה דקדק ר' חסדא לקמן דצדין הלחיים לכו"ע אסור, ואמנם לא נתפרש אם היה פשוט להו דמהני צו"ה או דלא מהני. ובתחילה נקטו דפלוגתתם אם קורה משום היכר או משום מחילה, ומבואר בראשונים דאם קורה משום מחילה ממילא חודו הפנימי יורד וסותם, (וי"ל ע' בזה מנא פשיטא להו לראשונים כו), וא"כ אף למסקנא דס"ל דאף לכו"ע משום מחילה מ"מ נחלקו אם חודו הפנימי או חוד החילון סותם, י"ל דהיינו דווקא בקורה שיש בה גם ענין של היכר, אבל צו"ה ועומ"ר בזה שהם מועילים מדין מחילה גמורה הרי ע"כ דחודו הפנימי יורד וסותם, וכן י"ל מדאורייתא אם לחי משום מחילה דחודו הפנימי סותם, ולא היקילו אלא במבוי דרבנן.

ב. למ"ד חודו החילון סותם מבואר בגמ' לקמן דחודו הפנימי אינו סותם כלל, ולהכי אמרינן לגבי קורה דאם חודו החילון חוץ למבוי לא מהני לזה חודו הפנימי, ועי'. וי"ל דבתו' לקמן ט' צ' ד"ה ולרש"ז"ג מבואר דבלחי שזולט חוץ למבוי אף למ"ד דחודו החילון סותם מ"מ ה"ז מהני אלא שהחוד החילוני שחוץ למבוי אינו סותם כיון שלכא כותל כנגדו ומשמע דהחלק החילוני של מה שחוץ המבוי סותם, וקשה דא"כ אף בקורה נימא דחודו הפנימי יסתום היכא שהחילון אינו יכול לסתום, וי"ל דבקורה כיון דבעינן שיעור להכי למ"ד דחודו החילון סותם דעינן שהחלק החילוני שלאחר השיעור הוא שיסתום, משא"כ בלחי שאף בכל שיהו סגי. ונמלא דאמרינן דל לאותו החלק שחוץ למבוי, ולא נחשב ללחי אלא החלק שחוץ המבוי. ואין לחלק דכ"ד

החילון וחודו הפנימי היינו לאיזה צד מן הלחי הוא שפועל התיקון.

וברש"י ביאר הטעם לחודו החילון סתם (ולהלכה שנחלקו בזהכרא) משום דבעינן היכרא לבני רה"ר, ויש לבאר בזה שהרי לקמן מבואר דבשוה מבחוח ה"ז מהני כל שני מצפנים, ואם בעינן היכרא לבני רה"ר כילד מהני בכה"ג, וכן לר' יוחנן חודו החילון סתם ואפ"ה ס"ל דנר' מבחוח לא מהני, וכן לא מצינו שחלוי הפלוגתות הא' בזה וספיר מצינו למימר לחודו הפנימי סתום ומ"מ נר' מבחוח ושוה מצפנים מהני, ובפרט להראשונים דכמין ת מהני (או לפירש"י דנר' מבחוח מהני אף שהכותל העודף הוא כלפי חוץ) כ"ף דתיקשי.

וי"ל דאף אם בעינן היכרא לבני רה"ר אינו אלא סברא איזה חלק של הלחי עושה את ההפרדה, שאם אנו דנים על בני רה"ר ממילא החלק החילון סתם, ואם אנו דנים על בני המבוי ממילא החלק המפריד הוא החלק הפנימי, אבל מ"מ כילד ניכר ההפרדה אי"ז שיד לנידון לידו, לאיכא למימר דכל שניכר ההפרדה מתוך המבוי ה"ז ספיר מפריד את בני רה"ר, ואף כמין ת' מהני כל שניכר שהוא צא לסתום רוח ד', ואף דאף ע"י אורת בנין האבנים בלחוד סגי.

שם, לימא בזה קמפלגי דמר סבר קורה משום מחילה כו' בראשונים (עי' רש"י תו' ב"ד"ה הכל, ריעב"א לקמן ט' א', ועו"ר) נקטו לאי משום מחילה ראוי לומר שחודו הפנימי סתם ואם משום היכר ראוי לומר שחודו החילון יורד וסתם, ויש להבין מנא פשיטא להו להראשונים כן, דשפיר י"ל סברא הפוכה דמחילה יל"ד שכל הלחי עד קצהו החיצוני סתם, משא"כ בזהכר בעינן שיהא היכר לבני המבוי.

ויעוין ברבינו יהונתן י' א' (בדפוס וילנא הוא בהשמטות שבסוף הספר) שכ' דהיינו טעמא לחודו הפנימי סתם משום דאילו היה שם מחילה לא היה יכול לטלטל שם, ה"ה השתא דהוא סתם הפירכה ללא יותר לטלטל שם, ולפי"ז י"ל דווקא בלחי אנו דנים שחודו החילון סתם אבל בעומ"ר אין לדון שחודו החילון יסתם, דרק בלחי שיד לדון בזה משום דבלחי

איכא לטעמא דהיכרא, אבל בעומ"ר לאין הטעם כלל משום היכרא אלא משום מחילה להכי בזהא פשוט לחודו הפנימי סתם, ועי'.

תו' וריטב"א בביאור פלוגתא דבין

הלחיים

ג. דעת תו' דהיינו טעמא דמ"ד לבין הלחיים אסור (אף למ"ד דבקורה חודו החילון סתם) משום דלחי הוה משאו ואתי לאפוקי אבל בקורה טפח לא חיישינן, וביארו בראשונים דכיון שדינו דסגי בכל שהו להכי לא אהני במה שיעשה לחי טפח. וטעמא דלחי לאפוקי ז"ב, דלעולם הגבול בין המקום שמתר בטלטול למקום שאסור בטלטול הוא כל שהו, ועוד דמה הועילו שגזרו לאסור בין הלחיים בטלטול, דהשתא דנמלא דשרי לאפוקי מבין הלחיים לכרמלית, (למש"נ בחזו"א לבין הלחיים נחשב לכרמלית ושרי לטלטל מהתם לכרמלית). ונ"ל דלכו"ע חודו הפנימי הוא היכר טפי מחודו החילון שחודו הפנימי מגדיר טפי עד היכן הגבול של הטלטול, ומ"מ בקורה לנו שחודו החילון סתם משום שעלמס הקורה ניכרת טפי, ולהכי מהני עד גבולו החילון, (ול"ע לפירש"י שהיכר הוא לבני רה"ר, ועי'), אבל בלחי שהוא כל שהו תיקנו לחודו הפנימי סתם, ולא מהני חודו החילון. וכן משמע ברמב"ן במלחמות וז"ל שהקורה טפח וניכר חודו החילון מן הפנימי, והלחי כחוט הסרביל ואין חודו החילון ניכר כו' ע"כ.

ובריטב"א פי' בטעמא דלחיי ב' פי', או כדעת תו' דגזרינן דלמא אחי לאפוקי, או משום שהוא מקום מועט ובטל לגבי רה"ר, ומאידך רבא דקאמר דשרי לטלטל היינו אף אם לחי משום מחילה (דהיינו לחודו הפנימי סתם) מ"מ שרי לטלטל התם משום דהוא בטל לרשות, ולהכי היכא דהוה דע"ד אסור לטלטל שם, ובפשוטו היינו מהטעם דס"ל לרביי לאסור, ומשום דלחי לאפוקי. ונמלא דאף למ"ד בקורה לחודו הפנימי סתם, ונימא לאין לחלק בין קורה ללחי ואף בלחי חודו הפנימי סתם מ"מ שרי לטלטל בין הלחיים לרבא. ומ"מ עדיין קשה קושית הרשב"א דלמ"ד בקורה לחודו החילון יורד וסתם ומבואר דאף בלחי דין כן, ולרבא בלחי

פחות מד' הרי הוא בטל כלפי המצוי, ורק בד' אינו בטל, ונמצא לחין מקום לגזור אלף בד', וזה קשה שנגזור רק בד' בלחוד, אחר דבד' היה ראוי שלא לגזור, ול"ג בד' אלף משום ל"פ של פחות מד', ובפחות מד' גופא ל"ג משום דבטל כלפי המצוי.

ובר"ן כ' (בשם תוספות) דבלחי שאין לו שיעור, בזה אין ראוי לומר שחודו החיטון סותם, משא"כ בקורה שיש לה שיעור בזה י"ל לחודו החיטון סותם, ולפי"ז א"ש לאף לרבא הדין כן, ורק משום שבטל למצוי שרי לטלטל והיכא שהוא ד' אינו בטל וממילא ראוי שחודו הפנימי יסתום, ולפי"ז הא דקאמר רבא דבפתוחה לכרמלית לחזור ונייעור היינו דווקא בלחי שחודו הפנימי סותם, אבל בקורה שחודו החיטון סותם בזה אין לנו מקור לחדש שבפתוחה לכרמלית חוזר ונייעור, (שור"ר שכ"כ הר"ן בסוף דבריו).

וכן מצוהר מה דנקטו בראשונים לחלק בין אם הלחיים פחות מד"ט לבין אם הם ד"ט לדעת רבא, והיינו דכיון שטעמא דרבא להתיר אינו משום שחודו החיטון סותם, אלא הטעם משום דהוה כמקום פטור שראוי שיתבטל לרה"י, להכי באופן שהוא ד"ט שאינו טפל אלא הוא כמקום חשוב לעצמו, ממילא הדך דינו דבין הלחיים, וכיון שכל בין הלחיים אין ההיכר אלא מחודו הפנימי, שחודו החיטון אינו היכר בכל שבו, להכי אף דהכא הוה ד"ט מ"מ אין ההיכר אלא מחודו הפנימי, ובזה מיושב קושית הראשונים ז"ל, דכילד יתכן שכל הטעם לאסור בבין הלחיים הוא משום דלחי לאפוקי משום שלחי שיעורו בכל שבו, ומאידך הכא אנו רואים שהטעם הפוך, דכל שהוא רחב טפי הוא סיבה לאסור טפי, ולמשנ"ת א"ש, ועי'.

ברשב"א איתא דהיינו טעמא דלחי משום דס"ל דלחי משום מחיצה (ודלחא כמש"נ בתו' דליכא גזירה) ובפשוטו הביאור בזה לאף שבקורה בין אם הוא משום מחיצה ובין משום היכר מ"מ נחלקו בזה אם חודו החיטון או הפנימי סותם, מ"מ בלחי אם נקטינן דהוא משום מחיצה הרי מחיצתו הוה מחיצה טפי מקורה.

ויש לבאר הא דאמרנו בכרמלית למלא מין את מינו, האם הטעם משום שכל שהוא סמוך לכרמלית הוא מצטרף עם הכרמלית להיות ד"ט, ולפי"ז כ"ב מ"ט שלא יצטרף עם הרה"י, שהרי אם הוא בין רה"ר לרה"י שפיר אנו אומרים שהוא מהני להיות מק"פ, וא"כ מ"ט כשהוא בין רה"י לכרמלית נאמר שהוא מצטרף לכרמלית טפי מרה"י, אע"כ דבין הלחיים כיון שהוא דומה טפי לכרמלית הרי הוא מתחבר טפי לכרמלית מלרה"י, ולפי"ז אי"צ להטעם שהוא מתחבר עם הכרמלית והוה כשיעור, אלא הטעם שהוא מתבטל לכרמלית, והוה כחורי כרמלית, ואמנם הא מיהת אם אין בכרמלית שיעור ד"ט אף שהוא אסור בטלטול מאיזה טעם כבר כדבנו בס"ק ז' דבכה"ג אין זה נחשב לפרוץ לכרמלית, אמנם איכא נפק"מ באופן שבצירוף בין הלחיים הוא נעשה שיעור ד"ט, לאם הטעם הוא שבצירוף הכרמלית הוא נעשה ד"ט ופסולו כעין מש"נ בלחיים שהם רחבים ד"ט, א"כ י"ל לאף אם רק

ורבא דקאמר מנא אמינא לה מדר"ד אר"י דמקום שאין בו דע"ד מהני לכתף עליו, י"ל דר"ל דמדינא מודה ללחי שראוי לגזור בכה"ג שחודו הפנימי סותם, אלא שכשם שבמקום מועט של מקום פטור לא חישבנו דלחי לאפוקי, ה"ה שבבין הלחיים לא ניחוש, וממילא הדך דינו שחודו החיטון סותם.

והיותו נר' לומר דביאור דעת רבא שאחר שאנו נוקטים לחודו הפנימי הוא ההיכר בלחי מ"מ דין בין הלחיים הוא כעין דין מקום פטור, אלא שממילא הוא בטל לרה"י טפי ממה שבטל לשכנגדו. וטעם זה נר' יוחר, חדא דמרבא דקאמר מנא אמינא משמע שר"ל דמכאן למד דינו, ואם נימא דכל טעמא דרבא הוא לאפוקי לחידושן של לחי, אבל טעם ההיתר הוא משום חודו החיטון, לא הו"ל למימר מנא אמינא, דאי"ז מקו"ד, וכן לטעם זה א"ש טפי מאי דמחלקינן

בצירוף הלחיים שיעורו ד"ט ה"ז ריעותא, אבל אם הטעם שהוא מאטרף לכרמלית היינו משום שהוא בטל לכרמלית, ככה"ג י"ל דקודם צעינן שיהא צלידו כרמלית ורק לאחר"כ נדון שהוא בטל אליו, ואמנם אף לטעם זה עדיין יש מקום לומר דאף אם רק בצירוף הלחי הוא כרמלית מ"מ אמרינן דנעשה כרמלית בצ"א, וממילא אינו בטל לרה"י.

ובדעת הר"מ יש לתמוה דאם אף בקורה אנו מחלקים א"כ נמצא לאצ"י שהוא אוסר טפי מרצא הרי בקורה הוא מיקל טפי, לרצא בקורה שפתוח לכרמלית אסור תחת הקורה ולאצ"י שרי, ודוחק לומר דבקורה אף אצ"י מודה לרצא, דבגמ' אקשינן יציבא בצרעא וגיורעא בשמי שמיא, ומשמע ולאצ"י לית ליה להאי סברא כלל. עוד יש לתמוה מ"ט קאמר ליה פוק תני לצרא דנוקמיה בפתוח לכרמלית, וי"ע.

והא קאמר ר' חסדא הכל מודים צבין הלחיים לאסור, יתפרש אף כדעת רבא וע"כ לא קאמר רבא דינו אלא צבין הלחיים (עי' לקמן ס"ק ו' דאין כן דעת הגאון והחזו"א), ור' חסדא מייירי בפתוח לכרמלית, וקאמר דאף למ"ד דבקורה שרי בפתוח לכרמלית מ"מ צבין הלחיים אסור.

ובהא קאמר רבא מנא אמינא לה מדר"ד דמקום שאין בו דע"ד דשרי לבני רה"ר ולבני רה"י לכתף עליו, ע"כ דכ"ד אינא אלא אליבא דאצ"י והיינו דקאמר ליה לאצ"י דע"כ צבין הלחיים שרי עכ"פ בפחות מד"ט, ולקושטא ס"ל צבין הלחיים שריא ולאו מטעמיה דר"ד, ולהכי ציותר מד' בפתוח לרה"ר מהני.

שיטת הרי"ף והר"מ

ד. ברי"ף נקט להלכתא כרבא דשרי להשתמש צין תחת הקורה וצין צין בלחיים, וכ' לחלק צין פתוח לכרמלית בפתוח לרה"ר, ולא ביאר אם הוא דווקא בלחי או אף בקורה, ועוד סתם ולא חילק כלל צין ד' ליותר מד', וברמב"ן וברש"א ובעו"ר דקדקו מדבריו דס"ל להרי"ף דלרצא ליכא חיובק צין פחות מד' ליותר מד' (שלא פי' דינא דר"ט אלא ללד האיסור, דהיינו שכרמלית אסורה ל"ש איכא ד' ל"ש ליכא ד', וללד היתיר סתם ולא פי' מידיו), ולעולם כל שפתוח לכרמלית ה"ז חוזר וניעור, ובפתוח לרה"ר שרי.

והיינו טעמא דפתוח לכרמלית לאמרינן דמלא מין את מינו וניעור, דכיון שהוא פרוץ לכרמלית בשווה וי"ל צבין הלחיים כיון שהוא פרוץ במילואו ה"ז דומה קצת לכרמלית, ולהכי היכא שהוא סמוך לכרמלית מלא מין את מינו וניעור, אבל בפתוח לרה"ר הרי ע"כ שהוא בטל לרשות היחיד שלפניו, וכעין טעם זה כן מצוואר צריטצ"א (אף לשיטת רש"י) וצרינו יהונתן.

והנה בר"מ צי"ז משבת הי"א מצוואר לכסם שבלחי הפתוח לכרמלית אסור ה"ה בקורה הפתוח לכרמלית, ואפשר שלמד כן מסתימות דברי הרי"ף, אבל ברמב"ן שתמד דעת הרי"ף מ"מ בשבת ט' א' במלחמות שם נקט דווקא בלחי איכא חיובק צין כרמלית לרה"ר אבל בקורה בכל גוונא שרי, וכן צרא"ש סימן י' כ' לאדרבה, דמדברי הרי"ף משמע דמחלק צין קורה ללחי, עי"ש, ובדעת הרא"ש גופא עי' בפסקי הטור שם ובטור צסי' שס"ה ס"ד מצוואר דפי' דעת הרא"ש דס"ל כדעת הר"מ, ועי'.

ואם נימא דצוותר מד' ס"ל להר"מ כדעת הרי"ף א"כ יש לתמוה ממאי דנקט ברמ"א בסו"ס שמי' דמקו"פ שפרוץ לכרמלית אמרינן דמלא מין את מינו וניעור, ובפשוטו למד כן מסוגיין, ובזה תימה דהכא להר"מ אף צוותר מד' אמרינן הכי, וע"כ דאי"ז מטעם דמקו"פ הפרוץ לכרמלית, ומנלן למילף מכאן לכל מקו"פ, וע"ע חו"ב שבת ס"ג ס"ק ט"ו שסתמה ע"ד הרמ"א דמהר"מ גופא בתשובתו לחכמי לוני"ל דלא הביא לסוגין מוכח דאי"ז בכל מקו"פ, ועי"ש מש"כ לחלק.

שיטת הרז"ה בטעם איסור דבין הלחיים

וברשב"א פי' הטעם משום דלחי הוא משום משום מחינה ובהא לכו"ע חודו הפנימי יורד וסותם, ואף רבא ס"ל דמעיקר הדין חודו הפנימי יורד וסותם, אלא דמ"מ בפחות מדע"ד יש להחיר משום דהוא מקום פטור, ועלה

עוד הק' ברמב"ן לבעיל אמרינן לגבי קורה דאם אס משום היכר וצין אס משום מחילה אפי"ה פליגי, ו"ל דס"ל להרז"ה דכ"ז נכון לגבי קורה אבל בלחי אס נימא דהוא מחילה בזה אין מקום לדון שחודו החילון סותם, ואמנם ל"ב דמנא פשיטא ליה להרז"ה האי טעמא, וי"ל דמנא סוגיא דשבת קאתי עלה דמבואר דפסקינן התם כאביי, וקשיא דהא הלכתא כרבא, ולהכי הכריח דפלוגתתם דהכא ודלחי העומד מאליו חדא פלוגתא היא.

שיטת הגאון יעקב והחזו"א

ו. בגאוו"י נקט בדעת רבא דס"ל ללא רק צין הלחיים שרי (כל שפחות מד"ט) אלא אף אס הכניס את הלחי מעט לתוך המצוי כל צצין המצוי לרה"ר איכא מקום פחות מד' שרי בטלטול, ובפשוטו אין מקום לחלק צין לחי לקורה, ונמאל דאף למ"ד דבקורה חודו הפנימי סותם מ"מ אס מחוד הפנימי ולחון ליכא ד' הרי לרבא שרי בטלטול שס היכא שהוא פתוח לרה"ר, ונמאל לפי"ז ללא נחלקו אלא או ברחוק מרה"ר טפי מד' או בפתוח לכרמלית וכן מבואר בחזו"א ס' ס"ו (סק"א ובעוד מקומות שס) ללא נחלקו בקורה אלא בפתוח לכרמלית, וזה מחודש טובא, שכן ר' יוחנן דקאמר פוק תני לרבא לגבי הקורה בפשוטו היינו משום דס"ל ללגבי קורה חודו החילון סותם ואס גם לגבי קורה לא מיירי אלא בכרמלית, א"כ ע"כ דאף צצין הלחיים לא מיירי אלא בכרמלית, וא"כ דקדו דברי אביי דצצין הלחיים אסור, ומנליה לרבא לדחוק כ"כ דבקורה מיירי בפתוח לכרמלית ובלחי מיירי בפתוח לרה"ר

ועי' ברמב"ן במלחמות דס"ל בדעת הרי"ף דכ"ד רבא הס לשטתו דאביי, אבל לדלידה שרי לטלטל צצין הלחיים אף ביותר מד' משום שחודו החילון סותם, ומשמע לליכא שום נפק"מ צין קושית רבא על אביי, לבין מה שס"ל רבא שחודו החילון סותם, ואי איתא כהגאוו"י הרי איכא נפק"מ טובא, על אותו הטפה צצין הלחי לרה"ר. אמנם מאידך יכ לבאר לדעת הרמב"ן מ"ט דרבא (דבשלימא לדעת תו' כ' דכ"ד רבא אלא אליבא דאביי דקאמר דאיכא גזירה עלה קאתי להוכיח

מייתי מר' יוחנן דמקום שאין צו דע"ד דמותר לכתף, והיינו דאף אס נימא לחודו הפנימי יורד וסותם מ"מ שרי לטלטל אליו, וכ' ברש"א דמ"מ לא שרי לטלטל מהתם לרה"ר.

ומאי דמחלקינן צין פתוח לכרמלית לפתוח לרה"ר יכ לפרש להרש"א דהשתא איכא גזירה מחודשת, ובקורה ליכא להאי גזירה כיון לחודו החילון יורד וסותם, אבל בלחי שחודו הפנימי סותם וכל מאי דשרינן היינו משום דהוא כמקום פטור, בזה גזרינן בפרוך לכרמלית.

והנה אף להרש"א שהוא היתר מדין מקום פטור נר' דהיינו דווקא צצין הלחיים, אבל היכא שמניח הלחי קלת תוך המצוי, והמצוי עוודף על הלחי ללד רה"ר, בזה אף בפתוח מדע"ד נר' דאסור לטלטל שס, דצין הלחיים שאני.

שיטת הרז"ה

ה. ברז"ה נקט דפלוגתא דרבא ואביי אס לחי משום מחילה או משום היכר ולאביי דלחי משום מחילה להכי חודו הפנימי סותם, ולרבא דלחי משום היכר להכי חודו החילון סותם. ולהלכתא נקטינן כאביי ובלחי בכל גוונא לא מהני, ובקורה בכל גוונא מהני, דאף להר"מ דמחלקינן בקורה צין פתוח לכרמלית לפתוח לרה"ר מ"מ לאביי לא מצינו האי חילוק, דהא אקשינן ע"ד רבא דליצבא בארעא כו', ולא משמע שאחר שתמהו עליו קיבלו את דעתו.

וברמב"ן הק' עליו כמה תמיהות, חדא דאס איתא דטעמא דרבא היינו משום היכר ולהכי חודו החילון סותם א"כ מאי הא דקמחלק רבא צין פחות מד' ליותר מד', ולכאו' ל"ב קושית הרמב"ן, שהרי אף הרי"ף מודה בזה דכ"ד רבא אינס אלא לאביי לשטתו, דהיינו דמנא אמינא דע"כ דלר' יוחנן בלחיים לא קאמר היינו מהא דלח"ל דס"ל כוותך אביי, הרי אף לדידך ע"כ דצין הלחיים הוה שרי מטעם אחר, והיינא דמנא אמינא לה דר' יוחנן לא איירי על צין הלחיים, אבל רבא גופא ס"ל דמשום היכר אחינן עלה, ואביי גופא משום מחילה קאתי עלה, וס"ל דמהאי דינא דרבא ליכא למיפרך, משום דשאני גבוה ג' משאינו גבוה ג'.

לליכא גזירה ויחזור דינו לחודו החילון, וי"ל כ"ד רבא אינס אללא למאי דקיי"ל דבקורה חודו החילון סותם, ואפ"ה קאמר ר"ח דבזין הלחיים כו"ע מודו ועלה קאתי להוכיח לאדרבה בלחי היה ראוי לומר דהוה במקום פטור ונימא לחודו החילון סותם, והיינו דרבא לא בא לומר מדין מקום פטור בלחוד יש להחיר, אללא מדין חודו החילון ראוי שיתיר. וזוה מיושב מה שתמה מרן זללה"ה בס"י ס"ו סס"ק כ"א להקשות ללכארו בסוגיא דשבת ט' א' מוכח כאבוי, דמ"ט לא הותר שם משום מקו"פ שנטפל, ולמשנת י"ל לסוגיא דשבת דמייירי בקורה ליכא היתרא דמקו"פ, דרק בלחי אקשינן כן ואלביצא דמ"ד דבקורה חודו החילון יורד וסותם, דכשהוא מתיר שפיר קמתיר, וכשאינו מתיר לא אהני לן במה שהאז מקום פטור להתירו, ועי'.

ואם כנים הדברים א"כ י"ל דאף לאבוי דהשיב ע"ד רבא דהתם בגבזה ג' אין תשובתו אללא על בין הלחיים, ולפי"ז אף אם נימא דלקושטא דמילתא בגבזה ג' מהני אף בפתוח לכרמלית (והיינו דלאבוי לית ליה האי טעמא דמלא מין את מינו ע"כ דאף בפתוח לכרמלית קשרי, והא דקמוקים לה בגבזה ג' נמלא דאף בפתוח לכרמלית קשרי, ואם נימא דרבא מחלק נמלא דלרבא איכא חומרא על אבוי וזה לא משמע בגמ', וי"ע), מ"מ י"ל דהיינו דווקא בזין הלחיים, אבל היכא שמשך הלחי או הקורה לתוך המבוי וליכא ד' בין התיקון ולחוז, אף בגבזה ג' לא שרינן.

והשתא השיעור ד"ט להגאורי נמדד בצירוף הלחי, דכל שיש מחודו הפנימי של הלחי ועד לרה"ר ד"ט אי"ז בטל לרה"י, (אללא שעדיין יל"ד שיותר מדין בין הלחיים וכדעת הרי"ף והר"מ).

ועי' חו"ב שבת ס"ג ס"ק י"א בד"ה כד מש"כ להכריח מהתו' דס"ל דרבא דשרי מדין מקו"פ שרי ואף מחוז ללחיים קשרי, עי"ש.

סוגיא דשבת ט' א'

ז. שבת ט' א', אחרים אומרים אסקופה כו', ברש"י פי' דמייירי במבוי שתיקנו בלחי,

ובתו' ועו"ר פי' להנידון אף צבית וחכה, ואיכא למימר דלאותה איסקופא איכא צו"ה, דסתם דלת מייירי בדליכא צו"ה, ומ"מ סתם איסקופה צ' דפנותיה עשויות באופן שאפשר לשמש בהם כלחי, ולהכי אם בין הלחיים קשרי היה מותר להשתמש עד סוף הלחי, ונמלא דאף שיש כאן צו"ה אי"ז מגרע, (ואף שהצו"ה הוא קבוע והיה מקום לומר שהוא גרע מדלת שפעמים הוא פתוח ופעמים הוא נעול). אמנם בראשונים סתמו בזה ומשמע דלא היה שם צו"ה כלל, אללא דלת לפני האיסקופה, ובתוך האיסקופה היה או לחיים או קורה או תקרה.

שם, והאמר ר"ח צ"ג אמר רב תוך הפתח לריד לחי אחר להתירו כו' לרבא מתפרש הכא בפתוח לכרמלית, ובראשונים הקשו מ"ט לא מוקמיה לה בפתוח לרה"ר, ותו' דאי בפתוח לרה"ר מ"ש פתח פתוח לנעול, ואי באיכא ד' הרי אף לאבוי מצינן לאוקמיה ד'.

ומשמע דכו"ד ר"ח אמר רב הוה א"ש, שהרי לא הקשו מ"ש פתוח מנעול, וי"ל דאם בין הלחיים קשרי שפיר מצינן לחלק בין פתח פתוח לנעול, דנעול ליכא היכרא כלל, דכל מאי דמהני בזין הלחיים היינו רק אם נימא דנ"י מצפנים או מבחוץ, אבל השתא דאינו נ"י לא מבחוץ ולא מצפנים אי"ז מהני, אף שלא נעשה הסיבוק אללא ע"י דלת בעלמא. ומש"כ בראשונים דלא הו"מ לתרץ דמייירי בפרוז לרה"ר ואלביצא דרבא או בגבזה ג' ואלביצא לאבוי, דלכתי תיקשי מ"ש פתוח מנעול, כוונתם ז"ל למאי דנקטו דאף רבא מודה לגזירה לאבוי, אללא דהיינו טעמא דרבא דבין הלחיים קשרי משום דבטל לרשות דהוה מק"פ, עלה קאמרו בראשונים דכשהיתר הטלטול הוא משום שצטל לרשות (אבל מעיקר הדין חודו הפנימי סותם, ומשום גזירה לאבוי) בהא ליכא חילוק בין פתוח לנעול, אבל אילו היה הדין שחודו החילון סותם בזה שפיר הו"מ לחלק בין פתוח לנעול.

ולדעת הרי"ף צ"ע שהרי רבא ס"ל לחודו החילון סותם ובהא מחלק רבא בין רה"ר לכרמלית, וא"כ הו"ל לאוקמיה בפתוח לרה"ר, וברמב"ן במלחמות (וכן הוא ברשב"א עירובין כ')

סי"ח וסי"ט שלמד דעת הר"מ לאסור בכה"ג,
ועי' במש"כ בס"ק)

במרדכי סי' ת"נ כ' וז"ל: פתח נעול כלחוץ כל
מה שמתחם לפתח כלחוץ וכגון לאיכא
פחות מד' לאי הוי ד' הוי כרה"י לאורייתא לאית
ליה ג' מחילות עכ"ל, בפשוטו נר' מתו"ד דבא
לבאר מהו לשון כלחוץ, ולהכי אוקמיה בפחות
מד' דבא מחלקינן בין נעול לפתוח, דבנעול דינו
דהוה כרה"ר ובפתוח דינו דהוי כרה"י
(מלאורייתא), והיינו כמש"נ בראב"ה שהביא
בהמשך דבריו לרשות שפחות מד' שפרץ במילואו
לרה"ר דינו דהוה כרה"ר. ואכתי כ"כ טובא אמאי
מוקמינן לה בסקירווי כלפי פנים נוקמיה בשכולו
מקורה.

וברשב"א כ' בשם מורי הרב דמייירי באיסקופה
פחות מד' ואפ"ה אמרינן וקירווי
כלפי פנים, דלשון כלחוץ משמע דלינו שווה מש
כלחוץ, ולהכי אמרינן דקירווי כלפי פנים, ולשון
כלחוץ אזיל על החלק שמהקורה ולחוץ עי"ש.
וברשב"א שם מבואר דלעולם דין האיסקופה
מה"ת כרה"י ואף בפחות מד', ווע"כ ז"ל
דהטעם משום שאף כשהפתח נעול אינו חסוב
לחלקו משום דהוה מחילת ארעי, אמנם לשון
הרב"א ז"כ טובא שכי' דהטעם דהוה רה"י
משום לאית ליה ב' מחילות מב' דלדיו, והפתח
נעול ברוח ג', משמע דבג' רוחות נעשה רה"י אף
כשכל הרשות פחות מג', וז"ע.

ח. בתו"ד בד"ה תוך (ובעור"ר) נקטו דבין הלחיים
בפתוח לרה"ר לרבא דשרי, ליכא
חילוק בין פ"פ לפ"ג, ובכל גוונא שריא, וז"כ מ"ש
מקורה דאמרינן דאם קרויה כלפי פנים לאיכא
חילוק בין פ"פ לפ"ג, דהא מייירי בקורה פחות
מד' דלהכי מוקמינן בחזיה מקורה, וביותר תיקשי
למאי דמשמע מתו"ד רש"י דשפיר מצי לאוקמיה
באיסקופה פחות מד' וכולה מקורה, וכן משמע
מתו"ד התו' שכי' דהיינו טעמא דנקט חזיה
מקורה ולא נקט כולה מקורה, דבכולה מקורה
ליכא חילוק בין פ"פ לפ"ג דסתם איסקופה הוה
ד', משמע דבפחות מד' אף בכולה מקורה איכא
חילוק בין פ"פ לפ"ג, וא"כ תיקשי מ"ש לחי

עלה ליישב דא"כ ליכא חילוק בין פתוח לנעול,
ולפי"ז תמיהה טובא דהו"ל לגמ' להקשות מ"ש
פתוח מ"ש נעול, ואי"ז תלוי כלל בר"ח ב"ג א"ר,
ולו"ד ז"ל היה נ"ל דאף להר"י י"ל דלקדק מלשון
כלחוץ דמייירי בפתוח לכרמלית, ולמסקנא
דמוקמינן לה בקורה שחזיה לפניס, דהא שפיר
שייך לשון כלחוץ, דהמחאה ולחוץ הרי אסור
בטלטול, וואי"ז נחשב לכרמלית, וכמו שכבר
נתבאר בס"ק י', אמנם למש"כ ברשב"א דאף
אותם ב' טפחים מותרים בטלטול קשיא, וז"ע.

ולמסקנא דמוקמינן לה באיסקופה שחזיה
מקורה וקירויה כלפי פנים, ביארו
בראשונים דלא מוקמינן לה בפחות מד' משום
סתם איסקופה ד', וטפי ניחא ליה לדחוק
בכה"ג מלאוקמיה בפחות מד', ואי בכולה מקורה
הרי איכא פי תקרה, אצל בחזיה מקורה. והא
דלא מוקמיה לה בתיוקן בלחי בחזיה עי' תו"י
דאפשר דבכה"ג אף בפתח נעול מהני, דתיקון
דלחי הוה תיקון טפי, עי"ש.

ונמצא למסקנא דבין הלחיים אסור, ולאביי
ניחא ולרבא ז"ל דמייירי בפתוח
לכרמלית, ואי"ז דוחק אחר שנקטו דדין
האיסקופה כלחוץ, וע"כ לכה"פ בכרמלית.

ובמש"כ ברש"י דבזיה חזיו מקורה והפתח פתח
דלא הותר אלף עד חודו החיצון, יעוין
ברשב"א שהביא מן הירושלמי דכשהפתח פתוח
שרי לטלטל באיסקופה כולה, ויש לבאר דהשתא
ע"כ דהקורה היא שמתרת, שרי אמרינן דלא
מהני כותלי האיסקופה מדין לחי, וא"כ כיצד
אפשר להתיר את כל האיסקופה, וברשב"א ביאר
הטעם משום לאיכא היכרא טובא ומופרשת היא
כולה מרה"ר או מן הכרמלית העוברת לפנייה
ולא אחי לאפוקי לחוץ, ולא נתפרש האי הפרש זה
מנחן דמתיר בטלטול.

ומבואר דאביי דקאמר על דברי רבא דשאיני
התם שגבזה ג' מבואר דמקום שגבזה
ג' שפיר מצינן למימר דהוה מק"פ וממילא הוה
נטפל לרה"י ושרי בטלטול, ובבין הלחיים שאינו
גבזה ג' דהא קאסר אביי ובבין הלחיים שגבזה ג'
דהא אף לאביי שרי, ואף רבא מודה דשרי בפתוח
לכרמלית, וואמנם ז"ע מדברי הרמ"א שמ"ו

למבואר לליכא חילוק בין פ"פ לפ"נ לקורה
דליכא חילוק.

ובחז"ב (ס"ג ס"ק י"א בד"ה וכו') כ' למוכרח
מינה דס"ל לחו' דהיינו טעמא דרבא
דשרי בפתוח לרה"ר היינו משום דהוא מקו"פ
גמור ואף מה שמחוץ לחי כל שעם הלחי ליכא
ד' ה"ז שרי, ולהכי אס ליכא דע"ד שרי (בין בלחי
ובין בקורה) בין בפ"פ ובין בפ"נ, ללא דעינו
שהלחי תשמך לבין הלחיים כדי להתייר. משא"כ
אס באיסקופה איכא ד', אלא שמן הקורה ולפנים
ליכא ד' בזה ללא הוה מקו"פ איכא חילוק בין
פ"פ לפ"נ דפ"נ אין הקורה משמשת.

אמנם לדעת הרמב"ן עדיין ילה"ק דהא ס"ל
דליכא חילוק בין פחות מד' ליותר מד'
ובתרווייהו כ' ברמב"ן (במלחמות ובחילוקים)
דליכא חילוק בין פ"פ לפ"נ, ומאידך בקורה
מבואר דליכא חילוק כל שאינו משמש למקום ד'
כשהפתח נעול. (ומש"כ בחו"ב סס דשם הרי"מ
דשאני לחי שמדינא חודו הפנימי סותם זה אינו
מעלה ארוכה לשיטת הרמב"ן דס"ל דלעת רבא
דחודו החיטון סותם).

ואיכא למימר דלעולם בפתח נעול וליכא ד' אין
הל"ק מתירים, ומ"מ כיון דהוה פחות
מד' מדין מקו"פ יס להתייר, אלא דבכה"ג אין
חילוק בין נעול לפתוח, וע"כ דסוגין מיירי
בפתוח לכרמלית, והיינו כהגאון דלמרינן מלא
מין את מינו, ובפ"פ הוה כלפנים, דהקורה
משמשת את המבוי וחודו החיטון סותם, ובין
הלחיים אסור, ובפ"נ שאין הל"ק משמשים בזה
אין ההיתר מלא הל"ק אלא מלא שהוה מקו"פ,
וכיון שהוה פרוץ לכרמלית אמרינן מלא את מינו
וניעור. אמנם כ"ז א"ש למאי דנקטינן דמה
שמחוץ לחי בפרוץ לרה"ר הוה כלפנים ושרי,
אבל אס נימא דלעולם לא שרינן מדין מקו"פ
אלא בין הלחיים קשיא.

והיה מקום לחלק בין היכא שהדלת נמצאת בתוך
הלחי לבין היכא שהדלת נמצאת לפני הלחי
והלחי באמצע האיסקופה, דהיכא שהדלת בין
הלחיים בזה אין פתח נעול מגרע, וכן בקורה
היכא שהדלת באמצע הקורה (ואפשר דבעינן
שיהא טפח תוך המבוי ולא כגי בחודו בלחוד).

אבל היכא שאיכא דלחו ואיכא לחי או קורה בין
הדלת לרה"ר בזה בפתח נעול הדלת מסלקת את
הלחי"ק, וז"ע.

ואפשר דס"ל להראשונים כמש"נ בתו"י דלחי
שאני ובהא ליכא חילוק בין פ"נ לפ"פ,
ובפשטו הטעם משום דכח המחיצה של לחי הוה
יותר חזק מקורה, ולהכי אין נעילת הדלת
מבטלת כח הלחי מלהיחשב שמשמש את כל
המבוי, משא"כ קורה דע"י נעילת הדלת הוה
מבטל מינה את כח הקורה.

ט. בראשונים (רז"ה, רמב"ן, רשב"א, ריטב"א)
בשבת (ט' א') נקטו דבאיסקופה
שחציה מקורה וקירוי כלפי פנים דאף החצי
שכלפי חוץ מותר, (וכן הביאו מן הירושלמי),
וביאר בזה ברשב"א דטעמא משום דהואיל
והותרה מקצתה הותרה כולה דהא איכא היכרא
טובא ומופרשת היא כולה מרה"ר או מן
הכרמלית העוברת לפניה ולא אחי לאפוקי לחוץ,
ע"כ. ולא נתבאר שיעור הגובה שהזכיר ומשמע
שאינו ג"ט אלא הבדלה בעלמא, ובמה שהזכיר
ברשב"א שם הטעם משום דלא אחי לאפוקי
מבואר דכל מאי דאסרינן כשאינה מודלת היינו
מטעמא דלחי לאפוקי, ובפשטו טעם זה אינו
שייך אלא לשיטת הר"מ דאף במתוקן בקורה
מחלקינן בין פתוח לרה"ר לפתוח לכרמלית,
(ובאמת ברשב"א בסוגין מבואר דנקט לעיקר
כהר"מ).

וברמב"ן ובריטב"א נר' דדוקא באיסקופה
שכולה נחשבת למקו"א הרי כיון
שהותרה חציה הותרה כולה, ואין חילוק בזה בין
היכא שפתוח לרה"ר להיכא שפתוח לכרמלית
ובכל גוונא כ' להתייר, ובחזו"א (סי' ס"ו סק"ט)
כ' ע"ד דעיקר הטעם מ"ש חוץ לקורה מבין
הלחיים (שאסור) לא ידענא, ולהאחרונים דבכל
לחי שמושכו כלפי פנים המבוי דמן הלחי ולחוץ
לעולם אסור טפי יס לתמוה הכא כיצד אנו
מתירים מקום פרוץ, ואס נימא דהוה מקו"פ א"כ
מ"ט בכל גוונא אין אנו מתירים.

ואפשר דהאיסקופה כולה נחשבת להיות בין
הלחיים, וכל מאי דאסרינן היינו משום
דבין הלחיים אסור או כדעת רבא בפתוח

של איסקופה מתוקנת בהא אמרינן דמקו"פ כה"ג הוא נטפל.

והנה ברז"ה וברמב"ן (בחידושים) הוסיפו בזה עוד דווקא באיסקופת מצוי בהא המחאה שאינו מקורה נטפל למחאה המקורה, אבל באיסקופת בית שהמחירות הם שמתירות ליכא להאי טעמא, ודבריהם ז"כ מ"ש בית מאיסקופה.

אותו טפח שבין הלחי לרה"ר האם נחשב

לכרמלית

י. ואכתי יל"ד אותו הטפח שבין הלחיים לרה"ר אם נימא דלית ליה מעליותא דמקו"פ שחידש רבא האם דינו ככרמלית, והנידון היכא דהעמיד הלחיים משוך לתוך המצוי ב' טפחים, האם נימא דנחשב כפרוץ לכרמלית ומלא מין את מינו וניעור, או"ד דלוי"ז נחשב לכרמלית וכלקמן, והנה בטעמא דמלא מין את מינו וניעור מצינו בזה ב' סברות בראשונים דברש"י מבואר הטעם שהוא מטטרף עם הכרמלית שחובה לה, והיינו לשיטתייהו דווקא בפחות מד"א שרי רבא, ולהכי בד"א אסור אף בפתוח לרה"ר, אבל מצינו בראשונים עוד טעם בזה דהיכא דכיון שהוא מקום פרוץ במילואו והוא דמיון של כרמלית להכי בפתוח לכרמלית הוא חוזר וניעור, והנה להטעם הראשון שהוא מטטרף אם הכרמלית שחובה לה לכדי שיעור כרמלית לאיסור, א"כ שפיר יל"ד השתא דהוא יחזור ויעור, אחר שבהטטרף עם הב' טפחים הוא נעשה לכרמלית, והוא שבתרוויהו איכא ד' טפחים, או"ד דלוינס מטטרפים דע"כ לא אמרינן שמטטרף אלא היכא שיש כאן כבר דין כרמלית, אבל הכא אף שהוא אסור אין לו עדיין דין כרמלית ולהיות כרמלית בד"א מנלן לחדש כן.

ולהטעם דחוזר וניעור היינו משום דמיון לכרמלית הוא חוזר וניעור לכא' זה אינו שייך בכה"ג, אלא"כ נאמר שב' הטפחים הללו נחשבים לכרמלית לכל דבר ואף שהם פחות מב' טפחים מ"מ דינם ככרמלית.

ובתו' לקמן ט' ב' כ' דסתם מצוי מעמידים לחיו משוך מעט לפנים, ואם נימא דנחשב לפרוץ לכרמלית בכה"ג א"כ כיצד סתמו

לכרמלית או כדעת רבוי אף בפתוח לרה"ר, ולזה לא מהני היכרא בגובהה דכל שהאיסקופא גופה אינה מתוקנת כלל אין בגובהה כדי להתיר, ורק היכא שחציה של האיסקופה גופה מתוקן בהא אמרינן שהבדלה ע"י גובהה מהני, והיינו טעמא דלא אמרינן שבין הלחיים אלא משום גזירה, אמנם ז"ע בדקלימא לרבא דלא אסר אלא בפתוח לכרמלית א"ש, אבל לאביי לאסר בכל גוונא קשיא, ובקלימא לדעת תו' דלא אסר אביי אלא משום גזירה י"ל דבכה"ג ל"ג, אבל לדעת הרשב"א גופא דטעמא דאביי היינו משום דס"ל דלחי משום מחילה וחודו הפנימי סתם מנ"ל לחלק בזה דבכה"ג חודו החיצון סתם, או לומר שהחלק החיצוני נטפל.

ומאיך אין לומר דבכל גוונא שהעמיד הלחי משוך לתוך המצוי, ומן הלחי ולחוץ ליכא ד' ה"ז כמקו"פ, אלא דמדרבנן גזרו התם, וה"ה על בין הלחיים למ"ד דחודו הפנימי סתם, והיכא דליכא ד', אבל היכא דליכא הבדלה מן הכרמלית שלפניו בכה"ג ל"ג, שהרי אקשינן ואי דלית ביה ד' ב' דהשתא היכא דלית ביה ד' מ"ט לא תשתרי מהאי טעמא שהוא מובדל מן הרשות שלפניו, ואמנם י"ל דאיה"נ אלא דא"כ ליכא חילוק בין פ"פ לפ"ג, וזה דחוק טובא (דבראשונים לא כ' האי פירוקא אלא ליישב מ"ט הגמ' לא נחתה לכל מיני תי', ולזה קאמרו דהגמ' ידעה שבכל הני פירוקי אין לחלק בין פ"פ לפ"ג להכי לא האריכה כ"כ).

ועכצ"ל דבכל גוונא גזרינן בלחי שמשוך מעט לפניו המצוי דאף שבין הלחי ולחוץ ליכא ד' דמ"מ גזרינן על אותו מקום, וולדעת הגאון והחזו"א דתלוי בפלוגתא דרבא ואביי, הכא מיירי בפתוח לכרמלית, וה"ה שגזרו על בין הלחיים למ"ד שחודו הפנימי סתם, ואי"ז שייך לגזירה של בין הלחיים שהזכירו תו', אלא הכא הוא גזירה כללית שכל מקו"פ שבין תיקון המצוי ולרה"ר דיהא באיסור כרמלית, ואף אם אין באותו מקום ד' גזרו עליו, ומ"מ היכא שחציה של האיסקופה מתוקנת כדי והיא מובדלת מן הרשות שלפניה, בכה"ג ל"ג רבנן על אותו מקום, ולהכי לעיל שבין הלחיים שכל האיסקופה היא פחות מד' לא שייך האי טעמא, ודווקא השתא שחציה

בזה לרבא דבין הלחיים שרי שהרי סתם לחי הוא פרוץ לכרמלית, אמנס י"ל דסתם לחי הוא כל שהוא, וכן הוא נמשך לפניו מעט כד שאין כאן ביחוד ד"ט.

אם הלחי והקורה נכלל בשיעור מבוי

יא. יל"ד אם מקום הלחי נכלל בשיעור מבוי, אור"ד דבעינן שיעור מבוי מלבד הלחי, והיה ראוי לומר דתלוי אם חודו הפנימי או חודו החיצון סותם, ובין בלחי ובין בקורה כל שחודו החיצון סותם והוא ניתר ה"ז מלטרף לשיעור מבוי, ואם חודו הפנימי סותם והרי מקום הלחי אסור ממילא אינו מלטרף להיות חלק מן המבוי, והוא כמבוי שתיקן באמצעותו בל"ק דבעינן שיעור מבוי ממקום הלחי ולהלן וכמס"נ בשו"ע ס"ג סל"ב.

זהא מיהת פשיטא דאם הלחי הולך ע"פ כל אורך המבוי דא"י מהני דנעשה ככוחלי המבוי ול"ג מלחי שאורכו ד"א (ממזרח למערב) דנעשה ככוחלי המבוי, ואפשר דכל שהוא עומ"ר או לבד לכותל אמצעי של מבוי ה"ז נעשה ככותל המבוי. וכמו"כ יל"ד בקורה שמקרה את רוב הרשות דיך מקום לומר דא"י מהני להיות לקורה דנעשה כתקרה בעלמא וא"י נחשב לקורה, ומ"מ בדאיכא דין עומ"ר או לבד נר' פשוט דאף בקורה לא מהני.

ובגמ' ד' ב' נחלקו ר' יוסף ואב"י בקורה שגובהה מכ' ובא למעטו בכמה ממעטו, ר' יוסף ס"ל בטפח ואב"י סבר דל"ט, ובתחילה שם נקטו דנחלקו אם מותר להשתמש תחת הקורה, ופי' רש"י בדעת אב"י לכיון דתחת הקורה אסור להשתמש ובעינן שיהא היכר במבוי להכי בעינן מקום חשוב, ומשמע דמלרפיס לזה אף השיעור שתחת הקורה לשיעור ד"ט, וי"ל דהתם שאני דשפיר מצינן למימר דלהיכר סגי אף בשטח שאסור בטלטול, אלא שאם כל ההיכר הוא בשטח שאסור בטלטול א"י מהני, אבל בצירוף מקום המותר בטלטול ה"ז מהני.

עו"ש אמרינן דכו"ע ס"ל מותר להשתמש תחת הקורה, וקמפלגי אם קורה משום היכר או משום מחילה, ופירש"י דלמ"ד משום מחילה

היינו משום דס"ל דחודו החיצון יורד וסותם, ויך לדקדק מ"ט נקט חודו החיצון, ובפשוטו נ"ל דאם חודו הפנימי יורד וסותם ע"כ בעינן ד"ט מלבד השטח של הקורה. וי"ל דכל מאי דנקט ברש"י דחודו החיצון יורד וסותם היינו משום דמוקמינן לה התם דלכו"ע מותר להשתמש תחת הקורה, והא דנקט דלכו"ע מותר להשתמש תחת היינו משום דר' יוסף, לדר' יוסף לא מצינן לאוקמיה לאסור להשתמש תחת הקורה, ודו"ק.

עוד אמרינן התם דאם פחות מ"ט וחקה להשלימו דלר' יוסף בעי לחקוק ד"ט, ולאב"י ד"א, ופירש"י דמ"ט הכא הגריך ר' יוסף ד"ט היינו משום דהכא דליכא מחילות כלל בעינן שיעור מבוי, ובפשוטו נר' לאותו שיעור ד"ט דר' יוסף היינו כדלעיל בצירוף שטח הקורה, וא"כ אף לאב"י נר' דס"ל הכי, ומשמע דאף להאד דלאב"י אסור להשתמש תחת הקורה כן הוא, ואפשר דאיה"נ דכ"ד הגמ' היינו לקושטא דלאב"י מותר להשתמש תחת הקורה, אבל אילו היה ס"ל דאסור להשתמש תחת הקורה ממילא בעינן שיעור ד"א מלבד הקורה.

ובראשונים ט' א' לנו למאי דאמרינן דתוך הפתח צריך לחי אחר להתייר דהיינו דא"י שיעור מבוי לאותו הפתח, ואם נימא דס"ל דאף למ"ד חודו הפנימי יורד וסותם דמ"מ מלטרף לשיעור מבוי, אין מקום לדון כלל שמקום הפתח לא ילטרף לשיעור מבוי, אלא וודאי דס"ל דאין מקום הפתח מלטרף (היכא שהוא אסור), ולהכי לנו היכא שתיקן מקום הפתח אם בעינן מ"מ למקום הפתח ולשאר המבוי לכל חד כל דיני מבוי, וע"ז סתמו דלא בעינן לכל חד שיעור מבוי.

ומדברי התו' שבת ט' א' (בד"ה אמר בסוה"ד) מבואר דהיכא דאיכא שיעור ד"ט מן הדלת ולחוץ ללא מהני אלא למ"ד דחודו החיצון סותם ומותר להשתמש תחת הקורה, אבל למ"ד דחודו הפנימי סותם לא מהני, עי"ש. ומבואר דשיעור הל"ק אם הוא נכלל בכלל שיעור ד"ט של מבוי תלוי אם בין הל"ק שרי או לא.

בדין תל ובור, ודין חודו הפנימי והחיצון

במחיצה ע"ג תל

יב. רשות ע"ג תל זהא פשיטא דחודו החיצון סותם וכן איפכא צבור עמוק י' זהא חודו הפנימי סותם, ואי"ז סתירה לדין חודו הפנימי וחודו החיצון, לדין נידון דחודו הפנימי והחיצון אלא כשהבדלה בין רה"ר לרה"י הוא ע"י מחיצה, אבל כשהרשות הפנימית מובדלת בעצמה אין כאן נידון דפנימי או חיצון.

ובגידוד ה' ומחיצה ע"ג ה' הרי צכה"ג יל"ד אם הוא נידון לפי חודו הפנימי או לפי חודו החיצון, (וכה"ג יל"ד צב' ה' ומסביב גידוד ה') לאכתי אם נימא דהוא נידון לפי חודו הפנימי א"כ נמצא דחודו הפנימי מהני אף שהוא רחוק ג"ט מן החלק החיצון של התל, ובגידוד ומחיצה שרחוקים ג' או ד"ט לא מהני כמש"נ בביה"ל צסי' ס"ב ס"ב (בד"ה שעשה), ואף שהכא החוד החיצון הוא תוך ג"ט מ"מ כיון שהחוד הפנימי מרוחק איך נאמר דמהני.

ואיכא למימר דכיון דאין החוד הפנימי יכול לשמש למחיצה א"כ נימא דל אותו החלק של המחיצה ולהכי חודו החיצון יועיל וכמש"נ בתו' ט' ב' בד"ה ולרשב"ג (ובתו' כ' לאידך גיסא למ"ד חודו החיצון סותם, ויל"ד אם יש לחלק בזה, ע"י מה שכתבנו לעיל), ולפי"ז לכאור' החלק שסותם הוא החלק הפנימי המרוחק ג"ט מקצה התל, שכן משם והילך הוא מחיצה כשר, וכ"ז דוחק טובא לומר כן.

ונר' לדין החיסרון של רחוק ג"ט מקצה התל אלא משום דאיכא הפסק של מקום חשוב בין המחיצה לקצה התל, אבל כל שליכא הפסק מאיזה טעם לא איכפת לן אף שהמחיצה מרוחקת מקצה התל, ולהכי אף אם חודו הפנימי סותם מהני אף שהוא מרוחק טובא מקצה התל, שהרי יש כאן צ' כוחות נפרדים שמטרפים, ומאי איכפת לן בזה שכה אחד חודו החיצון סותם וכה אחד חודו הפנימי סותם, דכשם שלא איכפת לן שתל ומחיצה יטרפו ה"ה שלא איכפת לן שדבר שחוד החיצון סותם ודבר שחוד הפנימי סותם שיטרפו.

סימן ח'

בענין לחי הנראה מבחוץ

סיון תשע"ו

שיטת רש"י ושיטת תו' ורעימיה

א. רד"ה נראה מצפנים כו' יל"ד בלשון רוחב הלחי שנקט ברש"י, יל"ד אם כוונתו לעובי הלחי כזה [45], או לאורך הלחי כזה [46].
 דאם הכוונה לעובי הלחי נמצא שג' מבחוץ שפירש"י היינו שהוא נמשך להללחה מרוחב כותל המזבוי דהיינו כמין ת', ולפי"ז מש"כ ברש"י לגבי נר' מבחוץ שהוא נמשך להללחה מרוחב הכותל כוונתו לרגל הת' שבולט לאחורי המזבוי. אבל מאידך יש לתמוה על מש"כ ברש"י בנר' מצפנים ושווה במחוץ שעוביו בולט לתוך המזבוי, ואין לשון זה שייך לאומרו עם עובי הלחי היינו רוחב הלחי, שאם הוא כזה [45] אין שייך לנקוט לשון זה. אע"כ להכוונה כזה [46], ושפיר שייך לשון רוחב בכה"ג מאחר ומיירי בלחי כל שהוא שייך לקורא לו רוחב, ומש"כ בנר' מבחוץ שהוא נמשך להללחה מרוחב הכותל הכוונה שע"י הגימטוס ניכר שהכותל נסתיים ומה שנמשך מכאן והילך הוא לחי. וע"ע לקמן בשיטת רש"י בכמין ת'.

ובתו' וברא"ש נתקשו בשיטת רש"י דאם מהני היכא דהלחי ללד פנים והשקע ללד חוץ א"כ הא דאמרינן בחזר קטנה שנפרצה לגדולה דבנכנסים כותלי קטנה לגדולה ללא מהני תיפוק ליה דמהני מדין נר' מבחוץ, ע"ש. וע"ע לקמן סק"ט בד"ה עוד.

יעוין בריב"א מש"כ ליישב דעת רש"י דיך חילוק לאיזה ללד הכותל משפע, ונר' דאין כוונתו לומר דכל שינוי בלחי הוא סיבה לומר שאין כאן נר' מבחוץ, שהרי לעיל בלחי המושך שהוא ד"א נקט רש"י דהוא כנר' מבחוץ נר' פשוט דאף היכא שנגש טובא שהוא אינו חלק מכותל הקטנה כגון שזה של עץ וכותלי המזבוי של

אבן וכיו"ב דאפ"ה אי"ז טעם לחלק, אלא ודאי דהכא הטעם הוא שזה כותלי המזבוי וזה כותלי הקטנה, וממילא אף אם עובי של הגיפופי הם כנגד כל אורך המזבוי אפ"ה אי"ז מהני שניכר מלכות שיפועם שהם אינם צאים להיות כותל הקטנה וממילא מה שבולט מהם ולהלן ניכר שהוא חלק מכותלי הקטנה ואינה דבר מחודש, אמנם י"ל דלענין זה סגי אף בחילוק של עץ לאבן, שכן ע"י היכר זה ניכר מהו כותלי הקטנה ומהו כותלי הגדולה.

נר' מבחוץ שהלחי בעובי הכותל לצד חוץ

לכו"ע נחשב ללחי נר' מבחוץ

ב. בדין לחי הנר' מבחוץ דנחלקו בזה אמוראי, מבואר בראשונים דכזה [47] לכו"ע נחשב לנר' מבחוץ, ואף לרש"י נר' מבחוץ היינו כזה [48] מ"מ אף כזה [47] נחשב לנר' מבחוץ (ונפק"מ לענין בין הלחיים, או למ"ד נר' מבחוץ לא מהני, וכיו"ב), וכדמבואר בתו' ט' ב' בד"ה ולרשב"ג (דנר' דל"פ על רש"י דאיי"ז נר' מבחוץ, אלא אף אם נימא דגוונא דרש"י נחשב לנר' מבחוץ וכשר מ"מ מוקים לה לגמ' באופן הג"ל שהלחי כלפי חוץ, ועי"י), וכן מבואר בדעת רש"י גופא וכמו שדקדקו בתו' סם בד"ה כותל, ובגמ' לקמן י' א' בלחי המושך אמרינן דש"מ דלחי הנר' מבחוץ מהני, ואי איתא דבלחי כלפי חוץ הוה כנר' מצפנים ומבחוץ א"כ מנלן דלקדק דלחי הנר' מבחוץ מהני דלמא מיירי באופן הג"ל שהלחי כלפי חוץ, ואפשר דלשון המושך לא משמע ליה הכי, וכן יל"ד בכל חזר קטנה שנפרצה לגדולה מ"ט לא מהני אף למ"ד נר' מבחוץ פסול לאכתי כותל פשוני ודרומי של גדולה יחשבו לחי לקטנה, ויל"ד אם כה"ג נחשב ללחי, דאף אם נימא דבעובי הכותל מהני להניח הלחי

וכשאין כותל כנגדו בזה לכו"ע החוד הפנימי הוא שסותם, ובכמין ת' כל החלק שבולט כלפי חוץ כולו נעשה לחי כולל מה שכנגד עובי הכותל.

ולו"ד מרן זללה"ה היה נר' כמש"נ לעיל, דלעולם החלק הבולט הוא הלחי, והיינו החלק שמובדל מן הכותל הוא הלחי, ל"ש אס נר' מבחוץ כזה [47], ל"ש נר' מבחוץ ליור [48], ל"ש כמין ת' שניכר לעומדים מאחורי המבוי, כל שניכר הלחי מאיזה דל ה"ו דלין לחי שסותם, וסותם בחודו הפנימי, אף שהוא סמוך לכותל ואינו סותם בפועל מצפנים אפ"ה חודו הפנימי סותם, ודו"ק.

ואמנם לדעת מרן זללה"ה מיושב הא דלמרינן דחצר קטנה שפירצה לגדולה דבלבד מהני אף לר' יוסי, ואף שהכתלים עצמם אינם נחשבים ללחי, ונמצא שאויר בעלמא נעשה ללחי וזה תימה, אבל אס נימא דהגימס הוא לחי ונמצא שהכותל הצפוני או הדרומי של החצר הגדולה הם שממששים ללחי למבוי א"ש, דע"י הלבוז נעשה כאילו הוא כנגד כותל המבוי.

ואיכא נפק"מ רבים בין ב' השיטות וכלקמן.

לר' יוסי דבעינן לחי ג"ט וכן דין פס ד' בחצר הרי למרן זללה"ה בנר' מבחוץ שהלחי כלפי חוץ אנו משערים להג"ט בעובי הכותל ולא בעובי הלחי, ולפי"ז אף בנר' מבחוץ כשהלחי כלפי פתח המבוי והגימס כלפי חוץ אף בזה שיעור ג"ט נמדד בכותל. אבל למש"כ לעיל לעולם שיעור ג"ט דר' יוסי וד"ט דפס ד' נמדד בעובי הלחי ממש, והיכא שהלחי נמשך חוץ למבוי הרי שיעור הג"ט נמדד בחודו הפנימי דבכה"ג לכו"ע חודו הפנימי סותם, (ואפשר דאף בג"ט סמוך לו מהני).

נר' מבחוץ כמין ת' או שהלחי עומד בלפי

המבוי, ובדין חצר קטנה שנפרצה לגדולה

ד. בגמ' מבואר דחצר קטנה שפירצה לגדולה גדולה מותרת וקטנה תלוי בפלוגתא

דלחי הנר' מבחוץ, ומבואר דגדולה מותרת ע"י ב' הגיפופים, ובפשוטו הא דשרי בגדולה היינו אף אי כותלי הקטנה אורכין הרבה, ואף במבוי קטן

אף במופלג ג"ט, ואף ברחוק ק' אמה מ"מ הכא בכמין שכותל הקטנה דק לא מהני להניח לחי בקצה הת' כל שרחוק ג', ותלוי דלינא דכמין ת' דלקמן.

והיינו טעמא דבלחי שהוא ללד חוץ והשקע ללד המבוי נחשב לנר' מבחוץ, משום דנר' מצפנים הוא שרואים מצפנים את עובי הלחי, שעובי הלחי הוא שסותם. ויש לזה קלת סמך מהא דלמרינן י' א' דלחי המושך עם דופנו של מבוי דלמרינן דש"מ נר' מבחוץ ושווה מצפנים דמהני, ולכא"ו ל"ב דלמא היה כזה [47] ובהו היה דלין נר' מצפנים, אלא ע"כ דאף בכה נחשב לנר' מבחוץ, ואמנם יש לדחות דלשון המושך עם דופנו של מבוי הוא משמע ליה דהעמיד הלחי ללד פתח המבוי, והגימס הוא ללד חוץ.

שו"ר בתורי"ד ב"ה ולרשב"ג שכי' דכה"ג שמשך הלחי לחוד המבוי ה"ו נעשה כלחי הנר' מצפנים ושוא מבחוץ, ובכה"ג ל"פ ולכו"ע מהני, עי"ש. ויל"ד לפי"ז בחצר קטנה שפירצה לגדולה מ"ט כותלי הגדולה לא ישמשו את הקטנה מדין נר' מצפנים, וז"ל או דס"ל להתורי"ד דלחי שמושך ד"א ממזרח למערב ה"ה שאף בחצר פסול, או דנימא דכל שאינו כנגד כותלי המבוי אף להתורי"ד לא נחשב לנר' מצפנים דכל מאי דנקטינן דהוה נר' מצפנים אינו אלא כשהוא כנגד כותלי המבוי אבל אס מתרחק מעט אפי' בפחות מג"ט אינו נחשב לנר' מצפנים, ואינו מהני אלא מדין נר' מבחוץ.

לחי הנר' מבחוץ אם מה שמועיל זה

הגימס או הלחי גופא

ג. בלחי הנר' מבחוץ יש מקום להבין שלעולם החלק הבולט הוא הלחי, והיינו

שהחלק הניכר הוא נעשה לחי, בין בכה [47] וכ"ש בכה [48], ובכמין ת' וכן בחצר קטנה שפירצה לגדולה עי' לקמן שבהא הלחי הוא הגיפופים עי"ש, ולהכי בליור [47] ו [48] רק החלק הבולט הוא שפסל ד"א וה"ה היכא שפסל דלין לחי העומד מאליו וכיו"ב, אבל עובי הכותל אינו כלל חלק מן הלחי שעובי הכותל אין שייך להיות ללחי מאחר והוא יותר מד"א וכו',

מדוע נחשב לנר' מבחוץ, ועלה כ' לכסם שלגדולה נחשב לנר' מצפנים ה"ה לקטנה יס להחשיבה לנר' מבחוץ, וכמו שביארנו.

ומאידך לשיטת תו' דהיכא דהניח הלחי מבחוץ כלפי פנים והשקע כלפי חוץ ללא נחשב לנר' מבחוץ, והכריחו כן מהא דחזר קטנה שנפרצה לגדולה וצנכנסים כותלי קטנה לגדולה ללא מהני, ואפ"ה בחזר קטנה ס"ל דמהני, וא"כ יל"ד אם ס"ל ללא מהני רק ע"י כותל כפוני ודרומי של גדולה, או דאף בלא זה מהני, וא"כ מ"ס מהא ללא מהני כשנכנסים כותלי קטנה לגדולה, ונר' לחלק דאם אנו דנים על כותלי המצוי כשהם מאריכים כלפי חוץ וכל מה שהם נחשבים ללחי היינו משום שהם נעשים דקים בסופם, בכה"ג לא מהני אר"כ הלחי הוא כלפי חוץ שניכר לעומד כנגד הפתח שהוא לחי, אבל היכא שהעמיד קם לחי בפועל, אלא שאינו ניכר שהוא לחי אלא מאחורי כותלי המצוי בכה"ג שפיר הוה לחי דהיכר של אחורי המצוי אינו אלא כגילוי מילתא בעלמא שהוא אינו חלק מן הכותל, וזה היכר טובא שהרי הוא בולט להלן מן הכותל, ואמנם בלחי הנר' מבחוץ בעלמא לא מהני שיעשה עב או דק דרק בלחי המושך ד"א מלפון לדרום בזה מצינו דמהני קם גבוה ונמוך, דהתם הוא באמת סותם במצוי אבל כל שאינו סותם בפועל לא מהני היכר זה להיחשב שהוא אינו חלק מן הכותל, ורק בבולט כלפי חוץ אף שבולט כלפי אחורי הכותל ה"ז מהני.

וברשב"א ובר"ן כ' לדון לענין לחי שאחורי כותלי המצוי ללא מהני (ובריב"ב"א איתא דלחי הנר' מבחוץ כדעת רש"י שהלחי לכיון המצוי והשקע לכל חוץ דמהני והוסיף קם די"ל גם בכזה דמהני, ובפשוטו כוונתו לכמין ת', אמנם י"ל בדוחק דכוונתו לומר דאף כשהלחי לכיון חוץ דנחשב לנר' מבחוץ ללא נימא דבכה"ג מהני אף למ"ד נר' מצפנים, ועי'. וברשב"א בעבוה"ק ובריב"ב"א (וכן הוא בר"ח הגדמ"ח) איתא לענין חזר קטנה שנכנסים כותליה לגדולה דהשיעור הוא ג"ט, ולכאו' פשוט שאין מקום לדון בזה אם נימא דס"ל דכמין ת' לא מהני, אלא ודלוי דעתם ז"ל דכמין ת' מהני, ובפשוטו למדו מחזר קטנה שנפרצה לגדולה והכי פירשה, ואף דליכא כותל

שנפרץ לגדול נר' בפשוטו שהיתה הגדולה מותרת אף שכותלי הקטן אורכן ד' ואינו יכולים לשמש ללחי. והיינו דאף שהלחי שנר' מצפנים אפשר לטעות שהוא כותל מצוי שכן העומד בתוך הגדולה כנגד הפירצה של הקטנה הרי הוא רואה כותל באורך ד"א שהוא כותל מצוי ואינו בדיון לחי, מ"מ כיון שמבחוץ ניכר הלחי, הרי אי"ז ריעותא, מאחר ובחוץ אינו אלא גילוי מילתא בעלמא, שכן סו"ס הלחי סותם הפתח מצפנים, אלא שיש כאן כותל שמטעה את בני המצוי, לזה סגי מה שמבחוץ יודעים שהוא טעות. וזה מהני אף למ"ד ללחי הנר' מבחוץ לא מהני מ"מ הכא נחשב לנר' מצפנים.

ואין כאן סילוק מחיובת ע"ד כותלי הקטנה, דהק"ז שפיר שייך לשייכה לכאן ולכאן, וממילא ע"י שהוא נר' מבחוץ אנו משייכים את הק"ז להיות חלק מן הלחי.

ולפי"ז יל"ד בכמין ת' למ"ד ללחי הנר' מבחוץ דמהני, ה"ה דמהני בכמין ת', ואי"ז משום שהעומד מאחורי המצוי הוא שרואה הסתימה, אלא הסתימה היא ככל לחי הנר' מבחוץ והיינו החוד הפנימי של כל הלחי הוא סתום, אלא שהעומד מבחוץ אינו יודע שזה מיועד לסתימה, וע"י שמאחורי הכותל הוא ניכר אי"ז אלא גילוי מילתא בעלמא, והוא סותם כדיון החזר הגדולה דלעיל (והתם מהני מדיון נר' מצפנים, והכא מהני מדיון נר' מבחוץ).

והנה בחזר קטנה שנפרצה לגדולה שיטת רש"י ח' א' בד"ה בנראה, וכן הוא בסוגיין דהגיפופים הם שמתירים את הקטנה ולפי"ז יס לנו ללמוד דכמין ת' דמהני, ואף שהכא איכא לכותל כפון דרום של גדולה מ"מ מאי אהני לן הני כתלים אם אין הגיפופים מתירים, שהרי הם רחוקים ג' מפתח המצוי, (ול"ד לכל נר' מבחוץ דמהני אף ברחוק ג"ט דשאני התם שהם מכנגד כותלי המצוי משא"כ הכא דמחד אינם כותלי המצוי ומאידך אינם מתירים מדיון לחי, ועי'), אמנם ע"י ברש"י קם שכי' דכסם שמהני אותו לחי לחזר הגדולה (מדיון נר' מצפנים), ה"ה דמהני הלחי לקטנה (מדיון נר' מבחוץ), ובפשוטו אין כוונת רש"י דמהני מדיון מיגו, אלא רש"י כ' לבאר

כפון ודרום של גדולה מ"מ רגל הת' הוא דהוה לחי.

מד"א, מ"מ בעיקר הטעם היה נר' שהוא טעם אף בפתוח לרה"ר, ודו"ק.

ובתו' כ"ד ז' ב' ז"ה היא, ובתור"פ ובתורא"ש סס, (והובא תי' זה ברשב"א ובר"ן סס) נקטו ללא מהני הני גיפופי הגדולה לקטנה אלא באופן שהגיפופים מתירים להגדולה למיגו דמתירים לגדולה מתירים לקטנה, אבל היכא שאינם מתירים לגדולה ה"ה דאף לקטנה אינם מתירים, ולא מהני האי מיגו אלא בשאין כותלי הקטנה נכנסים לגדולה. וברשב"א לקמן י' א' הביא שיטה זו בשם רבותינו הכרפתים והוסוף בזה דלשיטתם מהני האי טעמא להתיר גיפופי הגדולה אף היכא שהם טפי מד"א, ואף שבלחי המושך לא מהני בד"א מ"מ הכא מהני דמיגו דמהני לגדולה מהני אף לקטנה.

ובריטב"א כ"ד ז' ב' אידד לומר גיפופי הגדולה מהני בכל גוונא אף כשאין מתירים, וברשב"א סס סיים אחר דברי התו' וז"ע, וכן בעבוה"ק לא העתיק לדינא לדברי התו' עי"ש. ותו' על ההיא דרחבה דמיירי בשגיפופים רחבים טפי מד"א וכלעת הרב"ד דנפסל במשך ד"א אף בנר' מבחוזן, ובריטב"א כ' ע"ד התו' שחילק בין היכא דמהני לגדולה להיכא ללא מהני לגדולה לאין לדבר זה טעם נכון, ובפשוטו מבואר מדברי הרשב"א והריטב"א דס"ל דבכל כמין ת' מהני, אלא שיש לבליטה של רגל הת' כל דיני לחי. וכן נר' ממש"כ ברשב"א לחי שאחורי המבוי ללא מהני דאם נימא דכמין ת' ס"ל ללא מהני פשיטא ללא מהני כה"ג ואין מקום לדון בזה כלל.

ומבואר בגמ' דאף המבוי אסור בטלטול, והיינו ללא נימא דכל הגידון הוא רק לענין להתיר את הקרפף שלזה לא מהני הני גיפופי ולדידהו כריד עוד לחי לתקן את המבוי ועי"ז יתקון הרחבה, אלא אף למבוי גופא בעינן תיקון, ועי'. ויז"ד בכוונת הראשונים ז"ל ללא בעינן מיגו אלא היכא שהוא מתקן כדין כעין רחבה אלא שהוא לא הוקף לדירה, והיינו דכיון דהוא עומד לשמש למחילה ובחיוב הוא נפסל ה"ז נפסל אף למבוי, או"ד לז"ש וכל שאינו מתקן רשות אחרת ה"ה לאינו מתקן את המבוי, וכן משמע בתורא"ש ובתור"פ כ"ד ז' ב', וכן מבואר ברשב"א ובר"ן י' א' בשיטת רבותינו הכרפתים.

ובחזו"א ס' ס"ז סק"ח נקט דבין בכזה [49] ובין בכזה [50] הלחי הוא הכותל הנמשך דהיינו א"ב, ולא הגיפוף ז"ג, ונפק"מ דהיכא דא"ב הוא ד"א אי"ז מהני, ומינה כ' מן זללה"ה להוכיח דבחצר ליכא פסול היכא דנמשך ד"א ממזרח למערב, ולפי"ז כ"ל דהא דלעיל ח' ז' דמבואר דאם נר' מבחוזן מהני ה"ה דהמבוי ניתר מיירי באופן שאין אורך הרחבה (ממזרח למערב) ד"א. ובזה תמה לשיטת רש"י לעיל ה' ז' דכפס הנמשך (מאפון לדרום) ליכא מחורת פס כדין לחי במבוי, א"כ איך מהני בחצר קטנה שנפרעה לגדולה מדון נר' מבחוזן, דאכתי סתם חצר אורכה ד"א.

ומבואר בדברי הראשונים ז"ל דאף בפתוח מד"א בעינן למיגו, דוק בלשון הר"ן כ"ד ז' ב' שהביא לחי ד"א לאחר תי' התו' עי"ש.

ולכאן' למשנת דכותל א"ב אינו מגרע א"ש, דאי"ז אלא חיסרון ידיעה, ואם כמין ת' מהני לרש"י, אין כותל א"ב מגרע. ונמצא דליכא הכרח לחלק בין חצר למבוי לענין לחי הנמשך ד"א, ומדוקק כן בתו' שלא הביאו לזה שום ראיה אלא בסברא נקטו כן, והיינו דל"ג מנמשך מאפון לדרום למש"כ לעיל ה' ז'.

ובחזו"א (ס' פ"ח ס"ק י"א) כ' לקדק בלשון הריטב"א דהאי מיגו אינו אלא חיסרון ברחבה לאחר שנעשה המחילה לרחבה ואינו מהני לרחבה בהא אמרינן דבעינן למיגו, אבל בפתוח לרה"ר לא בעינן למיגו, אבל מדברי הרשב"א שהתיר מה"ט אף ביותר מד"א מוכרח שמיגו הוא סברא חיובית להתיר, ואכתי אף אם לא נקבל דברי הרשב"א לענין ד"א וכסתומות הראשונים שלא הזכירו מידי דמיגו מהני ליותר

אמנם יל"ע דע"כ דהגימוס הוא שמהני ולא רק כותל א"ב, דבכנסים כותלי קטנה לגדולה אם הם לבדו לכתלים שמאפון ומדרום ג"ט ה"ז מהני, וע"כ למדין כמין ת' דמהני ואי

איתא דכותל א"צ הוא שמהני ה"ז א"צ טובא שאויר סתום ע"י לבד מהני להיות לחי, שהרי הכותל של הקטנה שנכנס לגדולה אינו מהני, וכן כותל כפון דרום של גדולה גם לא מהני, ורק האויר שביניהם הוא שמהני, וז"ע.

זמאידיך ין מקום לומר דאם נימא דהגיפופים הם הלחי ולא כותל כפון דרום של גדולה, א"כ י"ל לאידיך גיסא דהכותל כפון דרום של גדולה אינם מהני להיות לחי, והיינו דאף באופן שהגיפופים אינם מועילים להיות לחי מ"מ הרי כותלי הגדולה הם רחוקים טובא מן הקטנה ואינם יכולים להתיר להקטנה, דע"כ לא מהני נר' מבחוץ אף שהוא רחוק מפתח המצוי היינו דווקא כשהלחי הוא כנגד עובי כותלי המצוי, אבל הכא שהוא נרחק מכותל המצוי תו אינו מהני, ואפשר דבעינן שיתרחק ג"ט מפתח המצוי, ויל"ע בזה עור.

וכן בחצר קטנה שנפרצה לגדולה בעינן למיגו, דכיון שהוא משמש טפי לגדולה להכי עיקרו בא לגדולה ואם לגדולה הוא לא מהני כ"ש שאינו מהני לקטנה, וכ"ז דוחק טובא.

זאולי י"ל דבחצר קטנה שנפרצה לגדולה בהא מעיקר הדין לא היה מהני אף שהוא נר' מבחוץ מאחר וכותל כפון ודרום של הגדולה כביכול מסלקים ללחי של הגיפופים, דבשזיל לידע שיך כאן לחי בעינן לזאת מן הקטנה לגדולה ולאחמ"כ לזאת מן הגדולה ולחוץ, ובכ"ז לא אמרינן שנחשב ללחי, ורק משום מיגו ה"ז מהני. אמנם זה נסתר מן הראשונים כ"ה ב' וכללקמן. והנה י"ל דבחצר קטנה שנפרצה לגדולה דכילד מהני גיפופי לקטנה א' מהטעם הנ"ל דיך כאן כעין סילוק מחילות, ועייל"ד דאף אם נימא דמהני היכן חודו הפנימי למ"ד לחודו הפנימי כותם.

י"ע מ"ט לא מוקמינן בהא לחצר קטנה שנפרצה לגדולה דמיירי דליכא גיפופין ולהכי קטנה אסורה משום דעובי הכתלים לכו"ע אינם מהני להיות ללחי, וגדולה שריא לדעת תו' דבחצר ליכא חיסרון ללחי המושך ד"א, ויש שרואים לומר דלדעות הראשונים דמהני מיגו להתיר הקטנה ה"ה דהכא נימא מיגו, והיותר נר' דבכה"ג שליכא גיפופי הרי כותלי הגדולה הם מתירים את הקטנה (לדעת תו' דאף ביותר מד"א סגין), דע"כ לא אמרינן דכותלי הגדולה ללא מהני לקטנה היינו דלאיכא גיפופים, אבל דליכא אלא שהם סמוכים ממש בכה"ג ה"ז נר' מבחוץ דמהני לכו"ע, וז"ע.

ו. כ"ה ב', אמר ר"ז ומודינא בקרפף שנפרץ במילואו לחצר כו' יעוין ברין ובחור"ב דבדברי ר"ז דקאמר ומודינא דמה ענין נידון לידן לקרפף שחציו מקורה, וביארו בזה דמיון הדברים הוא שכשם שתקרה שין לה דיני פי תקרה לענין מחילה מ"מ מחלקת את הקרפף לתתאי, ה"ה הכא שנקום המחילות היה מקום לומר שהם מחלקים לתתאי, ולפי"ז היה מקום לומר דכוונתם דאף שמעיקר הדין מקום המחילות שייך לקרפף מ"מ כיון שיך כאן מקום המחילות שהוא מופרד להכי הוא מתחלק לב', ולפי"ז היה ראוי לומר שבעלמא במצוי כמין ת' הרי חודו הפנימי היינו החוד של רגל הת' האד שפונה לכיוון המצוי, ובחצר קטנה שנפרצה לגדולה בהא אף דמהני אף למצוי מ"מ בהא פשיטא שאין משמעות לחוד הנ"ל וע"כ דאין חילוק בזה בין מ"ד חודו החיצון לחודו הפנימי, ומ"מ לענין חילוק הקרפף לב' היה מקום לומר דמ"מ חודו הפנימי היינו החוד שלכא הקרפף משפיע שנאמר בזה שהוא מחלק את מקום המחילות מן הקרפף כעין תקרה, קמ"ל ר"ז דבהא מודה.

ה. להראשונים דנקטו דבעינן מיגו כדי שגיפופי הגדולה יהנו לקטנה יל"ע דבדריהם ז"ל דין לחי כמין ת', דהנה ברין מבואר בפשוטו דדף ט' ב' דס"ל דכמין ת' מהני וזה נלמד ממש"כ ללחי שאחורי כותל המצוי ללא מהני וע"כ דכמין ת' דמהני, ומאידיך בכ"ד ב' כ' לחי הראשונים ז"ל ללא מהני אלא היכא דאיכא מיגו, ויש שמיישבים דדוקא ברחבה הכריכו למיגו, דבסתם כמין ת' בעלמא מהני, ורק ברחבה שהוא משמש לרחבה ה"ז כהיקף שיך בו פסול, ובלא מיגו לא מהני,

אמנם בראשונים הקשו למ"ד לחודו החיצון מהני מ"ט לא מהני הכא הגיפופי, והן אמנם

צרכצ"א לאף בלא מיגו דמהני והחוד שלכל הקטנה הוא שסותם, ולענין שיעור קרפף יל"ד צבהא אף למ"ד לחודו הפנימי סותם מ"מ אינו מאטרף מקום צין הלחיים לשיעור קרפף.

ובחזו"א סי' פ"ח ס"ק י"ז פי' בדעת הראשונים להתנאי שהאריכו שלא יהיה לגיפופים צין לחי אינו אלל צקרפף כזה [51] לאל"ה מ"ט שיעויל לחי הגר' מבחזו, והחזו"א לשיטתו דהגימוס הוא הלחי, ולהכי פשיטא ללא מהני חודו הפנימי צבה"ג, ולהכי לחק להראשונים כנ"ל, וכן תמה להריטצ"א שקי' ללא מהני גיפופים צנר' מבחזו לאכתי הא ע"י הגיפופים הוא נעשה צ"ס ולא יותר וא"כ כיצד נימא ללא מהני, ונשאר צזה צ"ע. אבל למשנ"ת א"ש, ועי' חו"צ ס"ד ס"ק י"ז.

שיטת מרן זללה"ה בענין הגימוס ובלחי

הגר' מבחזו

ז. מהא לר' יוסי שיעור ג"ט נמדד בגיפופים הכריח מרן זללה"ה צסי' ע' ס"ק ט"ז דש"מ דבלחי הגר' מבחזו שהלחי כלפי חוץ המצוי והגימוס כלפי המצוי כזה [47] דהגימוס הוא הלחי, ולענין פס ד"ט מולדים את עובי הכותל, אבל צלחי הבולט כלפי חוץ אף צפס ד"ט וכן לר' יוסי לא צעינן שיהא לו שיעור כלל ובכל שרו סגי.

ובלחי הגר' מבחזו שאייר רש"י דהיינו שהלחי סמוך למצוי והגימוס כלפי חוץ כזה [48] צהא אף לר' יוסי לא מהני הגימוס להיות לחי שהרי יש כאן סילוק מחיטות, וע"כ ללשיעור ג"ט וכן לענין פס ד"ט צעינן שיהא צעובי הלחי הבולט שיעור הנ"ל, ובגימוס לא צעינן שיעור כלל ובכל שרו מהני.

ואיכא נפק"מ לענין לו"ה וכמש"כ בחזו"א סי' ע' שם, דלציור של תו' כיון דהגימוס הוא הלחי אי"ז מהני לו"ה דהגימוס אינו מהני להיות לחי לו"ה שאין כאן כותל צפועל, אבל לציור של רש"י דהחלק הבולט הוא הלחי ממילא מהני האי לחי אף לו"ה, עי"ש.

צרכצ"א צחילוקים היה מקום לומר לכל קושיותו היתה למאי דהכריחו דר"ח ס"ל כר"ש מהא דקאמר דחצר מותרת וקרפף אסור ולא נקטו איכפא צהא פי' דע"כ דהיינו צאופן שאין הלחיים מהני מג' הטעמים שהזכיר שם, אבל לקושטא דצרי ר"ז גופא ליכא צד לחזיל כמ"ד לחי הגר' מבחזו ללא מהני, דהרי ר"ז גופא אוקים לה לעיל ט' צ' דמייירי צנכנסים כותלי קטנה לגדולה משמע דס"ל לחי הגר' מבחזו דמהני. אבל דריטצ"א להדיא הק' כן אף לר"ז וראמנס לא כ' לחרץ כהרצצ"א לחתיא כמ"ד לחי הגר' מבחזו ללא מהני, ודו"ק, וכן צעצוה"ק גופא הביא צרכצ"א לצ' החילוקים האחרים שחילק שם, והציור צמ"מ להלכה.

והנה דריטצ"א תי' צתי' האחרון לחי ופס לא מהני צקרפף אף צרוח ד', ולא ציאר הטעם מ"ט לא מהני, עויל"ע צמאי דנקטו דנכנסים כותלי קטנה לגדולה, דא"כ מאי קמ"ל ר"ז, וכן הק' צחו"צ עי"ש. ואיכא למימר דס"ל לאף אס צין הלחיים חודו הפנימי סותם מ"מ לענין להצטרף לשיעור צית סאתיים אף צין הלחיים מאטרף שהוא נטפל אל הקרפף, וקמ"ל ר"ז לאף שהיה מקום לומר שאותו מקום המחילות נחצב כשייד לרשות שלפניו, וכן צין הלחיים י"ל כן, ועלה חידש ר"ז דגרע מתקרה ובכה"ג הוא נטפל לקרפף, צין צצין הלחיים וצין במקום המחילות.

[ומבואר דריטצ"א להגידון הוא דווקא צנר' מבחזו וכמש"כ שם דצנפרץ צמילואו קמייירי ומשמע דאילו היה נר' מפנים הקרפף היה מהני גיפופים להיחלק, וי"ל דווקא היכא דהוא נר' מבחזו לחודו הפנימי הוא דבר קלוש צהא אמרינן שחודו החיצון הוא שסותם לענין צית סאתיים, ול"ע, וראמנס מצינן להמאירי שנקט ללא מהני גיפופים כל עיקר, אמנס מדצרי הריטצ"א לא נר' כן וכמש"כ דהגידון צפרוץ צמילואו, וכ"כ החזו"א (פ"ח ס"ק ט"ז) להכריח מסוגיין דמהני גיפופי עי"ש].

ומ"מ אנו למידיס מהראשונים דחצר קטנה שצנפרצה לגדולה מהני הגיפופים (עכ"פ צדאיכא מיגו, ודעת הריטצ"א וכן נר' שצייד

ויל"ע לרש"י בציוור הנ"ל של תו', דהיינו אם לרש"י לעולם הלחי הוא החלק שבולט ולא הגימום וממילא אף כשהלחי צלד הרחוק מן המצוי גם צזה הלחי הוא החלק הבולט, או"ד דבציוור של תו' מודה רש"י דהגימום הוא הלחי, ובפשוטו ראוי לומר שבציוור של תו' אף רש"י מודה, שהרי בחזו"א ע"ס הכריח כן מהא דר' יוסי וזה הכרח ציון לתו' וציון לרש"י (ואילו לרש"י יש תשובה לדבר מנלן להכריח לדעת תו' ללא ס"ל הכי), וכן בחזו"א ע"ס לא כ"כ לדעת תו', אלא ר"ל לציוור שציייר בתו' ודו"ק בלשון מרן זללה"ה.

ובסי' ס"ז סק"ו כ' בחזו"א לאם הלחי באמצע עובי הכותל ואינו רחוק מפתח המצוי ד"ט דאי"ז מהני, וכ' לאף לפירש"י לא מהני עי"ש, וכ' עלה דמ"מ היכא דאיכא כותל כנגדו ה"ז מהני, והנה הא ללא מהני בהרחיקו מפתח המצוי לכאוף היינו משום דכל שמרחיקו הרי ע"כ דהגימום הוא הלחי, דל"ה הרי נמצא שיש כאן שטח שאינו משמש ללחי ואינו בא להתקן את המצוי ואיננו חלק מן המצוי וממילא אותו השטח חוץ, ודווקא כשיש כותל כנגדו ה"ז מהני, וז"ב מ"ט כשיש כותל כנגדו מהני, וע"כ שמש"כ ע"ס לאף לפירש"י כו' נקט כן בדווקא לאף לפירש"י דהלחי הוא החלק הבולט מ"מ היכא שמפסיק מקום פחות מג' אי"ז מהני, וא"כ מש"כ לאם יש כותל כנגדו היינו דווקא לפירש"י, שהרי לפי תו' נקט לגבי כו"ה דלעולם אין החלק הבולט נחשב ללחי בפני"ע, אלא הגימום הוא הלחי, וא"כ ע"כ דס"ל למרן זללה"ה דאם יש כותל כנגדו מהני לשיטת רש"י אף שבין הלחי למצוי יש כאן חלק שאינו מן הלחי מ"מ מהני שלא יחוצץ, וא"כ נמצא דבליכא כותל כנגדו הרי מהני להרחיק ד"ט אף לשיטת רש"י, ואכתי דברי מרן זללה"ה דנקט דהלחי באמצע עובי הכותל הם בדקדוק דר"ל לאף לשיטת רש"י לאף כשהגימום לצד המצוי דמהני, ובכה"ג הרי מהני החלק הבולט להיות לחי, מ"מ כיון שהוא רחוק מן המצוי אי"ז מהני, ובכה"ג כ' דהיכא דאיכא כותל כנגדו דמהני, ונמצא דהיכא דליכא כותל כנגדו ללא מהני בלא הרחיק הרי בהרחיק נקט דמהני ואף לפירש"י, ודו"ק.

נמצא דבלחי הנר' מבחוץ כלו"ר שציייר תו' בזה לכו"ע (היינו ציון לפי תו' וציון לפירש"י) הלחי הוא הגימום, ובעינין שיהא באותו הגימום שיעור ד"ט בפס ד', או שיעור ג"ט לר' יוסי, והלחי הבולט סגי בכל שהו, וזה אף לדעת רש"י, ולא מהני שיעשה הפס ד"ט דכל היכא דלגימום ליכא ד"ט (כשבא להחיר מדין פס ד"ט) לא מהני לכו"ע, והיכא שהעמיד הלחי כלו"ר שציייר רש"י הרי בזה אין הגימום מצי להיות לחי שהוא מסולק, ושיעור ג"ט לר' יוסי או ד"ט בפס ד' בעינין שיהא בלחי הבולט, ואף בזה אם מרחיק את הלחי מפתח המצוי מעט כל שאין ע"ס ד"ט (שלא הגימום הוא הלחי וכנ"ל שאף רש"י מודה בזה לתו') אי"ז מהני מחמת שיש כאן הפסק של כרמלית ציון הלחי למצוי, ורק אם איכא כותל כנגדו בזה מהני, ומ"מ בכה"ג אין הגימום הלחי אלא החלק הבולט הוא הלחי ובו בעינין שיעור ד"ט או ג"ט.

אמנם לענין שיעור ד"ה לעולם אנו דנים ציון על הגימום וציון על הלחי וכמש"כ סי' ס"ז סק"ז, ואף שבציוור של תו' הרי אין הלחי הבולט משמש ללחי (ולענין פס ד"ט סגי בכל שהו) מ"מ כל שהוא נעשה ככותל מצוי ע"י שאורכו ד"ה אי"ז מהני להחליט שהגימום הוא לחי, ואף בציוור של רש"י דאין הגימום נחשב ללחי שהרי בזה בעינין שהלחי הבולט יהא ד"ט מ"מ בעינין שלא יהא הגימום אורך ד"ה, (ובפשוטו הוא נמדד רק מן הלחי ולהלן, אבל אין מקום הלחי או מה שמלפניו מצטרף לפסול, דאי"ז חלק מן הלחי, וז"ע בזה). ובכל הני גוונא נקט מרן זללה"ה ללא מהני היכא שסמכו עליו ואף דבלחי הבולט למצוי מהני סמכו עליו הכא שפסלו הוא משום שנתבטל מינייה הכרח ע"ס לחי ע"י שהוא נר' ככותלי מצוי להכי אי"ז מהני, ואף בפסול של הגימום אמרינן הכי.

עוד כ' מרן זללה"ה (ס"ז סק"ח) דבלחי הנר' מבפנים שהעמיד בצידו לחי המושך כזה [49] אם אותו לחי (קו א"צ) הוא ד"ה ה"ז פוסל, ואף שבכה"ג הוא לחי הנר' מבפנים מ"מ אף קו א"צ הוא חלק מן הלחי, וכ"ש בלחי הנר' מבחוץ כזה [50] שקו א"צ הוא חלק מן הלחי והוא עושה שהגימום יהיה לחי, ולהכי אף שלענין פס ד"ט

לדבר, וכמו"כ יל"ד בכמין ת' אם מהני להניח בקצה לחי, והגידון באופן שפך רגל הת' טפי מד"א ללא מהני מדין לחי, אם נחשב לכותל המצוי להניח שם לחי בקצהו ומדין לחי הגר' מבחוץ, וכן לדיעות דכמין ת' ללא מהני יל"ד אם מ"מ נחשב לכותל המצוי שנוכל להעמיד שם לחי, או לאף לדידהו אינו נחשב לכותל המצוי שיוכל להניח שם לחי, אף אם צעושי הכותל מזי להניח אף בשברחוק טובא מפתח המצוי. וכן יל"ע בלחי ד"א שהניח לה לחי אחר מחוזה לו כזה [52] אם נימא דהחלק הבולט הוא הלחי ולא הגימוס.

אם לחי שעומד באמצע מביי נחשב לנר'

מבחוץ

ט. בחזו"א צכמה מקומות (סי' ס"ז ס"ק י"ג וס"ק י"ד, סי' ע"ז ס"ק"א) נקט דלחי שעומד באמצע המצוי אף שהוא לחי כל שהוא מ"מ מה שיהלך מן הלחי וכלפי חוץ ה"ז נחשב כדין צין הלחיים מדין נר' מבחוץ, ולפי"ז באופן שחודו החיצון סותם הרי כל מה שמן הלחי ולחוץ מהני, אלא שאם הוא יותר מד"א אי"ז מהני, ובכה"ג הלחי הוא רק החלק שגר' מצפניס, עי"ש. ובפשוטו בלחי שמושך חוץ למצוי בהא שפיר י"ל דע"י הבליטה שהיא נראית מבחוץ נעשית הבליטה בלחוד כלחי צפני"ע, וממילא חודו הפנימי היינו כנגד הגימוס, אבל היכא שהעמיד לחי באמצע המצוי כזה [53] והיינו היכא שהעמיד לחי באמצע המצוי בהא אם הלחי הוא דינו מנלן שנעשה כותל המצוי ללחי ע"י שהוא נר' מבחוץ, דבשלימא היכא שהלחי הוא ד"א או שהוא עומד מאליו דע"י"ז הוא נעשה כותל מצוי בהא שפיר נעשה ללחי הגר' מבחוץ ע"י שיש כאן צ' כתלים שאחד מאריך מחבירו, ממילא החלק המאריך נעשה ללחי, אבל היכא שאינו נעשה לכותל מצוי מאחר והוא הועמד לשם לחי ואינו ד"א מנלן שכותל המצוי הבולט נעשה ללחי.

וברש"י ותו' מבואר דהיכא דהלחי ד"א והוא מושך חוץ למצוי נעשה ע"י"ז לחי הגר' מבחוץ, וי"ל דהיינו דווקא כשאורכו ד"א, אבל בפחות מד"א לא נעשה ללחי הגר' מבחוץ, דלעולם אינו מתיר הגימוס אלא כשיש כאן כותל

משערינו בקו צ"ג, מ"מ לענין פסול ד"א אף קו א"צ פוסל. ומינה הכריח מרן קדעת תו' ללחי המושך ד"א אינו פוסל בחצר דסתם חצר יש לו משך ד"א ואפ"ה מהני החצר הגדולה לקטנה וכן איפכא.

ובגמ' כ"ד צ' איתא דהמצוי ופירשו בראשונים שם דהיינו משום דליכא מיגו, ומשמע הא איכא מיגו מהני, ותיקשי שהרי הרחבה בסתמא היא ד"א, ועכ"ל כמש"כ ברש"י י' א' דמינה מוכרח לומר דס"ל לתו' דמיגו מהני אף ללחי ד"א, (אבל אם נימא דבחצר קטנה שנפרצה לגדולה הרי הת' הוא שמהני ולא כותל כפון ודרוס של חצר גדולה, נמצא שאין הכרח לומר דמיגו מהני ללחי ד"א), וע"ע מש"כ מרן זללה"ה סי' פ"ח ס"ק י"א.

ובחצר קטנה שנפרצה לגדולה ס"ל למרן זללה"ה (סי' ס"ז ס"ק"ח-י') דמתיר את הקטנה מדין נר' מבחוץ ע"י הגיפוף בצירוף כותלי הגדולה, ולפי"ז מוכרחים אנו לומר דבחצר ליכא פסול ד"א אף בלחי המושך, דאל"ה תיקשי דהא בסתמא חצר גדולה הוה ד"א ואפ"ה מהני לקטנה, ולדעת רש"י ללא מהני בחצר ע"כ ז"ל לחילוק דוורים ס"ל דמהני, ואמנם לדעת תו' י"ל ללא מהני לחילוק דוורים אלא במקום שמהני פס, אבל במקום שלא מהני פס לא מהני לחילוק דוורים. ולפי"ז ז"ע טובא מש"כ בחזו"א סי' פ"ח ס"ק י"א, דמסיק שם דאף מחצר לחצר לא מהני ד"א, ומבואר שם דהגידון לחילוק דוורים שהרי לדעת הראב"ד פי' מרן זללה"ה דהגדולה ניתרת בעומ"ר, ולפי"ז הגידון הוא לחילוק דוורים, ואפ"ה ס"ל להראב"ד ללא מהני ד"א, וא"כ תימה לאיך נכלכל הא דחצר קטנה שנפרצה לגדולה, ולומר ללא מיירי אלא בשכותלי הגדולה אין בהם ד"א זה דחוק טוב, דחצר בסתמא הוה טפי מד"א, וז"ע.

אם מהני להניח הלחי כנגד עובי הכותל

אף שהוא רחוק מפתח המצוי ג"ט

ח. היכא לעובי הכותל כמה אמות יל"ד אם מהני להרחיק הלחי מכותל המצוי אף טפי מג"ט, ואם מהני יל"ד אם יש שיעור

מבוי שבתחילתו עצה ובסופו דק, אבל היכא שאינו כותל המבוי אלא לחי סמוך לכותל המבוי, אי"ז מחשיב שמה שזמן הלחי ולפתח הוא ככותל המבוי שנעשה דק. אמנם מתו"ד רש"י בד"ה ולרבו שמעון, לא משמע כן, דמשמע דאף בפתח מד' הוא לחי הנר' מבחוץ עי"ש בסוף הדיבור.

עוד י"ל דבמש"כ בתורה כותל, דהקשו שם לשיטת רש"י דנקט דלחי הנר' מבחוץ היינו אף באופן שהניח הלחי לצד המבוי והגימס כלפי חוץ, דא"כ מ"ט חצר קטנה שנפרצה לגדולה ונכנסים כותלי קטנה לגדולה ללא יהני מדין נר' מבחוץ עי"ש, ואכתי יש לתמוה דהא הני גיפופים הם גופייהו כשרים ללחי שאין אורכן ד"א (ממזרח למערב), וכדמבאר ברש"י לעיל ח' ב' דהגיפופים כשרים ללחי (שהרי באין נכנסים כותלי קטנה לגדולה ס"ל לרש"י דהגיפופים הם הלחי), ואפ"ה פשיטא להו לתו' דמהני מדין נר' מבחוץ להחשיב שכל החלק של הקטנה שצולט לתוך הגדולה ייחשב לנר' מבחוץ, ואף הרי"ב"א שכו' ליישב לא כ' ליישב אלא משום סדרות חיוביות אבל אם אין חילוק בין חצר הקטנה להגדולה ה"ז מהני, ועי'.

ואמנם יש מקום לחלק בין היכא שעומד תוך המבוי לחוץ למבוי, לחוץ למבוי אינו ניכר כ"כ שכותל המבוי שוקע מאחורי הלחי, משא"כ תוך המבוי שעיקר ההיכר הוא לבני המבוי שניכר טפי שיש כאן כותל ויש כאן לחי, אבל דוחק טובא שנאמר כן בדעת תו', שכ"כ

פשיטא להו לתו' חילוק זה עד שתמוה ע"ד רא"ש, ולא ראו שום דל ליישב ולהשוות דין לחי מבחוץ כדין לחי מבפנים, ואמנם מינו כעיי"ז לענין שיעור לחי, דבכמין ת' לכחו' אנו דנים אף את עובי הכותל לשיעור הלחי ונפק"מ לענין פס ד"ט וכיו"ב, אבל בלחי שחוד המבוי אין עובי הכותל מטערף לשיעור לחי, וא"כ כעיי"ז י"ל בנידון דידן, דלחי מבחוץ אם אינו מהני להיות לחי ע"כ שהוא עושה דין לחי הנר' מבחוץ, אבל לחי מבפנים, אם ניתן להתחייבם אליו כלחי בפנ"ע אין הוא גורר אף את הכותל להיות לחי מדין לחי הנר' מבחוץ.

וברם ברש"ב"א נר' שאינו מחלק בנר' מבחוץ בין אם הלחי כלפי חוץ או כלפי פנים, ואפ"ה כ' דהיינו דווקא כנגד כותלי המבוי אבל מבחוץ לא מהני, וע"כ דמה שדן אם מאחורי כותלי המבוי דיהני היינו שהלחי מבחוץ הוא שיועיל ולא כותל המבוי שזמן הלחי ולפתח (ועוד משמע מתו"ד דהגידון הוא שיועיל הלחי שמאחורי הכותל לסתום כנגדו ולא בפתח המבוי, דו"ק בלשוננו), ומבואר דאין הלחי שמבחוץ עושה להעודף ממנו להיות נר' מבחוץ ככה"ג והיינו משום דלחי בעלמא אינו עושה לחלק העודף ממנו להיות נר' מבחוץ, וה"ה י"ל דאף מבפנים אין לדון שיהא לחי אלא כנגד הלחי אבל אין הכותל העודף ממנו כלפי חוץ נעשה לנר' מבחוץ, ועי'.

סי' ט'

בענין בקיעת רבים

כר' יוחנן וחכמים, וע"ע לקמן, וכן יל"ד בכ"ז בתוס' שהקשו מפסיס ללא מזינו בפסיס יותר מי"ג ופליג, ובידושים הוא ט"ז ומאי קשיא לגמ' מדר' יוחנן, ותי' דשאיני התם לאיכא לו"ה ולו"ה מהני טפי מי"ג אמות ופליג מדאורייתא, יעווי"ש, ותיקשי מ"ש מלחי דלקמן, דאי לחי משום מחילה אקשינן לרבנן דמהני בשם ד' יהני אף בלחי, ולכאור' התם הוא ט"ז אמה, דהא הוא ברה"ר ומ"ט יהני לחי בזה, ובזה ליכא לתרץ דהוא לו"ה, וכמש"נ בגמ' ו' ב', דליכא לו"ה, ודכדבעינן להוכיח מדר' יוחנן, וכן אין לומר דר' יהודה דיבר על י"ג ופליג בדווקא וכמש"כ בתוס' שם, דבתוס' שם גופא כ' דאף בט"ו איירי בר' יהודה דמעיקר הדין לחלק, אמנס אפשר דהכא הוכיחו מי"ג ופליגי ומט"ז ליכא להוכיח דליכא פסיס בהכי אך בגמ' לא משמע דרק מזה הקשה ויותר נ"ל דכ"ד התוס' אינס אלכא למסקנתא הגמ' דידעינן דרבנן בעו שם ד', ובזה הק' בתוס' דשם ד' לא מהני אלכא ביי"ג אמות, ובהו"א סברו ללא בעינן לשם ד' אלכא כל שמהני בכרמלית מהני אף ברה"ר לרבנן, ואף יותר מי"ג מהני בלחי, דמדאורייתא מהני בהכי בכרמלית, אמנס עדין יש לדחות דאף בר' יוחנן ס"ל לגמ' דכיון דמהני בכרמלית ה"ה דמהני ברה"ר, ומש"ה הוכיחו מדר' יוחנן ללא כחכמים, ואחר דמזנין דשם ד' מיבעיא לרבנן, ע"כ דר' יוחנן שפיר ס"ל כחכמים, ושו"ר שהקש' בן במהרש"א ונשאר בזה בצ"ע, ולמש"נ לעיל אפשר לתרץ בכמה גוונא, והגר' דעיקר קושיותו ממה שתי' שגר' דבדביהם דדווקא לו"ה מהני ביותר מי"ג ופליג, אבל פ"ב לא, אבל למש"נ לעיל כיון דאיכא ב' מחילות שלימות, שפיר מהני ליה אף ביותר מי"ג ופליג, דהא בכרמלית מהני כה"ג ה"ה לרה"ר דיהני אס ללא בעינן לרבנן שם ד' – ומרן ז"ל סי' ע"ד סק"ג נקטו דקבלה היתה ביד הראשונים ז"ל דר'

יום ה' לפר' וישב תשס"ד פה עיה"ק צפת ת"ו
א. כ"ב א', ר"י ור"א דאמרי תרויהו כאן הודיעך כוחן של מחילות כו' והאמר רב"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלחותיה ננעלות חייבין עליה משום רה"ר כו' ביירושלים ע"כ דהוא לו"ה כמבואר ו' ב' שרלו להוכיח מהכא דאף לדחות לא מהני ויהיו לו"ה, וכן יש להוכיח מסוגיין דלכ"כ מאי קמקשינן דרבנן דלמא שאני התם דליכא לו"ה, ואי נימא דהתם איכא פסיס אי"א משום דהוא שם רוחב ט"ז אמה, ואי אהית לן להתירו מדין פסיס אי"א ללא מזנין היתיר פסיס יותר מי"ג ופליג ווע"ע בזה לקמן מש"נ מדברי הריטב"א בזה, ובפשיטות יותר מי"ג ופליג לית ליה חשיבות בפסיס כלל, ולא יהני ליה לו"ה להחיותו ולעשותו להיתר הפסיס, אלא"כ האו"ה לחודיה מהני ואם נימא דלו"ה לא מהני ברה"ר ה"ה ללא נתייר לו"ה ופסיס ביותר מי"ג ופליג.

והנה יל"ד אס ר' יוחנן למסקנתא דגמ' דבעינן לחכמים שם ד' מחילות שפיר אהיא כוותיהו, דאף לו"ה לית ביה שם ד', וכל מאי דהקשו השתא אינו אלכא משום דס"ל לכל מאי דמהני ברה"ר ה"ה שגרירך להועיל ברה"ר, או"ד דקושיתא הגמ' אף אס איכא שם ד', דלו"ה הוא כשם ד', ואי נימא דלמסקנתא ס"ל כחכמים, נלטרך לומר דקושיתא הגמ' ו' ב' דלא יהני לו"ה היינו אף אי ס"ל דליכא בקיעת רבים אעפ"כ אקשינן שם דבכו"ה ליכא שם ד', אמנס בראשונים ז"ל נר' דר' יוחנן כר' יהודה כס"ל אף למסקנתא דגמ', וכמש"נ בתוס' כ' א' בד"ה קמ"ל וכן בתוס' לעיל ו' ב' בד"ה והאמר רבה, וכן איתא ברז"ה ובמלחמות בסוגיין, וכן הוא ברשב"א ו' ב' וכ"כ א' ומש"כ בסוד"ה דרבנן, וכן איתא בריטב"א, ולא מזינו מאן דפליג בראשונים ע"ז, וחוץ מדעת הר"מ דאפשר דפסק

יוחנן כר' יהודה, אך לקושטא דמילתא אין הדברים מכריחים זה את זה, ושפיר אפשר לפסוק כהאי ולא כהאי, וע"ע לקמן בזה.

ומש"כ בתוס' דלפי' אחר דפי' גבי יתר ע"כ נניחא, ל"ת בזה, דלתיוראס הראשון כל סוגיית הגמ' דכ"ב לא אזלא כותיה, דהא התם אוקים במצוי דליכא ב"ר, והכא נתבאר דלא איירי במצוי, דהא רמי דר' יהודה אדר' יהודה, ולפי"ד א"ש דכאן במצוי וכאן ברה"ר, ואף אי מחילה משום היכר תיקשי כן אי איירי במצוי, וע"כ דר' יהודה חידש דבריו לכה"פ אף ברה"ר, ואת"ל דכוונתם דליכא ב"ר אף במצוי לרוחב רה"ר ולא לאורכו אם הוא מפולג ואית ביה י"ג אמות, והיינו אין מערבין רה"ר בכך, דעכ"פ אף ברה"ר איירי וכן משמע מדבריהם ממש"כ שם דל"ק מר' יוחנן דירושלים, משום דהתם הוא רוחב ט"ז אמות, ולכא"ו אי במצוי דלית ליה ב"ר איירי הו"ל למימר דשאני ירושלים דאית ליה ב"ר, וע"כ דלא חילק, וע"ע שו"ע סי' שמה"ה ס"ט שהובא דיעה כזו דבי"ג ופליג מהני אף לרוחב, וע"ע ביה"ל שם, אף אם נפרש הכי עדיין לא נתבאר כוונתם דלזה ניחא, דא"כ מאי קמוכיחין מדר' יוחנן כר' יהודה, דלמא לא ס"ל ר' יוחנן להכשיר אלא ב"ג ופליג אבל יותר מזה ס"ל דליכא ב"ר, וע"כ דאין לחלק ב"ר בין ט"ז ל"ג, ואין לומר דהתם אף רבנן דס"ל דאין מערבין בכך לא ס"ל ליפלוג אלא משום דל"ק לא מהני, וזו"ה מהני ב"ר אף לר' יהודה דיסלקנה ללדין ול"פ אלא בלא ז"ה, אבל ב"ר אף לר' יהודה מהני, דמכל דברי הראשונים מתבאר בפשיטות לז"ה הוא פחות מפסיס, וז"ע עוד בזה, ובעיקר דבריהם עדיין ז"כ דמ"ש ז"ה ד"ג ופליג מט"ז, דאין לחלק מדאורייתא בזה, ואם בר' יוחנן מתבאר דבט"ז אמות לא מהני, ה"ה ב"ג ופליג.

בלחי ובין ב"ר מהני עד ט"ז, ואי מהני ב"ר עד י"ג ה"נ מדאורייתא עד ט"ז (שו"ר ש"כ בריטב"א ד"ה כאן הודיעך, וע"ע לקמן בזה) ולפי"ז י"ל דחוץ מן הז"ה שיהיה בירושלים היה גם שם ד' דהא איכא עומ"ר מן החומות, ובזה מהני אף יותר מט"ז אמות, ומהא קמוכיחין דלא כחכמים, דמ"ט לא יהני משום שם ד', אבל מלד ז"ה אף לחכמים לא מהני משום דלא הוא שם ד'.

ויעויין בתוס' שם ד"ה והאמר רבה, וכן הוא בד"ה כ"ב א"ן דהקשו על הגמ' מאי קמוכיחין מדר' יוחנן, והא דר' יוחנן ס"ל כר' יהודה, וחכמים פליגו עליה, ומנלן דברייתא ס"ל דבקיעת רבים לא מהני, דלמא ס"ל כחכמים דמהני, ותי' דמר' יהודה נשמע לרבנן, ולכא"ו תיקשי דאי נימא לז"ה עביד שם ד' יהני לרבנן, ואי אינו עושה שם ד' לא יהני, אבל אין זה תלוי בדרי' יהודה, שהוא לא דן כלל מלד שם ד' דלר' יהודה ליכא שם ד' מש"ה מהני ז"ה, אבל לרבנן דליכא שם ד' אם נחשיב ז"ה לשם ד' שפיר לא נכטרך לנעילה ואי לאו נכטרך לנעילה, אע"כ דליכא שם ד' בלא ז"ה, ובז"ה לרבנן לא מהני לשם ד', ומאי דקמוכיחין מדר' יהודה אינו אלא דכשם שבשם ד' ס"ל דבעינן נעילה ה"ה לרבנן בשתי מחילות, אלא דליכא ז"ה דניבעי לנעילה, ומ"מ מתבאר מדבריהם דס"ל דאף לרבנן לא מהני ז"ה, ודירושלים איכא פסיס, וע"כ דהיינו טעמא משום דאף דהוה רחב ט"ז אינו גריעותא, דלא יהא החומה כפסיס משום דמהני עד ט"ז, וכ"נ שפי' במהרש"א שם, ואין כוונתו לומר דהפסיס הם הכתלים של הרה"ר, אלא כוונתו לחומות, וכן מבואר להדיא בדבריו לקמן כ"ב אי בתוד"ה חייבין.

וכן איתא בריטב"א בסוף סוגיין דירושלים כיון דליכא עומ"ר בודאי לרבנן אי"ז עוד כלום, ואף כ' שם לאחר דמתרלינן דשם ד' מיהא בעינן, ז"ה בודאי אינו כשם ד', והריטב"א לשיטתיה דפי' ברייתא דר"י דמהני לערב בל"ק משום דל"ק הוא משום מחילה ויתבאר זה לקמן, ונמאינו דבעומ"ר מהני לפסי ביראות ואף ביותר מי"ג ופליג דהא ירושלים היתה ט"ז אמות ז"ה לא מהני בזה, וע"ע בריטב"א בריש סוגיין

שהיה ראויות לינעל, אך אי"צ ננעלות, ובפשיטות האי צו"ה אפשר ללא הוה אללא מדרבנן, ויליף כן מפסי ציראות ללא הוה אללא לעולי רגלים, וק"ץ לצו"ה, ואולי אף מעיקר הדין לא מהני צו"ה, ומתו"ד נר' דפסק כר"א דאין צ"ר מבטלל מחילתא, דהא בגמ' הקשו לר' יוחנן דבעינן ננעלות, ותי' דצרייתא איירי צמבוי, ומנליה דמהני צראויות לינעל, ובר' יוחנן ליכא למימר דהיינו ראויות לינעל דא"כ אמאי נקט צלילה, ווע"כ דמיירי צמקום צראויות לינעל דא"כ היאך ננעלות צלילה, ור"כ נמאינו דהוה ראויות לינעל וננעלות צלילה, וכן פי' צמ"מ שם, ור"ש מש"כ שם הל' ל"ג דפ"צ אף אם רבים צוקעים צו הזורק לתוכן חייב, דפסק כחכמים, ויאל לו כן ממאי דבעינן בגמ' אי צעינן ראויות לינעל או לא עיי"ש צמ"מ, וכן כתבו הב"י והב"ח סי' קס"ד, אמנם אפשר לפרש צדבריו דלהל' נקט כר' יוחנן אללא צמש"כ ר' יוחנן ננעלות לאו דווקא לדידן, וכדבעינן בגמ'. וצאיכא דלתות אף לר' יהודה ליכא צ"ר, אך צמ"מ לא כ"כ, ונקט שם לעיקר דעת הר"מ וכן נקט צטור אשוב צמעתי צצהאגור כ' גירס' אחריתי צטור, ואינו תח"י.

שהקשה כקושית התוס' דמ"ט אמרינן דר' יוחנן ללא צרבנן דהא ר' יוחנן איירי צט"ז אמות, ותי' קס דמט"ז אמות דירושלים נלמד לפסים, וכן ראיתי צמציאים סכן תי' צתור"פ, ואינו תח"י, ומנא לא נצבאר צריטצ"א דירושלים מותרת מדין פסים, דאפשר דהותרה ע"י צו"ה ומש"ה ס"ל לצו"ה צט"ז הוה כפ"צ צי"ג אמות.

אמנם צרצב"א ו' צ' כ' להדיא להקשות דמקום הצו"ה מ"ט קשיא לרבנן הא ס"ל לרבנן דקס ד' מהני לרה"ר, ור' יוחנן כר' יהודה ס"ל, וע"ע בהג"א צסם האו"ז דכ' שכל קיש צ' מחילת מהני צזהו אפי' אם רבים צוקעים צו, וצ"ע היאך יהני צ' מחילת. וע"כ מקום דאיכא צצ' הצלדים האחרים צו"ה, ומש"כ בהג"א ו' צ' ללא מהני צו"ה היינו מדרבנן (דהתם נקט דבריו להלכה משא"כ צכ"צ א' לא אתי לפרש אללא דיני פ"צ שכולו אינו נפק"מ להל' וממילא נקט אף הא) ואין לפרש צדבריו דפסק כר' יהודה דצ' מחילת מהני, מקום דפשיטות סוגיא דצבת ו' צ' לא ס"ל כותיה, ואף ר' יוחנן דלעת רובא דקמאי לא ס"ל כן.

ועוד יא להוכיח מן התוס' צבת ו' צ' צד"ה יתר שהקשו מ"ט לא הביאו דברי ר' יהודה דמערבין למצוי המפולש, ותי' דאיכא לפרושי דעירבו ע"י צו"ה, וג' מחילת לאורייתא, ולכאוו איירי צמבוי לאורך רה"ר דאל"כ מאי קשיא להו מן הגמ' צ"ה א' וכן מוכח ממה שתי' בתי' השני יעווי"ש, והסתא תיקשי דהא ר' יהודה ס"ל דרבים צוקעים צה מצטלי מחילתא, ור"כ היאך נוקמיה צצו"ה, וצה יא לייצב ע"פ דברי הרמב"ן שק' דמשום שלא כתוב צמתני' כן להדיא, שפיר עדיף ליה ההיא דצ' בתיס, יעווי"ש, וה"ה לדידן, אך השתא תיקשי מ"ט מהני צו"ה דאף אם ס"ל צרבנן דאין צקיעת רבים מצטלל מחילתא, אצל צצו"ה לצו"ע הדין כן דאין מצטלין מחילתא, ואם היה פשוט מ"ט לא הקשו משם, וצדוחק י"ל דאף זה לא מיקרי מפורש וספיר העדיפו למינקט אידך דר' יהודה, דטפי מפורש כן, וע"ע מש"כ מן ז"ל ע"ד סק"ה.

ובבס"מ הביא מתשובת הרצב"א ור"ג סי' רס"ט] דנר' דהר"מ איירי צצ' כחלים דהו צצדי רה"ר, וצה אף ר' יהודה ל"פ [דל"פ ר' יהודה אללא צשעיקר דרך רה"ר מפסקת, וכלשונו שנקט יסלקנה לצלדים, אצל עדיין הוה עומד צרה"ר גופיה, וע"ע מש"כ צריטצ"א לגבי רה"ר המתקרת, וצחזו"א סי' ע"ד סק"ב תמה ע"ד דהיאך הר"מ שם הל' ל"ג פסק כחכמים דליכא צ"ר צפסים, ולכאוו איכא מקום לומר דאף התם איירי צסילקה לצלדים שהרי כ' שם ור"ל] ואפי' היו צבקעה ואין שם ציניהם צאר שהרי צכל רוח ורוח פס מכאון ופס מכאון, ואפי' היו רבים צוקעים צין הפסים לא צטלו המחילת, והרי הן כחצר שהרבים צוקעים צה, עכ"ל, ולכאוו צר"מ לא איירי אללא צבקעה שהרבים צוקעים המחילת, והעתיק המשנה דפסין ופירשה דלעת ר' יהודה וע"ז הוסיף דאף אם רבים יבקעו צה לא יפסלוה מקום דנמצאת צצדי רה"ר או צבקעה, ור"ש מש"כ לצו"ה"פ לא מהני היינו אף מעיקר הדין אי איירי התם צרה"ר או

בר"מ צפיי"ז מהלכות צבת ה"י כ' לצו"ה לא מהני צרה"ר אללא ע"י דלתות, ובעינן

בזידי רה"ר ומרדבנן, וברשב"א כ' להוכיח כדבריו ממש"כ הר"מ צפ"א מעירובין ה"א דדלתות ננעלות מיערבא רה"ר, וע"ע במ"מ סס.

בעיקר טעמא דב"ר ללא מהני יל"ד בזה מ"ט אי הטעם משום שהרבים הם כהפסקו, או שהרבים הם יוצרים רה"ר אף אם הקיפם לגמרי, וכשם שבסרטיא ופלטיא איכא רה"ר אף אם הקיפו וכמש"כ בחזו"א סי' ק"ז סק"א להקשות על מש"כ בתוס' לקמן לגבי סולמא לזור דמהני ב"ר לתוכו יעיי"ש, דאף אם מוקף הוא כיון שרבים ררים בו ומהלכים בתוכו אינו רה"י, והתורה רתה היקף לדירה, ולא היקף לרבים, ובפשיטות נר' כפי הגז הב', וכסרטיא ופלטיא ללא מהני בה היקף, ועוד דכל דיני רה"ר מוכיח דאינו כן, דאל"כ מ"ט צעינן ט"ז אמות, ומ"ט מהני לדתות ננעלות בזילה, דמ"ט מהני הלילה ליום, ובקיעת רבים אינו שייך לנידון ליל כלל, ובכ"ז נפק"מ לאוואה ולכלאים, וכשם שלפאה לא חילקו בין דרך היחיד לדרך הרבים, דאין רבים מפסיקים טפי, ה"ה למחילות, ולפי"ז צעומ"ר כנגד עומ"ר כזה [272], דלכלאים יהני ולעירובין לא יהני, משום שלעירובין צעינן רשות, ושניהם סותרים זל"ז, דהוא מחלק את העולם לכאן, והוא מחלק להיפך, משא"כ בכלאים שאי"ל רשות, יכול לזרוע שם ד' מיניס].

ב. שם, ורמי דר"י אדר"י, ורמי דרבנן אדרבנן כו' התם דאיכא שתי מחילות מעלייתא כו', ליטנא דב' מחילות מעלייתא נר' דס"ל לר' יהודה דצעינן ג' מחילות, אלכא דבשתים מעלייתא סגי אם איכא לחי, וע"כ דלחי משום מחילה, וכ"כ בתוס' דאפשר לפרש כן, אמנם זה תימה דמנין השתא דר' יהודה מיקיל טפי בצקיעת רבים מרבנן, דלר' יהודה ב' מחילות מעלייתא ולחי בדופן ג' מהני, ולרבנן צעינן סס ד' מחילות, אע"כ נ"ל דס"ל לר' יהודה דב' מחילות מדאורייתא מהני, וכן איתא י"ב ב' דב' מחילות לר"י מהני, ובתוס' ו' ב' ובצבת ו' ב' ובתוס' סס, ולו"ק משום היכיר ובהו"א דגמ' י"ב א' סברו דלחי משום מחילה, וצעינן ג' מחילות, אלכא שאף אם הוה ב' מחילות מדאורייתא עדיין אי"ז מכריח דלא יפסל בב"ר, דהא אף פ"ב מועילים בצרמלית וברה"ר לא מהני, וע"ז אמרינן דבשתי

מחילות מעלייתא סגי, ואף רבנן אי ס"ל דבעלמא ב' מחילות עושה רה"י מדאורייתא אפשר דמודו להו דשתי מחילות שלימות שאין הרבים מקלקלין אותה והיא לבדה מגדירה את הרשות סגי אלכא דפליגי דינא דב' מחילות, וממילא לחי לא מהני, והיינו מש"כ בראשונים דר' יוחנן פליג אדר' יהודה דאפשר דל"פ אלכא דשתי מחילות ברה"ר לא סגי לה, דאעפ"כ צקעי בה רבים.

ובהו"א ס"ל דלו"ק משום מחילה, דאל"כ ע"כ דר"י ס"ל דשתי מחילות לאורייתא דאף אי מדאורייתא צעינן לו"ק להיכר, אי"ז מדין מחילה, וכן ממאי דאקשינן מרבנן אדרבנן מאי קשיא להו, דהא לו"ק משום היכיר, ואין כאן כל סגירה ברוח ג', דצעינן מחילה וליכא, דאי בצרמלית אינו עושה רה"י צכה"ג, ק"ו בב"ר, אע"כ דלכו"ע כה"ג עבד רה"י בצרמלית, ודייקינן ממש"כ רבנן אין מערבין רה"ר בכך, הא בצרמלית מערבין בכך להיות רה"י, ואלכא דנו רבנן את דברי ר"י אלכא דלאורייתא, דמשמע הכא וכמש"כ בתוד"ה דרבנן, וכן משמע ו' ב', וכן איתא שבת ו' ב' דאמרינן סס דילמא כ"ד רבנן אינו אלכא לטלטל אצל לזרוק מודו לר"י, וברש"י פי' דהיינו מרבנן, ומש"ה הקשו מרבנן אדרבנן, דמשמע להו לגמ' דרבנן כל שעושה רה"י בצרמלית, עושה רה"י ברה"ר, וברשב"א דקדק מלשון אין מערבין לרה"ר בכך דהיינו אף מדאורייתא לא מהני, ועיקר דיוקו מלשון אין מערבין ולא נקטו אין אוסרין וכמבואר בריטב"א ומש"נ לעיל מדוקדק כן בלשון רה"ר דהו"ל למימר אין מערבין דויו.

וברשב"א מתבאר דר"י ורבנן ס"ל דלו"ק משום היכר ואעפ"כ אקשינן לרבנן, ולכאן ל"ב מ"ט אקשינן לרבנן, דאי בצרמלית לא מהני כה"ג, מ"ט דברה"ר יועיל יותר מבצרמלית והא דאיכא ב' לחיים לא מהני לן טפי, דהא בר"י לעיל י"ב ב' קמוכיחין דלחי משום מחילה, ומאי קמוכיחין דלמא לחי בכל דז שאני, וי"ל דאדרבה דס"ל לגמ' דכל שבצרמלית מהני פשוט לרבנן מהני אף ברה"ר, ולר' יהודה אף ששתי מחילות לאורייתא, ומהני ליה לחי מזד אחד משום היכר, עדיין אי"ז ראה דמהני ב"ר, וממילא בצרמלית

עושה כה"ג רה"י ודהוה כ"ש מרה"ו, וזוה לחינן
 לר' יהודה שתי מחינות מעלייתא עדיפא,
 ולרבנן משום דס"ל ללא מהני ז' מחינות
 מדאורייתא לשם ד' גמור, דרבנן לית להו שתי
 מחינות דאורייתא, והיינו מש"נ שבת ו' ז' דהו"מ
 לאוקמיה לרבנן דרק בטלטול סגי לפסול אכל
 לזרוק לא, וזוה הק' ברש"א דאי לחי משום
 מחינה כיון דבכרמלית מהני א"כ אף צב"ר יהני,
 וזוה תי' דעדיין אי"ז דומה לפ"צ ואף דמהני
 בכרמלית, צרה"ר בעינן למחינות חשובות טפי,
 או"ד דלמ"ד לחי משום מחינה דאיה"נ דמהני
 אף צב"ר, אכל אנו ס"ל כר' יוחנן דאיכא צ"ר אף
 בפסים, וז"ל דמאי דנקטינן אין מערבין רה"ר
 בכך היינו לאו דווקא אלא אף רה"י וועיי' זוה
 מש"כ מרן ז"ל סי' ע"ד סק"א.

זנר' דהיינו טעמא מש"כ ברש"א לעיל ו' ז'
 לרבנן רז"ה מהני צרה"ר, משום דס"ל
 דבמילוי הדין כל מאי דמהני בכרמלית מהני
 צרה"ר וואף שחילק בין פסים ללחי שפיר נ"ל
 דאי"ז חילוק לזו"ה ודעתו לעיקר דבעלמא י"ש
 ללמוד רה"ר מכרמלית וכקושיית הגמ' ומשו"ה
 אף רז"ה דמהני בכרמלית ה"ה דמהני צרה"ר,
 ולפי"ז אף מד' רוחות יהני, ועדיין ז"ע ד'
 רוחות.

ויעויין מש"כ בריטב"א להקשות לזו"ק משום
 היכר משמע מיניה דקושיית הגמ' דווקא
 אם לז"ק משום מחינה ומהני כמחיה גמורה
 צרה"י, אמנם עיקר מש"כ שם מר' יוחנן לא
 נתברר לו, וכן מש"כ דאף אם לז"ק משום מחינה
 לאינו אלא לדופן רביעית ז"ב, וכן פי' בת' הגמ'
 לחי משום מחינה, ואעפ"כ אינו דומה לשם ד',
 ומהכא יאל להריטב"א דצו"ה שפיר איכא
 למימר ללא הוה כשם ד' מחינות, דאדרבה אין
 לך זו אלא חידושו דווקא שם ד' בפסים מהני,
 אכל איכ"ה לא מהני, אך בעומ"ר פשיטא דמהני
 וכמש"כ שם.

י"ב ב' איתבייה יתר על כן כו' יעויין ברש"י
 ובתוס' שפי' דאף רבנן מודו זזה,
 ודקדקו כן ממש"כ רבנן אין מערבין רה"ר בכך
 הא רה"י מיערבא, ולמסקנא לחי משום היכר
 פליגי אף צרה"י, ויעויין משה"ק בזה"ש מן הגמ'

ולעיל ו' ז' אקשינן דילמא בכך הוא ללא
 מיערבא הא בדלחות מיערבא, ופירושו
 בפשיטות עיי' רז"ה דליכא דלחות בלא רז"ה,
 או"ד דקושייתא דדלחות מי מהני בלא נעילה
 בליכה, והא אמר ר' יוחנן דבעינן דלחות נעלות
 בליכה, ולפי"ז חכמים פליגי עליה צב"ר מצטלח
 מחינתא אכל צרה"י אימא מודו ליה, דאיל"ה
 הו"ל להביא דברי ר' יוחנן לחודיה, דהא רבנן לא
 איירי כלל צרה"ר דווקא, ואף דאפשר ללא אמרו
 כן אלא צו"ה אולי בשם ד' מודו דמהני, ולדעת
 הר"מ ללא בעינן נעלות ז"ל לכל קושיית הגמ'
 מצו"ה, ור' יוחנן לאו דווקא נעלות, ומנא למד
 הר"מ ללא מהני רז"ה לר' יהודה דב"ר מצטלח
 מחינתא, ואף רבנן ל"פ עליה אלא דאורייתא,
 דהא ל"ג מפ"צ שמדאורייתא עושה רה"י ומרבנן
 לא התירו ומנא תוסר קושיית מרן ז"ל סי' ע"ד
 סק"י דמנ"ל להר"מ דזו"ה לא מהני.

כ"ב ב' תוד"ה אילימא, לכאן נר' מדבריהם
 דסתרו למש"כ בצו"ה דילמא, דהתם
 מתבאר דכ"ד ר' יוחנן אינו אלא לר' יהודה דלחי
 רבים ומצטלי מחינתא, והכא מתבאר דכ"ד ר'
 יוחנן אחיא אף כרבנן דלחי רבים ומצטלי
 מחינתא, והגר' בדבריהם, דס"ל דהגמ' מיבעי
 לדחות דברי ר' יוחנן בזמנ"ה, דאי כר' יהודה ס"ל
 א"א כן משום דס"ל דא"ר ומצטלח מחינתא, וגם
 בא"י לא מהני, ואת"ל דהתם כר' יהודה והכא
 אליבא דרבנן אמרה גם זוה תיקשי לאין לחלק
 בין צבל לא"י ובתרווייהו שפיר מהני, אע"פ
 דכוונתו למעלות ומורדות וס"ל כר' יהודה,

לית מאן דפליג, והוכיח ממבוי מפולג, ומאי ראייה, ועוד דרוב הראשונים פליגי בזה כמבואר בס' ס"ק"ד, אע"כ דהיינו דבשילוקו ללדי רה"ר והיינו כוונתו ז"ל, ודו"ק, וע"ע חזו"א סי' ע' ס"ק י"ג, וסי' ע"ד סק"ד.

ומהא דלקמן כ"ב ב' דחזר שרביס נכנסים לה, דאמרין דהוה רה"י לשבת, ובגמ' ח' א' נר' שפסקין כוותיה לכא' מבואר דס"ל כחכמים, דהא בגמ' לא מצי לאוקמיה כר' יהודה, אלא כחכמים, ורה"ר לטומאה קמ"ל, א"כ מוכח דהלכה כחכמים וכו"כ להוכיח בשו"ת בית אפרים סי' כ"ו, יש לרחות דכל מאי דמוקמינן בגמ' לר' יהודה אינו דרך לחיה בעלמא, ועוד דהא גופא תיקשי דמנליה להגמ' דלחכמים שרי לטלטל כמבואר ח' א', ע"כ דהיינו משום דבחזר לא ניהא תשמישתיה, וא"כ היינו טעמא שפיר אחיא אף לר' יהודה, דכל מאי דמבואר בסוגיין אלא דלחכמים הוה דינא דלא ניהא ק"ו מדניחא, אצל אחר שמאלנו שהיקלו טפי, אף לר' יהודה נקל, ומנ"ל לחלק.

ד. שם, תוד"ה חייבין עליה כו' וי"ל דירושלים היחה מפולגת מד' לדין וכו' יל"ד כוונתם לכיון דהוה מפולג לא מהני מ"ט, דאי טעמא דלר' יהודה כל שאיכא מחילה ע"י עומ"ר הוה מחילה גרועה, ואף לר' יהודה דב' מחילות מהני, אמרינן דהיינו דווקא ב' מחילות מעלייתא, ולפי"ז אף צרה"י דמהני ב' מחילות בעינן לב' מחילות מעלייתא, או"ד כוונתם דבעלמא מהני ע"י עומ"ר, וה"ה אף לרה"ר, והכא היינו טעמא דמהני משום דאיכא בקיעת רבים סס, וכסס שעומ"ר של החומה לא מהני לר"י וכפ"ב, ה"ה אס מפולג באמצעו, והיינו מש"כ בתוס' דהוה מפולג, דאיל"ה הו"ל למינקט דבעינן לעומ"ר, וכנגד הפרוץ לא מהני לה, עוד אפשר דעומ"ר לא מהני אף דליכא בקיעת רבים, אלא דצרה"ר כדי לעשותו גזור בעינן למחילות מעלייתא, דלישנא דמחילות מעלייתא נקטינן דווקא על רה"ר.

ויש לפשוט כן מדברי הרמב"ן במלחמות שהביא דברי התוס' ופי' שם דהיינו משום דנעשה כפלטיוא, והוסיף בזה טעם דהוה רחב ט"ז

ואי"נ דלרבנן מהני בכל גוונא, ואך בתוס' נר' שצוקסית הגמ' לא צריכא לן דר' יוחנן כר' יהודה, ובחזו"א סי' ק"ז סק"א נתקשה דצריהס דמ"ט בקיעת רבים שחוד המחילות תפסול המחילות, דהא ירושלים רוכלת עמים ובה ס' ריבוא, ואס דלתותיה ננעלות מהני לה, ותי' דאי"נ אלא דס"ל לתוס' שכל שאינה נעשית כמותה בידי אדם משום גדולה, אף אס אין בוקעים המחילות מהני לפוסלה, ווכעינן זה סרטיא ופלטיוא שהס גודרים רה"ר לעצמס.

ג. ומן האמור נלמד דלעת רובא דקמאי ז"ל דפסקין כר' יוחנן דבעינן דלתותיה ננעלות בלילה, ור"ף רא"ש השלמה ריא"ז סמ"ג בעה"מ רמב"ן במלחמות רשב"א ריטב"א, וע"ע שו"ע סי' ס"ד ב' ובמ"ב ושמ"ה ס"ז וס"ק כ"ב. ובר"מ ובהג"א וברע"ב וכו"נ בתו"י שבת ו' ב', דפסקין כחכמים, ואף דס"ל לאחרונים דעת הר"מ דפסק דלא בעינן ננעלות אף צרה"ר, ואף דצריי יס לפקפק בזה, וכמ"כ ברשב"א, ואי ר' יוחנן כר' יהודה, פשיטות דברי הראשונים דלא דדרו ביה למסקנא, ור' יוחנן כר' יהודה, ורז"ה כ"ב א', תוס' ו' ב', ורשב"א שם, תוס' כ' א' ד"ה קמ"ל, ובריטב"א כ"ב א', וכן מבואר ברשאונים שפי' כן הגמ' כ"ב ב' יעויין תוס' ורשב"א שם, וע"ע בר"ן שם, ובחזו"א סי' ע"ד סק"ג, ובפשיטות כל מאן דנקט כר' יוחנן לא מצינו מי שיחלוק דליכא ראייה מר' יוחנן לר' יהודה, וברשב"א להדיא פסק כר' יוחנן וכר' יהודה, ומה שסתמו בר"ף וברא"ש אפשר משום שאינו נפק"מ להל' כ"ה, והיינו טעמא שצ"ע לא הוזכר מזה, ונקטו ר' יוחנן והודיעונו אף לר' יהודה, ומפשיטות הגמ' דשבת ו' ב' ליכא ראייה, דהא התם נקטינן בפשיטות דלחי משום היכר ולא פסקין לה, ומנא תימה למש"כ מרן ז"ל סי' ק"ז סק"ד, דעומ"ר מהני ע"י צ"ר, והסה להקל בזה וה' יארר עיני בתורתו, ומש"כ במ"ב סי' ס"ב ס"י צביה"ל ד"ה כשכל, דל"ה מהני מד' רוחות אף צרה"ר, היינו מלידי רה"ר, שהרי הוא ז"ל כ' בס' ס"ד ס"ב צביה"ל ד"ה והוא, דרוב הראשונים ס"ל דל"ר ומצטלא מחילתא, וא"כ היאך יס להסתפק בל"ה מד' רוחות, וכן בסו"ד בס' ס"ב כ' דצתוי מחילות בוודאי מהני ובזה

אמות, ואפשר דבזה הרמב"ן לטעמיה ללא מהני
 רה"ר בפחות מטו"א, יעויין רמב"ן בחידושי' נ"ט
 א'ו, ומבואר בדבריו דהיינו טעמא למקום
 הפילוש לא מהני משום דאיכא ב"ר, אבל בלא זה
 בודאי מהני, וכ"כ שם דעד שלא יהא פרמ"ר
 הוה כב' מחילות מעלייתא, ומש"כ בראשונים
 [ריטב"א ורשב"א] דאי"ז מחוור, היינו כמש"כ שם
 דמ"ט נכרך לכ"ז, והיינו טעמא למנן דהוה
 פילוש, ועוד לראוקים כ"ז דווקא בפילוש הוה
 קשה מאוד, ועוד דדף ו' א' מבואר דל' יוחנן
 כל ירושלים הוה רה"ר, יעויין"ש, וכ"כ ברשב"א
 יעויין"ש, ולפי"ז ברה"י בודאי מהני ואף כנגד
 הפילוש, ולא גריעא מה שהוה מפולש, וה"ה אם
 נסבור כר' יהודה דבעינן לב' מחילות ונסבור
 כחכמים לייכא ב"ר דמהני אף ברה"ר.

ובחזו"א סי' ק"ז סק"ג הק' דהא כל סביבותיו
 רה"י, ולכא"ו ברמב"ן לעיל נר' דהיינו
 טעמא שנקט דהוה רחב ט"ז אמות, או עכ"פ
 דאיכא ב"ר ומש"ה הוה כפלייא, ללא מהני מה
 שכל סביבותיו רה"י, כיון שתוכו רוחש עד
 למאוד, שכן דרך המקומות המפולשים ששם כולם
 מתקבצים הוה דינו כפלייא, ולא מהני לזה
 מחילות דעומ"ר דהא בקעי אותם, אבל איל"ה
 מהני לה מה שכל סביבותיו רה"י, ובחזו"א שם כ'
 דהגדר בזה דכל שהמחילות רבו על הפירצה,
 מהני למימר דאותו חלק מוקף, משא"כ אם אינו
 רבה עליו, ולכא"ו היינו דינא דעומ"ר, דכל

אמנם בכ"ז דעת מרן ז"ל לתוס' ללא מהני
 למקום הפילוש, ה"ה דאף ברה"י לא
 מהני דאין לחלק בין פילוש ברה"ר לרה"י, והיינו
 טעמא משום דבב' מחילות לא מהני לעשות רה"י
 אלא ע"י ב' מחילות מעלייתא, וב' מחילות ע"י
 עומ"ר לא מהני למקום הפילוש, [אמנם נר' דאף
 לדעת מרן ז"ל בדברי הר"ה שכ' דאף כנגד
 המחילות לא מהני, אי"ז אלא משום הב"ר, וקשה
 להולמה אם אינו משום ב"ר, דאף בב"ר דבריו
 חידוש, ואין לך בו אלא חידוש, ולפי"ד התוס'
 אף ברה"י לא מהני מד' רוחות למקום הפילוש,
 אלא"כ יעשה ר"ה שבה כ' בס' ע' ס"ק י"ג דאין
 לנו לחדש ללא מהני, יעויין"ש.

סימן י'

בענין אתי רבים ומבטלא מחיצתא

אלול תשע"ו

א. כ"ב א', יתר על כן אמר ר' יהודה כו' אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך, מלשון אין מערבין משמע הוא נידון לרבנן, ומאידך מדנקטו רה"ר משמע דרק ברה"ר אין מערבין, אבל במבוי שפיר י"ל למערבין, וי"ל דמינה לקדקו בגמ' דהנידון הוא מאל דביעת רבים, וה"ק רבנן לר' יהודה אף את"ל דב' מחילות מהני ואף אם נימא דמהני אף לערב מדרבנן, מ"מ ברה"ר אי"ז מהני לערב, ובהו' הקפו דהו"מ לשנויי ללא חסרו רבנן משום דביעת רבים אלא מדרבנן, אלא דס"ל לגמ' דאם ליכא חיסרון דביעת רבים מדאורייתא, לא היו להם לרבנן לאסור אליבא דר' יהודה שסבר דב' מחילות לאורייתא. שו"ר ברשב"א שתי' מדנקט אין מערבין ולא נקט וחכמים אוסרים ש"מ לאין מערבין כלל ואפי' מדאורייתא, ונר' דכוונת דבריו בזה כמשנ"ת, והיינו דוודאי אין מערבין הוא לשון דרבנן, אלא שאם דביעת רבים לא היה מה"ת הו"ל למינקט וחכמים אוסרים, שהרי כל עיקר איסורו אינו אלא חידוש דרבנן, אלא וודאי שעיקר האיסור הוא מה"ת, אלא דנקטו לשון אין מערבין כדלעיל דאליבא דר' יהודה קאמרו ליה רבנן.

שם, קשיא דר' יהודה אדר' יהודה כו' ובהו' מבואר דע"כ דהשתא ס"ל דבעינן ג' מחילות, ולו"ק משום מחילה כו', ולו"ד היה מקום לומר דב' מחילות דמהני לר' יהודה היינו משום שהם מגדירים את הרשות, ונחשב כסתום מג' רוחות, וכשרבים דוקעים בו אי"ז מגדיר את כל מערב ומזרח, ומסקינן דאי"ז נכון, אלא ב' מחילות דמהני היינו גופייהו מהני, ולהכי אין בזה חיסרון דביעת רבים. דרבים דוקעים מקום שריד שם מחילות, והיכא ללא בעינן שם מחילה אין ב"ר שם.

ועי"ל ללא הקפו אלא מדרבנן, דהשתא דבעינן לו"ק ברוח שליטת ורביעית, לא היה מהני אם ס"ל לר' יהודה דב"ר מבטלא מחיצתא, שאין לרבנן לתקן מחילה שאין לה עיקר מה"ת, שכן מה"ת אי"ז מחילה כלל, ועי"ז תי' דבב' מחילות מעלייתא ליכא דביעת רבים ואף במקום שמה"ת בעינן ג' מחילות.

ונמצא שלמ"ד שצ"ר מבטלא מחיצתא ה"ה שצ"ר מבטלא ברה"ר שחלקו מקורה, ונפק"מ שלא יועיל שם תיקון להתירו בטלטול מדרבנן, וכגון פסי ציראות המקורה, דה"ז ק"ו מב' מחילות דר' יהודה דס"ל בהו"א דאף אם הוה רה"י מה"ת מ"מ מדרבנן אם איכא ב"ר ה"ז מבטלא מחיצתא. וע"ע לקמן ס"ק...

בדין פילוש דירושלים, ובדעת ר' יוחנן

בענין ב"ר, ובענין ב' מחיצות

ב. כ"ב א', והאמר רב"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות כלילה כו' דראשונים תמהו ללמאי דנקטינן לר' יהודה דב' מחילות מה"ת א"כ ירושלים מ"ט חייבין עליה לר' יהודה, ותי' בהו' דירושלים היתה מפולשת וחייבים עליה משום רה"ר היינו להעומד במקום הפילוש, ומבואר דכנגד ב' המחילות אין חייבים עליה ופ"ה להעומד במקום הפילוש חייבים עליה, ואכתי נמצא דר' יוחנן ס"ל כר' יהודה דתרתיה גס לענין הא דב"ר מבטלא מחיצתא וגס לענין הא דב' מחילות לאורייתא. ואכתי לשון דחייבים עליה קצ"ב דמשמע דחייבים בטולה, אמנם י"ל דע"כ לאין חייבים בטולה, שהרי יש שם מבוארות ומקומות המקורים וכיו"ב, ואפשר שהיה שם הרבה פילוסים כה"ג.

לא מהגני, או מטעם אחר) ולא רק במקום הפילוש, וכן כ"ל במצואות המפולשים, ועי'.

בתו' נקטו דר' יוחנן ס"ל כר' יהודה ברתאי גם לאיכא ז"ר וגם שב' מחיאות לאורייתא, (וכן הוא בתו' לעיל ו' ב'), ובראשונים תמהו עלה דלמא דזין ז"ר ס"ל כר' יהודה ובדיני מחיאות ס"ל כרבנן דבעינן ג' מחיאות, וז"ל דהתו' ס"ל דה"ז כמחומרי ז"ש ומחומרי ז"ה, דכיון דזכה"ג זין לר' יהודה ובין לרבנן שרי לטלטל כל חד מטעמיה, אינן מקום לכרף השיטות ולהחמיר, ודעת שא"ר דאין שייכות בין ב' הפלוגות.

וברם יש מקום לדון בזה דלמא שפיר י"ל דס"ל דבעינן ג' מחיאות ומ"מ לענין ז"ר זב' מחיאות שלימות ס"ל דליכא, דהא דקאמרי רבנן לר' יהודה דאין מערבין רה"ר בכך, היינו לשיטתו דר' יהודה קאמרי לה, דאף את"ל דב' מחיאות לאורייתא מ"מ אינן מערבין רה"ר בכך, וכן משמע מלשונם דל"פ עליה דב' מחיאות לא מהגני, אלא עיקר פלוגתתם דב"ר מבטל מחיאתא, ואם כנים הדברים אי"כ שפיר י"ל דפשיטא לן דאם ר' יוחנן ס"ל כר' יהודה לאיכא ז"ר זבד"מ, ה"ה דראוי לומר דליכא ז"ר זב' מחיאות שלימות, ולפי"ז ל"ב מנ"ל לתו' דס"ל לר' יוחנן דאף ב' מחיאות מה"ת דלמא ס"ל דבעינן ג' מחיאות ואפ"ה ס"ל דבב' מחיאות ליכא ז"ר וע"כ דנידון דר' יוחנן הוא על מקום הפילוש.

ועכצ"ל דפשיטא להו לראשונים דרבנן דקאמרי אינן מערבין רה"ר בכך היינו לשיטתם דס"ל דב' מחיאות אינם מה"ת, ולהכי ס"ל דב' מחיאות אינן להם מעליותא ואיכא ז"ר (אף במקום דהוה רה"ר, כגון לאיכא ב' מחיאות ולחוי, ור' יהודה לשיטתו דס"ל דב' מחיאות יש להם מעליותא להכי ליכא ז"ר. אמנם בתו' לקמן מצואר דאף אם לר' יהודה בעינן ג' מחיאות מ"מ ס"ל דב' מחיאות שלימות שאני, ולפי"ז לכאוי' בודאי שראוי לומר דלר' יוחנן דבד"מ לא אמרינן א"ר ראוי לומר דס"ל דאף זב' מחיאות ס"ל כר' יהודה דליכא ז"ר, דאין לנו לחדש כאן שיטה שליטת, וז"ע. וכן ל"ב מנא פשיטא להו לתו' דר' יוחנן ס"ל כר' יהודה אף לענין ב' מחיאות.

וברז"ה נר' מתו"ד דס"ל דבירושלים אף כנגד המחיאות הוה רה"ר, למקום הפילוש מבטל את החלק שבין המחיאות מלהיות רה"ר, והגה אף להרז"ה אנו מצריכים שתהא הבקיעה שתי וערב ומשמע דאם אינו שתי וערב אז ודאי זבין המחיאות הוה רה"ר וכדמצואר בר' יהודה שמהגני לתקן את הרה"ר, והבקיעה שתי וערב מקלקל המחיאה גופא, ולא רק את הפיראה, וברמב"ן במלחמות תמה ע"ז שגאמר שהבקיעה תבטל אף את המחיאה גופא.

ודעת הרמב"ן (במלחמות) והראב"ד (בספר כחוב שם) והרשב"א, (וכן הוא בתורא"ש משמיה דהש"ר מקואי), דר' יוחנן ס"ל כרבנן דדיני המחיאות, ולהכי לא מהגני לה ב' מחיאות ובעינן ג' מחיאות, ולענין בקיעת רבים ס"ל כר' יהודה דב"ר מבטל מחיאתא ולהכי בירושלים לא מהגני לה לר"ה ובעינן דלתות.

והרמב"ן נקט דשפיר יש לומר דמקום הפילוש הוה רה"ר ואפ"ה זבין המחיאות אינו רה"ר, ומ"מ מתו"ד נר' שם שנטה דאין מקום הפילוש נעשה לרה"ר אי"כ הוה כעין פלטיא, ובכה"ג אפשר שמקום הפילוש נעשה לרה"ר, ומצואר דבפחות מפלטיא ס"ל דאינו נעשה לרה"ר, ובפשוטו הטעם משום שאי"א שמקום המוקף רה"ר מד' רוחותיו שיעשה לרה"ר, ורק בפלטיא מנינו כה"ג שמקום המוקף רה"ר שיעשה לרה"ר.

והנה ברשב"א כ' על חידוש דמקום הפילוש שלא נתחווה, ולקמן ע"ב בהא דחז"ר שרבים נכנסים בו, וכן במצואות המפולשים פי' שם ברשב"א דהנידון היכא דהוא מפולש מב' רוחות, דאל"ה קשה דלר' יהודה ע"כ דהוה רה"ר משום לאיכא ב' מחיאות, ולכאוי' ל"ב שגדחוק שם דהנידון דווקא על מקום הפילוש, ובפרט למש"נ בגמ' דף ח' דשפיר מנינן לאוקמינה בהיתר טלטול דרבנן, וכמש"כ ברשב"א דבכה"ג איכא רבותא דשרינן אף בטלטול, ועכ"ל דכשאוקמינן בשפרוז' מד' רוחות ע"כ דמייירי במחיאות כעין פסי ביראות, ולפי"ז אף כנגד המחיאות אינם מהגני, (וכמש"נ בחזו"א ק"ז סק"ג לאורכו יתר על רחבו

שב, תוד"ה חייבין כו' וי"ל דירושלים היתה מפולגת מד' רוחות כו', מבואר בתו' לאין מקום לומר דר' יוחנן ס"ל מחד לאיכא ב"ר אף בשם ד' מחילות, ומאידך בב' מחילות איכא ב"ר כרבנן, לזה מחומרי ב"ש ומחומרי ב"ה, אע"כ דהיכא לאיכא ב' מחילות שלימות ושם ד' מחילות אין מקום לומר לאיכא ב"ר, ולהכי העמידו בתו' להגידון הוא במקום הפילוג.

והשתא יל"ד אם ירושלים נחשב להיות לה שם ד' מחילות ולהכי פי' דר' יוחנן ע"כ כר' יהודה ס"ל, או"ד דירושלים לית לה שם ד' מחילות ואע"פ שהיה לה ר"ה מ"מ אין ר"ה נחשב לשם ד' מחילות, ואי"נ דלמסקנא למבואר לאף לרבנן איכא ב"ר היכא לאיכא שם ד' מחילות ה"ה דהו"מ ליישב את ר' יוחנן אליבא דרבנן.

בהא דמקום הפילוג למבואר בתו' דרק מקום הפילוג הוה רה"ר לאורייתא, וכל סביבותיו הוה רה"י, כבר לנו באחרונים בטעם הדבר, והיינו לאחר שבין המחילות הוה רה"י, מ"ט אינם מועילים למקום הפילוג. וביותר תמה בזה מרן זללה"ה סי' ק"ז סק"ג דלכתי כיון דבין המחילות מהני לתקן שם ברו"ה, ואם תיקון מב' רוחות ברו"ה שרי לטלטל שם אף מדרבנן וול"י יהודה גופיה מהני אף לרו"ה, א"כ כי"ד ניתן לומר דמהני רק לרה"י שבין המחילות, אבל לפילוג הפנימי אינו מהני, וביותר תיקשי למש"כ תו' בד"ה קשיא לאף לר' יהודה י"ל דבעינן ג' מחילות, ואפ"ה ב' מחילות שלימות מב' רוחות מהני למנוע ב"ר, ונמצא דהרו"ה שבפתחי ירושלים הוא שעושה רה"י ואפ"ה לא מהני הרו"ה להתיר את מקום הפילוג. והנה בחזו"א נחלה בזה ע"ד הריטב"א שכו' עלה לאין דברי התו' מחוורים, וכע"ז איתא ברשב"א ומתו"ד שם משמע שאינו סותר עיקר החידוש דמקום הפילוג, וכל מאי דקשיא ליה היינו לאוקמיה לסוגיין בכה"ג, ובאמת שהוא דבר מחודש לאוקמיה שכל הנידון הוא על מקום הפילוג.

ומרן זללה"ה במתכבזים להגר"א פ' ז"ל (וביא שם מש"כ בס"י ע"ד סק"ז) נקט דבאופן שכלא בקיעת רבים הוה רה"י פשיטא שמקום הפילוג הוה רה"י, ורק באופן שאין מקום הפילוג הוה

רה"י אלא כרמלית בזה אנו דנים שלא יהני מחילה ג' להתיר את מקום הפילוג כיון דב"ר מבטלים למחילה הג', וב' מחילות לא מהני למקום הפילוג. וכ' דלפי"ז היכא לזכא ב"ר במחילה שלימה, הרי סגי בשתיקון ירושלים בלחי מד' רוחות, ואף שמקום הפילוג לית ליה אלא ד' לחיים מד' רוחותיו מ"מ כיון שכל מבוי ומבוי לעלמו הוה רה"י ה"ה שמקום הפילוג הוה רה"י, ונפק"מ לחכמים לאין ב"ר מבטלא מחילתא, דלכתי סגי בשתיקון דלחיים מד' רוחות כדי להתיר את מקום הפילוג.

ובחוב"ב כ' ליישב בזה דאף שרה"י עושה מחילה מ"מ אין בכח רה"י לעשות מחילה יותר מן המחילות גופייהו, וכיון שהמחילות גופייהו לא מהני לתקן מקום הפילוג מחמת ב"ר, מה יועיל הרשות עלמה, ומאי לאיכא ב"ר דרך רה"י אין בזה מעלויותא.

בגדר שד"מ וברין צו"ה אם עושה שד"מ

לרבנן

ג. כ"ב א', הכא איכא שם ארבע מחילות כו' יל"ד אם ר"ה נחשב לשד"מ או דגרע מיניה, ולשום שד"מ דנקטינן הכא י"ל דלא נקטו כן אלא כלפי פסי ביראות, אבל אי"נ דרו"ה מהני כשד"מ, ועויל"ד דרו"ה ומהני אף בג' מחילות, ולא נקטינן שם ד' מחילות אלא לגבי פ"ב.

שב, תוד"ה והא כו' וא"ת שאני ירושלים כו' אין כוונתם דבפ"ב מייירי שגרה"ר לא היתה ט"ז אמה, שהרי אף בפ"ב הנידון בפסים שגרה"ר של ט"ז אמה, אלא כוונתם לומר דהפירכה היא טפי מי"ג ושל"ש, ואף שגם בפסים אם נימא דאיכא ב"ר נמצא לאיכא רה"ר של ט"ז, מ"מ כיון שהפירכה היא י"ג ושל"ש ה"ז מהני.

ויל"ד דבוקסיתם, שהרי אף ברו"א ידענו שהיה לירושלים ר"ה, ואפ"ה הקשו דירושלים היה רחב טפי מי"ג ושל"ש, ומבואר דעיקר קושייתם הוא מדין ב"ר, והיינו דאף שבהלכות מחילה ש"ד, ומאידך לרבנן ליכא ב"ר בשד"מ, אפ"ה היינו דווקא בפירכה ד"ג ושל"ש, אבל בטפי מינה הרי אף לרבנן א"ר ומבטלי מחילתא.

משיעור פירכה, וע"ז תי' דאף צירושלים איכא
 קד"מ או ע"י הצ"ה או ע"י מעט פסים, וז"צ
 כוונתו בתי' השני שהזכיר שהיה מעט פסים
 דמאי אהני ליה מעט פסים, דהא ע"כ דבעינן
 לאותם הפסים צ"ה, וא"כ תיפוק ליה דמהני
 מדין הצ"ה, וז"ל דהא לצ"ה מהני כשד"מ הוא
 חידוש, ובקושיתו נתקשה אף דצירושלים היה
 צ"ה, ובתי' הראשון נקט לצ"ה מהני לשד"מ,
 ובתי' האחרון תי' דאף בלא האי חידוש י"ל דהיה
 שם מעט פסים, (היינו שיעור אמה).

ובריטב"א נקט (בד"ה דרובנו) לצ"ה לא מהני
 לרבנן לשד"מ, ומאידך כ' שם
 דצירושלים היה עומ"ר, ולא רצה לדחוק דמייירי
 ברה"ר המתקצר, ולהכי כ' (וכן הוא בתור"פ)
 דש"מ דאין חילוק בין י"ג ושלש לט"ז אמה, וכל
 שאיכא צ"ר ה"ה דאף ביי"ג ושלש איכא, וכל
 שליכא ה"ה דאף בט"ז אמה ליכא, ולפי"ז ע"כ
 לומר דפירצת עשר דרבנן, ולפי"ז דברי הריטב"א
 בריש סוגיין (בד"ה כאן) שז' וכאילו אין שם פתח
 כו' לא נקט אל"ף בשיגרא לזישנא, אצל אין
 כוונתו לרבנן אכן מהני צ"ה, אל"ף ר"ל דכל
 התיקונים שהיה מתוקן פתח ירושלים אי"ז מהני,
 וה"ה לצ"ה לא מהני לרבנן, (ואף גיפופי בלחוד
 לא מהני אל"ף בצירוף עומ"ר). ואז"ל דכוונתו
 גיפופים עם צ"ה, דכל שאלא מהני פסים בלחוד
 ולא מהני צ"ה בלחוד לא מצינו דתרווייהו ביחד
 מהני, ועי'.

והנה מדברי הראשונים לזעיל לא נתבאר אל"ף
 בדאיכא צ' מחימות שלימות (וה"ה ע"י
 עומ"ר, דהא איכא מקום הפילוש, ואמנם יש
 לדחות דשאני מקום פילוש דאיכא רה"י עושה
 מחילתא, ויהא ניתר בב"א, ועי') דבזה יל"ד
 דמהני צ"ה ברות מערב ומזרח לשד"מ, אצל
 היכא דליכא צ' מחימות גמורות כלל, אל"ף בעינן
 לסמוך על ד' רוחות מצ"ה בהא י"ל דגרע ואי"ז
 קד"מ.

בתו' ו' צ' בד"ה והאמר, ע"ד ר' יוחנן דקאמר
 דצירושלים בעינן דלתות ואקשינן בגמ' שם
 על מאי דסגי שם במצוי להלל דלתות אחד
 ולו"ק מאידך, ופי' בתי' דהקושית הוא דאמאי
 סגי להלל דלתות שאינן נעלות נכריד דלתות

ועי"ז תי' בתי' או לצ"ה מהני למנוע צ"ר אף
 בטפי מיי"ג ושלש, ועוד תי' דאיה"נ
 דמייירי ברה"ר המתקצר ובהא מהני אף
 צירושלים, וכוונתם בפשוטו שבתחיים לא היה
 פרוץ טפי מיי"ג ושלש, (דאם כוונתם על מקום
 על הפילוש לא אהני מדי, ועי'). וז"ל כיצד
 לרבנן ליכא צ"ר צירושלים אם ע"י הצ"ה או
 שהיה קד"מ כעין פ"צ (או עומ"ר), ומלשונם בתי'
 הראשון שכתבו די"ל הואיל ולירושלים היה צ"ה
 כו' משמע דעד השתא דנו אף אילו לא היה
 לירושלים צ"ה, ולפי"ז בתי' האחרון דמייירי
 ברה"ר המתקצר הרי דמבואר דמהני לתקן
 לירושלים אף בלא הצ"ה, אמנם אכתי ע"כ שאין
 התיקון ע"י פסים בלחוד, דפסים בלחוד לא מהני
 בט"ז אמה, (ולזה לא מהני בפשוטו צ"ה, דאם
 הצ"ה בלחוד אינו מהני לפירצה נר' דאף אינו
 מהני להחיות את הפסים), וי"ל דפשיטא לכו'
 לתו' שהיה שם עומ"ר, (ופירצת עשר דרבנן, ללא
 מסתבר שפירצת עשר לא מהני ורק בצירוף צ"ה
 מהני, דא"כ שוב תיקשי לשון התו' שגר' מתו"ד
 דעד השתא לא היינו צריכים מדינא לצ"ה, ורק
 בתי' הצריכו מדינא לצ"ה), וברם ז"ב מנא
 פשיטא לכו' שהיה שם עומ"ר דלמא היה שם
 סילוק מחילות ע"י הבתים שהיו בנויים עד סמוך
 לחומה, ואפשר דפשיטא לכו' שאין הדרך לעשות
 הבתים סמוך כ"כ עד לפתחים שבחומה, (אז"ר
 להריטב"א דלקמן דנקט שהיה שם עומ"ר).

אמנם י"ל דשד"מ דירושלים היה ע"י הצ"ה,
 ומ"מ נתקשו בתי' דאכתי לא אהני קד"מ
 דפתח של יותר מיי"ג ושלש דומיא דפ"ב, וכוונתם
 בתי' הא' דהואיל והתיקון הוא ע"י צ"ה להכי
 מהני אף בטפי מיי"ג ושלש, ובתי' האחרון נקטו
 דאיה"נ לצ"ה לא מהני לשד"מ אל"ף עד י"ג
 ושלש כפ"ב.

ומ"מ נר' מדברי התו' דעומ"ר לא מהני למנוע
 צ"ר בטפי מיי"ג ושלש, ואף אם פרצת
 עשר דרבנן, מ"מ לענין צ"ר לא מהני טפי מיי"ג
 ושלש, דדווקא בצ"ה נקטינן די"ש לו שם מחילה
 להאיל מפירצת י"ג ושלש, אצל בעומ"ר לא.

ובר"ן בחידושו הק' דנימא דשאני מתני' דאיכא
 קד"מ וצירושלים ליכא, ולא הק' כלל

ננעלות, והקשו עלה בתו' דהא ר' יוחנן אחיא
 אליבא דר' יהודה דב"ר מבטלא מחיצתא, אבל
 לרבנן לאין ב"ר מבטלא מחיצתא א"כ בירושלים
 סגי בלא לכתות ננעלות, ותי' בתו' דהקשו מר'
 יוחנן אליבא דר' יהודה משום שכלל מתקנים
 לב"ר ליכא פלוגתא, וא"כ כי היכי דבעינן לכתות
 בפ"ב לר' יהודה, ה"ה לרבנן בב' מחילות דבעינן
 לכתות ננעלות, ע"פ. והנה ע"כ הגידון בדאיכא
 לו"ה, וכמש"כ בחזו"א ללא מהני לכתות אלא אם
 לו"ה, ומבואר דלפ"ה אין הלו"ה מהני למנוע
 ב"ר, אמנם עדיין י"ל דהיינו דווקא בדתוסם מג'
 רוחות, דהיינו ב' מחילות ומחילת ג' בלו"ה ללא
 מהני, אבל מד' רוחות י"ל דמהני לו"ה. וכמו
 שיבואר לקמן. עכ"פ נמצא מדברי התו' דאף
 בדאיכא ב' מחילות שלימות לא מהני לו"ה ברוח
 ד' למנוע ב"ר.

ומאידיך בגמ' לקמן לגבי תל המתלקט אמרינן
 דאליבא דרבנן לא תיבעי דמה היכא
 דניחא תשמישתיה אמרו רבנן לאין ב"ר מבטלי
 מחיצתא כ"ס היכא ללא ניחא תשמישתיה, ואכתי
 תיקשי דאף לרבנן איכא נפק"מ ובאופן שליכא
 שד"מ, וכגון שאין לתל אלא ג' מחילות, או ע"ג
 מדרון התל בלחוד, אמנם י"ל דמדרון התל וכן
 ע"ג התל פשיטא להו לגמ' דל"ג משד"מ, דרק
 היכא שניחא תשמישתיה ובוקעים בין המחילות
 או בתוך המחילת בזה בשביל שיעיל המחילת
 למנוע ב"ר בעינן שיהא שד"מ, אבל כשבוקעים
 מע"ג המחילת ה"ז ל"ג משד"מ, ואמנם אם
 כנים הדברים א"כ איכא למימר דלו"ה הוה כדן
 התל.

עוד איכא למימר דאף אם נימא דלרבנן בג'
 מחילות (או בב' מחילות שלימות ומחילת ג'
 של) לו"ה סגי, מ"מ יש מקום לומר דהיינו דווקא
 באופן שהרוחות שבו בוקעים בו רבים הוא מתוקן
 בתיקון, אבל היכא שהוא פרוץ שם במילואו בזה
 לא מהני, והיינו שאם איכא ג' מחילות של לו"ה,
 מערב מזרח וצפון, ורבים בוקעים בלד מערב
 ומזרח דש"ד, ודווקא בבוקעים כפון ודרום בזה
 לא מהני, ועי'.

והיה מקום לומר דקסם שלר' יהודה בעינן
 לכתות לדעת רש"י מצ' רוחות, ה"ה
 לרבנן בעינן שיהא לו"ה מב' לדדי הרה"ר, ואיה"נ
 דא"ל מד' רוחות, אבל במקום הב"ר בעינן תיקון
 של לו"ה מב' ראשיו, ולא סגי שיהא בסה"כ תיקון
 מג' רוחות, זה אינו, חדא דהתו' גופא ס"ל דאף
 לר' יהודה סגי בג' רוחות וזה תימא שכלמא מר'
 יוחנן (אליבא דר' יהודה) דלרבנן בעינן תיקון
 טפי, ועוד דאף אם נימא דלר' יוחנן בעינן מב'
 רוחות של הרה"ר, מ"מ לרבנן יש מקום לומר
 דלפ"ה סגי מרוח אחת.

בדעת הר"מ עי' מה שכתבנו בסק"ה להוכיח
 דס"ל דלו"ה אינו מהני לב"ר.

אם נימא דמהני לו"ה אף מד' רוחות אם בעינן
 לו"ה מד' רוחות, או דבג' רוחות סגי, למחד
 יל"ד דבעינן ד' רוחות של לו"ה דדווקא היכא
 דאיכא שד"מ מהני למנוע ב"ר, או"ד דמאי
 דנקטינן לשון שד"מ היינו כלפי פסי ביראות,
 והיינו לרבותא דאף שד"מ כעין פסי ביראות
 מהני אף כנגד ב"ר, אבל איה"נ דכלל גוונא
 דאיכא מחילות כדן ס"ל לאין ב"ר מבטלא
 מחיצתא, ונמצא דלהלד הא' הרי דאף לרבנן איכא
 נידון דב"ר, והיינו באופן דאיכא ג' מחילות של
 עומ"ר וברוח ד' פרוץ לגמרי, דבהא אף רבנן
 מודו, אבל להלד הב' נמצא דלרבנן לית להו כלל
 לדינא דב"ר, והנה מלשון הגמ' דקאמרינן התם
 דליכא שד"מ קאת משמע דהטעם משום דליכא
 שד"מ, ולא הטעם משום דליכא הלכו' מחילת.

ד. וברשב"א ובר"ן ו' ב' מבואר דלרבנן דב"ר
 לא מבטלא מחיצתא ה"ה בכל
 גוונא דאיכא ג' מחילות דמהני לעשות רה"י
 בכרמלית דמהני לרבנן למנוע ב"ר, ולהכי אם
 איכא ב' מחילות שלימות ובשלישית לו"ה (ומשמע
 שברביעית פרוץ במילואו) דמהני לרבנן ואין ב"ר
 מבטלא מחיצתא, ובפשוטו ה"ה אף ג' מחילות
 של לו"ה, ויתירה מינה כ' לדון ברשב"א כ"ב א'
 (בד"ה דרבנן) דאף לחי מהני ברוח ג' למ"ד דלחי
 משום מחילת, ואמנם בלחי גופא נרא' ללא
 ברירא ליה דינא, ומ"מ בכל שאר מחילות, כגון
 לו"ה ועומ"ר דמהני אף מג' רוחות, ולפי"ז שד"מ
 לא נאמר אלא בפסי ביראות. וכן לר' יהודה אם
 איכא ב' מחילות ללא בקעי בה רבים אף שהם
 ע"י עומ"ר או לו"ה מהני בכה"ג שלא יבטלו את
 המחילות, לאין ב"ר מבטלא מחיצתא אלא כשהם

ומאידך פסק דבראויות לינעל סגי (פי"ז) משבת ה"י, ועוד פסק לגבי מצוי מפולש דסגי ז"ר"ה מחד ולו"ק מאידך (פי"ז) משבת ה"ב, אמנם עי' במ"מ ובז"י ובעבוה"ק דלעת הר"מ שדנו בזה אם ה"ה במפולש, ועוד לגבי פסי ביראות פסק את רבנן דאין ז"ר מבטל מחיאתא (פי"ז) משבת הל"ג, ויש לנו לידע כיצד כ"ז עולה בקנה אחד וכמו מי פסק בגמ'.

והגר"א כ' דהא דס"ל דסגי דלחות הראויות לינעל למד כן מהא דאמרינן באבולי דנהרדעא כו', ומבואר דאף שהם רה"ר מ"מ סגי בראויות לינעל, ומבואר דס"ל דז"ר מבטל מחיאתא דאל"ה מ"ט דעין דלחות, והרי בר"מ בפ"א מעירובין מבואר דכלל דלחות לא נעשה רה"י, וע"כ דבר' יוחנן גופא פי' דנעלות בלילה לאו דווקא, (ומאניו כהאי פירושא דפי' הר"ח בן שמואל ו' ב' עי"ק), ולפי"ז מאי דאקשינן בגמ' וכ"ת דבכך אין מערבין הא דלחות מערבין, ע"כ דהקושיא הוא כפירש"י דב' דלחות מערבין, דאין לומר דהקשו מראויות לינעל, שא"כ מ"ט למסקנא לא מוקמינן ברה"ר, ובראויות לינעל, שהרי זין כך אנו מפרשים דלחות דבעין דברייתא היינו שראויות לינעל, ועי', אלל ודאי כמ"ש לעיל דעיקר הקושיא דוכי תימא דסגי דללח אחת, הא קאמר ר' יוחנן דלחות וע"כ דבעין ז' דלחות, וכן הוא לשון הר"מ דלחות מכאן ולחות מכאן. אמנם כ"ז אינו מעלה לנו ארוכה למה שפסק בפסי ביראות כרבנן דאין ז"ר מבטל מחיאתא.

ואיכא למימר דפסק הר"מ כרבנן דז"ר לא מבטל מחיאתא, (וכ"ד האחרונים ז"ל דפי"ז הל"ג, עי' במ"מ ובהגה"מ ובהשלמה סס) וא"ו לא מהני לשד"מ, ולהכי דעין דלחות, ונעלות שנקט לאו דווקא וה"ה בראויות לינעל סגי, (ועי' חור"ב סי"ד סק"ה דז"ה מה), וא"ש מ"ט פסק לפסי ביראות, שהרי נקטינן כרבנן, ומאידך במצוי דרבנן לא דעין ראויות לינעל, דפסקינן כרבנן, ורק ברה"ר לאורייתא דעין ראויות לינעל, ולפי"ז ראוי לומר דאף ר' יוחנן נקט נעלות לאו דווקא נקטינן.

ונמצא דס"ל להר"מ דל"ה אינו מהני לשד"מ.

שזכרים את המחיות הנלכדים לעשות רה"י, וכל שבמחיות הנלכדות לעשות רה"י ליכא ז"ר אף שבשאר מחיות איכא ז"ר מ"מ אינם מבטלים את הרה"י, (ומ"מ פשוט דע"י ז' פסיס לא מהני זב' המחיות).

ולקמן כ"ב ז' בהא דהל המתלקט ובמבוארות המפולשים אמרינן אליבא דרבנן לא תיבעי לך דאם בפ"ב דניחא תשמישתיה אמרינן דאין ז"ר מבטל מחיאתא כ"ש היכא דלא ניחא תשמישתיה, ואכתי אם לרבנן דעין שד"מ וכל היכא דליכא שד"מ לא מהני למנוע דין ז"ר, א"כ שפיר מינן למיבעיא צליכא ד' מחיות, אלל ג' מחיות, ואמנם י"ל דבמחיות גוד אסיק כו"ע מודו דסגי בג' מחיות ולא דעין שד"מ, אמנם ממבוארות המפולשים תיקשי דנימא דהא גופא קמ"ל.

והשתא אם נימא דאם לחי משום מחיאה א"כ אף זב' מחיות ולחי אין ז"ר מבטל מחיאתא, לכא"ו ז"ב כבוגיא ו' ב' דלשון אין מערבין רה"ר בכך משמע דיך כאן איזה טעם מלך הרה"ר שאין לאותו הטעם בכרמלית, ואם נימא דאף בלחי מהני לרבנן (וא"כ לרבנן לעולם אין ז"ר מבטל מחיאתא) א"כ היה לרבנן לומר דאין מערבין בכך, ועוד דבגמ' כ"ב א' הקשו דרבנן אדרבנן, ומשמע שא"י קושיא אלל אחר מש"נ במתני' דליכא ז"ר, והשתא אף אם נימא דס"ל דליכא ז"ר עדיין קשיא, דהא גם בכרמלית ס"ל לרבנן דפסי ביראות מהני לעשות רה"י, וב' מחיות (ולחי אם נימא לחי משום היכר) לא מהני.

לדינא דנקטינן כר' יוחנן דליכא ז"ר ומאידך דעין ג' מחיות, להכי לא מהני ז' מחיות שלימות וז"ה, דל"י יהודה איכא ז"ר באתום המחיות שנלכדות לעשות רה"י, וכיון דליכא ג' מחיות שאין בהם ז"ר אי"ז רה"י, ואף מד' רוחות לא מהני, ורק דלחות מהני.

דעת הרמב"ם

ה. בר"מ מינו כמה דינים מחודשים שיל"ד בהם, א' מחד פסק דברה"ר דעין דלחות נעלות בלילה (פ"א מעירובין ה"א),

ובמ"ב צביה"ל (שס"ד ס"ב בד"ה ואחר) הביא מהאחרונים דהא דהר"מ הצריך דלתות היינו מדרבנן, ויל"ע שה"ז נסתר מדברי הר"מ בריש עירובין, ול"ע כעת בדברי האחרונים בזה, וז"ע.

הפסק מקום שאין לו דין רה"ר, בגון

מקורה, רה"י, רה"ר המתקצר וכיו"ב, אם

הוא מפסיק את הרה"ר

ו. מקום המקורה (שתחתיו אינו רה"ר) שחולק רה"ר אינו מבטל שם רה"ר, ואף אם יש מקום המוקף במקום המקורה הרי המקום שאינו מקורה הוא רה"ר, וטפי מינה מזינו לגבי מקום הפילוש להסכמת הראשונים דינו נעשה רה"י ע"י הרשויות שסביבותיו, (ואף הראשונים שק' לאין הדבר מחוור, בפשוטו כוונתם לאין הדבר מחוור להעמיד להא' דר' יוחנן בכה"ג). ובריטב"א לעיל ו' א' מצואר לדעת רש"י דברה"ר המתקצר אף שמקום הקצר אינו רה"ר מ"מ שאר הדרך הוא רה"ר. וכן למאי דנקט שם דברה"ר המתקצר אי"ז רה"ר מה"ת, ואפ"ה ס"ל לרבנן יש שם דין ב"ר, דדווקא במבוי שהוא לרוחב הרה"ר אז ליכא ב"ר, אבל אם הוא לאורך הרה"ר הרי דינו כרה"ר, ע"ש.

וברשב"א כ"ב ב' בד"ה מעלות נתקשה מ"ש תל המתלקט דבקעי זה רבים לר' יוחנן דהוה רה"ר משום למבטלי מחיצתא ממקורה דל"א דרבים מבטלים מחיצתא, והרשב"א לשיטתו שם פפי' תל המתלקט אינו דומה לדגלי מדבר ואפ"ה כיון שרבים צוקעים הוא רה"ר, ולכאוי היה מקום ליישב דמקורה אינו דומה למחילות, דמחילות הם מיועדות להפריע את מהלך הרבים, וכל שרבים צוקעים בו הם מבטלים אותו, משום שהילוך הרבים בין המחילות הם מנגדים את מעשה המחילה אבל קירוי אינו מיועד לבטל את הילוך הרבים שם, אלא לקבוע שמקום שתחת הקירוי הוא מקום שמשמש ליחיד, והרבים שצוקעים בו אינם מתנגדים אליו.

ויל"ד אם כו"ה וכו' יהודה דב"ר מבטלים למחילות כו"ה, מה"ד אם הם תחת

הקירוי כיון דאי"ז רה"ר להכי אין רבים מבטלים אותו, וממילא הוא רה"י, או"ד לאף תחת הקירוי איכא ב"ר אלא שאין הרבים מתנגדים עם הקירוי, אבל כיון שכלפי המחילות הרבים מתנגדים לו, להכי לא מהני כו"ה אף שהוא תחת הקירוי.

ירושלים אם מותרת אף בטלטול מדרבנן

ז. כ"ב א', והאמר רבב"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר כו', בדברי ר' יוחנן לא נתפרש אם נעילת הדלתות מהני אף לטלטל בה לכתחילה, ולעיל ו' ב' אקשינן לרבנן דר' יהודה וכי תימא בכך הוא ללא מיערבא הא דלתות מיערבא, ובפשוטו קושיית הגמ' שיותר לטלטל אף מדרבנן, ועלה הקשו דבר' יוחנן מצואר דלתות בלחוד ה"ז עדיין רה"ר דאורייתא, ולהכי ע"כ שאי"ז מהני דלתות בלחוד אבל עדיין לא נתבאר מה"ד דלתות ננעלות אם מהני אף מדרבנן.

וברשב"א בעבוה"ק ש"ב ס"ד איתא להדיא דלתות ננעלות (ואף מז"א אחד דלת ננעלת ומזל שני כו"ק) מהני להתייר בטלטול אף מדרבנן ע"ש.

בגמ' ק"א א' מצואר דירושלים קודם שנפרצו בו פרצות אף דאית לה דלתות הננעלות מ"מ הוה כרמלית, ולא נתפרש שם מ"ט הוה כרמלית, ובראשונים נר' דנקטו לעיקר דהטעם שהוא כרמלית הוא משום דלא עירבו.

ובפסחים ס"ו א' במעשה דבן צתירא ששאלו לגבי טלטול הסכין בשבת שחל בער"פ לשחוט את הפסח, ובתו' ובעו"ר הק' דהשתא הא ירושלים היה לה דלתות ומ"ט לא שרי בטלטול, והיה מקום לומר לאף למאי דנתבאר בעירובין ק"א דירושלים הוה כרמלית מ"מ ס"ל לתו' דהיה להם להתייר שבות במקדש בשביל לשחוט קרבן פסח, אמנם בתו' רשב"א שם הק' כן ותו' עלה דכיון דלא עירבו לירושלים להכי לא היו יכולים לטלטל שם, ומצואר דבקושייתו הק' על הצד דירושלים לא היה כרמלית, ונר' דעדיין התו' מייאנו לתרץ דמייירי

בשלא עירבו משום דמשמע להו דמעשה דבן
בתירא היה ב"ג, (עי' תורי"ד) ולא מסתבר שלא
היו מערבים מעיקרא בשביל זה.

שבילי בית גלגול ודין בקיעת רבים

ברה"י אם נעשה רה"ר

ח. כ"ב ב', א"ר יוחנן מעלות ומורדות שבא"י
אין חייבים עליהם משום רה"ר
לפי שאינן כדגלי מדבר, בראשונים תמחו למח
מבואר דנקטו למעלות לא"י ומשמע שהטעם
משום דהוה רשות של יחיד וכלקמן בשבילי בית
גלגול, ומאיך נקטו הטעם משום לאינן כדגלי
מדבר, ולכאור' להתו' והתורא"ש דלקמן דבשביל
שרה"י לא יהא רה"ר בעינן לתנאי דלא יהא ניחא
תשמישתיה, א"ש, דע"כ שדין זה נלמד מדגלי
מדבר דהתם הוה ניחא תשמישתיה, והיינו דגם
שלא ניחא תשמישתיה וגם שהו"א של יחיד ב'
תנאים אלו גורמים שאי"ז מקום שהו"א מסור
לרבים, (שו"ר שכן הו"א בתור"פ עי"ש). ובריטב"א
נר' דנקט דאף רה"י גופא יא לנו ללמוד מדגלי
מדבר שהתם היה מסור לרבים לגמרי והריטב"א
לשיטתו דב"ק נ"ט דרשות של יחיד בכל גוונא
אינה רה"ר. וברשב"א כ' לפרש דה"ק מעלות
ומורדות אינם רה"ר משום דלא ניחא תשמישתיה
דלא דמיא לדגלי מדבר, ואף דסו"ס הא קאזלי
סם הרבים וא"כ הרי הם מצטלים את המחילות,
הנ"מ בחו"ל אבל בא"י הרי מה"ט לא מסרם
לרבים, ומש"ה אי"ז רה"ר, וא"ע לשון לפי שאינן
כדגלי מדבר.

בגמ' מבואר דשבילי בית גלגול היה רה"י, ו"ע
היכן היה שם ג' מחילות שיהיה רה"י,
דבפשוטו מדרון המתלקט אינו נחשב למחילה
לעשות רה"י על המדרון עצמו, (עי' חזו"א סי'
ק"ח סק"ט) ואף אם יש לו ב' מחילות מב' גדליו
עדיין אי"ז מהני לעשות רה"י בחלק האלכסון של
המדרון, ומע"ג המדרון הרי שם כבר ניחא
תשמישתיה ומקום זה לא מסר יהושע וה"ז שוב
רה"ר. ודוחק לאוקמיה דמיירי באופן שהיה שם
לחי ברוח ג', ועי'

ובתו' מבואר דרשות של יחיד הוה רה"ר, ורק
לענין ב"ר מהני טעמא דרשות של יחיד,

ולהכי במצואות המפולסים לבורות (ופי' בתו'
דמיירי במצוי של יחיד) שהמחילות לא ניחא
תשמישתיה כיון שניחא תשמישתיה מעט להכי
אין חיסרון דב"ר בכה"ג, ובשבילי בית גלגול כ"ל
ללא ניחא תשמישתיה כלל.

ומבואר ע"כ דהנידון הוה ע"ג התל, דומיא
דמצוי, ואף שצמצוי הוה כל המצוי
רשות של יחיד, מ"מ אין לחלק, דכיון דהמחילות
שהם רשות של יחיד אינן בטילות, ממילא הם
גופא מהני לעשות רה"י למקום אחר אף שע"ג
ממש אינו רה"י.

בתו' ד"ה יהושע ובתורא"ש שם מבואר
דבשביל שלא יהא ב"ר מצטל מחילתא
בעינן ב' תנאים, א' רשות של יחיד, ב'. שיהא לא
ניחא תשמישתיה כ"כ, והיינו דאם לא ניחא
תשמישתיה קצת הרי ב"ר מצטל מחילתא, כיון
שהו"א ראוי למוסרו לרבים, וסגי בזה. וכן אם לא
ניחא תשמישתיה כלל, ומאיך אינו של יחיד אלא
של רבים, גם בזה אמרינן דכיון דסו"ס הו"א של
רבים הרי ב"ר מצטל מחילתא, ודוקא בהבטרה
ב' התנאים דלעיל ב"ר אמרינן שאין הב"ר
מצטל מחילתא.

ולב"ש"נ לעיל דכל הפלוגתא בין רבנן לר' יהודה
היינו דוקא כלפי הרשות שבין
המחילות, אבל במדרון התל וע"ג השביל עצמו
אינו רה"י משום דליכא מחילות, א"כ נמצא דאף
לרבנן איכא נפק"מ מכל הני, שכן אם הו"א שביל
של יחיד ולא ניחא תשמישתיה כלל דבהא אי"ז
רה"ר אף שאין הרבים מצטל מחילתא, משא"כ
היכא דניחא תשמישתיה קצת אף דהוה של יחיד
או איפכא דהוה של רבים אלא דלא ניחא
תשמישתיה הרבה מ"מ א"ר מהני לעשות רה"ר
(שכן הכא ליכא מחילות שהם רייכים לבקוע),
וא"ע.

יעוין בתו' כ"ג ב' ובתורא"ש כ"ד א' ומבואר שם
דחז"ל שנפרצה לרה"ר אף שרבים צוקעים
בה אי"א שתיעשה רה"ר משום דהוה של יחיד
ולא נמסר לרבים, ו"ל דשאני התם שהו"א שימוש
שלא ברשות, ועי'.

אבל דעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א לקמן נ"ט דבכל גוונא היכא שהוא של יחיד אפי' ניחא תשמישתיה מ"מ אי"ז רה"ר, ונמצא לפי"ז דלמסקנא הרי מזינו לאוקמיה להא דחצר שרביס נכנסים לה כו' דכיון דהוה רה"י להכי אי"ז רה"ר, (והתורא"ש נ"ט א' שהביא להא דשבילי בית גלגול ע"כ לומר שאלביא דר"ת כ' שם כו, אבל הם גופא לא ס"ל הכי).

ודעת הר"ן דכל שיש לה מחיצות ואנו נכרכים לדיון א"ר ומבטלא מחיצתא בהא אין רה"י נעשה רה"ר, ואף בתל המתלקט הדיון כו, אבל היכא שליכא מחיצות כלל, והרה"ר עוברת בה, אף שהוא רה"י הוה רה"ר, (ולמד כן מסוגיא דף ז"ד א' דחצר שפירא לרה"ר, ועי').

ט. שם, א"ר יוחנן ממעלות ומורדות שבא"י כו' דראשונים פי' דמייירי אליבא דר' יהודה ובא"י דווקא, אבל בחו"ל לר' יהודה חייב, ולרבנן בכל גוונא פטור, ובפשוטו הנידון הוא ע"ג התל ששם יש לו ג' מחיצות, והנידון הוא אם א"ר ומבטלי להמחיצות, ובזה לרבנן ע"ג התל הוה רה"ר, אבל אם ליכא ע"ג התל ג' מחיצות, ואנו באים לדון רק על המדרון של התל בלחוד, הרי ככה"ג אף לרבנן יש לחלק בין א"י לחו"ל, דבא"י אי"ז רה"ר, ובחו"ל הוה רה"ר, והיה מקום לומר לרבנן הרי ע"ג המדרון כיון שהוא מקום ללא ניחא תשמישתיה ולא אתו רביס ומבטלי מחיצתא, הרי אף אם אין כאן רה"י מ"מ ע"ג המדרון גופא אי"ז רה"י. ונר' דזה אינו, שלא מזינו שנחלקו רבנן ור' יהודה בזה, שכל פלוגתתם אם מחיצות כה"ג עושים רה"י, (דהיינו אם רשות סגורה שהרביס דורסים בה כברה"ר אם נחשב לרה"י), אבל אין נידון שמחמת ללא ניחא תשמישתיה אין המחיצה גופא רה"ר, ולחדש כאן עוד פלוגתא ברבנן ור' יהודה הוא מחדש, ועי'.

שו"ר למרן זללה"ה סי' ק"ז ססק"ג דנקט דכשם שנחלקו במחיצות שעושות רה"י ה"ה שנחלקו מע"ג מדרון התל אף באופן שלא נעשה רה"י, ולפי"ז כל שיש לו שם מחיצה הגדרסת ע"י שרביס בוקעים אינו מחיצה כלל, בין שאינו עושה תוכו רה"י, ובין שע"ג המדרון הוה רה"ר, ואם

לא אמרינן דא"ר ומבטלא מחיצתא, א"כ אף ע"ג מדרונו לא הוה רה"ר.

שם, ואפי' עולין לה בחבל אמר ליה אין, ואפי' במעלות בית מרון א"ל אין כו', נר' דהא דעולין לה בחבל אין הכוונה שנתלים ע"ג חבל ומטפסים שם, אלא מייירי במדרון שהוא טפי מתל המתלקט וקשה לעלות שם בלא להיעזר בחבל, ומוכה כן מהא דנקט לבתר כן להא דמעלות בית מרון, דבדולאי דאי איתא דעולים לה בחבל הכוונה שמטפסים בחבל א"כ הוא רבותא טפי ממעלות בית מרון, וכן מעלות בית מרון אינו מורה על אופן שעולים בו אחד אחר, ללא מסתבר שמקום כזה הוה רה"ר, וכן אינו מאי שע"ג התל יהא רה"ר, אלא מייירי שהוא רחב ט"ז אמה, אלא שהוא קשה להילוך דומיא דמעלות בית מרון שהוא מעלה זקופה מאוד.

ובריטב"א כ' בהא דמעלות בית מרון שאף שעולים לה אחד אחד מ"מ כיון שלמעלה איכא ט"ז אמה ש"ד, וקשה שמקום כ"כ צר ייחשב הילוך אחד לב"ר, והיינו שאף אם בתוכו נימצא דהוה רה"ר כיון שהוא כעין פלטיאות, אבל שמחיצותיו יתבטלו ע"י בקיעה כז', ע"ע.

י. תוד"ה תא שמע כו' והא דנקט בור ולא נקט מחיצה כו' משום דבבור הוה חידוש טפי דאע"ג שרה"ר מהלכת בתוכו כו' לכאור' נר' פשוט דאין הכוונה שמהלכים בתוך הבור, ללא מסתבר שצבורות ובגיתות הללו מהלכים בתוכם, ובתורא"ש נקט דרה"ר עוברת על פי הבור, ומבואר מהו"ד דמלבד מה שהבור מרוחק מן הכתלים הרי איכא אף ב"ר ע"י שמהלכים על פי הבור, משמע דהיינו שמדלגים מע"ג הבור, וברש"י מבואר דב"ר היינו ע"י שמהלכים בשפת הבור, משמע דהיינו בקצה שמכאן ומכאן, וכן מבואר בריטב"א ע"ש.

ובתו' בריש דבריהם הביאו לדברי ר"ח הנידון שהבור רחוק מן הכותל מכאן ומכאן ג"ט, דאי הולך מכותל לכותל פשיטא דהוה רה"י, וז"ב מאי פשיטא להו כולי האי דהוה רה"י, ובתורא"ש כ' הטעם משום דבג' מחיצות שלמות לא מזינו ב"ר, וז"ב, וז"ל דב"ר שבוקעים מע"ג הבור אינו

נחשב לב"ר לבטל המחילה, וחו' לשיטתם לקמן דרשות של יחיד דלא ניחא תשמישתיה כלל אי"ז רה"ר). ולפי"ז נמלא דהטעם דבעינן שירחיק ג"ט אינו משום דעי"ז אינו נחשב למחילה, אלא שעי"ז איכא ב"ר מכאן ומכאן, וכן הוא בתורא"ש שם, ואמנם שיעור ג"ט ז"ב שהיה ראוי שיהא בד"ט, (והיינו לשיעור ג"ט משמע דאינו אלא שלא יהא הזור לבד למחילה), וכ"ל דכיון דמדלגים על פי

הזור ועוד שמהלכים מכאן ומכאן להכי הוה שפיר ב"ר דלא ניחא תשמישתיה, ובריטב"א איתא דאף ברחב טפי דנחשב כלל ניחא תשמישתיה מחמת שיטת שם בורות, ובני רה"ר מתרחקים משם, ובכה"ג אפשר דלא מהני בג"ט אלא בעינן שיהא רחב טפי. ובחזו"א סי' ק"ז סק"ב כ' לאפשר דבעינן שיעור ד"א כדרך היחיד, עי"ש.

סימן י"א

בדיני רה"ר

מפולש משער לשער, ומכוון זה כנגד זה

בלא עיקום

ב. בראשונים מבואר דרה"ר דעינין שיהא מפולש משער לשער, והנה יעוין דרש"י שבת ו' א' דהא דלמרינן למבואות המפולשים הם רה"ר גמור דמיירי באופן שהא מפולש לפלטיא (ויש מגיחים לסרטיא) מב' ראשיו, וז"ב מנ"ל לפרש דמפולש היינו לפלטיא, דלמא מפולש דא לומר שאין לה מחיצות, אבל לא איכפת לן כלל להיכן הוא מפולש, כל שהא משמש לרבים ה"ז רה"ר. ונ"י דלמדו כן דראשונים מהא דלמרינן עירובין נ"ט ב' לגבי עיר של רבים דמעריבין אחד היא דאיכא פתח אחד, משמע דאינו תלוי כלל במחיצות, אבל דפתח תליא, דאם באו לאפוקי מחיצה, היה לו לומר ואיכא ג' מחיצות, ועוד יש ללמוד כן מהא דמהני לעשות שם דלת ואי איתא דאי"ז דרך לסרטיא מאי אהני לן שם דלת שנגעלת בזילה, שהרי ממילא אין יוצאים ונכנסים שם אף ביום. ומינה למדנו דמבוי היינו דרך שמוליכה אל מחוץ למדינה, וז"ל הרמב"ן והלכך כל מבוי שמפולש בשני ראשיו ומכוון עד חוץ למדינה כו' הוא רה"ר גמורה.

ברש"י ו' א' איתא דר"ה היא דרך של ע"ז אמה ומלוי דה ס' ריבוא ואין דה חומה או כן הוא הגי' לפנינו, וכן הוא דברא"ש ובעו"ר) שהיה רה"ר שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר, הנה הזכיר שיש כאן ב' ענינים איכא עיר שאין דה חומה ואיכא דרך שהיא משער לשער, והא דנקט שיהא מפולש לא נחבאר אם הוא על עיר שיש דה חומה או אף על עיר שאין דה חומה. וכן דרש"י נ"ט א' דר"ה לחי הזכיר להאי תנאי דאין דה חומה, ומתו"ד שם נ"י דאין לה חומה הוא בצביל שיהא מפולש,

חודש הרחמים והסליחה תשע"ו

א. שבת ו' א' איזוהי רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשים, זו היא רה"ר גמורה, דפשוטו לשון גמורה דא לומר שהא רה"ר דאורייתא, ויש לדקדק דהא דנקט סרטיא ופלטיא גדולה, מהו גדולה ומהו קטנה.

בסרטיא פירש"י דהיינו מסילה שהולכין בה מעיר לעיר, פלטיא היינו רחבה של עיר ששם מתקבלים לסחורה. והנה יל"ד מנ"ל לחדש דין סרטיא ופלטיא דהיכן מלינו כה"ג במדבר. ודין פלטיא אפשר שאנו למידיים ממחנה לוי, וסרטיא י"ל שכן היה דדרכים שמוליכות אל מחנה ישראל, שהרי שנינו שבת ו' ב' דבזמן שהיו ישראל שרוים במדבר היה שם רה"ר, ובפשוטו משמע דהמדבר היינו כלל המדבר ולא רק מקום מחנה ישראל, וע"כ דהיינו הדרכים שמוליכות למחנה ישראל, וז"ל שתגרי אומות העולם היו הולכים אלל עמ"י וכדאיתא יומא ע"ה ב', (ועי' תו' מנחות מ"ה ב' דר"ה קרבו), וממילא היה שם סרטיא, וע"ע בחידושים המיוחדים לר"ן שבת ו' ב' מש"כ שם דרש"ה.

ובעינין שיהיו רחבם ט"ז אמה, וכדילפינן מן העגלות שהיו במחנה לוי והם היו דרה"ר.

רה"ר המקורה אינו רה"ר, (שבת ל"ח א', שם"ה ס"ז), ואם באמצע הרה"ר איכא קירוי החוצה את הדרך הרי תחת הקירוי אינו רה"ר, אבל מלפני הקירוי ולאחוריו הוא רה"ר (וכדמבואר בעגלות, ואין לומר דשאני התם דהוא פלטיא, דבדולאי שאם אנו למידיים מהתם אין לנו ללמוד אם לא שגאמר שהקירוי אינו ריעותא לחוץ את הרה"ר, ואמנם עדיין יש קצת לחלק בין קירוי שחולק כל הרה"ר לרשות שחולק לרוחבה של רה"ר).

שו"ר בריטב"א ז"צ שם שנחלק על הרשב"ם ונקט דאף במחנה ישראל הוא כרה"ר אלא שהיו מחמירים ע"ע, ונר' דאף הריטב"א אין כוונתו שכל מחנה ישראל היה רה"ר, אלא דס"ל כמש"נ בתויו"ט במתני' שם, דרה"ר דהתם אי"צ שיהא לה כל פרטי רה"ר, אלא כל מצוי נחשב לרה"ר לענין פתחים וחלונות, ולהכי כ' דוודאי דבמחנה ישראל לא היו צריכים מדינא לפתוח זה שלא כנגד זה, שהרי הדרכים היו מפולשים, אלא שהחמירו ע"ע, (דו"ק בלשון ש"י כרה"ר).

ואם כנים הדברים שהדרכים שצין השבטים היה להם דין רה"ר הרי שפיר ילפינן מינה דבעינן שיהא מפולש משער לשער, והיינו שאותם הדרכים בסופם היו פרוצים לפרטיא שדרכם ברו תגרי האומות, וכן לשם היו יולאים אל מחוץ למחנה ללקוט המזון או לעשות צרכיהם, ומאי דילפינן מן העגלות אינו אלא לשיעור רה"ר וכמש"כ תו' שבת ז"ח א' בסוד"ה הניחא, והטעם שחתת העגלות היה רה"ר אפשר שהוא משום שהיה במחנה לוי.

וברשב"א כ"צ א' (בד"ה וקיימא) איתא דמצוי עוקם לא בעי ליתחם משום שאינו דומה לדגלי מדבר, משמע דמחמת עקמומיותו נהפך הוא מרה"ר לכרמלית, ובמאירי עירובין ו' א' איתא דבעינן שיהיה פתחי הרה"ר מכוונים זה כנגד זה עד שנמצא שהרבים בוקעים בו מפתח זה לפתח זה בלא עיקום, מצויר דאף כשהרה"ר משמש ללכת משער לשער בעינן שיהא הרה"ר בלא עיקום. ואפשר דעיקום זה הוא עיקום שלא ניהא תשמישיתיה, ויל"ד אס' במקום שאנו רואים שהרבים בוקעים שם בפועל אס' נימא דעדיין אי"צ רה"ר, (וכעין דין רה"ר מקורה), או"ד דסו"ס כל שפועל הוא דרך הרבים אל מחוץ למדינה לא איכפת לן עקמומיותו, ומפשטות לשונם נר' דבכל גוונא אי"צ רה"ר.

ובפשוטו תנאי זה אינו אלא במצוי, אבל בסרטיא לא מצינו לתנאי זה וכן שהוא מוליד מעיר לעיר אף שהוא עוקם וכיו"צ אין צדק ריעותא, וז"ל דיש חילוק גדול בין דרך שבתוך העיר שהוא כעין רשות של בני המצוי, דבכה"ג בעינן שיוליד וישמש את כל בני העיר

ובעלמא עיר שאין בה חומה הרי כל מצויותיה הם מפולשים וה"ר רה"ר ונר' דכוונתו שם דהוא רה"ר מה"ת, ומש"כ הוא כרה"ר, היינו דווקא לאחר שכבר נתקן בלחי או קורה, ועי"י, ובעיר שיש לה חומה הרי בעלמא כל מצויותיה סתומים, ולזה כ' דבעינן שיהא מפולש משער לשער, והיינו דרק אותו הדרך שהיא מכוונת משער לשער היא הרה"ר. ולפי"ז לשון מפולש דנקט בסו"ד אינו אלא תנאי בעלמא, בין לערים שיש בהם חומה ובין לשאין בהם חומה. נמצא שהתנאי של מכוון משער לשער בא לאפוקי שלא יהא סתום כסופו בחומה. וכבר נחבאר לעיל דמ"מ בעינן שיהיו מפולשים לסרטיא וכיו"צ, אבל אס' הם מפולשים לבקעה שאין שם דרך אי"צ נחשב למפולש.

ואכתי יא לנו לידע מהו לשון מפולש, אס' בעינן מפולש ביוקר או דגם אס' הוא עוקם ה"ר מהני, ומהו העיקום דמהני אס' כל עיקום ייחשב כמפולש, או שיש עיקום שאינו מחויב למפולש.

ומקודם צריכים אנו לברר מנא ילפינן מדגלי מדבר (וכדאיתא ברש"י, וברשב"א בעצה"ק) דבעינן שיהא מפולש משער לשער, ובחור"ב סי"ד ססק"ו נר' שלמד דבשעת הליכתו היה כל מחנה ישראל רה"ר, ונתקשה בזה למנלן שהיה מפולש, עי"י. ואפשר שהדרכים שצין שצט לשבת היה להם דין רה"ר, וכן יא לנו ללמוד מדברי התו' שבת ו' א' בד"ה מידי ש"כ למיילף ממחנה ישראל שההולאה היתה מרה"ר לרה"ר דרך ידי רה"ר, ובפשוטו אין הכוונה למחנה לוי אלא לדרכים שצין השבטים, וברם ברמב"ן שם כ' דהנידון הוא להוליא למחנה לוי ששם היה הרה"ר, ולכאו"ז צ"ב טובא שאס' כל המחנה היה כרמלית א"כ מ"ט טרח ברמב"ן שם לברר היכן היה ידי הרה"ר, דהוי"ל למימר דע"כ שמן האוהלים למחנה לוי העבירו דרך כרמלית, ודברי הרמב"ן ז"ע. וברם ברשב"א ז"צ ס' א' בד"ה וירא איתא שלא רה"ר במדבר אלא מחנה לוי בלבד, ונר' דאין כוונתו לאפוקי את הדרכים הגדולות, אלא כוונתו לאפוקי בין הבתים, דמהא שמצויר דמחנה לוי היה רה"ר, ש"מ שצין האוהלים של שאר שבטים לא היה רה"ר, אבל הדרכים הגדולות שפיר י"ל דהוא רה"ר, ועי"י,

וכל שאינו כלורת רה"ר הרי הוא כרמלית, משא"כ כל שמולך מעיר לעיר אין צדק ריעותא, שה"ז דרך של רבים.

ס' ריבוא

ג. רש"י עירובין ו' א' בד"ה ר"ה, ושם ב' בד"ה ירושלים, נ"ט א' בד"ה עיר, דבעינן שיהיו נכנסים לעיר ס' ריבוא, וכן סתם ברא"ש עירובין (פ"א ס"ח) כוותיה, וכן הוא בהגה"ה בשם המרדכי משמיה דהמהרמ"ק, והביא לזה רח"ה משבת ו' ב', ובמ"מ (פי"ד ה"א) כ' דאין לזה רמז בגמ'.

ובתו' שבת ו' ב' כתבו להביא רח"ה לזה דבעינן ס' ריבוא מהא דאמרין דהמדבר בזמן שישראל שרויים שם הוא רה"ר, דמינה י"ג ללמוד קאת דבעינן ס' ריבוא, וכן הוא בהגה"ה על הרא"ש דעירובין ו' א', וברמב"ן עירובין נ"ט תמה ע"ז, והיינו דלשון מדבר משמע לכל הדרכים שם היו רה"ר בזמן שישראל שרויים שם, ומנלן שצב"ל הדרכים שם היו הולכים ס' ריבוא, אע"כ משום שהם היו דרכים כבשות שמוליכות למקום הדגלים, ואף ברש"י שם משמע דהיינו טעמא דמדבר בזמן שאין ישראל שרויים שם שאינו רה"ר היינו משום שאין שכיחי שם רבים, הא שכיחי רבים משמע דהוה רה"ר, ואי"צ תנאי של ס' ריבוא, וע"כ שנחלק לדעת רש"י בין סרטיא לזבוי המפולג וכמו שפי' ברמב"ן עירובין שם. אלא שילה"ק מנ"ל לרש"י דבעינן ס' ריבוא, (דבשלימא לתו' הרי ילפינן ממה ששנינו מדבר וחילקו בין זמן שישראל שרויים לזמן שאין ישראל שרויים), ועוד מנ"ל לחלק בין סרטיא לדרך הרבים, דאם מן הדגלים ילפינן אף בסרטיא י"ג לנו להכריך ס' ריבוא.

והטעם לחלק בין סרטיא לרה"ר שבתוך העיר, יעוין ברמב"ן שביאר בזה דאיסרטיא שהיא כבשה חוץ לעיירות והלכים ממנה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד סוף כל העולם אין מדקדקים בה בעוברים ושבים כיון דכולי עלמא הוא, עכ"ת. וצפוטנו נר' דאין הכוונה שאי"צ ס' ריבוא, אלא שצפוטנו לא בעינן ס' ריבוא שיעברו בפועל, אלא סגי בזה שהוא מיועד לס' ריבוא, שהרי צב"ל זה מיועד לכל העולם כולו,

משא"כ בדרך שמשמש לאנשי העיר בזה אנו דנים על משתמשי העיר ולא על כל העולם, ובעינן שהעיר הזאת תהיה ס' ריבוא, וצפוטנו דווקא בדרכים שמובילות מעיר לעיר באופן שהם מחוברות לדרך הגדולה שמולכת עד סוף העולם, אבל דרך שמוליכה לעיירות קטנות ואין לה המשך, הרי בהא פשיטא שאנו דנים באנשי העיירות הללו אם י"ג בהם ס' ריבוא. ונמלא דבין בסרטיא ובין במבואות המפולגים בעינן ס' ריבוא, אלא שצפוטנו לא בעינן לחשב לפי העיירות שהיא מוליכה לשם אלא דנים על כל העולם כולו, משא"כ בדרך שאינה משמשת אלא לבני העיר הרי אנו דנים על אנשי העיר בלבד.

בגדר שיעור ס' ריבוא, עי' לשון רש"י נ"ט א' בעיר של יחיד דהיינו שלל היו נכנסים בה תמיד ס' ריבוא של בני"א וגו', מבואר דהיו נכנסים ס' ריבוא, אלא שלל היו נכנסים תמיד, ולפי"ז גדר רה"ר היינו שנכנסים בה תמיד, ולשון תמיד פשוט שאינו מוגדר ביום או בשבוע, אלא ההגדרה הוא שכל שנחשב משמש לס' ריבוא אנשים זה הוא רה"ר, והנכנסים ארעי אי"ז נחשב משמשם. וכן בדגלי מדבר הרי היה מפולג משער לשער וכולו היה רה"ר, וצפוטנו לא היו יולאים בכל מקום ומקום ס' ריבוא, ואמנם בסתמא בסך כל הרה"ר השתמשו ס' ריבוא, שכן הלכו למחנה לוויה, וחלק ילאו ללקוט את המן וכיו"ב, אבל מ"מ אינו משמש בכל מקום ומקום לס' ריבוא. וצריטיב"א נ"ט א' כ' דאי"צ שתיטיב"א בעיר ס' ריבוא אלא בעינן שיכנסו בו ס' ריבוא כאלו הכרכים והעיירות שהם פתוחים למקומות הרבה ורגילים בה הסוחרים, וכן הוא צריטיב"א ו' א' שהיא רגילה לס' ריבוא, וצתורא"ש איתא עיר שמלווין בה ס' ריבוא שאין בה חומה.

ודעת ר"ת והר"מ ללא בעינן שיעור ס' ריבוא לדיון רה"ר, וכ"כ רמב"ן בכמה מקומות (ועי' עירובין נ"ט א', ושבת נ"ז א'), וכ"כ צריטיב"א שצ"ד רוב הגאונים ללא בעינן ס' ריבוא, עי' ספר העיתים ס' צ"ב ור"ג או ר"ו. רש"ב"א שו"ת ח"א ס' תש"כ.

וברמב"ן עירובין נ"ט כ' דסו"ד אין לנו אלא מה שהוזכר בתלמוד אבל דוירים לא

ואפ"ה מהני ליה לר"ק, ואף לאמרינן לקמן י' א' דר' יהודה שיעור דלר"ק הוא עד י"ג ושל"ט.

והנה בתו' (ובריטב"א וברצב"א, לדעת רש"י) תי' דאף שלחי לא מהני ליותר מי' מ"מ הכא יעשה לחי רחב עד שיתמעט יותר מי', ובפשוטו ה"ה בקורה זעינן שימעט באופן הזה, וומיירי באופן שאין החלק שממעט יכול לשמש ללחי כגון שהוא לחי העומד מאליו ויותר מד"א וכיו"צ). ואיכא למימר דדווקא באופן שמיד שהוא מתקצר הוא שוב מתרחב וחוזר להיות ט"ז אמה, אבל אם הוא מתקצר ומעטה הדרך לכל אורכו הוא כר' זהא יל"ד דלמא כיון שאותו החלק המתקצר הוה כרמלית אולי הוא מפסיק לרה"ר, ואי"ז רה"ר שפתוחה מסרטיא לסרטיא.

ובהא דר' יהודה כ' בראשונים להקשות מדר' יהודה לקמן י' א' דמבואר דמיירי בי"ג ושל"ט, וכ' בריטב"א דדוחק לאוקמיה במקום שנתקצר המזוי דר' יהודה בסתמא נקט, ובפשוטו כוונת הריטב"א שא"ל דר' יהודה מיירי ברה"ר המתקצר (ולפי"ז נידון דר' יהודה הוא ברה"ר דרבנן ולא ברה"ר לאורייתא, דבריטב"א משמע דהשתא לא נתחדש לו דין רה"ר המתקצר, דק בהמשך הדברים הביא להא דר"י, ודו"ק) דדוחק הוא בר' יהודה, ולהכי הכריח בריטב"א דר' יהודה במזוי המפולג שאין בו ט"ז אמה, ופרכינן מרבנן דר' יהודה מק"ו, ולפי"ז קושית הגמ' וכי תימא כו' אינו על רבנן דר' יהודה, דבדולאי אילה"ק מר' יוחנן דמיירי ברה"ר לאורייתא על רבנן דר' יהודה דמיירי במזוי דרבנן, אלא הקושיא הוא על דרך הרבים דלעיל.

ובהא דר' יהודה דקאמר דמהני לו"ק לערב את רה"ר והק' בראשונים דלקמן י' א' מבואר דלא התיר ר' יהודה בלו"ק אלא בפירכה עד י"ג ושל"ט, ומאינו בזה ב' תי' ברמב"ן נ"ט נקט דליתא להאיא דלקמן, ונקטינן לעיקר דלר' יהודה אף ביותר מט"ז אמה מהני לו"ק, ועוד מצינו בזה בראשונים שתי' דאיה"נ דלמסקנא דמוקמינן לה בי"ג ושל"ט ה"ה דר' יהודה דהכא מיירי במזוי דרבנן, ורבנן דקאמרי דאין מערבין רה"ר בכך, איה"נ די"ל דהא דלחתות מערבין. אמנם ל"ע מהא דלקמן כ"ב א' דאקשינן מינה

ילפינן הילכך כל מזוי שהוא מפולג בשני ראשין ומכוון עד חוץ למדינה ורחב שש עשרה אמה הוא רה"ר גמורה בכל עיירות ובכל כפרים שבעולם, עכ"ל. נמצא דאף כפר קטן שיש לו דרך שמולכת אל חוץ לכפר לאס יש בו ט"ז אמה והוא מפולג דהוה רה"ר.

נ"ט א', עיר של יחיד ונעשית של רבים, דעת רש"י דעיר של רבים היינו שיש בה ס' ריבוא, ובכה"ג אין מערבין את כולה אף באופן שאין בה רה"ר של ט"ז אמה, דכל שמשמשת לס' ריבוא גזרו שלא יערבו את כולה, ונמצא ששיעור ס' ריבוא הוא שיעור בלגשי העיר ואינו שיעור בעזרים ברה"ר, ללא זעינן שיעברו בכל יום ס' ריבוא, אלא זעינן שיהא משמש לס' ריבוא. ואמנם באופן שאינו מפולג, דהיינו שאין לו ב' פתחים אי"ז רה"ר ושרינן לערב את כולה, ואף שיש בה ט"ז אמה וס' ריבוא, ול"ב מ"ש שיעור ט"ז אמה ממפולג.

אבל ברמב"ן נקט דלעולם כל שאינו רה"ר לאורייתא לא גזרו ובעיר של יחיד לעולם אינו רה"ר מה"ת ואף אי"צ שויר, ועיר של יחיד ונעשית של רבים מוקמינן לה בגמ' בעיר של יחיד והבתיים צבעלות של יחיד, וכל בני העיר נתישבו בבתיים אבל הבעלות הוא של היחיד, או שהדרכים הם של יחיד, דבכה"ג אין כאן רה"י מה"ת, אבל זעינן שויר דומיא דרה"ר. ואף להרמב"ן מצינו אופן שאינו רה"ר לאורייתא ומ"מ זעינן שויר, והיינו לר' יהודה דב' מחיטות הוה רה"י מה"ת, ומ"מ זעינן לשייר אם הוא רחב ט"ז אמה.

רה"ר המתקצר

ד. ו' א', כילד מערבין דרך רה"ר כו' ברש"י ובראשונים פי' דהשתא ס"ל דהנידון ברה"ר לאורייתא, והקשו דכילד מהני לה לו"ק דהא רה"ר זעינן שיהא ט"ז אמה, וכמש"כ ברש"י, וכן הקשו מדר' יהודה לקמן דבפשוטו הוא נידון ברה"ר לאורייתא, וכדאמרי רבנן שם דאין מערבין רה"ר בכך, וכן נר' בסוגיא דלקמן כ"ב א' דילפינן מינה לדין בקיעת רבים דרה"ר,

דר' יהודה להכא אדר' יהודה דבקיעת רביס, ותי' דשאני ב' מחיאות, ואכתי אס ב' מחיאות אינס מהני אלא ברשויות דרבנן, א"כ מנלן שב' מחיאות שאני, ולמא משום דהוה בקיעה דרבנן להכי מהני, ואפשר דקושטא קאמרי, ללא מזינו דאיכא ב"ר אלא בדליכא ב' מחיאות, אבל ב' מחיאות לא אמרינן הכי, ומה"ט אף רבנן ל"ג בהכי. עוד תי' ברשב"א דמק"ו אקשינן הכא, לאס זי"ג ושלש קאמרי רבנן לאין מערבין בכך כ"ש ברה"ר לאורייתא.

המתקצר אינו רה"ר, ולדעת ר"י רה"ר המתקצר הוה רה"ר מה"ת, אלא שאי"ז רה"ר גמור להא דב' מחיאות דר' יהודה, ולהכי בהמשך דבריו הק' לשיטת ר"י ומיהו עדיין קשה לפירוש זה מאי כו', והיינו לשיטת רש"י ל"ק מידי דהא ע"כ ר' יוחנן איזל אדלעיל מינה על הא דכיכד מערבין, אבל לר"י קשיא, ועי'.

ובתו' וברשב"א ובריטב"א ובעו"ר למדו מסוגיין דרה"ר המתקצר באמצעו ונעשה פחות מט"ז אמה אין בכך ריעותא ואף המקום הקצר הוה כרה"ר, ולמדו כן מבין העומדים דאיכא למ"ד דהוה רה"ר אף שאין בו ט"ז אמה, ואף להחולקים דהוה כרמלית מ"מ שאני התם ללא ניהא תשמישתי בהכי, ולכא"ו יש מקום לרחות הא דבין העמודים דשאני התם דאיכא רה"ר דניחא תשמישתי להכי בין העמודים נטפל לו, אבל הכא שליכא רה"ר דניחא תשמישתי כנגד המקום הקצר מנלן דמהני. וברשב"א בעבוה"ק ביאר טעם ההיתר שאי"א לרה"ר להתלקט במלקט.

אמנם בתור"פ נר' שנקט דרה"ר המתקצר אי"ז רה"ר גמור מה"ת, שבי' בתור"ד וז"ל: ונהי דר"ה אינו יכול להיות דהא לא הוי י"ז אמה, מ"מ מצטלי ליה מחיאות ולא הוי רה"י ואכור לטלטל בתוכו כו' ע"כ, וז"ע.

ואם כי בריטב"א קאת יש משמעות דרה"ר המתקצר הוה דרבנן, דבלשונו נקט דרה"ר המתקצר אינו רה"ר גמורה, מ"מ נר' פשוט דס"ל דהוה רה"ר גמורה מכח הרחיות דלקמן, ולשון רה"ר גמורה נקט לה משום שברה"ר גמורה לא מהני ב' מחיאות לר' יהודה, ורק ברה"ר שאינו גמור מהני ב' מחיאות, להכי נקט האי ליטנא, והא דס"ל דרה"ר המתקצר הוה מה"ת, הוה מוכרח, שהרי דעת רש"י כבר העלה לפרש דעת ר' יהודה דמיירי ברה"ר המתקצר, שבי' שם לדעת רש"י וז"ל: ודוחק הוה לומר בזו דמיירי שנתקצר המצוי כו' ע"כ. ובפשוטו אין כוונתו לאוקמיה באופן שהעמיד שם לחי ארוך, דווקא פשטות דבריו שם דכל החלק שנגד הבתים מתקצר, וא"כ מה החידוש הגדול שנתחדש לו דעת ר"י, דמשמע דעד דברי ר"י לא ידע מחידוש זה של רה"ר המתקצר, ועוד מ"ט אין תירושו של ר"י מתיישב אף לשיטת רש"י, אלא ודאי שחילק בזה בין רש"י לר"י, דלרש"י רה"ר

ואף להראשונים דרה"ר המתקצר הוה רה"ר מה"ת היינו דווקא כשהוא לאורך רה"ר, אבל לרוחב הרה"ר כזה [55] אי"ז רה"ר, וביאר בזה ברשב"א הטעם משום דנר' המצוי כרשות אחרת ואינו מן רה"ר ע"כ, ומשמע לאין הטעם משום דמשום העיקוס גרע, שהרי הוה מפולג מלד זה ללד זה ואינו נחשב לעקוס, אלא הטעם מפני שכל מעליותא של רה"ר המתקצר אינו אלא משום שהוא נחשב לחטיבה אחת עם הרה"ר של הט"ז אמה, אבל הכא שהוא מחולק מינייה גרע. ויש מקום לדון באופן שהוא הולך לאורכו של רה"ר אלא שניכר שאינו חלק מן הרה"ר כגון כזה [56], ועי'.

וברא"ש בפסקים נקט להא דמצוי שהוא בדרך הילוך הרה"ר דהוה רה"ר זי"ג אמות ושלש, ולזה הביא רביה מצויני עמודי דמהני אף בפחות מט"ז אמה, ומאידך לא כ' כלל לדין מצוי שהוא לרוחב הרה"ר, וכן בתורא"ש לא הזכיר דין זה כלל, ובק"נ כ' דהרא"ש קיזר בזה.

ובטור סי' שס"ד הביא לדינא דמצוי מפולג דמהני לה לר"ה מחד ולר"ק מאידך, וברה"ר לאורייתא כ' עלה דבעינן לרחות, ועלה הביא לדעת ר"י דמצוי שרחב י"ג אמה ושלש ומפולג מצ' ראשו לרה"ר דלינו כרה"ר, עכת"ד, ולכא"ו ל"ב דמ"ש מרישא שם שבי' דסגי ברו"ה מחד ולר"ק מאידך, להא דכ' שס"ר ר"י ללא דעינן, ובב"י שם איין להתו' ו' ב' ולהרא"ש (וכן בס' שמ"ה הביא להמ"מ שהביא את דברי התו'), ובפשוטו עכ"ל דאף ר"י ס"ל לחלק בין לאורך

הרה"ר או לרוחב, (ועי' בז"י בריש הסי' שם שהביא לתשובת הריב"ש), וכ' עוד בז"י דשיעור י"ג אמה ושלש למד כן מפסי ביראות, ובפשוטו קיאר כאן ור"ל כמש"כ תו' ושאר' להוכיח מהא דר' יהודה, ולפי"ז שיעור י"ג אמה ושלש הוא לכו דווקא, וה"ה י' אמה.

אמנם בשו"ע העתיק בזה ב' דינים, דמחד סתם בס"ח דה"ר המתקרב כל שהוא לאורך ה"ר י"א דה"ר ה"ר, ובס"ט כ' דמבוי שהוא י"ג ושלש והוא ושני ראשיו מפולסים לר"ה שהוא רחב ט"ז אמה דו"א שהוא רה"ר, הזכיר להא דהוה רה"ר בשם י"א, וכן לא הזכיר כלל תנאי של אורכו לאורך רה"ר, ועוד שהזכיר כאן שיעור דו"ג אמה ושלש, ולא נתפרש מנח למד הגי חילוקים.

ובאחרונים למדו דהב"י למד שיש כאן מחלוקת בין התו' והרשב"א להרא"ש, דהתו' שחילקו בין אורכו לרחבו א"כ נמצא דברחבו בכל גוונא אי"ז רה"ר, אבל הרא"ש אף שלענין הא לאורכו לרה"ר מודה (ומה שהזכיר בשו"ע בס"ח בלשון י"א היינו משום דהמ"מ נחלק דאף באורכו לאורך רה"ר דאי"ז רה"ר) מ"מ באין אורכו לרה"ר נחלק על התו' וס"ל דאף בזה הוה רה"ר, וע"כ שהחילוק בין הליור שזכר בגמ' בין מבוי מפולס לאורכו לבין מבוי מפולס לרחבו, הוא שבברחבו רק מ"ג ושלש הוה רה"ר אבל בפחות מזה לא הוה רה"ר, והטעם לחלק בין אורכו לרחבו הוא משום שלרחבו לא ניחא תשמישתיה כ"כ כמו לאורכו, וזה למדו מפסי ביראות. וכ"ז סתום למאוד הן בדברי הב"י גופא שלא הזכיר מזה מיד, והן בשו"ע שכ"כ סתם בזה.

והגר"א בציאורו למד שאין כאן סתירה, אלא דס"ח מיירי כשהוא לאורכו של הרה"ר ובכה"ג עד שמתקרב פחות מד"ט ה"ז רה"ר, וס"ט מיירי שהוא לרחבו של הרה"ר, ובכה"ג איכא חילוק בין אם בוקעים בה רבים מזה לזה דבכה"ג שיעורו ב"ג ושלש, לבין אם אין בוקעים בו, דבכה"ג אי"ז רה"ר.

ובמ"ב (בביה"ל בד"ה י"ג) פי' דב' הסעיפים הללו נחלקו אהדדי, ולהרא"ש בכל גוונא השיעור הוא י"ג אמה ושלש, ולהרשב"א בכל

גוונא אף בפחות מ"ג ושלש, (ואיין שם להגר"א, ולפלא הוא שהרי הגר"א להדיא פי' שאין כאן ב' שיטות, עי' בדבריו).

וברם ל"ב טובא דהא שיעור י"ג אמות ושלש הזכר להיתר, (והיינו דפירצה עד י"ג אמות ושלש ועד בכלל אינו פירצה לאסור, והרי שיעור י"ג אמות ושלש הוא כלמטה), והכא לנו באים להשתמש בשיעור זה לומר שנחשב לרה"ר והיינו נחשב כלמעלה מ"ג אמות ושלש, ועוד שלא מצינו שיעור זה בפירצה אלא לר' יהודה, ומנ"ל למילף מפסי ביראות להכא.

וברשב"א מצויר להדיא האי פירוקא אף ל' אמות, (ועי' תו' ו' א' בד"ה בד"ה ולחיו), והרא"ש והתו' הביאו ראיה מביני עמודי וסתמו בזה ולא משמע דביני עמודי בעינן עד י"ג אמות ושלש, ולא הזכירו שיעור י"ג אמות ושלש אלא אליבא דר' יהודה ור"ל דאף ב"ג אמות ושלש מהני.

והגר"א (שמ"ה סס"ק י"ח) כ' דשיעורו בד"ט, וזה ל"ב טובא דוודאי לא מהני בהאי מקום שיעברו שם ס' ריבוא, ואף אם אי"ז ס' ריבוא הרי בעינן שיוכלו לעבור שם ס' ריבוא, ועי' לקמן כ"ב ב' במעלות ומורדות שבחור"ל דלרבנן דמצויר למאי להיות רה"ר לאורייתא, ו"ע.

כ"ב א' תוד"ה והא כו' בתו' הקשו דנימא דשאני ירוקלים שהיה רחב ט"ז אמה, ובפסי ביראות לא מהני אלא ב"ג ושלש, ואמנם היה מקום לומר דשאני ירוקלים לאיכא עומ"ר ואפשר דס"ל לתו' דפירצת י' לאורייתא ולא מהני אלא עד י"ג ושלש כפסי ביראות, ועי'.

פליטיא בדלתות ננעלות

ה. ברשב"א צעבוה"ק ריש ש"ג כ' דפליטיא הוה רה"ר אף אם דלתות המדינה ננעלות, ובספר הבתים איתא דאף שהעיר ניתרת מ"מ הפליטיא נחשב לרה"ר, ונר' פשוט דכשהדלתות ננעלות הרי הפליטיא הוה רה"ר, דהדבר מיוחד למאוד שנאמר שיש מקום שהוא מוקף ד' מחילות גמורות למ"מ הוה רה"ר, ודוחק שנאמר משום דהוה מחילה שאינה קבועה

גרע, אמנם עי' בלשון הר"פ בד"ה ירושלים, ואם כנים הדברים איכא למימר דמעלת דלת ננעלת של המדינה אינו מועיל לפלטיא, שהרי הפלטיא מסורה לרבים בכל שעה, ואפשר דללת ננעלת דלילה אינה מועלת לשוק כל עיקר, ואמנם אם הדלת ננעלת בחלק מן הימים זהא נר' פשוט שמהני לפלטיא, דללת ננעלת דלילה מהני להפסיק הדרכ' אבל בשוק אין שיעור ננעלת דלילה מהני למנוע את חשיבות הבקיעת רבים. ונמצא שכלפי הפלטיא הרי הוא כעין מקום הפילוש לר' יהודה, ולהכי כשהדלת של העיר פתוחה הרי הפלטיא נחשב לפרוז, אבל המבואות

שבעיר אם הם מחולקים מן הפלטיא בעומ"ר או צו"ה ש"ד, וז"ע.

ומצינו כה"ג בראשונים לקמן כ"ב א' זהא דמקום הפילוש, דמבואר בתו' שם ובעו"ר דמקום הפילוש לר' יהודה הוא רה"ר וביאר ברמב"ן במלחמות דמקום הפילוש הוא כפלטיא ואף שכל סביבותיו רה"י ע"י ב' מחיצות וזו"ה בפתחו וכולה היקף מחיצות, מ"מ אם באמצעה איכא פלטיא שרוכלת כל העמים הוא רה"ר.

סימן י"ב

בסוגיית פי תקרה

סס ברה"ר, (ואפשר למיירי ברה"ר המתקצר, ואליצא דהראשונים לעיל ו' ב' דמוקמיה ליה התם ברה"ר המתקצר, ועי').

בטעמא דמהני פי תקרה

ב. יל"ד אם פ"ת מהני כעין דין גוד אסיק או כו"ה, או שהוא כעין פירכת עומ"ר, וכתו' ז"ד ב' (בד"ה בשתו) בתוה"ד סס הכריח דפ"ת ענינו שהוא נעשה לפתח, ומבואר כן מהא דק"ז ל"ה מהני בפ"ת, והיינו לשיטת הראשונים שהתקרה נפרצה באלכסון, וכן מוכרח מה שנחלקו הלישנות בדעת ר"ש בזה דנפרץ בעגה, ומבואר דשייך כאן נידון לפירכת עג"ר בפ"ת, וע"כ דפי תקרה ענינו שהוא עושה פתח וכעין פירכת של עומ"ר, דאם מדין גוד אסיק איתנין או מדין כו"ה לא היה ראוי לומר שיש כאן חיסרון של פירכת עג"ר או פירכת בק"ז, שהרי בגו"א ובכו"ה מהני בין ביותר מי' ובין בק"ז, וכ"כ דפ"ת מהני אף בפחות מד' (והיינו שהתקרה ד"ט ונפרץ בפחות מד') וכו"ה לא מהני בפחות מד', ועי'. וע"כ נר' דפ"ת הוא הרי היא מתוקנת כדין פירכת עומ"ר דהוה כפתח.

ויל"ע אם פי תקרה מהני כעין דין עומ"ר ולחיים שהם סותמים את הפירכה שכנגדם, או שאנו אומרים שהתקרה מגדירה את הרשות, כעין הא דאמרינן שמהירות של רה"י עולות עד לרקיע, שאי"ז שהם עולות עד לרקיע אלא כמש"נ בדברי מרן זלה"ה בגליונות שהם מגדירות את הרשות וממילא כל השטח שמעליהם הוא נטפל לרקיע שתחתם, וה"ה בתקרה התקרה מגדירה את הרשות. ומאינן לדעת הריטב"א והר"ן סוכה י"ח ב' וכ"ד הרא"ה סס דתקרת ארעי לא מהני לפ"ת, ולכאור' בהלכו' מחילה לא מאינן חיסרון דארעי, וע"כ שענינו

מר חשוון תשע"ז

א. צ"ד א', בגמ' נחלקו ר"ש אס מוקמינן למתני' בפירכה בק"ז או בנפרץ מב' רוחות, עי"ש. והנה בפשוטו לר' יהודה דקרי בזה דהותרה לא שרי אלא באופן שהוא רה"י לאוריינתא, אבל אס אינו רה"י כלל אף לר' יהודה לא אמרינן כיון דהותרה, (וכ"כ בחו"ב סי"ג סק"ב בד"ה נראה), ובפשוטו דינא דר' יהודה דהכא אזיל אף אליבא דרבנן דמה"ת דעינן ג' מחילות מה"ת, ופ"ת לא מהני במפולג, ומאידך נר' דוודאי ר' יהודה דהכא ספיר מאי לאוקמיה אף לשיטתו דב' מחילות לאוריינתא ופ"ת מהני במפולג.

ולפי"ז ז"ב טובא מש"כ תו' בד"ה מאי, דמשמע מתו"ד (בתו' הב') דאילו סתם חזר היה לה ד' מחילות ספיר מאינן לאוקמיה בב' מחילות, ואף דלר' יהודה גופיה לא מאי לאוקמיה בהכי, דהא בב' מחילות זה כנגד זה וב' לחיים מב' רוחות סגי לר' יהודה. ונר' דכל תו' הב' של תו' אינו אלא ליישב סתמא דגמ' דלא משמע להו דכל קושית הגמ' הוא לר' יהודה לשיטתו, להכי הוסיפו דלא מבעיא לר' יהודה גופיה דקשיא אלא אף לרבנן קשיא דסתמא דמתני' היינו שנפרץ מב' רוחות מלבד רוח ד'.

ויל"ד אליבא דשמואל דמוקים לה בנפרץ מב' רוחות ואליבא דתו' דלא מהני לשמואל אלא היכא דאיכא לחי או פס ד' דאז מהני פ"ת, דאכתי הא לר' יהודה לקמן כ"ה א' מבואר דמהני פ"ת במפולג, וא"כ ע"כ דמתני' אזלא אליבא דרבנן דלא מהני פ"ת במפולג. וברם לל"ק בדעת שמואל י"ל דמתני' לקמן מיירי בפחות מי' דאף שמואל מודה, וביותר מי' אף לר' יהודה נלריך פס או לחי, אבל אליבא דל"ב קשיא, ועוד דאף לל"ק דוחק לאוקמיה ב' מאחר ובסתמא מיירי

שהוא מגדיר את הרשות. ויעוין תו' פ"ט א' בד"ה במחילות דפ"ת דמהני לשטח שתחתיו ה"ה דמהני לשטח שע"ג התקרה, ונר' דכ"ז מהני דווקא באופן שהוא מחיר תחתיו אבל אם הוא באופן שאינו מחיר תחתיו אי"ז מהני למע"ג התקרה, ומינה שאי"ז דין גוד אחית בעלמא אלא שהתקרה היא שקובעת את הרשות, והיינו ההפך דין מקום המקורה למקום שאינו מקורה הוא שגורם את הרשות.

המתוקנה, ונפק"מ אם עושה עומ"ר ואם משמשת לפס ד', ואיין גם למש"כ מן זללה"ה דפ"ת עושה פס ד' וה"ה עומ"ר, וכמו"כ כ' גם להסתפק אם פ"ת עושה סילוק מחילות, והיינו לענין שיחלוק לו"ה או עומ"ר וכיו"ב. (ומ"מ אף אם נימא שאינו מסלק לעומ"ר וכיו"ב, אבל לסלק מחילת פ"ת אפשר דמסלק).

קרבן זוית

ומלשון פי תקרה משמע שהפה הוא שסותם, וכן סתימות הראשונים והפוסקים דכאורזילא לא מהני לפ"ת, ומינה משמע שהוא כעין סתימה לגוד אחית, ובפרט לדעת רש"י דבעינן שיהא עובי התקרה טפה, ומאידך יעוין בטור סי' ס"א דבשפוטו נר' מתו"ד דבכאורזילא שבשפתו הוא חלק לא סגי בטפת חלק אלא בעינן שיהא ד"ט חלק, דמשמע שהוא דין בתקרה.

ג. ברש"י נקט דק"ז היינו שהתקרה כאורזילא, ולכאור' נקט כן משום שלא מסתבר ליה דבאלכסון בעלמא כדעת תו' ללא יועיל בדיון פי תקרה, דל"ג מלו"ה וכיו"ב, אמנם ל"ב דבגמ' נר' בהו"א דנקטו כדבר פשוט להכח הגידון הוא בדיון פי תקרה והיא איתא דעיקר התי' הוא דהכח הגידון בק"ז וכדלעיל, א"כ הו"ל למימר הכח נמי בק"ז, והכח במאי עסקינן דליכא פי תקרה וכגון דעביד כאורזילא.

ובהזו"א סי' ק"ז ס"ק י"ח נקט דפ"ת מהני במבוי מפולג ואף שעומ"ר לא מהני גם, ומבואר דלפ"ת איכא מעליותא מעומ"ר שעומ"ר הוא מתקן הפרכה ע"י שהוא מליין את תחומי הרשות, אבל פ"ת הוא פועל על גוף הפירכה, ואף שאין כח לפ"ת אלא כעין דין עומ"ר מ"מ למפולג יס לו מעליותא, ובזה הוא דומה לדין גוד אסיק.

בתו' נקטו דאלכסון היינו שהתקרה בק"ז היא באלכסון, ויך לבאר מ"ט גם בכה"ג נחשב לק"ז, וכבר נתבאר לעיל דהתו' הכריחו מינה דפי תקרה מהני משום שעושה פתח, וז"ל לפי"ז שאין כדן לו"ה אלא כתיקון דעומ"ר.

נמצא שבפ"ת מעורב בו ב' כוחות, שעיקר חזקה הוא כעין דין פתח הניתר בעומ"ר, ומאידך נורת התיקון שלה ע"י פי התקרה, וזה פועל על גוף הפירכה ולהכי יס לה קאת מעליותא מעומ"ר, ובזה הוא כדיון גוד אסיק.

והנה מבואר דמב' רוחות מהני אף שפרוץ בק"ז כגון שרות מזרח ופון פרואיס, דבכה"ג אי"ז חיסרון של ק"ז א"כ גם הקירווי נפרץ באלכסון, והטעם משום שאורת סתימת הקירווי הוא בזושר, ואף שבק"ז ליכא קנה שיקבלו מ"מ התקרה מהני לחודה, ומה שאנו רכיבם פלימין לשמואל אי"ז משום שהפלימין הם סכותמין אלא התקרה היא סכותמת אלא הפלימין הם לחזק את דין הפ"ת.

שיטת רש"י בפלוגתא דרו"ש

ויל"ד אם מהני פ"ת במקום לאיכא גידוד ה' ופירכה ה', ובקורה דמינו ללא מהני (ע"י שס"ג סכ"ד ובמ"ב סס) י"ל דקורה לא מהני אלא בפתח המבוי ולא בפירכה ולהכי כל שליכא עשרה אי"ז פתח המבוי, אבל בעלמא פ"ת אין ענינה אלא כעין גוד אסיק ואי"ז כפתח, ומנהני לה גידוד ופי"ת להטורף, וז"ע.

ד. בתו' הוכיחו מהא דסוכה י"ח ב' דמבואר דבמבוי מפולג לכו"ע לא מהני פי תקרה, וכן הכריחו מהא דלקמן ז"ה א' מפלוגתא דר' יהודה ורבנן, וע"י לקמן סק"ו במה שכתבנו דבמבוי אפשר דאף לרש"י לא מהני מדרבנן במפולג, ע"ש.

ובהזו"ב סי"ג סק"ט נסתפק בכה פרלת עומ"ר אם הוה כמחילת או דאינו אלא כפירכה

ובהו"א נקטו דבפלוגתא דרו"ש איפלוגו נר' לאף השתא ס"ל דלרב דמהני פ"ת מד' רוחות א"כ נמצא דפ"ת היא מחיאה גמורה ולהכי מהני אף בסוכה באכסדרה ע"י מחילות האכסדרה ואף שבסוכה לא מהני פ"ת מג' רוחות מ"מ בלאיכא מחילות אכסדרה מהני (והשתא עדיין לא ידעינן באכסדרה איכא ריעותא משום ד פ"ת לאכסדרה עבדין), ולשמאל דס"ל דפ"ת לא מהני מד' רוחות, נמצא דפ"ת היא מחיאה חלשה וממילא ס"ל לרבא דבסוכה לא מהני מחילות פ"ת (ובזה אף רב מודה) ואף באכסדרה לאיכא מחילות לאכסדרה אי"ז מהני להטקף לפ"ת ולהחיר הסוכה (ובזה רב פליג).

שיטת תו' בפלוגתא דרו"ש ובדינא דפי

תקרה

ה. בתו' נקטו ללא נחלקו רו"ש בכמה מחילות מהני פ"ת, ולכו"ע לא מהני תקרה אלא בצ' רוחות, ואף בצ' רוחות לא מהני אלא בכמין גא"ס אבל במפולג לא מהני, ופלוגתא דרו"ש היינו באותם המחילות דמהני בהם פ"ת אם בעינן שיהא בהם מחיאה היינו פס או לחי, או דמהני פ"ת אף בפרוץ במילואו דליכא גס פס או לחי. ובפלוגתתם נחלקו בזה ב' הלישנות אם פלוגתא דרו"ש היינו ביתר מי' ובפחות לכו"ע מהני (בצ' רוחות כמין גא"ס) אף בפרוץ במילואו, או"ד לאידך גיסא דביותר מי' לכו"ע לא מהני בפרוץ במילואו, (ובתיקון מהני אף ביותר מי'), ובי' פליגו.

והא דבעינן פס או לחי לשמאל אנו למידיס מהא דקאמר שמאל וקירוי בארבע דמבואר דאם הרחיק ד"ט מן המחילה של הרשות לא מהני הפ"ת, וע"כ שהתיקון גס הוא בפס ד' דאם איכא עומ"ר כדון מי"ט בעינן לפ"ת, ובתו' כתבו דמהני לשמאל בין בפרמ"ר ובין ביותר מי', ובפרמ"ר קאמרו כוונתם ז"ל דאף באופן שאנו דנים ברוח ג', ורוח ד' כבר מתוקנת בפס ד', דבכה"ג ברוח ג' לא מהני פס ד' גס, והוא בפרמ"ר אפ"ה מהני גס פ"ת.

והנה בק"ז לשמאל, והיינו שפרץ התקרה כזה [57] אין כאן חיסרון של דין ק"ז, שאין דין

סוכה י"ח ב', א"ל רבא לדידך כו' אפילו הפחית דופן האמלעי כו' ופירש"י דהקשה עליו מהיכא דעביד סוכה באמלע החצר דליכא דפנות כלל, והוארד רש"י לפרש כן דליכא מחילות כלל, דאל"ה אף לרבא תיקשי, דהא אם איכא מחילה אחת אף לרבא מהני, וקשה לשון הפחית דופן האמלעי משמע דלא כל הדפנות הפחיתו, ועוד לאבי דקמתרץ לו מודינא נך במצוי מפולג, משמע דהנידון בלאיכא ב' מחילות, והרי טעם זה אף רבא מודה ולא הקשה לו מיניה מילי. ועוד כ"ז דהא למסקנא אף רבא מודה דמד' רוחות מהני פי תקרה, ולא קאמר דלא מהני אלא באכסדרה דתקרה לאכסדרה עבדין, וא"כ מאי הקשה לאביי דאף לדידיה תיקשי.

והנה השתא הא דקמודה אביי לרבא היכא דהפחית דופן האמלעי, ע"כ שהוא טעם בסוכה ואינו טעם בכל דיני מחילות, דהא בכל דיני מחילות ס"ל אביי דאף ד' מהני פי תקרה כרב.

ונר' דפלוגתא לאביי ורבא הוא בכח וחזק דמחילות פי תקרה, דרבא ס"ל דפ"ת היא מחילה גרועה ולהכי באכסדרה דעביד הפ"ת לאכסדרה אי"ז מהני, משא"כ בכל שאר מחילות דמהני אף בכה"ג, ולהכי בסוכה לא מהני פ"ת אף מג' רוחות, ואף מצ' רוחות לא מהני, דל"ג מר"ה, (ורק היכא לאיכא ב' מחילות בכה"ג מהני פ"ת לרוח ג' וכנ"ה). ואביי ס"ל דפ"ת היא מחילה גמורה ולהכי מהני אף בפ"ת לאכסדרה, ותמה עליו רבא דאטו מי נימא דמהני פי תקרה אף שלא באכסדרה, (ונקט מפולג משום דבצ' מחילות כמין גא"ס אף רבא מודה דמהני בה פ"ת), ועלה קאמר אביי דכל מה שאני מחיר באכסדרה היינו מפני שלאכסדרה גופא איכא מחילות ואף שמחילות של האכסדרה אינם מהני שהרי ליכא הכא דופן עקומה, מ"מ מהני להחשיב הפ"ת לתקן הסוכה, אבל היכא דליכא להני מחילות וכגון שנפחת האכסדרה ואנו באים לסמוך על הפ"ת של הסכך (וממילא אין חיבור בין הפ"ת למחילות של האכסדרה) בזה אני מודה דלא מהני בזה פ"ת, דל"ג מר"ה דלא מהני במפולג.

ק"ז חלח באלכסון, (וכמשה"ק בריטב"א על שיטת רש"י), וכתו' כתבו בתו' הב' דמ"מ יש כאלן תרתי לריעותא, ונר' דר"ל דמהטעם שהוא מתרחק מן המחילה ד"ט אי"ז ריעותא כ"כ משום שסו"ס המחילה סמוכה לפי תקרה ויש חיבור בין המחילה לכל אורך התקרה ואף מה שבק"ז שנכנס ד"ט, ורק משום שפחחא בק"ז לא עבדי אינשי זה גורם לנו להתייחס לחלק שנכנס לתוך הרשות כרחוק ד"ט מן המחילה (שהיא כעין פנים).

ויל"ד בציור כזה [58] שהתקרה נכנסת לפנים הרשות וחוזרת ויואלת, אם גם ככה"ג נימא לאיכא ריעותא דקירוי דל', או"ד שאי"ז נחשב שנתרחק מן המחילה, כיון שסו"ס הוא חוזר כלעומת שהלך, ועי'.

והקשו בתו' לשמואל מ"ט לא איירי במתני' מרוח אחת ובאופן שנתפרץ קירוי דל', ותו' בזה ב' תו' או לאורחא למילתא כן הוא שאם נפרץ נופל הקירוי עימו, (ואפ"ה לא ראה לאוקמיה שנתפרץ התקר באלכסון וכמש"כ תו' בד"ה שמואל, ללא אורחא הוא שיפול התקרה באלכסון), ועוד תו' דיש כאן תרתי לריעותא, ונר' לאין כוונתם בתו' הב' שאם נפרץ מרוח אחת דמהני אף בנתפרץ התקרה לכל האורך, דפשיטא דכל היכא שנתרחק ד' דע"כ נחשב לפרוץ במילואו, אלא ללא מיידי ככה"ג משום דכה"ג נחשב כפרוץ במילואו לאו בהכי איירינן השתא, אצל בנתפרץ בק"ז הרי לולא החיסרון של פירצה בק"ז לא עבדי אינשי היה מועיל מה שאינו פרוץ במילואו לכל הרוח אף לחלק שנתפרץ קירוי דל', ומ"מ כיון לאיכא תרתי לריעותא אי"ז מהני.

ונר' לשמואל מודדים שיעור עשר אמות (לל"ק דמהני בעשר בלא פס אף לשמואל) ביושר ולא באלכסון, ואף לתו' הב' נר' לאין המדידה אלא ביושר, ולכל רוח יש עשר אמות.

מאי דנקט שמואל ביותר מעשר תלוי לפי"ז בב' הלישנות, לל"ק דל"ל דיותר מי' דנקט בדווקא נקט, שהרי בפחות מי' אף לשמואל מהני בפרוץ במילואו, ולל"ב מאי דנקט ביותר מי' לאו דווקא, ואדרכה ביותר מי' לכו"ע לא מהני בפרוץ

במילואו, אלא דנקט כן לרבותא דברוח אחת מהני ע"י הפלימין אף בפרוץ במילואו.

ובמפולש לא מהני אף בדאיכא פלימין, וכן מג' רוחות לא מהני אף בדאיכא פלימין. דמעולם לא נחלקו רו"ש באיזה רוח מהני פ"ת, וכל פלוגתתם כיצד מהני פ"ת, דלרב מהני אף בפרוץ במילואו, ולשמואל לא מהני פ"ת אלא בצירוף פלימין.

ויש לבאר דהא לר' יהודה לקמן מהני פ"ת אף בפרוץ במילואו, וא"כ כיצד מוקים לה שמואל בגוונא שנתפרץ קירוי דל' שהרי מתני' היא ר' יהודה, ולר' יהודה גופיה הרי וודאי דנתפרץ דל' מהני, (והיינו דאף אם נימא דהוה כפרצה בק"ז אי"ז אלא סבירא אחר שנתפרץ במילואו לא מהני ואנו נזקקים לפלימין של מזרח ודרום אז אמרינן תרתי לריעותא, אבל כשאין אנו כריכים להיזקק לפלימין אי"ז גרע טפי מפרוץ במילואו), וע"כ דשמואל ס"ל בר' יהודה ללא מהני בפרוץ במילואו אלא עד י' (או עד י"ג ושליש) ושמואל דפליג על רב אף בדעת ר' יהודה פליג וס"ל דביותר מי' לא מהני לכו"ע, ולפי"ז ע"כ לפרש מתני' דלקמן דבה"ר המתקצר ור"ע. שו"ר שכ"כ מו"ר זלכה"ה סי' י"ג סק"ב דל"ה ולכן, עי"ש שהאריך בזה.

סוכה י"ט א', וכן חזר המוקפת אכסדרה כו' לתו' ל"ל דהגידון לאיכא ב' מחילות כמין גא"ס, ור"ב חזר דמנ"ל לאוקמיה באיכא כמין גא"ס ולהקשות, ואם נימא לאורחא למילתא כן הוא שיש ב' מחילות כמין גא"ס, א"כ מ"ט קאמר וכן חזר המוקפת אכסדרה דמשמע דמג' רוחות הקיף באכסדרה בלחוד, ור"ע.

פי תקרה במפולש, ובב' רוחות כמין גא"ס

ו. נפרצו המחילות בק"ז ולא נפרץ הקירוי, ובזנו לסתום צפי תקרה מב' רוחות כמין גא"ס, דעת הראשונים ז"ל דבזה נחלקו רו"ש, ולשמואל אי"ז מהני, ולרב מהני ול"ד למפולש, והכי נקטינן, (עי' ריטב"א שכן נקט לעיקר).

בריש"י דלעת שמואל מבואר דכזה [57] לא מהני משום דנחשב כנתפרץ מד' רוחות,

אבל בריטב"א שם כ' לזיור הנ"ל אינו שונה מדין
נפרץ כמין גא"ם דמהני.

צ"ה א', גמ', אמר רבה כו' אלא משום דקא
סבר פ"ת יורד וסותם כו' לכאור' הא
מיהת פשיטא דאין הגידון במתני' להתיר לר'
יהודה אלא בזירוף דין פ"ת, דכלא פ"ת פשיטא
ללא שרינו בטלטול מדרבנן, אלא ע"כ לומר
לכוונת רבה ללא תימא דמה"ת לא מהני בכה"ג
פ"ת דבמחילה לאורייתא לא שרינו פ"ת (ובפשוטו
אף לרבה אי"ז אלא מדרבנן), ור' יהודה לשיטתו
דב' מחילות לאורייתא וכיון דהוה רה"י מה"ת רק
בזה מיקל ר' יהודה בפ"ת קמ"ל דאף אם מה"ת
בעינן ג' מחילות מ"מ מהני פ"ת בלחית מן הג'
המחילות, דפ"ת מהני אף במחילה לאורייתא לר'
יהודה (ואף שרי בטלטול מדרבנן).

ובתו' בסוכה כ' בתוה"ד דאף לר' יהודה דשרי
הכא דמפולג אינו אלא לשיטתו משום
דב' מחילות לאורייתא, וי"ע טובא דהא להדיא
אמרינן הכא דאף למ"ד ג' מחילות לאורייתא
מ"מ שרי ר' יהודה ודלאמרינן דיקא נמי כו',
ודוחק לומר בדברי רבה דר"ל ללא תימא דאף
לר' יהודה לא מהני כלל פ"ת, ורק משום דאיכא
ב' מחילות מהני, אלא בעינן לר' יהודה דין פ"ת
אף למאי דס"ל דב' מחילות לאורייתא, אבל אף
למסקנתו של ר' יהודה אין כ"ז אלא לר' יהודה
לשיטתו, כ"ז דוחק טובא, דהא מיהת פשיטא
דמדרבנן אף לר' יהודה בעינן תיקון ברוח ג' וד',
וא"כ ע"כ דמתני' משום דין פ"ת קאחינו. (קו"ר)
שנתעלמה מעיני רש"י בד"ה אי אמרת, דאיכא
בזה ב' גירסאות בגמ', ועי"ן).

שיטת רש"י נתבארה לעיל דמהני פי תקרה אף
מד' רוחות לרב, ולפי"ז יל"ד מ"ט
דחכמים דלקמן ז"ה א' לאוסרים בגשרים, ואמנם
איכא למימר דמשום דקיעת רבים אסרינן עלה,
ונקטו אוסרים משום דמה"ת בין כך הוה
כרמלית משום דהוה מקורה, ויותר נר' דאף
לרש"י לא שרינו בפי תקרה אלא בחצר, אבל
במבוי המפולג לא מהני פ"ת וכדין עומ"ר במבוי
מפולג דלעיל ו' א', והסתא א"ש קושית התו'
מהא דסוכה י"ח ב' דמבואר דבמבוי מפולג ליכא

פי תקרה, די"ל דאף לשיטת רש"י במבוי מפולג
דאיכא ב"ר אסרינן בו פ"ת מב' רוחות.

בתו' הביאו ראוה מהא דסוכה י"ח ב' דלקשינן
עלה דלביי דאפי' הפחית דופן אמנעי כו'
ולמדו מינה דבמפולג לא אמרינן פי תקרה,
ובגמ' שם קאמר ליה לביי שני התם דהוה
כמבוי מפולג משמע שהוה סברא מדרבנן,
ומבואר שהטעם משום שאיכא ב"ר שם, וכעין
דינא דמבוי מפולג.

ויל"ד למאי דמסקינן דכו"ע ס"ל כרב, ולא
נחלקו אביי ורבא אלא משום דמחילות
לאכסדרא הוה לעבדי, א"כ מאי קמקשה עליה
רבא מהפחית דופן האמנעי, שהרי אף לרבא
תיקשי כן, ונר' ללא הקשה רבא עליה דלביי אלא
לטעמיה דלביי, והיינו ללדידך דקאמרת דמחילות
דאכסדרא מהני לסוכה שמוחז לאכסדרא, א"כ
ה"ה לענין פילוג לא היה צריך להיות חיסרון,
שכן לאכסדרא ה"ז מהני שאין האכסדרא
מפולגת, ומאחר שלאכסדרא מהני ה"ה שצריך
להועיל לסוכה, ואמנם מהא ללא הקשה לו
מהפחיתו כל הדפנות, משמע דבהפחיתו כל
הדפנות היה רבא יודע שאף לביי אין טעם
להתיר, ורק בדין מבוי מפולג קסבר רבא שהיה
צריך להתיר לביי. וי"ל שרבא הקש' ארישא דיש
לה פלימין, דמייירי באופן שרוח לפון איכא פלימין
ורוח מערב ודרום איכא מחילות גמורים,
(וכמש"כ תו' ללנניעות עושים המחילות), ועלה
קאמר דאם הפחית דופן האמנעי היה ראוי
להתיר, והשיב עלה לביי דסו"ס כיון דכלפי
הסוכה הוה כמבוי מפולג אי"ז מהני.

דין מפולג אינו דין בתקרה שלא תהא מפולגת,
שכן מבואר דראשונים דקורה ד' מהני מדין
פ"ת ואף שהיא מפולג, אלא ע"כ דמפולג היינו
שהרשות מפולגת, ולפי"ז אם תיקון בלחי או בפס
ד' גם זה נחשב למפולג, שכן לחי לא מצייל מדין
פילוג, ומרן זללה"ה נקט דעומ"ר מצייל מדין
פילוג.

בחיסרון דמפולג ובהא דשרינן כמין גא"ם יש
לחקור מהו סיבת ההיתר והאוסור,
ויש בדין זה ג' אפשרויות, אפשר דאין מעליותא
בכמין גא"ם כלל, רק שמפולג לא מהני, ובכל

גוונא לזיכא כמין גא"ס ע"כ דהוה מפולג, ואפשר שיש כאן ב' דינים חדל מפולג לא מהני ועוד דבעינן כמין גא"ס, ובזה יש לנו ב' לדידים איכא למימר דלעולם לא מהני פ"ת אלא היכא דאיכא ב' מחילות, ואיכא למימר דלעולם לא איכפת לנו ממה עשוי המחילות האחרות, דכל שזיכא פילוג מהני לומר פ"ת מב' רוחות, ואין לנו ענין ממה עשוי ב' המחילות האחרות. ועיי ס"ק י"א בד"ה ונמצא, וקם איכא נפק"מ, ועיי בציור כזה [58] דאין כאן דין מפולג, ומאידך יש כאן בפועל ג' רוחות, וכן לרשות יש ב' מחילות שלימות. ועיי ה"ב (סי"ג סק"ו) מש"כ לגבי כלאים דבהא שפיר י"ל דמהני אף ברוח אחת, ולכאן להגד דפ"ת לא מהני אלא בציורף מחילה אח"כ מ"ש כלאים מרשויות, ואמנם י"ל דרק ברשויות שהפ"ת בא לעשות רשות איכא חילוק בין אם הוא מנטרף למחילות או לא.

ולהריטב"א דמהני במפולג פלימין א"כ יל"ד מה"ד במפולג ותיקון בפלימין וברוח ג' תיקון בלחיים או בפס ד', דהשתא סו"ס ליכא ב' מחילות שלימות, אבל אם אין אנו מנריכים ב' מחילות שלימות ה"ז מהני.

שיטת הרי"ף והר"מ

ז. ברי"ף פי' דלכסדרא בבקעה היינו דאית לה ג' מחילות, ואע"ג דאית לה ג' מחילות (והיינו דאית לה מחילה רביעית) מ"מ שרי לטלטל בה משום דאיכא פ"ת ברוח ד', ומשמע דלא מהני פ"ת בפרוץ במילואו אלא ברוח ד', וכן משמע מתו"ד הר"מ בפ"ז משבת הל"ה ע"ש, וכן הוא ברבא"ד בהשגות על הרז"ה (ועיקר שיטת הראב"ד נתבאר לקמן). ובדעת שמואל ריך לפרש כדעת תו' דאף שבפרוץ במילואו לא מהני לשמואל אף ברוח ד' מ"מ היכא שאינו פרוץ במילואו מהני לשמואל, וכן ביאר ברבינו יהונתן, וי"ל דהרי"ף גרס כגו' התו' כי לית ליה בג' אבל בד' אית ליה, ויתפרש לפי"ז לשון בד' היינו אף באופן שהוא פרוץ מד' רוחות כל שיש לו תיקון בד' רוחות ה"ז מהני.

והיה מקום לומר שלהרי"ף פ"ת מה"ת מהני אף מד' רוחות ורק מדרבנן לא מהני, ומדרבנן תיקנו שיהא פלימין מד' רוחות, ולרב ברוח ד'

שאנינה לריכה תיקון מדרבנן כגי בה אף בפרוץ במילואו.

אלא שהר"מ ס"ל דפ"ת אף לרב דמהני ברוח ד' מ"מ אי"ז מועיל לעשות רה"י מה"ת, ולפי"ז אף לשמואל דמהני מד' רוחות היכא שאיכא תיקון בד' רוחותיו, בוודאי דלא מהני תיקון דפלים בעלמא, ועכ"ל דאיכא עומ"ד וכל החיסרון דבעינן לפ"ת היינו משום דאיכא פיראת י' (ו"ל דפיראת י' דרבנן, וכן פיראה בק"ז דרבנן וכלקמן).

מאי דאקשינן מ"ש מרוח אחת מ"ש מב' רוחות ז"ב לשיטת הר"מ (וכמשה"ק בראשונים ז"ל ומינה הכריחו כדעת ר"ת) שהרי לקושטא לרב איכא חילוק בין ב' רוחות לרוח אחת וא"כ מ"ט לא מוקים לה בפרוץ במילואו וכפשוטו, וי"ל כמו שתי' בתו' בע"א בד"ה מאי, והיינו או דל"י יהודה דמהני בפרוץ במילואו מב' רוחות הקשו הכא, או למרוח אחת היינו מלבד אורתו רוח שתיקון בלחי, ועלה תי' דמיידי בק"ז והיינו מלבד הרוחו שתיקון כדון דנפרץ שם בק"ז, ואילו היה נפרץ רק חלק מן המחילה של רוח אחת היה מהני כיון שיש לו פלים (או עומ"ד וכדלעיל), אבל השתא שנפרץ מב' רוחות וכמו"כ נפרץ הקירוי, בהא לא מהני דלא מהני לה פלים בכה"ג, ואם לא היה נפרץ קירוי ה"ז מהני אף שנפרץ מב' רוחות דסגי בעומ"ד בכל ג' (אף שבפשוטו אי"ז מהני לעומ"ד מה"ת, מ"מ מדרבנן סמכו ע"ז דסו"ס ניכר שהוא רשות לעלמו כיון שמכל רוח רובו סתום אף שאין סתימה זו מהני מה"ת. ונמצא דהיינו טעמא דלא מהני בק"ז לרב משום דמב' רוחות לא אמרינן פ"ת, ולא כמו שפי' התו' משום שפיראה בק"ז לא עבדי אינשי, וזרם בר"מ לא נתפרש להדיא כייל פי' להא דקירוי באלכסון, דאפשר שפי' כדעת רש"י דהוא כאורזילא).

הא דר' יהודה דס"ל דמהני בפרוץ במילואו בב' רוחות היינו לשיטתו דסגי בלחיים מב' רוחות, ולפי"ז מאי דקאמר רבה לא תימא כו' ז"ל דלמסקנא ר' יהודה לשיטתו, וכגי' רש"י בד"ה אי אמרת כו', ועיי'.

היינו לרבותא לאף ביותר מעשר מזי לאוקמיה (וע"כ לומר כן לל"ב, וה"ה לל"ק, ועי').

שיטת הרי"ף והר"מ בביאור סוגיא דסוכה,

ואם מהני פצימין במפולש

ח. **בר"מ** כפ"ד מסוכה ה"ה וה"ט מבואר לגבי סוכה דס"ל דהיכא דאיכא ב' מחיצות וברוח ג' לחי מהני שם פ"ת אף היכא דעבדי לגוואי ואף היכא דהוה מפולש, וכ"כ בר"ן שכן הוא הציור ברי"ף, והגר"א דביאורו (וכע"ז איתא בר"ן) פי' שלמד כן ממאי לאמרינן י"ט א' דבנר' מבחוץ סגי דע"כ דמהני ע"י הפ"ת, ולפי"ז פי' אף בפלוגתא דלצבי ורבא דאכסדרה שיש לה פצימין היינו לחיים וכן מדוקדק עירובין כ"ג א' בהא דסיכך ע"ג אכסדרה שיש בה פצימין דהיינו לחיים, (ואמנם לשון הגמ' י"ט א' משמע דהאי פצימין היינו מדין מחיצה שהרי דייקו מינה דמהני לבד, שו"ר בריב"ז א' ובקש"ק שהביא מפ"י ר' אברהם מן ההר ליישב לשון הגמ' לבד עי"ש, ועי' בתשו' ר"ת סי' צ"ו), וע"כ דלצבי דקשרי היינו משום דאיכא פ"ת, ורבא דהקשה ללצבי דלפי' הפחית דופן אמלעני ע"כ דהיינו קיר האכסדרה שרחוק מן הסוכה, ועלכ"ל דפלוגתא דלצבי ורבא מיידי במצוי מפולש ואפ"ה ס"ל דלדאיכא פצימין לכו"ע מהני, והיינו ע"י הפ"ת, ובלא פנים ס"ל ללצבי דמהני ואי"ז נחשב למפולש דקיר הבית מהני שלא ייחשב למפולש, (ובפשוטו היינו דווקא באופן שהאכסדרה מקורה עד קירות הבית, אבל בלא"ה נר' פשוט לאף ללצבי נחשב למפולש), ורבא ס"ל דפ"ת לא מצינן למימר דכה"ג משום דהאכסדרה לגוואי עבדי, ואילו היה לבראי עבדי היה מהני פ"ת, ומתור"ד רבא נר' שמחיצות הבית שצקנה האכסדרה מהני להחשיבו כאינו מפולש, ורק משום שפ"ת לגוואי עבדי ממילא אין לנו דנים אלכא על הסוכה בלחוד והסוכה גופא סו"ס הוה מפולשת, (ואמנם לפי"ז קצ"ב בקושיית רבא ללצבי מהא דנפחת דופן האמלעני, שהרי בעיקר סבדא ז' אף רבא מודה, ועי').

נמצא להר"מ דבמפולש מהני פצימין שיעשה עי"ז פ"ת אף לרבא, ובלא פצימין אף ללצבי לא מהני במפולש, ורק אם איכא מחיצה

אכסדרא דצקנה לרבותא קאמרינן לאף שאינו רה"י משום שליכא היקף מחיצות ואין חזר סביב לה והוה כרמלית מ"מ מהני להחירו בטלטול.

והשתא רב דמוקים לה בק"ז וקירויי באלכסון היינו משום דבלאו האלכסון היה מהני הפצימין, ושמאל דמוקים לו בקירויי דל' או דנפרש כפי' תו' דהקירוי נפרש דל', או כפי' ר"ת דהקירוי נשאר שלם ואפ"ה לשמאל לא מהני ב' רוחות דאי"ז נחשב לפצימין כיון שבק"ז ליכא עומד, ובכה"ג אי"ז פצימין, ואכתיו רב דפליג על שמאל נמלא דס"ל דלפ"ה מהני בזה (ולכא חיסרון דפרעה בק"ז לא עבדי אינסי), וא"כ נמלא דרב נחלק על שמאל בתרתי, גם בפרוץ במילואו דמהני ברוח ד', וגם בק"ז דמהני כל שנפרץ הקירוי ביושר דלעת תו', או דלעת ר"ת היכא דלא נפרץ הקירוי כלל, ואכתיו תיקשי אמאי לאמרינן דטעמא דלצבי דפליג עליה דשמאל משום דס"ל דבפרוץ במילואו, ואכתיו אין טעם זה מספקנו שהרי סו"ס שפיר מזי לאוקמיה כשמאל, ורק משום דס"ל דבק"ז כשהקירוי ביושר דמהני בכה"ג, ורק משו"ה נחלק עליה.

וע"כ לומר דהסברות תלויים זצ"ז והיינו לרב דקשרי בפרוץ במילואו להכי התיר בנפרץ בק"ז באופן של שמאל, (והיינו או כפי' תו' דנפרש דל', או כפי' ר"ת בשלא נפרץ הקירוי כלל), ואף קרב לא קרי בפרוץ במילואו אלכא ברוח ד' מ"מ בק"ז היכא דאיכא פצימין (אף דהפצימין לשמאל לא מהני מ"מ) נחשב לרב כרוח ד'.

לל"ק דביותר מעשר פליגו, ובפחות מעשר לכו"ע מהני, נר' דמ"מ לא מהני אלכא ברוח ד', ובק"ז לשמאל דנחשב כפרוץ במילואו ולא מהני, מ"מ י"ל דהיינו דווקא ביותר מעשר אבל בפחות מעשר כשם שלרב נחשב כרוח ד', ה"ה לשמאל בפחות מעשר יחשב כרוח ד', (והיינו לאף לשמאל הוה כרוח ד', אלכא שביותר מעשר לשמאל לא מהני בפרוץ במילואו אף ברוח ד', ובפחות מעשר דמהני לשמאל ה"ה דיהני אף בק"ז). ונמצא דשפיר מזי לאוקמיה למתני' אף בפחות מעשר, ויותר מעשר דקאמר

בקה האכסדרה מהני האי מחיאה שמחזרת לאכסדרה למנוע דין פילוש, וה"ה בכמין גא"ם, ולרצא לא מהני אף כשאין חיסרון של פילוש ומן הטעם דמחיאה לגוואי לא מהני, (ולולא טעם זה ה"ז מהני ואף שהוא ברוב ג' לרוח ג' דסוכה כרוח ד' דשבת), ומ"ש בר"מ לא היו לה פלימין פסולה מפני שהיא כסוכה העשויה כמבוי, לאו דווקא דה"ה בכמין גא"ם ללא מהני לה בלא פלימין, אלא קושטא נקט, וה"ה בכמין גא"ם, ודו"ק.

ואכתי לשיטת הרי"ף והר"מ נקטו דבפרוך במילואו לא מהני פ"ת לגבי עירובין, יש לבאר השתא לגבי סוכה דמבואר דמהני לאציי היכא לאינו מפולש ואף שהוא ברוח שלישי, ול"ל דרוח שלישי לגבי סוכה הוה כרוח ד' לגבי רשויות, אמנם לשיטת הר"מ גופא נקט דפ"ת לא מהני מה"ת יש לתמוה כיצד מהני לגבי סוכה ברוח ג'.

מאי קאמר אציי דהו"ל כמבוי מפולש יל"ע שלא מצינו לשיטת הר"מ צדיני מבוי ללא מהני פ"ת במפולש טפי משאינו מפולש, ואי"ל דכוונתו דהו"ל כמבוי שפרוך מב' רוחות ללא מהני לה פ"ת בפרוך במילואו, שהרי אף אם איכא לקיר של הבית מ"מ הוה כמפולש ואפ"ה מהני, וע"כ שהחסרון במבוי מפולש היינו משום הפילוש, וא"כ תיקשי דהיכן מצינו שפילוש הוא חיסרון בפ"ת, וע"כ לומר דאף בעירובין פילוש הוה חיסרון היכא שהוא פרוך במילואו, ונפק"מ היכא דאיכא לחי מל"א ומל"ד שני פרוך במילואו דבהא לכו"ע לא מהני בה פ"ת, והיכא שאינו מפולש ע"י קיר האכסדרה שלכד הבית בהא מהני לרב אף בפרוך במילואו, שרק דין מפולש הוא חיסרון בזה.

ברעת הרז"ה

ט. ברז"ה נקט דבפרוך דבק"ז קאמר שמואל מיירי דווקא ביותר מי, אבל בפחות מי הוה מהני, ומשמע דהיינו אף לל"ב דבפחות מי פליגי מ"מ שמואל מיירי דווקא מי, (ועי' לקמן שביארנו הטעם), וכן אם אינו בק"ז אף ביותר מי מהני, ורב דפליגי (לל"ק) ס"ל דבק"ז שנפרץ באלכסון הרי בלא ריעותא דפרצה בק"ז

לא עבדי אינשי ה"ז מהני היינו משום דל"ג מפרוך במילואו דמהני.

ולל"ב כ' ברז"ה (וכן הוא בר"ת בספר הישר סי' ל"ו) לחדש לאיכא למימר דרו"ש לא פליגי צדינים, ורק באוקומתא דמתני' הוא דפליגי, והיינו דרב העדיף לאוקומיה אף בנפרץ י, ולהכי אוקים בק"ז ובנפרץ התקרה באלכסון, דבלא שנפרץ באלכסון לכו"ע מהני אף בק"ז שהרי יש שם פלימין, ובק"ז לא מהני אף בי' דאין הפלימין מהני לאלכסון, וכן לא מהני היתירא דרב דנפרץ במילואו, לכיון דמדן פתח קאחינו עלה ופתחא בק"ז לא עבדי אינשי. ובכ"ז אף שמואל מצי להודות לדברי רב, דק"ז אי"ז פרוך במילואו ומהני הפלימין לתקנו (היכא דהוא פרוך עד י'), ורק משום פתחא בק"ז אי"ז מהני, אלא שלשון ב' רוחות לא משמע ליה לאוקומיה בנפרץ באלכסון.

ושמואל נקט דהנידון בנפרץ בק"ז והתקרה שלימה (וכפי ר"ת) ובכה"ג בפחות מי' לכו"ע מהני, וביותר מי' אילו היה ברוב אחת היה מהני כיון דאיכא פלימין, ורק משום דליכא פלימין אי"ז מהני, ובכה"ג אף רב מודה ללא מהני דהא הוה ביותר מי' וביותר מי' לא מהני לרב אף בפרוך במילואו (לל"ב). ומבואר דבפחות מי' מהני הני פלימין לתקן את הק"ז (ואף באלכסון היה ראוי שיעיל אף לשמואל, לולא הטעם דפתחא בק"ז לא עבדי אינשי), ול"ב מ"ש פחות מי' דמהני הפלימין ביותר מי' ללא מהני, ואפשר דבפחות מי' כיון דאיכא כעין חיבור בין הפלימין ממילא אין הק"ז נחשב לפרוך במילואו, וכיון דאיכא פלימין ה"ז מהני אף מב' רוחות, אבל ביותר מי' נחשב לפרוך במילואו וממילא דהכי אף לרב לא מהני. ולפי"ז שיעור י' דנקט שמואל היינו באלכסון ולא ביושר, ומ"מ לרב דביותר מי' לא מהני אי"ז אלא באופן שבהלק הישר איכא יותר מי', שצפשוטו בב' מחיאות כמין גא"ם דמהני עד י' היינו שכל רוח איכא י' (שהם י"ד באלכסון).

עוד איכא למימר דפלימין מהני אף לק"ז ובקירוי דב' (לפי ר"ת) עד י', ושיעור מדידת י' הוא ביושר, דפלימין שולטים על פירצה

שהרי לשמואל פירכה בק"ז לא עבדי אינסי, ולהכי מוקים לה שמואל ביותר מי'.

ולמיש"ב הראב"ד בסוף ימיו לא נתבאר מאי ס"ל באופן שהקירוי לא נפרץ כלל ורק הכתלים נפראו, וי"ל דלא מהני אף למסקנתו, אלא דלשון קירויי באלכסון לא ניהא ליה לפרש באופן שלא נפרץ הקירוי כלל, וזה מה שהכריח את הראב"ד לחזור בו מפני הגמ' אבל לדינא לא הדר ביה.

ומבואר דנפרץ הקירוי באלכסון להראב"ד בזקנותו לכו"ע אי"ז מהני נחשב כפרוץ במילואו מב' רוחות דלא מהני אף בפחות מי, וואמנם לשמואל דפליג עליה דרב בפירכה בק"ז הרי הכתלים שבמערב ושבצפון מהני בפחות מי', וי"ב דממ"נ היה ראוי שיועיל גם תיקון הפלימין, דאם הוא כב' רוחות ליהני הפלימין של כל רוח, ואם אינו כב' רוחות היה צריך להוסיף לרב משום דהוה כפרוץ במילואו, וי"ל דאלכסון ה"ז דומה לנפרץ דריבוע כזה [1307], אלא שאין כאן מעליותא של ג' מחילות שנתבאר דיבור הבא, ולהכי אי"ז מהני, ועי'.

ובאופן שהקירוי נפרץ דריבוע כזה [60] לרב מהני דל"ג מאכסדרה, וי"ב דמי"ט לא הוה כנפרץ מב' רוחות, שהרי הפלימין לא מהני בכה"ג ומאידך הוא נפרץ מב' רוחות, דאם כשנפרץ הקירוי באלכסון נחשב לב' רוחות, א"כ קי"ו נפרץ דריבוע שיהא כב' רוחות, וי"ל דאין כאן חיסרון של מב' רוחות שהרי לכל פי תקרה איכא ג' מחילות, וכל פי תקרה בלחוד נחשב למחיצה רביעית כלפי הג' מחילות, ואף שבלב' ב' הפ"ת אי"א להתיר את הרשות כלל, מ"מ לענין חיסרון של פרוץ במילואו ש"ד.

שוב העירוני לאפשר דקירויי באלכסון שפי' בראב"ד היינו צ"ל כזה [161], ובזה מדוקדק לשון הראב"ד שכל בלשונו בשתי דפנות מכאן ובשתי דפנות מכאן, ולשון הראב"ד שנמא' בגליון על הרשב"א דפוס זכרון ג"כ כחוב שם שנפרץ כל נגד הפרעה מזוית לזוית, וכן בספר הבתים הביא לפי' הראב"ד ולאחמ"כ הביא לפי' התו', ומשמע מתו"ד שכונתו בראב"ד לצ"ל הנ"ל, (וברשב"א בעצה"ק סוף ש"א איתא

י, אבל ביותר מי' אם הק"ז פרוכה לא מהני לה פלימין, ורק מדין פרוץ במילואו יכול להוסיף, ולפי"ז נמא' דל"ב לא נחלקו רב ושמואל אלא באוקימתא דמתני', אבל דינא מודו זל"ז, ולא נחלקו אלא בפרוץ במילואו בפחות מי'.

ולפי"ז הא דאמרינן דרב לטעמיה באכסדרה בזקנה היינו דווקא לל"ה, אבל לל"ב אי"ז תליא בפלוגתא דאכסדרה בזקנה, ודו"ק.

בדעת הראב"ד

י. הראב"ד בהשגותיו על הר"ז"ה נקט כדעת הר"מ והרי"ף דמב' רוחות לא מהני פ"ת בפרוץ במילואו, ורו"ט פליגו בתרתו, נחלקו בפירכה בק"ז אם עבדי אינסי, ולהכי בחזר לא רצה שמואל לאוקמיה כרב, ובבית נחלקו אם פרוץ במילואו כרוח ד' מהני או לא.

ובדעת רב פי' בזה ב' פי', בתחילה פי' דקירויי באלכסון היינו שהחלק של המרובע שמשלים את האלכסון (דהיינו משולש אב"ג שבצ"ור כזה [59]) נשאר בקירוי, ולא נתבאר מה"ד לפי"ז אם נשבר באלכסון, ומשמע מתוך פי' דלפי' הא' מהני באלכסון, ואין כאן חיסרון של פירכה בק"ז, משום שבפ"ת ליכא להאי חיסרון (ובסברא יא לקיימו ומשום דהוה לכו"ה שנקטו בראשונים בפשוטו לית ביה חיסרון דפירכה בק"ז), ובסוף ימיו נר' שפי' דמייירי בשנפרץ גם הקירוי באלכסון, ואמנם נקט דאין החיסרון בפ"ת באלכסון משום פירכה בק"ז (אף לרב) אלא החיסרון משום שהוה כמב' רוחות, ונר' דאף לפי' הא' ס"ל להראב"ד דמב' רוחות לא מהני, אלא דבתחילה סבר דאין אלכסון נחשב למב' רוחות.

ומדקאמרינן לשמואל מ"ט לא אמר כרב משום דאלכסון לא קתני הרי דמבואר לשמואל לא פליג עליה דרב דדינא ורק באוקימתא נחלק, ונמא' שבין היכא שלא נפרץ הקירוי כלל, ובין היכא שנפרץ באלכסון גמור אי"ז מהני לשמואל אף בלא טעמא דקירויי ב' דאם לרב אסרינן בזה כ"ש לשמואל דיט לאסור, (והוא שאין הכתלים מועילים מדין פירכה בק"ז,

ילה"ק דא"כ ד"ג יסלק לב"ג, וי"ל דע"כ אינו מסלק שאם הוא מסלק נמלא שאין כאן פ"ת, ואם כנים הדברים נמלא דלהרי"ף והר"מ דפרוץ במילואו לא מהני אלא מרוח אחת (וה"ה לכו"ע ובאופן שתקרה ב"ג הוה כאורזילא) ע"כ שהפ"ת סותם כנגד קו א"ב, דא"כ איכא פאימס (שאינס מועילים אלא לפ"ת כגון שמן הפאימין עד לכוף הפירצה (ה) איכא טפי מי', ורק שטח צ"ה פחות מי'), ולפי"ז ע"כ שבאופן שתקרה ב"ג מסלק לתקרה א"ב הרי הוא סותם כנגד קו ד"ג, וה"ז כרשות כזו [63] שכי' מרן זללה"ה סי' ס"ה ס"ק מ"ה דין א' ודין ז' ובעוד מקומות.

ונמצא דאם הוה פרוץ הרבה ואיכא ב' גזוזטרות מב' הצדדים ובלעדיהם איכא טפי מי' כזה [64] ה"ז מהני אלא שיל"ד בכה"ג אם נחשב כג' רוחות שהרי יש כאן קו א"ה וקו ו"ז וקו ב"ג שכלאו"ה הם ב' רוחות שונים, ותלוי בהגידון שכי' לעיל בסק"ו דל"ה בחיסרון לחקור אם הא דלא מהני אלא בכמין גא"ס היינו דבעינן ב' מחילות שלימות, או שאין לנו ענין כלל ב' מחילות שלימות אלא כל שאנו רייכס לפ"ת מג' רוחות העולם אי"ז מהני, ואפשר לזב' הצדדים הכא אי"ז נחשב כג' רוחות מאחר ואנו דנים על כל הרוח כאחת, שהרי כלפי הרשות אין כאן אלא נידון דרוח אחד, דיל"ד בזה [58] אם נחשב לג' רוחות או דנחשב לרוח אחת, דבפשוטו בזה [65] נחשב כג' רוחות (ועוד יש כאן חיסרון של מפולק) וא"כ מי"ט כזה [58] לא, ויש לחלק, ודו"ק, אלא שאם נחוש שלא מהני נמלא שתקרה ו"ז או ב"ג אחד מהם לא מהני, וא"כ אפשר שאותו הגזוזטרה שאנו רואים שהעשה עומ"ר או פס ד' היא שנאמר שאין לה את הרוח הב', כגון שאם גזוזטרה 1 לא מהני להיות עומ"ר או פס נימא דגזוזטרה 2 היא הפס ותקרה ו"ז היא לאינה משום דהוה כרוח ג'.

ואכתי יל"ד שהרי בעלמא אין הגזוזטרות שוים לא בחודם החיצון ולא בחודם הפנימי, ואם נימא שגזוזטרה 1 וכולטת לחוץ טפי מגזוזטרה 2 א"כ נמלא שאי"א שיתחום בנקודה ג"ז שהרי ע"כ אין שם מחילה שהרי אחת מן ב' התקרות ב"ג או ו"ז בטיילה, וכדלעיל. ונמלא שנאמר שמה שבולט לחוץ כגון גזוזטרה 1 או

להראב"ד מהני בקירוי באלכסון באופן שנפרץ לזיור שזייר תו', וע"כ דהראב"ד אף בסוף ימיו לא חזר בו דאלכסון לא מהני, וע"כ שנפרש כפי הנ"ל, אלא שצרכש"א בדפוס זכרון בגליון שם העירו שלהרשב"א לא היה ספר כתוב שם, ועי', ובתו' לאופן שנפרץ בק"ז והפ"ת באלכסון, (וכר"מ צפיה"מ המורפס לפנינו זייר גם לזיור הזה, ואמנם קשה לסמוך על הזיורים דלאו בר אמוראי חתים עלה), ונמלא דבקירוי באלכסון אף לרב מהני צפ"ת, דצפ"ת ליכא ריעותא של פירצה בק"ז, ורק בנפרץ באופן שהוא ע"פ כל הרוח לזיכא פאימין דלא הוה כמז' רוחות ובכה"ג אי"ז מהני.

כמה נידונים בענין פ"ת

יא. רשות שיש לה מחילות מג' רוחות ופרולה במילואה ברוח ד', ועשה גזוזטרה דע"ד ופרולה מג' רוחות כזה [62], ורולה להשתמש ברוח החיצון של הגזוזטרה שיעשה פס ד' או עומ"ר לרוח ד' של החלז, כ' בחזו"א סי' ע"ט סק"א וסי' ק"ז ס"ק ט"ז דמהני פ"ת לעשות פס ד', והוכיח כן מהא דמהני גוד אסיק לתקן רוח ד' דמזבוי, (ומאותו ראייה יש ללמוד דאף עומ"ר מהני, ועי'). ומבואר דאף שהגזוזטרה פרולה מג' רוחות מ"מ מלינן להשתמש ברוח אחת ושאר הרוחות נחשב כסתום ע"י מחילת הרה"י ולא ע"י הפ"ת, ואף שלא מהני לתקן אלא אחר שנתקן צב"א, מ"מ גם בקורה שמהני צפחה המזבוי היכא שיש לה ד' הרי אינה נתקנת אלא צב"א, וה"ה הכא לכיון שאין אנו עושים פ"ת אלא ברוח ד' ש"ד, שאחר שנחשב את כל המחילות כמתוקנים הרי לא ייחסר מידי, להכי ה"ז חייב צב"א.

יז"ד היכן הוא סותם האם הוא סותם כנגד קו א"ב, או כנגד קו ג"ד, והנה יל"ד אם פ"ת עושה סילוק מחילות, או שפ"ת לאו מחילה אלימתא היא שנאמר בו שהוא עושה סילוק מחילה לחומר, (עי' חו"ב סי"ג ססק"ט, ואמנם אף אם בכה"ג שנתבאר התם נימא דאינו מסלק, מ"מ הכא גרע טפי, שכאן אינה אלא פ"ת כנגד פ"ת, ועי'), והנה אם פ"ת עושה סילוק מחילה נמלא דתקרה ב"ג מסלקת לתרה א"ב, ולפי"ז

והר"מ שלא מהני פ"ת בפרוץ במילואו אלא ברוח ד', (או באופן שרוח כפון דרום הוא כאורזילא), אבל אם נימא דמהני אף מב' רוחות כמין גא"ס א"כ נמצא שתקרה א"ג מסלקת תקרת ב"א וכן תקרת ב"ד מסלקת תקרת א"ב, אמנם ע"כ חד מינייהו ין להקשיר שהרי ג' מחיצות לא מהני בה פ"ת וב' מהני, אלא שז"ע את מי נפסול ומי נכשיר, ונפק"מ באיזה דד נכשיר לטלטל עד קצה הרשות, (ואמנם תחת התקרה שרי).

שנאמר שיך לה תקרה א"ב צ"ג וגזזטרה 2 ין לה רק מחיצות ו"ה והיא סותמת כנגדה. ולהר"מ והרי"ף ע"כ שלא מהני צב' גזזטראות שהרי אי"א לכמאס ולעולם אחד עודף מן השני מעט, ואף אם נאמר שאי"ז נחשב לג' רוחות אבל לב' רוחות פשיטא שנחשב ולה"ר ע"כ שפסול בכה"ג, ועי'.

רשות כזו [66] הרי לכאו כיון שאנו לא דנים אלא ברוח ד' והוא מרוח אחת הרי דמהני בה פ"ת, ולהחזו"א ה"ז עושה עומ"ר לסתום צ' הפרעות, ויל"ע שכ"ז נכון להרי"ף

קצת הערות על סדר הדף

ו' א', ריטב"א בד"ה ומיהו כו' ובתוספות תי' עוד בקושיין כו' דא"א שלא היה בירושלים כו', צ"ב טובא דמאי אהני לן הדלתות של שערי ירושלים (כשאין מתקנים את הרה"ר של ט"ז אמה) למבואות שהם פחות מט"ז אמה.

שם ב', וכי תימא בכך הוא דלא מיערבא הא בדלתות מיערבא כו' צ"ב דמ"ט הוצרך להכניס ברייתא דר' יהודה, דשפיר מצי להקשות מברייתא דכיצד מערבין על רבב"ח אמר ר' יוחנן, וצ"ע.

שם, תוד"ה וכי, אבל לפי המסקנא דמשני כיצד מערבין כו' ובכך הוא דלא מיערבא הא בדלתות מיערבא, ע"כ, וצ"ב דהא לקמן כ"ב א' אקשינן מרבנן אדרבנן, ולפי מסקנא דסוגין נמצא דאין לנו ראויה מרבנן דס"ל דבקיעת רבים מבטלא מחיצתא שהרי כל הנידון דהכא דאסרי רבנן אינו אלא במבוי, ומנ"ל דאף ברה"ר נימא דמבטלא מחיצתא, דלמא ברה"ר אין מבטלים מחיצתא וכמתנא דפסי ביראות.

וי"ל דמן הלשון דנקטו רבנן אין מערבין רה"ר בכך, משמע דעיקר פלוגתתם עליה דר' יהודה היינו ברה"ר, ואף דלמסקנא ל"פ אלא במבוי, עכצ"ל דאם נימא דברה"ר אין בקיעת רבים מבטלא מחיצתא ה"ה דלא היו נחלקים רבנן עליה דר' יהודה, וה"ק להו רבנן לר' יהודה, דאף אם נסכים דב' מחיצות מהני מה"ת, ואף אם נימא דב' לחיים מהני אף מדרבנן, מ"מ אין מערבים בכך משום דאין מערבים רה"ר בכך שהרי ב"ר מבטלא מחיצתא, וה"ה מדרבנן במבוי אין מערבים בכך, ומינה הכריחו לקמן כ"ב א' דע"כ דרבנן ס"ל דב"ר מבטלא מחיצתא, ודו"ק.

שם בא"ד, ולא קשה מירושלים כו' צ"ב שהרי ירושלים היה לה צו"ה וכדמבואר בתו' כ"ב א' בד"ה והא, ומגלך דבצו"ה הצריך ר' יהודה י"ג ושליש, ובפשוטו בצו"ה שרי אף בט"ז אמות, וא"כ שפיר ילה"ק מירושלים.

ח' ב', רשב"א בד"ה לדברי כו', דטעמא דלבוד בכל מקום הוא שאנו רואים מה שבינתיים כו' דברי הרשב"א צ"ב, דלא מצינו לבוד שאנו ממלאים בפועל לאותו המקום, דאטו מי נימא שאם נמשיך את המחיצה עד חודו החיצון דנימא דשרי לטלטל שם, אלא וודאי שאינו ממלא בפועל, ולא מצינו לבוד מהני אלא שהוא מחבר בין הכתלים להיות אחד, או לעשות מחיצה לרשות שמלפניו וכיו"ב. ולכאו' היה מקום לומר דכיון דתחת הקורה לעולם יש לאסור, וכמו שמבואר ברש"י דא"א לומר דחודו החיצון סותם וממילא אותו סתימה הוה לבוד דה"ז כב' הלכות, ולהכי ע"כ שתחת הקורה אסור, ונמצא דהוה הפסק כרמלית בין חודו החיצון למבוי, ועי' ריטב"א, וצ"ע.

שם, בא"ד, הרי אתה רואה את הקורה כאילו אינה כו', וכע"ז איתא בריטב"א דאם נימא דחודו החיצון כאילו הוא ע"ג המבוי א"כ ה"ז כאילו ליתא לקורה שיעור טפח, וצ"ב מ"ט לא נימא דכל הקורה הוא לבוד למבוי, ומ"ט נחשב שנפחת שיעור הקורה. וי"ל דאותו המקום שאנו דנים אליו לבוד, הרי הוא נקודה אחת בלבד שאליו אנו רוצים לשייך את כל הקורה, ואין אנו דנים לבוד לפי הסדר של הקורה שכן יהא ע"ג הכתלים לפי הסדר, אלא כל נקודה ניתן להכניס לתוכה את כל הקורה, וממילא נחשב כאילו חסר מן השיעור של הקורה, ועי'.

י' א, ברד"ה ודרבינא, דאם כן לא הוה משתריא גדולה כו', ואכתי אף דאיכא פס ד' מצ"א מ"מ גדולה לא משתריא, ומבואר דס"ל לרש"י ז"ל דלר' יוסי לא מהני פס ד', ועי' לקמן י"ב א' ברד"ה ורבי, ועי'. ובתו' שם בד"ה ורב נחמן, נקטו דאף לר' יוסי מהני פס ד', וי"ל הכא דאיה"נ דגדולה ניתרת בפס ד', והו"מ לאוקמיה במופלגין מכותל זה בשנים ומזה בד', אלא דעדיפא לאוקמיה כר' יוסי מלדחוק לאוקמיה דמזה בשנים ומזה בג', ודו"ק.

י"ב א, רד"ה רבי, עי' לעיל י"ב א' במש"כ ע"ד רש"י ד"ה ודרבינא.

כ"ה ב, תוד"ה וכי, וי"ל דאשמועינן דאסור כו' ונפק"מ שאם נפרץ מצד אחד לרה"ר כו' עי' מהרש"ל ומהרש"א שפי' דמיירי שהקרפף נפרץ לרה"ר, ונתקשו טובא בביאור דברי התו' וצ"ע, ועי' נימוקי הגר"ב שפי' דמיירי במבוי שפתוח לרחבה וג"ז דוחק, ולכאו' נ"ל דמיירי שהחצר פרוץ לרה"ר, ולהכי אם באנו לתקן החצר לענין חילוק דיורים בהא סגי בלחי בפתח החצר ובלחי כלפי הקרפף, משא"כ אם באנו לתקן מדין נפרץ לכרמלית בהא לא מהני בלחיים בב' רוחות, ולשון לחי שנקטו תו' היינו ב' לחיים בכל צד, ואמנם קצ"ב לשון שנפרץ לרה"ר (וזה מה שהכריח להגר"ב לנטות ולפרש במבוי), ובפשוטו נר' דכוונתם לומר שהיה להם עוד פתח למקום פרוץ, ולאפוקי מפתוח למבוי, ודו"ק.

ירושלמי פ"א ה"א, ר' יעקב כו' עושה חריץ חריץ על פתח המבוי עמוק י' כו' יל"ד אם האי חריץ הוה על כל פני הפתח או דרק ללחי עשו את החריץ, ולכאו' תלוי בביאור סוגיית הגמ', דלהאבן העוזר שפי' דלחי לא מהני במבוי אלא היכא דאיכא מחיצות י' ולא סגי במחיצות ה' וגידוד ה', בהא י"ל דמבוי דאית ליה מחיצות י' דמהני ליה לחי ע"י גידוד, דלחי של גידוד מהני למחיצות י', ולפי"ז הכא הנידון שאיכא חריץ ללחי, ולפי"ז מבואר בירושלמי דמהני לחי שרחוק מפתח המבוי כל שאינו רחוק טפי מג"ט, וזה כדעת הראשונים ח' ב'.

אבל למש"כ מרן זלה"ה בביאור סוגיין דמיירי במבוי שתקרתו נמוכה פחות מ', בהא צ"ב טובא דמאי אהני האי לחי להתיר המבוי, ובאמת דדעת מרן זלה"ה דבלחי לא מהני אף בהרחיק מפתח המבוי כל שהו כל שליכא כותל כנגדו. וצ"ע לפי"ז מש"כ בחזו"א סי' ק"ד ס"ק י"א בשם הח"צ ומשמע שם שלמד מן הירושלמי דמהני לחי לגוד אסיק, וצ"ע.

הערות על סדר חזו"א

סימן ב

ט) זמ"א^א סי' ט"ז כ' בשם מהר"ל שיהיו הכתפים של טלית ד' כנפות רחבים דאל"כ אתי אדה"ג ודה"ג ומצטל לי ובתשובת הגריעב"ז סי' כ' השיג מדברי מו' עירונין י' ב' וכן באה"ח כ' דלא קיי"ל כמהר"ל, והנה לא בארו אחרונים ז"ל דלא נאמר זה אלא אם בית הצואר אינו מרובה על הכתפים אבל אם בית הצואר מרובה הו"ל כעומד מב' דדין ולא חשיב עומד לדעת הרשב"א ורי"ז הוצא זמ"ב סי' שס"ב בשעה"כ אות ל', וכ"נ מסקנת הגמ' עירונין שם דדין לרצין ודין לר"ד ל"א עומ"ר מב' דדין ואף אם כתף א' מרובה על הפרוך י"ל דאינו נידון עדיין בעומ"ר להחשיב את הכתף השני הקצר לצגד, וזה יש להסתפק גם בעור העסלא, ועיקר דברי מהר"ל דלמחשב צגד צריך עומ"ר כמו בעור העסלא נראין מאד וגם האחרוני' לא פקפקו בזה [ואית דמפרשי עור העסלא לענין מדרס הזב ודומה יותר ללמוד ממנו לענין צגד] ולפי"ז צריך ליזהר שלא יהי' נקב בית הצואר מרובה על שום כתף^ב [ואף שיש עומ"ר בצרך נראה לצריך

הערות.

גם לרחצ דאל"כ בטל האי מתורת צגד ושוב אין צירוף לצגד של מעלה עם של מטה] ובמ"ב לא כתב קו, אבל אין להקל בזה שהוא נוגע לדאורייתא וגם לענין הוצאת שבת. [א"ה, וע"ע לקמן סי' ג' סק"יט].

סימן סה (א)

ט) ו' א' צהא לימא שמואל כו' נראה דלא משום דכל פרצות י' אוסרת פריך דאיכא למימר שאני הכא דאינו פרוץ אלא למקום סתום שהרי מבוי הצ' נתקן בלחי, אלא כיון דפרצת י' אוסרת, מסתבר דהכא צריך צוה"פ מלד אחד, דאל"כ ממ"נ אסור אי חשבינן לי כחד הרי הוא מפולש ואי כתיב ליחסר מדין פרצה, ונראה דה"ה אם אחד פרוץ ברובו לצדירו, כזה (יב) מודה שמואל דלא מהני לי' לחי, ונראה דשמואל פליג גם בפרצת מבוי שהוא צעשר, דאם אימא שפרצת מבוי צד' כל שפרוץ למקום מפולש גם הכא במבוי עקום לא מקרי פרוץ למקום סתום ע"י שנתקנו ב' המבואות בלחי, וכמו ציתר מעשר, ויש לעי' לענין ארכו יתר על רחבו ולשאר מילי אי חשיב מבוי עקום כחד מבוי או לא, ועי' בשו"ע שס"ג סעי' ל"ג, לצריך דוקא ד"א וצחיס

הערות

^א קטע זה נדפס ביחד עם חזו"א עירונין (שנת תרפ"ט) כסימן צפנ"ע, והיה סימן מ"ה.

^ב נקט דאם איכא פרמ"ר על העומד מלד אחד אף שצאלדו השני איכא עומ"ר מ"מ העומד המועט מתבטל, ועי' בר"ן י' ב' צהא דעור העסלא שכ' דהיכא דאיכא פרמ"ר מלד אחד איכא רבותא לומר שאין העומד מתבטל, אבל היכא דאיכא עומ"ר מלידו השני דהפרצה נסתמת על ידו צכה"ג פשיטא דמהני, וללא כמש"כ מרן זללה"ה הכא דאפי' היכא שאיכא עומ"ר מלדו השני נקט הכא דהעומד מתבטל, ואולי אפש"ל דשאני הכא דהחיסרון משום דלא

הוה צגד, (והיינו מש"כ במוסגר לעיל דאליבא דהמפרשים דעור העסלא מיירי צדינא דמשכב ומושב א"ש טפין), אמנם הר"ן מיירי לענין עור העסלא ואפ"ה כ' דלא מהני פרמ"ר מלד אחד.

^א עי' לקמן ס"ק נ' וס"ק ע"א במוסגר.

^ד עי' לעיל בסק"ח שדן אם לענין העיקום צעינן שיהא ד"א, והכא אין כוונתו להכריע בזה, אלא כוונתו כאן דבשו"ע הרכיב ד"א וצו"ה, וה"ה לנידון דידן יל"ד לענין צו"ה, אבל לענין ד"א עי' לעיל בסק"ח.

(יז) כתב צמ"צ שס"ד סעי' ג' צבה"ל דמצואות שלנו שאין צמים וחצרות פתוחין לחוכן יש לסמוך להקל שא"צ תיקון בעקמומיות, ונראה דגם אם עשה צוה"פ לראש האחד, ולא עשה בעקמימות כלום כל שהיא פחות מעשר נותר אותו המצוי שעשה בו צוה"פ, ולא נאסר צפרות העקמימות שניתר בעומ"ר, שכן הוא הדין לפר"י במצוי שא"צ בעקמימותו, ה"ה אם תיקן אחד הותר הוא לצדו, אמנם למש"כ לעיל סק"ה י"ל דגם לפר"י כה"ג עדיין לא הותר, יעו"ש. ומיהו מעיקר הדין דהוי כחצר וצחצר עקום ליכא דין מפולש, וכל שתיקן אותו האד הפרוץ במלואו נותר הפרצה של העקמימות מדין עומ"ר, ואם עשה לחי צדד העקמימות ודאי יש לסמוך מדין היתר מצוי לפר"י ומדין חצרות, איברא עיקר דברי רבותינו דמצואות שלנו אין צמים וחצרות פתוחין לחוכן, לא ידענו עיקר הריעותא צוה, שהרי אם הביט בנוי לצד המצוי אין צדך כלום כל שיש חצר ד"א לפני פתח הביט צוה (יג) ועוד נמצא חצרות שיש להם צמים לפנים צוה (יד) וזהו ממש צמים וחצרות, וצננין הכרכים שלנו ודאי יש להרחוב דין מצוי, ואולי צימיהם היה בנוי על אופן אחר, וי"ע.

הערות

^ח דהיינו החזו"א לשיטתו לכל החיסרון של עומ"ר הוא משום דאיכא סילוק מחיצות ע"י צ"ר והעקמומיות, אמנם לפי"ז לכאור' היה מקום לומר דאף להרא"ש מהני צבה"ג שעשה לחי, ואף שלחי לא מהני מצידו (והבא פשוט דמייירי שעשה הלחי מצידו שהרי מדין עומ"ר אנו צאים להתיר, ובודאי שמעמיד הלחי כהמשך לכותל) מ"מ הבא מטרת הלחי הוא לחלק את המצוי לב' ולבטל את הסילוק שנעשה ע"י העקמומיות, ומאי דמהני לתקן היינו העומ"ר הוא דמהני. והנה כ"ז למש"כ בחזו"א דלעיל סק"ה, אבל אם נימא דלהרא"ש לא מהני עומ"ר ולא מטעם פילוש אלא מטעם שעומ"ר לא מהני בפילוש, או בפילוש בצדו לא מהני עומ"ר, הרי לזה לא אהני הלחי שעושה צידו, דלחי בפשוטו אינו מועיל צידו.

וחצרות אע"ג דדינו כמצוי עקום כמצואר שם, ומיהו אפשר דהתם לא סגי בלא"ה דאי הוי כחד הוי כפתוח כ' אמה ונעץ קנה בצמנעו דלא מהני למעטו כדאמר י' א"י.

(טז) ה' ב' תוד"ה ק"ו כו' אע"ג דחצר ומצוי שוין כו' אינן שוין לגמרי דבחצר פתוח לרה"ר אף בארכו יתר על רחבו ריך פס כמצואר בשו"ע סק"ג סעי' כ"ז צה"ה, אלא צפתות למצוי, ונראה דבחצר שארכו יתר על רחבו, נמי דין הפרצה בעשר, שדין חצר לו שהרי א"צ צמים וחצרות פתוחין לחוכו, ועי' תו' ה' ב' ד"ה תאמר וי"ל דהיא הנומנת, והבא לא שייך זאת, ומיהו אפשר דגם ר"ה מודה לדינא דעומ"ר אף דסבר מצוי פרצתו צד', וליכא ק"ו, מ"מ כ"ה מסברא, וכ"מ בפוסקים דלא הוכיחו דר"א סבר כר"ח צ"ר מדקאמר במצוי שמונה נמי, אלא די"ל דסבר הכי מסברא.

הערות

^ה עי' לקמן סי' ס"ט סק"ד דנקט צוה טעם אחר דלעולם בעינן בכל ד' צו"ח פתוחים לחוכו משום שאין ד' לפון הולכים לצד דרום כיון שיש להם פתח בצדם ולהכי לא מהני צו"ח של ד' לצד השני, ולפי"ז אף במצוי כמין ח' נימא הכי, עי"ש ובסק"ג.

^י צ"ב טובא דלדרכה מדברי התו' מוכרח ללא כמש"כ מרן זללה"ה, ובאמת לכאור' עיקר דברי מרן זללה"ה נסתרים ממש"כ בריטב"א דבראשון דין חצר הניתר בלו"ק שווה ממש למצוי הניתר בלו"ק, ולפי"ז מש"כ בראשונים דחצר ומצוי ששנינו בסוגין לאו דווקא כוונתם מצוארת דאף בחצר שניתר בלו"ק פרצתו צד' לר"ה, ועי'.

^י נסתר מדברי הראשונים שהוכיחו מדר"א דפסק כר"ה, עי' רשב"א ריטב"א ועו"ר, ומצואר דס"ל דר"ה דפליג אף במראשון פליג, ובריטב"א מצואר דהא דבצדו צי' ילפינן לה בק"ו כדן עומ"ר מראשון, אמנם בגמ' יל"ע צוה, ועי'.

יח) יש להסתפק במצוי עקום ענין ד' למש"כ לעיל סק"ה דלא מהני זיה"פ לחוד אף להחיר אותו מצוי שעשה בו זיה"פ, אי זה דוקא כשב' המצואות רחצן שיה כזה (טו) אבל אי אחד קצר ואחד רחב ועשה זיה"פ להרחיב כזה (טז) אשר אם תחשבהו כנפשט העקמימות ויהי עשוי כזה (יז) הוי סגי בציה"פ דהוי כזיה"פ מכאן ולחי מכאן במפולש, ואח"ל דזה לא מהני, היה הרחב ט' אמות והקצר ד' שאם תפשט העקמימות יהי' העומד מרובה, מהו^ט, עוד יש לעי' שהרי עיקר דינא דלריך לחי בעקמימותו שנחשב כל צ' הדפנות העקומות כדופן ארוך וכש"נ בסק"ה הוא משום הדפנות האדדיות הדוחקות את רגלי הרצים מראש זה לראש זה דרך העקמומית וכמש"נ לעיל, סק"ח, א"כ במצוי עקום כזה (יח) י"ל דמהני זיה"פ בג' ראשיהן וא"כ בעקמימותן כלום אף לפרש"י, או אם עשה זיה"פ לב' ראשי מצואות יהיו אותן הב' מותר שיש להן זיה"פ מלד אחד ועומ"ר מלד הב', כזה (יט) שאילו היה כזה (כ) יש להחיר מדין עומ"ר, וכן אם עשה לב' הראשין המפולשין זיה"פ כזה (כא) יש להחיר בלא תיקון במקום העקמומית, ע"י עומ"ר, ולא מתבטל העומד להתחשב כאורך כיון שיש לו עוד דרך פנוי כנגד העקמימות, וי"ע ב"ז.

כג) ונראה דביש בעקמימות י' ואין בפתחו י' אסור גם בחצר, כגון חצר ארכה ל' ורחבה י"ד וכן כל חצר וחצר שלכל ד' העקמימות וגדר ה' אמות לכל פתח אסור כזה (כט) וה"ט שאם באנו לדון על החצר שהולך מזרח ומערב, יש לו רק צ' דפנות שלימות דופן צפונית ומערבית, ודופן המזרחי פרוץ מרובה שהרי גדור ה' ופרוץ ט', ודופן דרומית עומ"ר שגדור ט"ז ופרוץ י"ד,

הערות

אבל הרי יש כאן פרטת עשר ואע"ג שגדור עוד כנגד הפרטת ה' אמות, כיון שהן מופלגין אינן מצטרפין, ושיעור הפלגה נראה דבג' טפחים ולפ"ז בחצר שדופן אחד מתעקם כזה (ל) אסור כל שיש מן מקום העקמומית עד דופן המערבית יתר מ"י, וכן אם הפרטת פחות מ"י אלא שהוא יתר על העומד כגון בחצר י"ז אמות ונתעקם הדופן בצוקף ח' ונשאר ט' ממקום העקמומית עד דופן המערבית, אין מצטרף שוב סוף הכותל שאחר העקמומית להשלים לשיעור עומ"ר כל שהוא מופלג ג' ט'.

לט) והנה יש לעי' בחצר שנפרטה למצוי מן האד ויש פרטה בחצר לרי"ר, והנה בכלמה חצר באמצע מצוי ודאי גם מצוי מותר כדין מצוי כלה לאמצע חצר, [והיינו בפחות מ"י ולא במלאה אבל במלאה או ביתר מ"י תלוי בספק האמור לעיל] אבל בכלמה כלפי סוף המצוי שדופן האמצעית של המצוי בשוה עם החצר כזה (לו) אי הוי כדין כלה מצוי ללד החצר או לא, דאפשר דדוקא בכלה מצוי ללד אנו ממשיכין את ארך המצוי כמהלכו, אבל הכא לא נראה כמצוי מתעקם עד כותל דרומי של חצר^כ, ואח"ל דבכה"ג מותרין שניהן, א"כ הא דאמר דכלה מן האד אסור, ע"כ שאין חושבין כל החצר כמצוי אלא כל חלק החצר שכנגד המצוי, ונמצא דהחצר הוא מלד המצוי, וע"כ איסורו משום יתר מעשר או מפני שהוא במלאה, וא"כ מוכרח ספיקנו לאיסור, איצרא מפרש"י שכ' ח' אי ד"ה אבל טעם האיסור משום שיש בעקמימות יתר מ"י ומודה שמואל, משמע משום שהחצר פרוצה במלאה למצוי וכן משום פרטת יתר מ"י מחצר למצוי, אין לאסור דאל"כ א"כ לטעם דמודה שמואל ביש בעקמימות יתר מ"י דתורתו כמפולש בלא"ה

הערות

^י עי' לקמן ס"ק ל"ז.

^{יא} יל"ד בכה"ג כיצד אנו מגדירים ונוקטים שהמחאה הוא מן האד ללמא החצר מתארכת ונכנסת תוך המצוי, וי"ל דפס ד' הוא שמחלק ומגדיר עד היכן החצר ועד היכן המצוי.

^ט ב' הצוירים שנתבארו תמן לע"ג כוונתו ז"ל דאחתי אף אם נפשטם לא נפשטם אלא כזה [325] או כזה [326] ומה שיד לדון כאן שיועיל עומ"ר, אע"כ דמה שאנו מחשיבים אלא נפשט אינו אלא דמיון נפשט.

וכן מבואר מהא דמודה ביתר מי' בעקמימותי, וא"ל דחשיב כמפולג במלאו, שז"א ש"כ נחשב כעומ"ר אלא שדין פרצה מן הצד צכה"ג שהוא עקום דינה כפרצה זכנ"ז וכמש"כ ס"ק ל"ו, וע"כ שמואל אוסר בפרצת דופן האמנעית של מצוי צד' וכ"מ בהא דאמר אם היה מצוי כלה לחצר למאי דאוקים לה אליבא דשמואל ומשמע דהרצחה עומ"ר¹ ואפ"ה צמזוי כה"ג אסור אף לשמואל, וא"כ צנפרץ צמזוי צ' פרצות זכנ"ז מודה שמואל דצד', וא"כ הכא מבואות הקטנות הוי כפרצות יתר מעשר, והוי לן למחשבין כמפולג אף לשמואל, וי"ל דכיון דצאמת הפרצות ניתרות בעומ"ר אלא שכל שמפולשין אסירי מחמת צקיעת רצים והכא שהמצוי גדול גדור לא חשיב פרצה והקטנות ניתרות אחרי כן בעומ"ר צמחינותיהן הן, ולא צמיקומי צוה"פ של הגדול.

נג) ולענין ארכו יתר על רחבו נראה דאחרי עיקר פתחו אזלינן, כגון אם רחבו יתר על ארכו לכנגד רה"ר, ועשה צוה"פ לרחבו, כנגד רה"ר, וצדו הקצר פתוח לכרמלית, צריך לעשות פס צדו מדין חצר אע"ג דהשתא מתקן לצד הקצר לא חשבינן ל"י כמצוי פתוח לכרמלית ויהי' ארכו יתר על רחבו דפתח רה"ר הוא עיקר, וכן צשניהן לרה"ר או שניהן לכרמלית הולכין אחר הפתח היותר משמשת, ומי"מ צארכו יתר על רחבו נמי אינו ניתר בלתי אלא פתח העיקרי אבל כשעשה צוה"פ לפתח העיקרי, ונפרץ במלאו לכרמלית או לרה"ר צדופן הרחב צריך פס כחצר, ולענין פרצה נמי צתר עיקר פתחו אזלינן, וכיון שלפי עיקר פתחו ארכו יתר על רחבו פרצתו צד' ואי עיקר פתחו דרך דופן הארוכה הו"ל רחבו יתר על ארכו, ואין פרצה אוסר ולא אמרינן

הערות

העשוי כנדל לא מצינן להתיר במפולג אף אם נימא דמהני עומ"ר במפולג.

¹ אף דבגמ' אין מבואר להדיא דמיירי פס בעומ"ר דלמלא תיקון פס בפס, אבל בראשונים מבואר דלצד המצוי איכא גיפופי וע"כ דכנגדו איכא עומ"ר, ועי'.

אסור משום פרצה יתר מעשר מחצר למצוי וא"כ גם המצוי אסור משום פרצה יתר מעשר, מיהו יש לדחות דש"ה שבאמת כלו חצר הוא ואין פרוץ למצוי אלא פחות מי', אלא שנראה כמצוי עקום לא אמרינן כן לחצאין שיהא נראה כמצוי פרוץ לחצר יתר מעשר, שענין אסור מן הצד אינו משום התחלפות וטעות, אלא שענין מחיצות הוא הכרה למקום שציינהן שהוא מובדל וגדור, וכל שהמחיצות הן בצחינת בלתי שלמות, אלא שדיעה חוציי משלימן, כמו הכא הידיעה שחלק ההוא הוא חצר ולא מצוי אין זה מספיק להשלמת תנאי המחיצות, אבל הכא כשבאנו לאסור מחמת פרצת חצר למצוי הננו מחדשין לפרוץ את המחיצות ע"י ידיעה חוציי זה לא אמרינן, והיינו נמי טעמא דשרינן בכלה מן הצד צשאין פרצה בחצר, והלכך הוזקק רש"י לפרש האיסור שאף אם כלו מצוי הוא מפולג ע"י עקמימות יתר מי'.

מצ) ח' צ' כמאן כשמואל כו' יש לעי' למש"כ ס"ק כ"ה בהא דקים להו לחז"ל דביתר מי' מודה שמואל דכיון שא"ל להתיר המצוי צמחינותיו אלא צמחינות חצרו חשיבין ליה כמפולג א"כ ה"נ כל מצוי קטן יש לו פרצות מצ' דצדיו ומודה שמואל צמפולג שפרצתו צד' כמש"כ תו' ד"ה מצוי דושלכנ"ו הוו וכמש"כ הגרע"א סי' ל"ג צסם הריטצ"א דכונתם דאל"כ מודה שמואל²,
הערות

¹ ראייתו ז"ל מדברי התו' צ"ב, דמצוי העשוי כנדל צאופן שהמבואות הקטנים הם זה כנגד זה בהא לא מצינן למימר דיהני עומ"ר בפולג דאם אנו אומרים שמועיל עומ"ר א"כ נמלא בעל כורחינו שהמצוי העקום הוא מצוי אחד מפולג, שהרי צציוור כזה [327] הרי אם נחשב לשמואל למצוי אחד מפולג לא היה מהני לו"ק צראשיהם, וכל מאי דמהני לו"ק היינו מפני שאנו מחלקים את המבואות לצ' וכל מצוי סגור לעצמו, וא"כ ממ"נ לא מהני העומ"ר של רשות צ' לסגור הפירצה, שכן רשות א' אם הוא משתמש ברשות צ' א"כ בע"כ הוא מצוי אחד מפולג ולא יועיל עומ"ר כלל. ולהכי צמצוי

ליחשב פרצה כפתח והו"ל מזוי, ואסר צפרצה, וא"ת א"כ מאי פריך לעיל ה' ב' מה לחצר שכן פרצתו ב' נילף מדופן הארוכה של מזוי בזמן שעיקר פתחו בדופן הקצרה⁷, שניתרת בעומ"ר שכל שניתר צפס ניתר בעומ"ר כמש"כ תו' שם, ופרצת המזוי בד' וי"ל דהא דניתרת בעומ"ר הוא משום דין חצר, והא דפרצה אסרת הוא משום דין מזוי.

(נד) ה' א' מזוי שנפרץ מלדו כו' במ"ב סי' שס"ה צבה"ל ד"ה אסור כ' צסס הצ"מ צסס ריטצ"א דהאי דינא אף במזוי שנחקן צוה"פ, ולפ"ז למאי דקיי"ל דתחלת מזוי בד"א, נריך לזיזת בתחלת בנין המזוי שלא יהא פרצה ג"ט בכל משך ד"א ואף אם נחמעט מעט מגובה י' טפחים במשך ג"ט, אסור, ואף לדין שאנו רגילין צוה"פ, ולפ"ז ז"ל דהאי דינא גם בחצר, דלענין צוה"פ לכאורה אין מקום לחלק בין מזוי לחצר, וכדמשמע בסוגין ה' ב' שאין חילוק בין מזוי לחצר דאל"כ ליפרך מה למזוי שכן פרצה צראשו אסרתו משא"כ בחצר¹⁰, אלא ע"כ שגם בחצר אסור, ולפ"ז נראה, שגם אם עומ"ר צפתחו מ"מ אסרת פרצת ג', דעומ"ר לא עדיף מצוה"פ, ולכאורה לפי דבריהם הא דאמר במזוי עקום דתורתו כסתום לשמואל, ואף לרב היכי דלא צקעי זה רביס צפרצתה היינו במזוי יתר מד"א והפרצה חוץ לד"א דהתם בתחלת מזוי קיימינן, מיהו י"ל אף במזוי ד', ולא אמרו דפרצה אסרת בלא נשתיר שיעור מזוי, אלא

כשהדיוורין מן הפרצה ולפנים, אבל כשהדיוורין לצד הפתח, דרכס הקצרה לרה"ר, דרך הפתח¹⁰.

סימון ס"ז (ג)

ב) ויש לעי' במזוי שראפו בלחיים במשך ד"א דאמר בסוגין דמהני צנראה מצחון, והלא כיון דד"א נידון כדופן א"כ גם המקצת הכולט ניכר שהוא מן הדופן, ואף אם פי' דצרי הריצב"א הוא דוקא, דלא בטל מתורת לחי אלא אם ניכר שהוא בליטת הכותל נמי קשה דמי לא עסקינן כשהלחיים נמוכין מכותלי המזוי ואינן גבוהים רק י' טפחים בכל משך ד"א, ועי"ז ניכר שהוא בליטת הדופן, ומיהו לפי הריצב"א י"ל דשא"ה דאם איתא דגיפופי חצר גדולה הוא עובי דופן של קטנה, היה השיפוע מפסיק צראש הכותל בין חלק הכותל שמן הגיפופי ולפנים ובין חלק כותל שמן הגיפופא ולחוץ, אבל הכא י"ל שהכולט מן רציפת הלחיים לצד רה"ר הועמד ללחי, ודרך הלחי להיות נמוך, אבל למש"כ דלפרש"י ע"פ דצרי הריצב"א צעינן שיהא ניכר שאינו בליטת דופן קשה צרציפת לחיים, וי"ל כיון דלפרש"י נריך ב' היכריס, היכרא שאין זה בליטת דופן והיכרא לענין הלחי, שהרי אם שיה מצפנים ומצחון, אלא שאינו שיה צנצהו, לכ"ע אינו נידון משום לחי, ואם שיה צנצהו וציתר פרטי הצנין לכל הכותל אף שאינו שיה צנצהו אינו לחי וזהו דינא דנכנסין כותלי קטנה, י"ל דמשך ד"א אינו מצטל רק עיקר הכרת לחי, אבל עדיין הוא כשיה מצפנים וצחון ואינו שיה צנצהו, והוי כהועמד ללחי אלא שהוא צפסול, הלכך כל שניכר צחון בעובי שקצר מן שאר עובי הכותל שפיר הוי לחי.

הערות

⁷ כמדומה שז"ל בדופן הארוכה, ועי'.

¹⁰ כוונת מן זללה"ה דצבלימא אם נימא דפירצה מלידו צראשו הוא חיסרון צלו"ק ממילא צחצר אילו היה מהני שם צלו"ק איה"נ דהיה חיסרון דפירצה צלידו צראשו, אבל השתא דאף צלו"ה במזוי איכא חיסרון דפירצה מלידו א"כ ע"כ דאף צחצר דדין כן.

הערות

¹⁰ נר' דאף צאופן שיס חזירות רבות שפתוחות מן הפירצה ולצד פנים המזוי, מ"מ כל שיס לחלק שבין הפירצה לפתח המזוי דין מזוי ה"ז מהני, צלו"ק שצפתח המזוי נחצבים כמונחים ע"ג כותלי מזוי.

חשיב לחי לפי הראש, שהרי א"א לחשוב את העודף לחי, שהרי הוא באמצע חלל המצוי" (עי' לקמן סי' ו' ס"ק י"ט, כ', לענין ז"ה) דחשיב משקוף, ונראה דה"ה בלחי היכי דמטפי ל"י לפניו ולא חשיב כהרחיקו ג"ט מן הכותל (כמש"כ סס), אלא ע"י הכרת העודף, יהי' כל הלחי נחשב לניכר, וסברה זו, אינה לפי הראש, וכש"כ גבזה ונמוך, דלכו"ע אם העמיד לחי נגד עובי כותל המצוי ורחב הלחי כעובי הכותל, ואינו נראה לא מבחוץ ולא מצפנים, אלא שניכר בגבזה, שהוא גבזה או נמוך מכותל המצוי, אינו לחי, מיהו הכא צנמשך ד"א, אין כאן פסול, דאינו נראה, דשפיר מקרי נראה בין מצפנים ובין מבחוץ, דלפיכך כשר צפס אף בלחי נראה רק מבחוץ, ונמשך ד"א, כמש"נ לעיל סק"ת, אלא בלחי צעינן היכרא דהוא משתמש לסימן ולהיכר לגמר המצוי שזו חכמים בהאי היכרא, וזה נעדר ע"י משך ד"א שלא לשם מצוי, והלכך סגי גם בהיכר גבזה של לחי להפרידו מהמשכת הכותל, ועיקר היכרו הוא מצפנים נגד כותל המצוי, ככל הלחיים, ויש לעי' אי צעינן דוקא שיעמיד לשם לחי, או אף אם הכותל נמוך בסופו מכבר, סומכין עליו משום לחי, ובדק הכותל בסופו, באופן דנראה מצפנים או מבחוץ ודאי סומכין עליו משום לחי^י, והנה מבואר בסוגין דכל שנמשך ד"א, אף אם העמיד א"כ לשם לחי

הערות

י"ח ר"ל דאם לולא החלק הבולט אינו נחשב ללחי משום שאינו נר' כלל ורק החלק שבולט כלפי פני גורם להחשיבו ללחי ואותו הבולט הוא רחוק, ס"ל למזן זלזה"ה דאי"ז נחשב סמוך לכותל, והא דסתם לחי המושך מצפון לדרום כולו לחי היינו משום שכל חלק וחלק הוא נר' מצפנים ומנהגי, אבל הכא החלק שכנגד עובי הכותל אינו מהני שאינו נר' מצפנים והוא ממלא כל עובי הכותל. ולהכי היכא שבולט כלפי חוץ ה"ז מהני, דלאחר שהוא נר' מבחוץ נמצא שאף החלק שכנגד עובי הכותל הוא לחי הנר' מצפנים, ועי'.

י"ט ז"ב מ"ט בעצה ליחא להאי סברה, ודו"ק.

ג) צס' ק"ג האריך ע"פ דברי רש"י סוכה י"ט א' להוכיח דלחי שהעמיד אחורי כותל מצוי בראשו וחודו כלה ציושר עם עובי כותל המצוי הוא לחי, כזה (עג) ומבואר בדבריו שזוה גם הראש ש מודה, ולפי"ז אף אם העמיד לשם לחי וגם הוא נמוך מהכותל הוא לחי, אף שניכר שכותל המצוי מפסיק בין לחי למצוי, ובחצר כה"ג, אם רחב הלחי צפני המזרח ד"ט נידון משום פס ד', ואם הוא טפח נידון משום טפח בצוקה, ואם כותלי מצוי בזלטין לרה"ר יותר מן הלחי פסול, והדברים נראים וריס, דהלא גם כשמעמיד הלחי צפנים עיקר ההיכר מחוד הפנימי, והכא כשמעמיד בחוץ הלא עיקר ענין הלחי נעשה אחורי המצוי גם לא נחבאר שיעורא דמשך הלחי לאורך הכותל וא"כ אף אם הולך על כל פני הכותל רק שישאר ג' או ד' טפחים, וא"כ גם בלא לחי אלא שנגמם הכותל בצופה לנד מערב על עובי כל שהוא צנמשך ד"ט^י, כזה (עד), ועוד מדוע חולק הראש"ש על פרש"י בנראה מבחוץ נהי דלחי הנמשך מפנים בשוה עם הכותל לא הוא לחי מ"מ מקום הגמוס שמבחוץ ליהוי לחי, דמה לי לחי של בליטה ומה לי של שיקוע כיון דקיי"ל דשיקוע מצפנים מהני.

יג) ה' ז' דמטפי צ"י או דמצ"ר צ"י פרש"י גבזה או נמוך, אי"ז עב או דק, והנה אם הלחי דק, בין שהכותל עודף לנד פנים ובין לנד חוץ הוא לחי, דזהו נראה מבחוץ לכל הפירושים, אבל אם הלחי עב ומכסה כל עובי הכותל, ועודף לחוץ, אינו לחי רק לפרש"י ט' ז' אבל לא לדעת הראש"ש, ואף אם עודף לפניו, אפשר דאינו

הערות

י"ז ז"ב מ"ש כמין ת' מלחי הבולט לפניו המצוי, ואפשר שהחזו"א לשיטתו בסס"ג דד"א אינו פסול משום שהוא ככותל המצוי אלא הוא פסול משום שאין כאן הכרת לחי, וכ"ז נכון ויציב במקום שעיקר התיקון הוא ע"י חודו הפנימי, אבל היכא שאין שום משמעות לחודו הפנימי בהא אין מקום לדון בזה שיפסול בד"א, ועי'.

לא מהני, כל שאין היכר במטפי או מצ"ר, ומיהו היכי דליכא ד"א והעמיד לשם לחי, והאריך ד"א, נראה דהוי כעשה כלו לשם לחי.

(ז) והנה בקורה שהרחיקו ק"מ מהמזוי לכו"ע פסול ול"א צוה לצוד, ובהניחו סמוך לכותלי מזוי, למ"ד מותר להשתמש תחתיה, פסול הכא, ולרצא לכו"ע פסול משום דבעינן קורה ע"ג המזוי, ובלחי בכל הני גוני כשר²: (א) העמיד לחי רחוק מן הכותל פחות מד"ט³ כשר, אם יש דופן כנגדו כמש"כ סק"ו, והיינו טעמא דנידון בעומ"ר והוי כהעמיד הלחי אלל הדופן מצחו, (ב) העמיד הלחי חוץ למזוי סמוך למזוי כשר, אם דופן נמשך כנגדו, דהוא עלמנו הוי דופן שנית ומותר כנגדו למ"ד בין הלחיים מותר, משא"כ בקורה שאינו ממשיך ארך המזוי בהנחתו בחוץ, (ג) העמיד הלחי בחוץ ואין דופן נמשך כנגדו כשר, ולא מפסל משום חוץ למזוי, כמו קורה, דקורה שרצבו הוא המחילה, יש חילוק אם הוא ע"ג מחילות או לא שהמחילות מחזקות זו את זו וכל אחת מתחזקת בפעולתה ע"י פעולת חברותיה, והלכך כשפרד בין הקורה למחילות, אין כאן שיעור קורה בפעולתה הראוי, וגם המחילות נשארו ברפיון שחסר להן שותפות הקורה, והיינו טעמא דבעינן קורה ע"ג מזוי, משא"כ בלחי שפעולת המחילה הוא פניו נגד חלל המזוי, וכיון שהוא סמוך למחילות הרי צירופן שלם ככל מחילות ומה לנו לעוצי הלחי שהוא בחוץ, (ד) מיהו אף למ"ד בין הלחיים מותר, מותר בהעמיד לחי מצחוץ ואין דופן כנגדו, כמבואר בחו"ט' ב' ד"ה ולרשב"ג, וצוה

הערות

² היינו דווקא בצופן שהוא סמוך לכותלי המזוי, אבל ברחוק מכותלי המזוי אף בלחי פסול כקורה וכמש"כ בסק"ו לדיכא הפסק כרמלית, וי"ל דמייירי הכא דלאיכא חותל כנגדו דבקורה אף ככה"ג לא מהני.

³ לכאוי' כוונתו בצופן שהוא בצלכסון ד"ט (ומדיון פירצה בק"ז) אבל מ"מ בעינן שיהא ג"ט לכותל וג"ט לפתח, ועי' לעיל ססק"ו.

הק' מהרש"א דמאי שגא מקורה דאמר ר"ח לדברי המחיר אסור, וה"ג כיון שהיכרא מלצר נמצא דמפסיק רשות בין לחי למזוי, ואילו הניח אויר בין לחי למזוי וליכא דופן כנגדו ודאי אסור, והנה לפי' תו' דבלחי ד' מודה רצא, א"כ לעולם חוד הפנימי מתיר, ואין היתר בין לחיים רק מטעם מקום פטור, ואף לפי' הרמב"ן [הוצא סי' ב' ס"ק ד'] דרצא מתיר גם בלחי ד' בפחות לרה"ר, מ"מ כה"ג שאין דופן כנגדו, י"ל דדינו כפתוח לכרמלית, אבל באמת אין להקיש לחי לקורה, דקורה שפיר י"ל דאינו סותם רק בחודו החיצון, משום דכבר נתחזק המזוי במחילותיו ע"י תקרת טפח [וכמש"כ ס"ק ט"ז] אבל לא בחוד הפנימי, משא"כ בלחי דלא שייך כלל לומר דוקא חוד החיצון שאין העוצי של לחי פועל כלום, אלא היתר בין הלחיים בטפילה למזוי וכמש"ג לעיל, ואין שייך לומר דהיכי דהלחי בחוץ שאינו יכול להטפל לא יתיר הלחי, אי"נ טעמא דר"ח בקורה, משום שאינו ע"ג מזוי כמו לרצא ומשום שנפרדו הקורה והמחילות זמ"ז אלא דסבר דלמ"ד תחת הקורה אסור לית ליה האי סברא דבלא"ה מחילות שכנגד הקורה אינן מחילות שהרי נשאר תחת הקורה כרמלית, וכ"מ דהיתרא דבין הלחיים אינן אלא משום טפילה שהרי בנראה מצחוץ נמי יש לו דין בין לחיים כדאמר י' א', והתם לא שייך חוד החיצון ולא הכירא מלצר.

סימן סח (ד)

(א) עירובין י' ב' עושה פס כו' האי דינא הוא בין במזוי ובין בחצר, ובין בדופן רביעית ובין בשאר הדפנות, ובין לענין יתר מי' ובין לענין עומ"ר, וכלל דמלתא דכל עומד שהוא בין פרצות שכל אחת יתירה על העומד שצנייהו, או כמדת העומד הרי העומד כליחא, והלכך אי מצלעדי העומד הזה, היה יתר מי', גם עמה לא חשיב האי עומד למעוטי, וכן אי מצלעדי האי עומד הוי פרוץ מרובה, נידון גם השתא כפרוץ מרובה, כגון חצר ט"ו על ט"ו, וגדורה בג' רוחות, ועשה פס ה' אמות ברוח רביעית, ואריך

אם מלד אחד ב' אמות, ומלד שני ה' אמות ומשהו, ופרצה ה' פחות משהו, נידון בעומ"ר, שה' ומשהו, סוּתם את הפרצה ה' פחות משהו, שלא חשיב פרצה אלא עד ב' האמות שמלד הב', והיו פרוץ י"ב^ה, וניתר בה' ומשהו^ב, וכן מצואר לקמן ט"ז ב', בערב, דאי פרצה באמצע ג' נידון בעומ"ר, אע"ג דרוב עשר בעינין, וליכא ה' עומד מלד אחד, מ"מ חשיב בעומ"ר מלד אחד.

ג) מיהו נראה דלא חשיב עומ"ר, אלא כשיטתך כל העומד שדופן, יהי מרובה על כל הפרוץ שדופן, אבל כשהפרוץ מרובה, לא חשיב עומ"ר, אף אי עומ"ר מכל זד על הפרוץ, כגון כותל י"ב, פרוץ ב' וחצי, עומד ג' פחות משהו, ופרוץ אמה ומשהו, ועומד ג', ופרוץ ב' וחצי אע"ג דאין כאן פרצה שאין עומ"ר מן הצד, מ"מ כיון שפרוץ רוב דופן, הוא פרוץ מרובה^ב, ואי הערות

שיהי' ג' המחילות עומ"ר, [כמש"נ סי' א' ס"ק ל"ג] ונפרצה בהן פרצות, בין באחת הדפנות ובין בכלן, אע"ג דנשתייר עומ"ר כשנצרך כל העומד שדופן, מ"מ כיון שיש בהן עומד שצין ב' פרצות שיחירות עליו, אינו נחשב לעומד^ב, כגון שנפרץ כותל דרום ב' אמות ואח"כ נשאר ב' אמות עומד, ואח"כ נפרץ ב' אמות, ואח"כ עומד ב' אמות, ונפרץ ב' אמות, ועומד ה' אמות, אע"ג דיש כאן ט' אמות עומד, חשיב פרוץ מרובה שאין נחשב עומד אלא ה' אמות^ב, ולא עוד אלא אפי' כותל ל' אמה, ועומד י' ופרוץ ג' ועומד ב' ופרוץ ב', ועומד ו', ופרוץ ב' ועומד ב' ופרוץ ג', אע"ג דיש כאן ט"ז אמה עומד, י' בתחלתו, ועוד ו' שאין הפרצות מלדן רק ב' אמה מימין ומשמאל, מ"מ כיון שהעומד שבצדן מתבטל מחמת אירא דהאי גיסא ודהאי גיסא הרי כאילו פרוץ כל ז' אמה, והו"ל העומד ו' צין ב' פרצות ז' ז' ומתבטל.

ב) שם בגמ' עומ"ר מב' דדין כו' נראה דלא חשיב עומ"ר מב' דדין אלא כשהפרצה שביניהן יחירה על כל עומד שמלדיה, כגון כותל י"ב, ועומד ג' וחצי, מזה ומזה, וה' פרוץ באמצע, אבל כשעומד ד' וחצי מזה ומזה, ופרצה ג' באמצע, שפיר הוא עומד, אף אי עומ"ר מב' דדין לא הוא עומד, ואע"ג דעומ"ר מי"ב הוא ו' ומשהו, ואינו מלד אחד, מ"מ כיון דהפרצה פחותה מכל עומד שפיר נידון בעומ"ר^ב, וכן

הערות

^{בב} נקט דאף אם איכא עומ"ר בכל הרוח מ"מ אם איכא אחי אירא אלא אחד מן העומדים הרי הוא בטל.

^{בג} הוסיף בזה דאף מקום העומד בטל ונחשב לפרוץ וכמש"כ בר"ן ט"ז ב', וכן מצואר ברשב"א וכמו שהארכנו בזה כבר במקו"א.

^{בד} דהיינו שאין לומר דבעינין מחילה אחת שתסגור רוב הדופן, אלא סגי בכמה מחילות, ואף שאיכא פרצות ביניהן כל שהדפנות שבצדה מרובות מן הפרצה ה"ז שפיר מהני, ועי' מש"כ

חזו"א כלאים סי"א סק"ח ושם בד"ה ויש לעיין, ועי' מה שכתבנו להעיר שם.

^{בא} דהיינו מקום העומד ה' ומשהו ביחד עם הפרוץ ה' פחות משהו.

^{בב} וכן מצואר בר"ן י' ב' בזה לעור העסלא, דבפרמ"ר מלד אחד לא אמרינן דהוא מבטל את העומד שבצדו באופן שאיכא עומ"ר מן הצד השני, ואף באופן דליכא עומ"ר מן הצד השני מצואר בר"ן דאף דאיכא רבותא דמהני מ"מ כן נר' שנקט לעיקר, ובט"ז ב' מצואר דלא ברירא ליה כולי האי וכ' שם בדרך אפשר דפרמ"ר מל"א אינו מבטל את העומד, אבל משמע דלא קבעו במסמרות כדבר פשוט. והנה בחזו"א ליציאת סי' כ' סק"ט לכאן סותר למה שכתב כאן, דהתם נר' שנקט דאף היכא דאיכא עומ"ר שסותם הפירצה מ"מ אם איכא בצד השני עומד שהוא מועט מן הפרצה הרי הפרצה מבטלת אותו, אמנם י"ל דבגד שאני, (ואמנם בר"ן מצואר דאף בעור העסלא נקט דבריו ועי'), ולא משמע כן דבבריו שם, וכו"ע.

^{בג} האי גוונא עדיף מנידון ללקמן אם עומ"ר עושה עומ"ר, דאף אם נימא דאין עומ"ר עושה עומ"ר, מ"מ הכא עדיף דבעומ"ר אם

זפרוך כעומד, וכדאמר בגמ' ה' ז' ר"א אפי' מימא במצוי ח' כו' וכו' זשורע שק"ג סעי' י"ב, ובמ"ב שם שק"מ, וגם במצוי ט"ו כשצא לסתום אותן ה' אמות, ל"מ אם יש פרוך מרובה מכל שטח ה' אמות, אע"ג דאיכא עומ"ר בכל פרצה, כגון הרחיק ז' פ"מ, ועשה פס אמה ומשהו, והרחיק אמה פ"מ, וע"פ אמה ומשהו, ובכל סוגין בכל האוקימתות לא אשחמיט לאשמועינן זכה"ג, אע"ג דלפי' תו' לחומרא פריך מ"מ אינו אלא לכחילה, אבל ודאי כונת הסוגיא לאשמועינן לן דיני עומ"ר.

(ד) יש לעי', כותל ט"ו, עומד ג', פרוך אמה, עומד ה' פרוך ו', אי חשיב עומ"ר, כה"ג, דיל' דאע"ג דפרצת ו' אין עומד מנדה רק ה', מ"מ כיון דג' וה' עומד אין זיניהן רק אמה חשיב כסתום לענין לבטל פרצת ו', וכיון שיש כאן עומ"ר מכל דופן, שהרי כאן ח' עומד, שפיר הוא עומ"ר, ואפי' אי עומ"ר מצ' נדדין לא הוא עומד, הכא חשיב כמנדה אחד, ואי נריך דוקא עומד מרובה על הפרצה במקום אחד בלי הפסק ג"ט, וכה"ג לא חשיב עומ"ר, גם למ"ד עומ"ר מצ' נדדין הוא עומד הכא גרע, ומיהו נראה דלא גרע מעומ"ר מצ' נדדין, דאע"ג דכל עומד פחות מהפרצה, מ"מ מזטרפין העומדין, וה"ג ליזטרפו, ולהחיר זעומ"ר של כל השטח, והלכך מסתבר דכה"ג חשיב עומ"ר לכו"ע דהכא עדיף מעומ"ר מצ' נדדין, דהתם הפרצה מפסקת את העומדין והיא רצה עליהן, משא"כ הכא ז' העומדין אין הפסק זיניהן^כ.

(ה) ואף אם כל פרצה שאין עומ"ר עליה, לא מנדה אחד ולא מצ' נדדין, אוסרת, מ"מ לא מתבטל העומד שמן הגד, כגון כותל כ"ב, עומד ג', פרוך אמה, עומד ה', פרוך ו', עומד ז', האי עומד ז' מחיר את פרצת ו', ולא חשיב עומד ה'

הוא חשיב האי עומ"ר, מש"ל לכותל ט"ו שניחר צו' עומד, כילד, פרוך ג' פחות משהו, עומד ג' ומשהו, פרוך ג' פחות משהו, עומד ג' ומשהו, פרוך ג' פחות משהו, ולמ"ד דעומ"ר מצ' נדדין, הוא עומד, מש"ל כותל י"ח נותר זעומד ו', פרוך ג' פ"מ, עומד ג' ומשהו, פרוך ו' פ"מ, עומד ג' ומשהו, פרוך ג' פ"מ, ובגמ' עירובין י"א א' פריך [זכהא דמיניא דפנות הללו שרובן פו"ח מותר ובלבד שיהא עומ"ר עה"פ], שרובן ס"ד כו', ואם איחא דא"כ שיהא רוב הדופן עומד, הלא כן הוא האמת דאע"ג שרובן פתחים מותר, ובס' מ"ב סי' שס"ב ס"ק מ"ה, כ' דכותל ט"ו, עומד אמה, פרוך אמה, עומד ז', פרוך ז', עומד ז', פרוך אמה, עומד אמה, מותר למ"ד עומ"ר מצ' נדדין הוא עומד, ולפי' מש"ל כ"ד שניחר זעומד ד', פרוך ו' פ"מ, עומד ז' ומשהו, פרוך ז' פ"מ, עומד ז' ומשהו, פרוך ז' ומשהו, פרוך ז' ומשהו, [זכהאי אמה עסקינן שלא תהא פרצה יתר מיל], ואפי' למ"ד דמצ' נדדין לא חשיב עומד, דהכא, כיון דחשבינן הפרצה שצין ז' העומדין כסתום הוא עומד ו' ומשהו, וחשיב פרצת ו' שמן הגד נמי כסתום, והוא עומד י"ב ומשהו, מנדה אחד, והדבר תמוה מאד, וזכהא דפריך שרובן ס"ד כו' מצואר דלעולם זענין רוב הדופן עומד, והא דסגי זרחב ט"ו זרות רביעית, והרחיק אמה ועשה פס אמה ומחלה והרחיק אמה וע"פ א"מ, ש"ה, דרוח רביעית כשר זעומ"ר { א"ה, כמדומה דל"ל כשר זפמ"ר } ואף זפרוך זמלאו וא"כ אלא למעט מי' הלכך כיון דה' אמות נותרין זעומ"ר לא חשיב פרצת י', ואינו מתבטל העומד למחשב פרצה יתר מיל, משא"כ זשאר ג' דפנות, תדע דאיחא זשורע שק"ג סעי' ל"ד עוד אפשר כו' ובמ"ב שם ס"ק קמ"ו, ומ"מ נריך לחי כו' ואמאי לישתרי

הערות

עושה עומ"ר הנידון הוא האם מקום פרוך סתום כסתומה דינית יכול לעשות עומ"ר, אבל כאן הנידון האם שייך להשתמש בזאתו עומד סתום ז' פעמים (דזכה"ג בכלאים מהני) אחד לימינו ואחד לשמאלו.

הערות

^כ ועי' לקמן סק"ח וכן יש להחיר זכה"ג כו', ע"ש.

כמאן דליחא ויהי כפרצה י"ב^{כט}, אע"ג דכן הדין בעומד שזין ב' פרצות באופן דאמרינן אחא אורא דה"ג כו' וכמש"כ סק"א, הכא העומד חשיב עומד מעליא, אלא שאינו מחיר את הפרצה והלכך העומד ו' מחיר אותה, וכן זכותל כ', עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה', פרוץ ו', עומד ה', למ"ד עומד מב' זדדין חשיב עומד, ניתרת פרצת ו' צב' העומדין שמצ' זדדין^ל.

אחי אורא דה"ג כו', כיון שהפרצה שזין העומדין של ד' ד', אינו אלא ג', ולבטל ב' העומדין יחד, ע"י פרצת ח' ופרצת י', א"א כיון שהן בשטח י"א אמה, הו"ל עומ"ר, אע"ג דלא חשיב לענין שיעור עומד רק ח', מ"מ לענין סברא דאחי אורא דה"ג כו' צריך אור מרובה על כל השטח המתבטל או שיה אלו. - וכן זרחב ל"א, עשה פס ג', והרחיק ו', ועשה פס ד', והרחיק ג', ועשה פס ד', מותר אפי' את"ל ספיקא דסק"ד לחומרא, למ"ד עומ"ר מב' זדדין הוי עומד, מדין פרוץ כעומד, והכא הוי עומד מב' זדדין ו', ופרוץ ו'. - וכן זרחב ל"ד, עשה פס ג', הרחיק ו', עשה פס ו', הרחיק ג', עשה פס ד', מותר אפי' את"ל ספיקא דסק"ד לחומרא, אפי' למ"ד עומ"ר מב' זדדין ל"ה עומד, מדין פרוץ כעומד.

ח) י' ב' מצוי שהוא רחב ט"ו כו', נראה דמצוי שהוא רחב ל"ב, ועשה פס ג', והרחיק ח', ועשה פס ד', והרחיק ג', ועשה פס ד', מותר, דאע"ג דיש כאן פרוץ מרובה בכל הדופן, דברוח הד', א"צ עומ"ר אלא בחלק הדופן הנותר על י' אמה, כמש"כ סק"ג, והכא צב"כ אמה הנותרין איכא עומ"ר שהפרצה ג' היא בין ב' עומדין של ד' ד', ופרצה ח' איכא עלה עומ"ר מב' זדדין את"ל ספיקא דסק"ד לקולא, וחשיב ח' עומד מלד זה, וג' מלד זה, ואי משום שאין עומ"ר בכל השטח של כ"ב, ותנאי זה צריך גם ברות רביעית בחלק הנותר על עשר וכמש"כ סק"ג, מ"מ ניתר בפרוץ כעומד שהרי יש כאן י"א עומד וי"א פרוץ, וכן יש להחיר מה"ט חף למ"ד עומ"ר מב' זדדין ל"ה עומד, דהכא חשיב כעומ"ר מלד אחד שהרי את"ל ספיקא דסק"ד לקולא, חשיב עומד ח', וניתר זדין פרוץ כעומד^ל, דהכא ליכא למימר

הערות

^{כט} הכא לא נתבאר אלא דאין העומד מתבטל, אבל אפשר דמ"מ העומד ה' אינו עושה עומ"ר, דהרי הכא אין אנו נכרכים לעומד הה' כדי לסתום לשום פרצה, וכל הגדון של מכן זללה"ה הוא האם מקום העומד ה' נחשב לפרוץ ולזה נקט לאינו נחשב לפרוץ וכמש"כ בר"ו, ועי' לקמן סק"ח.

^ל צ"ב מאי קמ"ל הכא למ"ד עומ"ר מב' זדדין, ואפשר דכוונת לחדש את ס"ק ב', וכמש"כ בסס"ק ו'.

^{לז} והיינו דהיה מקום לומר לכיון דבשזיל ללכך את העומד ד' המרוחק אנו כרכים לחצות אור ג', וא"כ בע"כ נטרף להתחשב בו ולהפחית

הערות

אוחו מן העומד ד', וממילא כלפי הפרצה ח' אין לנו אלא עומד ד' ועוד עומד ד' פחות ג' שהוא ח', ואין לנו כאן עומ"ר מב' זדדיים. וע"ז כ' מכן זללה"ה דלא אמרינן כו, אלא כלפי הנידון דעומ"ר מלד אחד אין אנו דנים על כללות הכותל כולו, וכן אין אנו דנים על הפרצות שבנתחיים, ואף בפרצות הנ"ל. (וה"ה דהו"מ למימר עומד אמה פרוץ ד' עומד ב' פרוץ א' עומד ב', ולמ"ד פרוץ כעומד מותר, ודו"ק).

וחצי מלד זה^ב, ומיהו משמע דעת תו' שדברי ריב"א עיקר^ב.

סימן סט (ה)

(ד) והא דהנריך הרשב"א ז"ל הכא בתו"ח צב' המבוארות שבצדי הפס, נראה דאע"ג שבאמת כל המבוי שיך לכלן [ואף אם עושין את הפס רק לשבת ומסלקין אותו אח"כ עסקינן] מ"מ בטל ל"י הילוך של החצרות, במבוי שבצד השני כיון שפחות המבוי בסמוך להן, והלכך לא מקרי מבוי שבצד הב' שלם בתנאיו של ב"ח פתוחין לחובו, ולפ"ז נראה דיש לחשוב כאלו חוט מתוח מסוף הפס עד אמצעת כותל שכנגדו והפחות מן החוט לדרום, הוא כפחות למבוי לרום, ולפון, לפון, שמכל פתח הולכין לרה"ר דרך הקצר^ז, והנה דין זה גם במבוי שרחב י' והעמיד פס באמצעו וחלקו, ונראה דדוקא בגובה י' טפחים אבל בפחות מזה, אע"ג שהפס מפסיק בין פתחי חצר, ואין הולכין בצד זה, כיון דאין כאן חילוק מחילות הוא ואין קפידה אם הולכין בני חצר

הערות

^א מבואר דמה שבתו' מחלקים בין תחילת מבוי לסוף מבוי היינו בכל אורך המחיצה ולא דווקא בקצה שלצל הפתח, אמנם במכתבים להרא"פ ז"ל שם נקט דהתו' לא דנו אלא באופן להגידון הוא על האוירא דעלמא, ולזה מהני סברא דסוף מבוי, וסברא זו יש לה מקום אף מלאורייתא, אמנם לפי"ז צ"ב בדברי הרשב"א שכו' לחלק בין תחילת מבוי לסוף מבוי אף ברוח ד', עיי"ש. וי"ל דאף ברוח ד' מאחר ומנהי פרמ"ר ברוח ד', להכי מהני האי סברא דסוף מבוי, ועי', ובמק"א הארכנו.

^א והיינו שגר' מתו"ד דמדרי"א ור"א הוכיחו להריב"א, וכן מוכח בלשונם שנקטו את לא שנאמר בו', אמנם ברשב"א שפיר איכא למימר דאף למסקנא קיימא, וז"ע, ולמאי דנקט מן זללה"ה כאן הרי איכא נפק"מ טובא.

^א עי' לעיל סי' ס"ה ססק"ט והכא נר' דהדר ביה מההיא, ועי'.

תמיד צלד אחד, ומשמע דאף בגובה י' דוקא במשך ד"א, אבל בפחות מזה, לא חשיב הפסק, ומיהו דוקא כשהפרוך בין הפס עד כותל מבוי שכנגדו, יתר על הפס אבל אי הוי עומ"ר, ודאי הוי הפסק, ואריך ב"ח לכל זד, וכן לענין מש"כ בשו"ע שם דנריך שמהא קורה מונחת על הפס, דוקא בפס ד"א, אבל בפחות מזה אין הפס מפסיק שיהא כקורה תלו' למעלה מכותלי מבוי.

(ה) שם בגמ' עושה פס ד"א כו' משמע דאי מעמידו לרחבו של מבוי, לא מהני למהוי כפתח ח' מלד זה ופתח ח' מלד זה, משום דאתי אורא דה"ג כו' דאין חילוק בין קנה כל שהו לפס ד"א ויותר, ויש לעי' א"כ במעמידו לארכו של מבוי נמי נימא אתי אורא שבין פס לכותל ואורא דעלמא ומבטל ל"י לפס, ולפי' ריב"א בתוד"ה ואכזעיים ניחא, אבל לפי' קמא קשה^ז, וי"ל דהכא א"ל למחשב כסתום אורא שבין פס לכותל אע"ג דפרוך מרובה יותר מי', שעיקר מחילות המבוי הן המחילות של המבוי שמקדם, ואין הפס עושה רק שלא יחשב כפתח של כ' אלא צ' פתחים של י', וזוה סגי אי נחשב כסתום נגד הפס בצלד דכיון שהוא שיעור חשוב של ד"א, חשיב לחלק, ובכה"ג לא אמר אתי אורא דה"ג כו' אף לפי' קמא שבתו'.

(ו) שם עושה פס כו' הא דקנה באמצע לא מהני, משום דאתי אורא דה"ג כו' אבל בפס ד"א נעשה מחיצה בארך, וכיון שאין המבוי מתערב עם רה"ר אלא דרך צ' מחילות ד"א לא חשיב התערבות שיבטל העומד^ז, ושפיר הוי צ' מחילות ד"א

הערות

^א ועי' לקמן בסק"ט דאף להחולקים על הריב"א הרי אם איכא או"ה ברוח ד' או עומ"ר או פס ד' לכל מהני, מ"מ ס"ל למרן זללה"ה דהכא לא אני לן אורת הרשות שימנע א"א דעלמא. ורק אם נאמר כהטעם שביאר כאן, ודו"ק.

^א ר"ל דאין הגידון משום שנעשה כב' מבואות אלא הטעם משום דע"י חלוקת הפס הרי אין

שהעמיד ולפנים, דנעשה רה"י וכמאן דמליא דמי, ולענין אותו המוקף בג' מחילות הנעשה בראש המצוי, לא שייך אחי אורח דה"ג כו' זכותל שהעמיד^ט, כיון דא"י אלא סתימתה כנגדה, ולא אמרינן אחי אורח דעלמא שמה"ג ואורח דעלמא שמה"ג ומצטל^ז, כמש"כ סק"ה.

ח) ולפ"ז לא מש"ל האי דינא דפס ד"א אלא לענין למעט המדה של הפתח שלא יהא יתר מי, אבל לענין עומ"ר לא מש"ל, כגון חצר שיש לה צ' דפנות כמין ג"ס לפון ומערב, ודופן דרומית פרוץ מרובה, והעמיד פס בצמלע הפרוץ, ארכו מדרום ללפון כזה (כזה) אין חילוק בצרך הפס אי הוא ד"א, אלא אי גידודא דכותל דרומי^מ עד הפס עומ"ר, נידון בעומ"ר אף צפס פחות מד"א כמש"נ סק"ז, ואי הגידודין פחותין מהפרוץ, לא מהני ד"א, אף אי עובי הפס משלים שיהי' עומ"ר מכנגד הפס ולפנים, ואע"ג

פתחים, ודוקא כשכל משך ד"א של הפס הוא תוך המצוי, אבל כשהעמידו משוך לחוץ ללד רה"ר, אינו כלום, ומיהו כשהוא תוך המצוי, נראה דרשאי להעמיד הלחי ללד פנים של הפס^י, ואע"ג דצין הפס והכותל אסור כדין כרמלית [ואפי' למ"ד נראה מצחוץ הוא לחי, מ"מ צין הלחיים אסור באית צי' ד', ואפי' לדעת הרמב"ן, צפחות זכרמלית לכ"ע מיהת אסור] לא אמרינן דהמצוי הוא פתוח לזכרמלית מצ' נדדין במשך כ' ואינו אלא כהעמיד קנה באמצעיתו דהיינו עובי הפס, נראה דז"א דכיון דאיכא פס ד"א חשיב פתח של י' אמות, וניתר בלחי וקורה בכל מקום שיעמידם ובלבד שיהא צו"ח לפנים מן הלחי, ונראה דרשאי גם להעמיד הלחי אלא הפס ללד הפנימי^י, שאינו אלא כותל של מצוי גדול, וא"י ד"א מן הלחי ולפנים, וז"ע צכ"ו.

ז) מצוי שהוא רחב כ' אמה וגדר ה' אמות והניח ד"א ועשה כותל עובי אמה, וכן בהניח ד"א ומחצה ועשה כותל עובי חצי אמה, לארכו של מצוי, נראה דאף אם אין כותל ארוך ד"א, מהני, דכיון דיש שם ג' דפנות דופן המצוי, ודופן שהעמיד שכנגדה, וה' אמות שגדר דהוי עומ"ר שלא נשאר פרוץ אלא פחות מה' אמות, נידון כגדור ולא חשיב פתח, וז"ל תו אחי אורח דה"ג כו' אף לענין מצוי הגדול שמן הכותל

הערות

המקום נחשב לפרוץ עם רה"ר, דיך כדי אורך מצוי שהוא מחולק לב'. ואמנם בדברי הראשונים שפיר יל"ע לאם נקטינן דבעינן שיהא כנגד הפס צו"ח בכל כד בלחוד, א"כ לכאוי' צודאי למבואר דהטעם משום דהוא כב' מצואות, ועי'.

יז) כוונתו להעמיד סמוך לכותלי המצוי כנגד הקצה של הפס ללד פנים, כזה [88]. ולקמן כ' עוד לדון מה"ד בסמוך לפס עלמנו.

יח) דהיינו כזה [89], ואף דאין מן הפס ולפנים ד"א ולכאוי' ליכא דין מצוי צפס ממקום הלחי ולפנים אפי"ה מהני.

הערות

ט) דהיינו אחי אורח דעלמא ואורח שצין הפס לכותל מערבי.

מ) כאן נתחדש דאף דבעי עדיין תיקון לז"ק לפרכה שבצדה השני, ואותו לז"ק מתרת את כל המצוי, ובלל הלז"ק כולו אסור, וא"כ ה"ז מצוי אחד גדול, ומ"ט לא נימא א"א של פתח המצוי ואורח של הפרכה ד"א (או ד"א ומחצה) ומצטל לעומד ד' העומד לאורכו של המצוי, אפי"ה כיון שלאותו השטח אית ליה ג' מחילות הרי הוא נחשב כסגור ורק חסר לו תיקון רוח ד' ובכה"ג אין האויר שחוצה לה מצטרף לעשות א"א, דהוא כאורח דעלמא כלפיה.

מא) כונתו מצ' אדליו, דאל"ה כיצד ניתר הלד המזרחי, ובשלימא כד המערבי י"ל דנתר צפס ד' אבל הלד המזרחי מה מחירו, וע"כ דאף התם איכא עומ"ר, ואמנם בציור שצויר בחזו"א נר' שהתם ליכא אלא דיומד וע"כ דלריך להאריך קם הפס לעומ"ר, דבלא"ה מה מחירו, ואין לומר דרה"י עושה מחילתא שכן העומד בחצר המזרחית הוא פרוץ מרובה מצ' רוחות, ובכה"ג לא אמרינן דרה"י מהני.

שמנטרף עומ"ר מז' נדדין כמש"נ סי' א' ס"ק מ"ה, הכא חשיב פרוך מרובה דעובי הפס אינו מנטרף דחמי אורח דה"ג ודה"ג ומנטל לי' אע"ג דארכו ד"א, דהכא לא דמי לחסרון של יתר מי' דבזה שפיר נתקן בארך ד"א וחשיב צ' פתחים של עשר עשר, אבל הכא צין הפס והכותל פרוך מרובה, וכשתדון על חלק החצר שלפנים מן הפס נמי פרוך מרובה שעובי הפס כנעך קנה באמצע הוא, שאינו כלום.

י' צ' תודה ועושה כו' וכריך לחי אחר כו' בתשובת רעק"א סי' י"ח באר צוה פלוגתת ראשונים ז"ל לדעת תו' אף בפתח י' והעמיד לחי רחב יתר מג"ט פסול בהפליגו ג' מן הכותל, וכשמעמיד אחר"כ לחי אחר, צריך להעמידו אלל כותל הב' מ"ב, וכן בסוגין צריך להעמיד לחי אחר אלל כותל הב', ולדעת הר"י, בפתח י' והפליג ג"ט והעמיד לחי רחב יתר מג', כשר, ומיהו הכא בסוגין מודה הר"י דצריך לחי אחר, כדאימא צירושלמי, והטעם משום דהאי פס עולה משום דופן למעט מי' ואינו עולה תו משום לחי, והלכך צריך להאריך הפס משהו והאי משהו עולה משום לחי, ומיהו אי עשה פס ג' והרחיק משהו חוץ י', משמע שם בדברי הגרע"א דלא מהני דאין ניכר לחי דדרך לעשות אמות שלמות, והנה לכאורה לפ"ו לדעת הר"י אף אי גדר כל ה' אמות אינן עולין משום לחי, כיון דעולין משום דופן, אבל זה א"א, שהרי שנינו חצר קטנה שנפרצה לגדולה כו' ואמרינן ט' צ' דקטנה צ' וגדולה צ"א ור"י היא דבעינן לחי ג', הרי אף דעולה משום דופן למעט הפרצה עד י', עולה משום לחי, וז"ל דכונת הגרע"א דדוקא היכי דנידון משום עומ"ר, אינו עולה משום לחי, ומיהו בפתח י', והפליג ג'.

הערות

והעמיד ד', א"צ להחיר הג' בעומ"ר, אלא שהאי לחי חשיב להחיר צ' הפרצות, אבל קשה שגם צ"ו אמות והפליג צ' והעמיד ג' למה לי לטעם דעומ"ר למחשב הב' אמות כסתומין, נימא דהאי פס נידון משום לחי ומחיר לכאן ולכאן מ"ב, וע"כ צ"ל כן למאי דבעי למימר לעיל ה' צ' דאין עומ"ר עולה משום לחי, ולא הוכיח ר"ה צדריי דינו מהא דר"י דשמעתין, משום דיש לדחות דעושה צ' לחיין, לחי לכל פתח, וא"כ אף למאי דמסקינן דעומ"ר מהני, מ"מ מ"ש פתח ט"ו מפתח י', גם מש"כ הגרע"א דאע"ג דאין הפס עולה, מ"מ משהו דמטפי צ' עולה משום לחי, וא"צ היכרא דמטפי צ' ודמבצר צ' דאמר לעיל ה' צ', צ"ע דלכאורה הכא גרע דהתם מהני כשהעמידו לשם לחי, והכא אף כשהעמידו לא מהני, וכיון שסוף סוף אין היכר הלחי מהכותל למה יוכשר הלל זהו עיקר תנאי הלחי שיהא נראה מצפנים או מבחוץ, גם החילוק צין אמות שלמות לטפחים שיכריע הדין דחוק מאד, ולדברי הגרע"א ע"כ לחלק בהכי, דאע"ג דבעינן ג"א להשלים הגדר עד י', מ"מ כיון שהאמה היתירה אינה נידונית בעומ"ר, הוי כשאר גדר, דאע"ג דעולה משום מחיצה עולה נמי משום לחי כדמוכח ט' צ' בחצר קטנה שנפרצה כו'.

יא) ועוד קשה סברא דחמי אורח דה"ג כו' בלחי, דהאי שייך במקום דבעינן סתימה לא חשיב סתימה, אבל בלחי דנראה מבחוץ מהני, אף דהפתח פרוץ במלאו למה יגרע האי לחי, נהי דאינו סותם אבל אחתי נראה מצפנים הוי, וע"כ צ"ל דלא חשיב נראה אלא כשכותל ולחי מחוצרין כמין ג"ס צין מצפנים וצין מבחוץ אבל כשהפליגו ג"ט הוא כעומד בפ"ע, ולא חשיב נראה, ומיהו כשהוא עומ"ר על הפרוץ יש לדון אי חשיב

הערות

מ"ב מבואר דמהני צ' פתחים למצוי אף שהם ביחד יותר מי', ואפשר דהגרע"א לשיטתו שנקט בסי' שס"ג סל"ג דלא מהני שיהא למצוי צ' פתחים שהם ביחד יותר מי', עיי"ש, ולהכי לא מהני הכא אלא"כ הוא סותם בעומ"ר.

מ"ב יז"ע מ"ט בעינן דווקא אלל הכותל הב' דהא מיירי הכא בכותל י', ואולי י"ל דאותו הפס עושה סילוק ללחי. ואולי כוונת מרן זללה"ה דאף כשמעמידו לצד הכותל הב' מהני, ואי"צ להעמידו לצד הכותל הדרום או הנפון.

סימון ע (ו)

(טז) ואי נראה מבחוץ ושה מבפנים, אע"ג דינידון משום לחי, מ"מ נראה דאינו נידון כשקפי לז"ה, כגון שכותל דרום ולפון מתקצר עובין בסופן נגד המזרח שהוא נראה מבחוץ לפי תו', בין שהניח קנה ע"ג בסוף עובין קדם שהתחילו להתקצר, ובין שהניח קנה ע"ג, במקום שכבר נתקצר עובין, הוי כהניח ע"ג הכתלים, והא דינידון משום לחי היינו הגימוס, ולא הכותל, כדמוכח ט' ז' דלר"י דלחי ג"ט מודדין עובי הגימוס, וגם א"א לומר שעובי הכותל הוא הלחי, דא"כ תפסול במבוי שהרי העובי נמשך במשך ד"א לכל ארך המבוי, [ע"י סי' ג' סק"ח], ולכאורה י"ל דנראה מבחוץ בל"ה, שפיר הוי ל"ה, כיון שמבחוץ הוי ל"ה מעליא, אכתי הוי מחיזה המבדלת בין זד זה לזד זה, ולא דמי ללחי דלא מהני מה שהוא לחי מבחוץ [וכדמוכח י' א' דאמר ד"א אינו נידון משום לחי אע"ג דאם נידון מבחוץ שפיר אית ל"י לחי הנראה מבפנים] ואין לנו דנין רק משום דנראה מבחוץ חשיב כאית ל"י לחי לרשות הפנימי, משום דלחי אינו מחיזה בעצמותה, אלא חשיבות מחיזה, וזה לא מהני אלא לרשות שהלחי פועל בה, משא"כ ל"ה שהיא מחיזה מעליתא י"ל כל שנגמר נורתה לאיזה זד שיהי' כבר נבדל זד זה מזד זה, וחשיב גדור רשות הפנימי ע"י השלמת נורתה ברשות החיצונה^מ, אמנם ז"א דא"כ גם בהניח קנה ע"ג כתלים יוכשר דלעולם מבחוץ חשיב ל"ה ע"י הקנה ועובי הכתלים, וע"כ דלא חשיב ל"ה להחיר המבוי, אלא א"כ נכרין שקפי מבפנים,

כנסמך לכותל, וזה דעת תו' דאכתי לא הוי לחי^מ ונראה דיכול להעמיד הלחי אצל הפס ויעשו דק מהפס ויהא נראה מבפנים, אבל בגובה ונמוך לא מהני בזה, [ע"י לעיל סי' ז"מ ס"ק י"ג, וסי' ג' סק"א], והא דאמר בירושלמי ומשהו י"ל נמי בכה"ג, ונראה דאין חילוק בכ"ז בין מבוי לחצר לענין פרטי מיעוט מכ' אמה ולענין תיקון פס.

(יז) י' ז' עושה פס ד"א כו' וחצר^מ רחבה כ' וארכה ו' נראה דסגי בפס ג"א כיון דהוי דופן מעליא בפרוץ כעומד [ולא שייך אחי אורח ומבטל, כמש"כ תוד"ה ואכזעיים בשם ריב"ז א] וכש"כ בג' ומשהו, מיהו יש לעי' בעשה ל"ה אי מועיל במקום פס כה"ג, למש"כ במ"ב בכה"ל סי' שס"ג ס"ו ד"ה זריך, דל"ה חשיב לידון בעומ"ר, מיהו כשנשאר פרמ"ר נראה דלא מהני ל"ה במקום פס ד"א דהוי ל"ה באויר ולא מהני כה"ג לענין שבת כמש"כ סי' ו' ס"ק י"ד, אבל בעומ"ר או פרוץ כעומד נראה דמהני ל"ה, וכן בכל חצר שב' דפנות דרום ומערב סתומין והניח פרוץ בצפון ואח"כ העמיד ל"ה בסוף רוח צפוני, דינידון כג' דפנות, וניתרת בפס במזרח, [מיהו יש לידון משום דינא דר"א ור"א דאם לא נשתחיר ד"ט אסור במבוי ועי' לעיל סי' א' ס"ק נ"ה] וכן יש לעי' בעשה אמה ומחנה מכאן ואמה ומחנה מכאן ופרוץ אמה באמצע אי נידון משום פס ד"א, ונראה דחשיב פס ד"א.

הערות

^מ לא ביאר לן מרן זללה"ה דעת הרבינו יהונתן שהרי סותר א"ע וכמש"כ להקשות בגרעק"א.

^מ אפשר דהכוונה לסי' ג' (ס"ז), דש"נ דמש"נ בגמ' ה' ז' דמבצר או דמטפי היינו דווקא בפס ד"א שאין בו חיסרון של לחי אלא מפני אורכו ולזה סגי דמטפי או דמבצר, אבל בעלמא לא סגי בהכי.

^מ נקט חצר משום דאחר שהפתח מי' ע"כ אין הנידון אלא בשרוחבה פחות מי' ונעשה מבוי.

הערות

^מ אף שבס"ק י"ד נקט מרן זללה"ה דלא מהני ל"ה באויר, וא"כ הכא אם הוא מהני משום בני הרה"ר מ"ט מהני, ד"ל דלכני רה"ר שפיר אמרינן דא"כ באויר ע"י מחיזות המבוי, ואף שמחיזות המבוי הם לאורך והל"ה בל לכחוס לרוחב, וא"כ הכא שאינו בין המחיצות מנלן דאינו נחשב לז"ה באויר, דסו"ס הוא חלק מרשות, ולע"ע.

ואע"ג דלענין לחי, יש חילוק בזה שעובי הכתלים אינן כלחי, ואי עביד כעין ב' דפנות דעריבין^מ נידון עובי הכותל משום לחי, זו"ה שאני, דמהני אפי' באויר לענין כלאים כמש"כ ס"ק י"ד, והלכך מצוי הרחב מנ"ד אחד וקצר מנ"ד שני, והוא מפולש כזה (נ"ו) אי הניח קנה ע"ג כתלים לקוף מזרח ועשה לחי לנ"ד מערב הותר כלו דהוי כזו"ה מנ"ד זה ולחי מנ"ד זה^{*}, לא עשה לחי למערב אף חזיו הקצר לא הותר, אע"ג דאית לי' לחי הנראה מבחוץ לנ"ד מערב, אבל אכתי אין לו זו"ה למזרח כדין הניח קנה ע"ג כתלים דפסול.

(* ומיהו אפשר דכיון שהפלימין נמשכין יותר מג"ט (או ד"ט דחשיב רשות) מקנה העליון ולפנים חשיב פתחי שמאי, ואפילו פנים אחד בולט ג"ט או ד"ט פסול, וז"ע.

יט) פרס מחללת גבוהה ט' ורחבה כרחב פתח המצוי, והעמידה על הארץ צפנים אלל קני הזו"ה, נראה דלא סלק בזה זו"ה דמחילה שאינה גבוהה י' אינה מחילה, ולא מצעיא, אי נשאר עוד י' טפחים חלל מסוף המחילה עד קנה העליון של זו"ה, אלא אף אם לא נשאר חלל י' טפחים, כשר כיון שתחת קנה העליון איכא חלל י', אע"ג שאין לו אויר ד"ט לפניו, חשיב האויר שמן המחללת ולפנים כאויר זו"ה, כיון שאינה מחילה, וכן אם פרס המחללת למעלה אלל קנה העליון, ולא נשאר י' טפחים חלל מן המחללת עד קרקע המצוי, לא נסתלקה בזה הזו"ה, כיון שמחילה תלוי' אינה מחילה, ותחת קנה העליון איכא חלל י' טפחים, וד"ז מבואר בהדיא, לפי פי' הגר"א דברי הרמב"ם בשו"ע סי' שס"ג סעי' הערות

כ"ו וכמש"נ סי' א' ס"ק נ"ז. - וכן הדין בהעמיד פס גבוה י' ורחב ד' וה' אמות, והעמידו אלל כותל המצוי אלל קנה הזו"ה מצפנים, כשר, ואין כאן סילוק קנה זו"ה, כיון שתחת קנה העליון איכא חלל ממשקוף זה עד משקוף זה, ואין המחילה מפסקת את האויר של זו"ה, שאין לזו"ה אויר ד"ט במקום הפס, דכיון שפרמ"ה, נראה דלא חשיב הפס מחילה לענין זה, ואע"ג שלענין שיהא קורה שלא ע"ג מצוי חשיב הפס כל שארכו ד"א אף שפרמ"ר כמש"נ סי' ה' ס"ק ד', י"ל דהכא עדיף, ואפשר שא"צ כלל אויר בכל רחב זו"ה, אלא כל שנשאר ד"ט חלל, וקנה העליון מונח על משקפים, אף שלפני המשקפים סתום, שפיר הוי זו"ה. - ובכל אלו הדינים צין במחללת ובין צפס, אין חילוק אם העמידם צפנים, או שהעמידם ככל הני גוני בחוץ, אלל זו"ה, אלא שמבחוץ י"ל דכשר בלאו הני טעמי, אלא שא"צ כלל אויר בחוץ, אלא כיון שיש להזו"ה אויר צפנים לפניו שפיר חשיב זו"ה. - וכ"ז כשהפס והמחללת סמוך להזו"ה, אבל אם יש ביניהן חלל ד"ט בלא"ה כשר, ואפשר דבג"ט אויר חשיב זו"ה. - העמיד מחללת תחת קנה העליון ועובי המחללת כעובי הקנה, ולא נשתייר י' טפחים חלל ממחללת עד הקנה העליון, אם המחללת בכל רחב הפתח ואינה גבוהה י"ט, נראה דבטל לי' זו"ה, כיון שאין כאן חלל י"ט, אבל אם נשתייר י"ט חלל מן המחללת עד הקנה, או שגבוהה י"ט^מ, או שאינה ע"פ כל הרחב אלא שנשתייר ד"ט בגובה י', או שאין עובי כעובי הקנה אלא דקה ממנו, או שלא בטל המחללת לשם, בכל הני גוני נראה דכשר. - היה רחב הפתח ט"ו והעמיד פס ד"א, סמוך לכותל, ועשה זו"ה והעמיד הקנה לפניו אלל הפס

הערות

^מ בפשוטו הכא מהני מדין מחילה ולא מדין זו"ה. ונר' דבכל הני גוונא שזהשיר כאן אין הנידון כלל במחילה י"ט, וכגון מחילה י"ט שנשאר חלל ד' בגובה י', מ"מ אפשר דא"ז מהני, וז"ע.

^מ דהיינו שיעמוד בתחילת רוח מזרח סמוך ממס לצפון, ואחי לאפוקי מהרחיק מכותל צפון, אבל שפיר י"ל דמהני להעמיד הלחי משוך מפני כותל צפון או דרום ויתחוק ע"י עומ"ר, וכמש"נ סי' פ"ו סק"ד לענין זו"ה, ועי' לענין לחי בסי' ס"ז סק"ו ושם ס"ק י"ו, ואמנם התם אפשר לפרש שבולט מעט לפניו המצוי, ועי"ש הטיב.

כג) שו"ע שס"ב ס"י, ואפי" לא נעץ אלף ד' קונדסין דד' רוחות ועשה זו"ה ע"ג כו' נראה דלר"ך שיהא הקנה ע"ג קנר מעוזי הקונדסין, ומשתמש עד כנגד הקנה וכמש"כ ס"י ג' וכיון שנעשה רה"י גם בין הקונדסין שפיר איכא שקפי לכל זו"ה שבכל ד' רוחות, אבל אי עוזי הקנה ימלא כל עוזי הקונדסין, א"כ כיון שמוך הפתח חשיב כרמלית בפחות לכרמלית, א"כ לא נעשה רה"י רק מחוד הפנימי של הקונדסין לכל ד', א"כ אין כאן שקפי בפנים, שהרי הוא כאילו מוקף מחיצות בפנים, ועוד שהרי המשקפים העומדים במקום שאינן מתירין הרי הוא כזו"ה באויר שאינו מועיל לענין שבת וכמש"כ לעיל, ואי מלא בקנה כל עוזי הקונדסין, צריך להעמיד קנים אחרים אלל הקונדסין ויניח מעט מהקונדס ללד הפנים, וכשיעשה כן בצפון ודרום, יתכשר גם מזרח ומערב ע"י שפתי הקונדסין הצולטין מהקנים שהעמיד, ובס' מ"ב ס"ס שמ"ו כ' בשם אחרונים ז"ל לתקן טלטול תחת הגג הצולט ונשען על העמודים ללד הרחוב להעמיד עמודים אלל הבית ויהי זו"ה מג' דד"ן יעו"ש ולפי האמור לא מהני עדיין העמודים שיעמיד כיון שהגג ממלא כל עוזי העמודים, ובין העמודים ישאר כרמלית, כיון שפתוח לכרמלית, א"כ אין כאן שקפי, אלל צריך להעמיד

הערות

ניתרת בטלטול כגון שהיא קרפף וכיו"ב, ועי' בס"ק י"ד שכ' הטעם שלענין רשויות לא מהני זו"ה באויר משום שברשויות בעינן שיחול על הזו"ה שם של כניסה ויציאה של רשות המוקף, ולהכי נקט כאן שאי"כ שיהיה אותו השם דווקא על ידי הרשות הניתרת אלל אף רשות אחרת מהני לזה. ועי' ס"ק ט"ז שדן להחיר נר' מבחוץ משום שהוא מחלק את בני רה"ר, ומשמע דבכה"ג מהני אף אם נימא לזו"ה באויר לא מהני, וז"ל כעין מש"כ בחו"ב בדעת הרא"ש בצמזמה דמהני ראשי כתלים כיון שלנכנסים הוא משמש לפתח, ה"ה הכא שהוא משמש למחיצה לבני הרה"ר הנכנסים, ולהם ה"ז פתח גמור למזבוי.

ועוזי הפס ועוזי הקנה בשוה זה אלל זה, או שהקנה נמשך יותר מהפס או שהפס נמשך יותר, בכל הני נראה דחשיב זו"ה מעליא אפי' להני דפסלי בהרחיק קני זו"ה ג"ט מן הכותל, דהכא שפיר הו' סמוך לכותל, והלכך אף כשהפס נמשך הרבה כגון בפתח ל' אמה ופס י"ט כשר, דאע"ג דכנגד הקנה פתוח י"ט והו' פרמ"ר, ומצלעדי הפס לכו"ע לא חשיב זו"ה, מ"מ השתא הו' שפיר סמוך לכותל. - ונראה לפ"ז דגם כשהעמיד הקנה מאחורי הפס חוץ למזבוי נמי כשר, כל שהוא סמוך פחות מג' לפס, דגם עוזי הפס שכנגד הקנה חשיב כמשקוף ע"י לצוד ואין חילוק אם הוא צראש הפס או שהפס צולט מהקנה כנגד פתח המזבוי צ' וג' אמה, כמש"נ לעיל. - ובכל הני מותר להשתמש חוץ לפס עד כנגד קנה העליון של זו"ה, דאי לא חשיב רה"י עד הקנה צטל ל' זו"ה וכמש"כ ס"י ג' ס"ק כ"ד.

כא) העמיד הקנים אחורי כותלי המזבוי בין בסמוך ובין שהרחיקן ג"ט, פסול, שכותלי המזבוי חוצצין ומסלקין את הקנים, ואפי' אם העמיד הקנים משוך למזרח קצת כזה (כט) לא אמרינן לזו"ה יחשב כמחיצה שהרי זו"ה באויר חשיב ג"כ מחיצה לענין כלאים, ונמצא דהמזבוי יש לו מחיצה נגד פתחו ואף אם יש אויר קצת בין כותלי המזבוי עד זו"ה, יתכשר מדין לצוד או בעומ"ר, נראה דז"א דלענין שבת לא חשיב זו"ה באויר, וכיון שב' ראשי הזו"ה הן כנגד אויר לא חשיב מחיצה לענין שבת, וכמש"כ לעיל ס"ק י"ד, ומיהו במזבוי רחב ל' אמה ועשה זו"ה והעמיד פס לארכו של מזבוי גבוה י' וארכו כדרך המזבוי פתוח משהו, שאינו מגיע רק עד כנגד קנה העליון, ולא תחתיו, נראה ללא נצטלל זו"ה, כיון שהקנים הן בהכשר בכל ד', ולא איכפת לן מה שאין לזו"ה אויר ד' טפחים לפנים² וכמש"נ לעיל.

הערות

² ולפי"ז לכאור' ה"ה בב' רשויות זה בתוך זה כזה [1951], ואף באופן שהרשות הפנימית אינה

סימן עב (ח)

י) אמנם דעת הגר"א ז"ל כי שם"ג סעי' י"ג, דבלחי צד הארוך משתמש באלכסון, וכן צ"ל כדי המצוי שוין והעמיד לחי הנמשך עם דופנו של מצוי עד ד"א דיודון משום לחי מותר להשתמש באלכסון כנגד כל הלחי, צפתוח לרה"ר, למאי דקיי"ל בין הלחיים מותר, וזהו דקאמר י' אי ש"מ בין לחיים אסור, ואצ"ל כפי' הרייטצ"א דבאיכא דופן כנגד הלחי עסקינן, א"ד הגר"א ז"ל, ויש לעי' מה בין זה לפרצה בקרן זוית דאוסרת צד', ולא אמרינן דלישתמש באלכסון, וה"ל כשמעמיד לחי צד הארוך נשאר פרצה גדולה בקרן זוית, איצרא שאלה זאת יש לשאל גם לדעת הר"ף דפתחא בקרן זוית לא מהני אף בעשה צו"ה, וא"כ כש"כ דלא מהני קורה אף אי היא משום מחילה, ובסוגיין אמר דקורה מהני באלכסון וכש"כ צו"ה וכמש"כ ראשונים ז"ל, וע"כ צ"ל דכיון דהפתח רחבה יותר מכל רחב המוקף לא שייך פתחא בקרן זוית, דהתם אין דרך לעשות מקצת בכותל זה ומקצת בכותל זה אלא סותמין כותל אחד כלו ופותחין כל הפתח בכותל השני, והלכך נראה כפרצה, אבל כשפתוח כל הרוח נראה שפיר כפתח רחב, מיהו דברי הגר"א ז"ל עדיין אינן מיושצין בזה, דא"כ צריך לחלק בין לחי קצר לארוך, ודוחק, ועוד יש לעי' לדעת הגר"א דנראה דבכל צדו אחד ארוך וצדו אחד קצר הוא מה"ת רה"י באלכסון, וא"כ למה לא תועיל קורה אף אי משום היכר, כמו שמועילה תוך המצוי כיון שכן הוא עיקר מחילות באלכסון שפיר הוא היכר באלכסון, ועוד א"כ גם צ"ל מחילות כמין ג"ס הוא רה"י מה"ת באלכסון ובפס ד' מותר להשתמש באלכסון²¹, ולי"מ כן,

הערות

שממשות את בני העיר נחשבים למקום דאית ביה דיורים.

²¹ השתא סבר מרן זללה"ה דדוחק לומר דלחי (אף אם לחי משום מחילה) מהני כשמה"ת אי"ז רה"י, דמה"ת לא היה צריך להואיל לחי באלכסון, דבשלימא קורה שפיר אמרינן דאם

קנה אלל הכותל, וקנה כנגדו אלל העמוד, ויניח שפת העמוד ויהי' שקוף לרוח שללד הרחוב, ומיהו היכי דהתקרה הוא צדין פ"ת א"צ לזה, צדין העמודים שללד הרחוב יהי' מותר, מחמת פ"ת כיון שיש כאן ג' מחילות, וא"כ שפיר איכא שקפי לצי' הרחוב אחרי שהעמיד קנים אלל כותל הבית, ומש"כ שם צריך שהעמוד שאלל הבית יהי' מכוון כנגד עמוד שאלל הרחוב, לכאורה גם אם אינו מכוון לית לן זה והוי צו"ה באלכסון.

וכ' המ"צ שם צ"ה"ל דאפי' לדעת הרמב"ם מהני, אע"ג דאורכו יתר מי' כיון שאין רחבו י' הו"ל ג' מחילות מעליות, ואחת יתר מי', מותר אף לדעת הרמב"ם, ומצואר מדבריו, שמקום ששטחו י' על כ' יתיר צו"ה צד' רוחות דחשיב כצ' מחילות שלמות וכנ"ז, שניתר צו"ה אף ביתר מי' וכמש"כ המ"מ בדעת הרמב"ם, וזה תמוה מאד, דנראה פשוט דכל שפרומ"ר מד' רוחות אינו ניתר צו"ה ביתר מי' אף שב' צו"ה אינן רק י', מ"מ סוף סוף הוא פרמ"ר, ואינו מתוקן רק צו"ה, ובכה"ג שרצו פרוץ מכל צד אינו מועיל צו"ה של יתר מי', וכה"ג אסור אף לדעת סמ"ג וסמ"ק, ובאמת שצ"ע גם לדעת תו' דאפשר דלא חשיב לדידן דיוירין באותו היקף ואינו אלא היקף לטלטול²², והוי כבקעה, אבל אחרי שהכריעו אחרונים ז"ל להיתר, ע"כ שהכריעו דלא גרע ממצוי²³.

הערות

²² ואף למש"כ בחזו"א סי' ע"ט ושם בהער' ה', דהיקף שבתוכו איכא מקום דיורים אף שכלל בו מקום שאינו משמש לדיורים מ"מ מהני, היינו דווקא ההם שמקום הדיורים נלכך לכל ההיקף, אבל הכא שהבית מתוקן לעצמו, ואינו נלכך להיקף האכסדרה כדי לתקן את הבית, ועי'.

²³ לכאוי' הדברי צ"ע טובא לאותו האכסדרה מ"ט יש צד שאינו נחשב לדיורים, אחר שהוא משמש כניסה ויציאה מן הבית, והוא מפריד בין הבית לרחוב, ולכאוי' כל השבילים והגינות

שנידון צאלכסון הוי כג' מחילות מעליות דמהני מה"ת, ונראה דאי מעמיד לחי צלד הארוך מעמידו ציושר על קו האלכסון ההולך מלד הקצר לצד הארוך, אצל אי מעמידו ישר הוי כפרצה בקרן זוי, ודעת תו' ט' צ' ד"ה ולרשב"ג כדעת הרשב"א שכ' הגר"א.

ובס' מ"צ סי' שס"ג ס"א, צבה"ל ד"ה אסרו, כתב דצב' מחילות כמין ג"ס ולחי הוי רה"י מה"ת, והנה צכל ריבועו ודאי לא הוי רה"י¹¹, ואפי" צאלכסון צמו' ח' צ' ד"ה מניח, מצואר דל"ה הוי רה"י מה"ת צאלכסון, ואף לדעת הגר"א משמע דכה"ג אינו נידון צאלכסון מה"ת דל"כ צדין הוי דתהני קורה אף אי היא משום היכרא וכמש"כ, והא דלמר י"צ צ' צמזוי שהכשירו צלחי דוקא צב' כחלים זכ"ז כיון שי"ש מחילה כנגד הלחי עדיף טפי, וחשיב ע"י הלחי כמחוס מג' צדין, [וכ"מ צל' הר"ן פ"ק דסוכה צסוגיא דמגו דהוי דופן לסוכה כו' דצב' דפנות כמין גאס וטפח אינו רה"י מה"ת אלא כנגד הקצ"ר].

סימן עג (ט)

¹¹ צס"ק ט' נסתפקנו צדין מחילות צאלכסון צכמה שיעורן, ואפשר דכל שהן צאלכסון כל כך שאינו מתלקט עשרה מתוך ארבע לא מקרי מחילה צדין חל שא"מ י' מתוך ד', והלכך מקום מוגדר ג' מחילות מערב דרוס צפון, ומחילות דרוס צפון צאלכסון, הדרומית לדרוס והצפונית לצפון, אס צמשך ד"א של דרומית לדרוס לא גדרה י"ט ממערב למזרח אינה מחילה וכן

הערות

¹¹ צ"צ דלעיל מינה כ' דהיכא דכל הרוח פרוץ אינו נחשב לפרצה צק"ז, וכ"נ שנקט לעיל בצסק"ג.

¹² ס"ק זה נדפס צחזו"א עירובין תרפ"ט צסוף הספר כהוספה.

ואפשר דדוקא צדאיכא ג' מחילות ולחי צמקום מחילה ד' אז אמרינן דמתיר צאלכסון, ונעשה רה"י מה"ת צאלכסון ומותר גם טלטול¹², אצל צל"ה לחי אינו רה"י מה"ת לא צב' מחילות כמין ג"ס¹³ ולא צלדו אחד ארוך וצדו אחד קצר צמה שמוך מכנגד דופן הקצ"ר, ואף נראה מצחוץ מהני צזה אף דאינו נחשב מחילה מה"ת כמצואר צמו' ור"ש סוכה י"ט¹⁴, הכא עדיף דלאחר

הערות

הוא משום מחילה הוא עשה לצאלכסון רה"י, אצל לחי אי"א לומר שמועיל מדאורייתא, וע"כ דאף צל"ה הלחי הוה רה"י, ולהכי מוכרח לדעת הגר"א דס"ל צצכמין גא"ס הוה רה"י מה"ת (צאלכסון) אף צל"ה לחי.

¹² הגר' מתו"ד דדוקא צאופן שי"ש ג' מחילות כדיו, כעין מצוי שצדו אחד קצר וצידו אחד ארוך, צצזה מהני לה לחי להחשיב את החלק היוצא לחוץ להיות חלק מן הג' מחילות, ולהכי כ' צצמסקנת צבריו דהאי לחי מהני אף צנר' מצחוץ, אצל צצמין גא"ס לא מהני לה לחי אף מה"ת כיון דליכא ג' מחילות. וכן מפורש להדיא בהמשך צבריו שנתקשה צזה ע"ד המ"צ צס"ל צצכמין גא"ס ולחי מהני מה"ת, וכ' צס דאף דעת הגר"א אינו כן.

ומ"מ אס קורה משום היכר לא מהני לה ג' מחילות שליומת להחיר, דרק אס קורה משום מחילה צהא מהני להחשיב את החלק היוצא להיות חלק מן הג' המחילות השליומת.

ובצפוטו האי לחי אינו מהני אלא היכא דאיכא ג' רוחות כדיו, אצל צב' מחילות זה כנגד זה, וכותל אחד ארוך מצדו, לכאו' נר' צחזו"א דאף צכה"ג אי"ז רה"י מה"ת אף אס יעשה לחי צלד הארוך, ואף צאלכסונו לא יהא רה"י, ועי' מש"כ בהמשך הדברים דלחי דשזה מצחוץ מהני צמזוי שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר, ועי'.

¹³ אין כוונתו דצלחי מהני צכמין גא"ס, אלא ר"ל לא מציעיא צכמין גא"ס דל"ה מהני צל"ה לחי אלא אף צצידו אחד ארוך כו' לא מהני.

¹⁴ צ"צ מ"ט מהני אס אינו מהני מה"ת.

במחילת פפונת, ואין המקום המוגדר ציניהם
רה"י מה"ת, וכן לענין פס ולחי"ט, ו"ע.

עגולה לא, ו"ע צ"ו. [א"ה, ע"י לעיל סוף סי'
ע"ג].

סימן עד (י)

טו) ואי איכא צ' דפנות כעין ג"ס, ועשה לחי לא
הוי רה"י, וכמש"כ סי' ח' סק"ג, מיהו אפשר
דנידון באלכסון והוי רה"י ציניהן באלכסון
דחשיב כג' דפנות^ט, ונראה דאף אם הן מרוחקין
זה מזה יותר מאלכסון של מרובע^{טא} נמי הוי
ציניהן רה"י כזה (קלו) ולפ"ז אין שיעור בדבר
אלא כל שיש לרבע בהן דע"ד הוי רה"י^{טב}, וכן
בעיגול צין שהוא חצי עיגול וצין שהוא חלק
עיגול חשיב כג' מחילות^{טג} ועי' בל' הגמ' י"ב צ' ב'
הערות

סימן עט (טו)

ה) ומקום מוקף חצוי לדירה וחצוי בקעה והוא
פרו"מ מכל צד ומתוקן צ"ו"ה, משמע מדצרי
ז"ל צ"ו"ה שמגדיר את הבקעה חשיב כצ"ו"ה של
בקעה, וצ"ו"ה שצ"ד חלק הדירין חשיב כצ"ו"ה של
דירין, וא"כ מותר אף מקום הבקעה, משום
דל"א הוי צ"ו"ה צד' רוחות, ולמש"כ דבעומ"ר צב'
דפנות סגי גם בבקעה אפשר לומר כן דאומן
צ"ו"ה שלצ"ד הדירין חשיב כמחילה מעלימא,
ואפשר דאין חילוק בצ"ו"ה צד' הוא הצ"ו"ה אלא
כיון שכל המחילות מועילות לכל המוקף בתוכן^{טד}
ואיכא מקום דירה בתוכן חשיב מקום דירה, וכן
מסתבר להקל בדרבנן, אמנם דברי הח"ס ז"ל הם
בעומ"ר מד' רוחות אלא שיש צה"ס צ"ו"ה, וצוה
למש"כ לעיל אף בכלה בקעה שרי, ואף צב'
דפנות עומ"ר סגי, וכמש"כ סי' ו'.

^{טט} ועי' מש"כ לקמן סי' ע"ד ס"ק ט"ו וס"ז
שנקט צוה דאף באלכסון כל שהו נחשב
כמחילה חדשה, ועי' חו"ב ס"א ס"ק כ"ג
שז"ד צוה שיעור אחר כל שאלכסונו נוטה
יותר משיעור אלכסון של מרובע, ע"ש.

סימן פו (כב)

א) עירובין כ"ד צ' תוד"ה ההיא, ואע"ג דלרחצה
היו גיפופין כו' דכיון דל"א מהני לרחצה גופה
כו' לכאורה אין דצריהם מפורשים שהרי נראה
מבחוץ נידון משום לחי אף בהעמיד הלחי ברה"ר

^פ מהמשך דבריו משמע דכוונתו לומר דמהני
להיות רה"י אף בלא לחי, דהא צוית כהה
יותר מזוית נלצת אף בלא לחי מהני, וא"כ
מ"ש כמין גא"ס מזוית כהה, אלא ודאי כוונתו
דאף בלא לחי ר"ל הכא דנחשב לג' מחילות,
וה"ז קולא טפי ממש"כ במ"ב, ואמנם תימה
דתיקשי ע"ז כל הקושיות שהק' לעיל סי' ע"ב
סק"י וע"ג. עיול"ע דלפ"ז לכאוי מהני
לתקנה צ"ו"ק דמ"ש מזוית חדה, ו"ע.

הערות

וא"כ רק מה שכנגד החלק שפחות מוס^ו
אבל החלק היתיר לא, ולפי"ז עיגול שנחסר צו
שמינית מן העיגול יהיה מהני לטלטל צו שלא
כנגד הפרצה כזה [75], ולא יסגר באופן הזה
[76].

^{פא} דהיינו שכל צוית כמין גא"ס הרי המיתר הוא
נחשב לאלכסון של מרובע, וככל שהצוית
מתרחבת, הרי הצויות של המיתר קטנות, וזה
כוונת מרן זללה"ה דאם הצוית כמין גא"ס
גדלה באופן שהיא נעשית יותר מן האלכסון של
המרובע, דהיינו שהצויות של המיתר קטנות,
דאפ"ה מהני, אף שאין כאן אלא צ' דפנות.

^{פב} כוונת מרן זללה"ה לכל שמקום הדירים אינו
מתוקן בלא המחילות של המקום שלית ביה
דירים, דאם מקום הדירים מתוקן לעצמו
כבר מבואר בחזו"א סי' ע' ס"ק כ"ג צד"ה וכו'
כו' ובאמת שצ"ע כו' דמבואר מתו"ד התם
דכיון שהבית מוקף לעצמו להכי אין האכסדרה
מותרת (היינו לו"ד דברי החארונים שם דהוה
מבוי).

^{פג} עי' לעיל סי' ע"ג סק"ט דהתם נקט בחזו"א
שיעור דתל המתלקט וצ"ע.

^{פד} עי' חזו"א סי' קי"א סק"ד צד"ה ואם, דנקט
דקשות עגולה כל פרצה בה הוה פרצה בק"ז,

כדאמר זימין דמש"ל אפכא, אבל קשה דמשמע דהני י"מ מתרני כל הסוגיא הא דאין הקרפף ניתר בנראה מבחוץ ואכתי תקשה למאי דמפרש דלרבנן קרפף אסור משום פרוץ במלאו לחצר, ואולי כונת הי"מ דנראה מבחוץ לא מהני לקרפף שלא הוקף לדירה, ולפ"ז ז"ל דט"ס בלשון הריטב"א וז"ל לקרפף שלא הוקף לדירה, ומיירי אפי' בקרפף בית סאתים^{טז}, וז"ע.

בלאים סימן יא

(ח) והר"מ כו'

ר"מ פ"ז הט"ז אם היה העומד כפרוץ ה"ז מותר כאילו אין שם פרצה, נראה דפרוץ בין ב' עומדין חשיב כעומד להחריבה על הפרצה הגדולה, כגון עומד ג' פרוץ ג' פחות משהו ועומד ג' ופרוץ ט' ועומד ג' ופרוץ ג' פחות משהו ועומד ג' מותר כל הכ"ז אמה^{טז}, ואע"ג שאין במחילה

או בצקעה שאין מועיל בחוץ כלום אלא דחשיב מחילה המבוי בהיותו ניכר מבחוץ, וה"נ נהי ללא מהני לרחצה שהיא יותר מבית סאתים ולא הוקפה לדירה, מ"מ חשיבי הני גיפופי למחילה למתא ולשביל^{טז}, ואפשר כיון דהרחצה יש לה מחילות שלימות לא חשיב לחי אלא מחילה, ונראה דהנרכו לכך אף אם הגיפופין פחותין מד' אמות^{טז} [ומשכחת לה ברחצה ארוכה וקצרה ומחוקת יתר מבית סאתים] דד"א אינו נידון משום לחי כדאמר י' א' לחי המושך כו', ואפשר דהכא ברחצה שיש לה מחילות שלימות אף במקום דלריך פס לא מהני הני גיפופין ללא חשיבי נראה מבחוץ כה"ג וגרע מנמשך ד"א [אח"ל דבחצר כשר נמשך ד"א] ומיהו לשון המו' קשה לכיון וז"ע, [שו"ר שכבר נתבאר הדברים ברש"א וריטב"א עי' לקמן סי' כ"ד ס"ק י"א].

סימן פח (כד)

(טז) והריטב"א מסיים בה, וי"מ ללא מהני לחי ופס לקרפף יתר על ז"ס שלא הוקף לדירה, ולכאורה אין מובן כונתו דאם מן הפס ולפנים יתר מב"ס אף יועיל פס, ולמש"כ נראה דר"ל דאין מועיל פס למעטו מיתר על ז"ס כיון דהוא כלו יתר מב"ס ואין מחילותיו מועילות לו גם הפס לא ימעטנו זהו סברת הי"מ, אבל קרפף ז"ס ודאי פס מנילו שלא יהא פרוץ במלאו

הערות

^{טז} לשיטת מרן זללה"ה לעיל סי' ס"ז דהגימזם הוא הלחי ובכמין ת' לא מהני, הכא קשיא ליה דמ"ש מכל נר' מבחוץ דמהני בפתוח לרה"ר. אבל אם נימא דכמין ת' מהני א"כ שפיר ו"ל דכ"ל לחו' דכמין ת' לא מהני אלא בדאיכא מיגו.

^{טז} לכאור' הכוונה דגם הגיפופי וגם כותל כפון ודרום של גדולה אי"א שיהיו ד' אמות, (דהחזו"א לשיטתו ס"ל דהגימזם הוא הלחי ותרוויהו פסלי בד"א), שהרי הכא מיירי במבוי, וא"כ תימא מש"כ במוסגר דמשכחת לה בצר וארוך.

הערות

^{טז} החזו"א לשיטתו שפי' דלעולם בחצר קטנה אי"א להחשיב את חודו החיצון שלכד הקרפף שהוא הסותם מדיו חודו הפנימי ולהכי בס"ק י"ז לר' שהנידון הוא כבכאור ק"נ, ולהכי ע"כ שמהלחי שגר' מבחוץ ליכא יותר מב' סאתיים, ולהכי תמה בדברי הריטב"א, אבל למש"נ ב"ח ובחור"ב ס"ד ס"ק י"ז לכאור' דברי הריטב"א א"ש, דלעולם הנידון במקום המחילה שאינו מיתרו משום שחודו הפנימי שכלפי הקרפף הוא ססותם, ובתי' זה כ' בריטב"א דלענן ליתרו לא מהני חודו הפנימי ודווקא בנר' מבחוץ (וכמש"כ בריטב"א דהנידון בנפרץ במילואו), והיכא שהוא ב' סאתיים בוודאי דמהני אף בנר' מבחוץ.

^{טז} הא דנקט מרן זללה"ה י"ז עומד משום דבעי לסתום פרצה ט' ולא מהני לזרף האוירים משום דס"ל דעומ"ר אינו עושה עומ"ר, (ובחור"ב כ' הליור באופ"א כגון עומד ד' פרוץ ג' עומד ד' פרוץ ט', וז"ע דבפשוטו מרן זללה"ה נקט באופן הזה משום שלא רצה לזרף את הפרוץ לעשות עומ"ר, ללא דן אלא באופן

עומד אלא י"ב ופרוץ ט"ו, וכמש"כ עירובין סי' ד' ברות רביעית של מצוי, ואע"ג דברה"י בעינן ג' דפנות שעומד מרובה במשך כל דופן של ד' הדפנות כמש"כ שם, הכא לענין כלאים שא"ל לעשות רה"י אלא מחילה מפסקת מותר גם כה"ג^ט.

ויש לעי' בעומד שהפרוץ רבה עליו מכאן ומכאן דאמרינן אוירא דה"ג ודה"ג מבטל לי"ב, הכא מאי, כיון דהעומד מתיר כנגדו אי מאטרף לרבות העומד, כגון עומד ט' ופרוץ ה' ועומד ד', אי אמרינן עומ"ר של ט' להחיר פרצה ה', שחושבין את המחילה עד סוף העומד^ט, וכן נראה.

הערות

שהוא משתמש בעומד ב' פעמים אבל בפרצה לא דן בזה כלל וכמו שנקט עירובין סי' ס"ח סק"ג ללא כהמ"ב, ויש שרואים לדחות דמאי נקט ב' הדלדים לאיכא עומד ט' היינו כלי למנוע אחי אוירא והיה מהני אף אם בל"א איכא ב' עומדים ג' ופרוץ ג', ובלד השני רק עומד ג', אלא דלמנוע אחי אוירא נקט כן, (ובדיבור הבא כ' לדון אם אמרינן כלל אחי אוירא בכלאים), אמנם הדברים סתומים, וי"ע. ואמנם אף למה שפירשנו מני למינקט ב' ורביע, ונקט ג' משם נקט אמות שלימים, (והו"מ למינקט עומד ג' פרוץ ב' עומד ב' כו'). והנה הא לייבא ל"א דעלמא ואוירא דט' ומבטל לעומדים ט', איכא למימר דמיירי בפרצה ט' פחות שני משווים, או דמיירי בשיש ב' מחילות של ערב מצ' הדלדים.

הערות

^ט כ' לדון אם בכלאים אמרינן אחי אוירא, או דאחי אוירא דעלמא אינו חוסרון באופן שיס עומ"ר מצד השני, כיון שאין הנידון לסתום את המקום שבחוץ, ולכא"ו להריב"א ללא אמרינן אחי אוירא דעלמא ה"ה דבכלאים שפיר יש לדון כנגד אותו המקום ואוירא דעלמא לא יבטל כיון שאין עליו נידון.

ובראשונים מצינו בזה כמה דיעות, דעת הרשב"א (י"ט ב') דבכלאים ל"א כלל ל"א, ודעת הריב"א (י"ז ב') דעד ל"ט אמרינן אף בכלאים ל"א, ומד"ט והילך ל"א, ויש בזה עוד דיעות בראשונים ז"ל שם ועי'.

^{טט} לכא"ו נר' דלמד כן מהא דאם איכא פרצה ט"ו ועומד ה' באמצעו דקרי לזרוע כלאים מכאן ומכאן ולא אמרינן דהוה תרתי דסתרי (עי' חו"ב כלאים פ"ד מ"ד, בד"ה ויש לעיין), דכל פרצה אנו דנים לעצמו, וא"כ ה"ה הכא ס"ל דהשתא כשאנו דנים על הפרצה ט' אין אנו כריכים להתחשב בפרצה ג'. אמנם לכא"ו ז"ב טובא דבשלימא בפרצה ט"ו התם כל פרוץ הוא נידון לעצמו ושפיר מצינן לדון על כל פרוץ בפני"ע שאין הפרוץ שכנגדו שייך אליו, אבל הכא בע"כ אחת כריך להתחייחם אליו, שכן העומד נמצא לאחר הפרצה ובין הפרצה ט' לעומד הג' המרוחק יש עוד פרצה, ובכה"ג מנלן שנוכל להתעלם מאותו הפרצה. ועי' בחו"ב שם דנתקשה מנ"ל לחדש, ואף לישנא דמתני' בפשטו מתפרש לאנו דנים על כל הדופן עי"ש.

^{טז} נקט עומד ד' משום דמתיר כנגדו בכלאים, ולהכי נקט פרוץ ה' לאיכא אחי אוירא ואין עומד ד' עושה עומ"ר לפרוץ ה', וכ' לחדש דה"ה שהעומד ד' אינו מתבטל ומהני למנוע אחי אוירא ושפיר מצי העומד ט' לסגור עד לעומד ד'. ול"ב מ"ט נקט עומד ט' דבה' ומשהו סגי, ואולי אפשר דחייש למש"כ בעירובין סי' ס"ח סק"ב עי"ש, והיינו שאם הט' משתמש בעומד ד' ע"כ שיט כאן כותל אחד, וא"כ בע"כ כריך לסתום עד סוף העומד, וי"ע. ובריב"א שם מצוהר דבעומד ד' ל"א ל"א, אמנם לדידהו מהני אף אף אם יעשה עומד ה' פרוץ ה' עומד ד', ולמ"ד עומ"ר מצ' רוחות מהני סגי אף בעומד ד' פרוץ ח' ועומד ד'. (ועי' במכתבים להר"א פלצ'ינסקי ז"ל).

